

Aulikki Laine, Meri Elonheimo ja Anna Kettunen (toim.)

Loikkaa ulkoluokkaan OPAS ULKONA OPETTAMISEEN

#ULKOLUOKKAA

Loikkaa ulkoluokkaan -opas ulkona opettamiseen

Toimittajat

Aulikki Laine, Meri Elonheimo, Anna Kettunen

Graafinen ilme

Vappu Ormio / Mosatonttu Oy

Piirroskuvat

eliölajien piirrookset: Milja Laine, Laila Nevakivi ja Vappu Ormio,
#ULKOLUOKKA-nettisivujen piirroskuvat Laura Uusitalo,
ympäristökasvatusmallien piirrookset Sini Malminiemi

Valokuvat:

Henrik Kettunen, Anna Kettunen, Aulikki Laine, Ulla Myllyniemi ja Satu Mälkiä
Yksittäisiä kuvia: Marianne Saviaho (s. 7, 95), Maija Ihantola (s. 7), Laura Blomqvist (s. 10, 60),
Merja Paakkanen (s. 32), Meri Elonheimo (s. 33), Hanne Kosonen (s. 33), Johanna Sahila (s. 34,36),
Anne Viitalaakso (s. 34, 83), Milla Tuormaa (s. 40, 80, 81), Elinamarika Johansson (s. 44), Noora Säily (s. 62), Virpi Sahi (s.61, 75)
sekä ulko-opejen kotiarkistot. Muut kuvaajat mainittu kuvan yhteydessä.

Copyright

Saa käyttää vapaasti opetuskäyttöön.
Käyttö kaupallisiin tarkoituksiin kielletty.

Painopaikka

Plusprint Ulvila

Julkaisuvuosi

2018

Painetun julkaisun paperi on FSC sertifioitu ja paperilla on EU Ecolabel ympäristömerkki.

Julkaisu on tuotettu Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella
"ULKOLUOKKA - liikuntaa ja oppimista lähiluonnossa" -hankkeessa, osana Liikkuva koulu ohjelmaa.

Opetus- ja
kulttuuriministeriö

Loikkaa ulkoluokkaan

OPAS ULKONA OPETTAMISEEN

Aulikki Laine, Meri Elonheimo ja Anna Kettunen (toim.)

Sisällys

1. Ulkona oppiminen innostaa Anna Kettunen ja Aulikki Laine	6
Liikettä ja kestäviä arvoja koulupäiviin ulkona oppien	6
Tukea ulkona opettamiseen	7
Loikkaa ulkoluokkaan -julkaisu.....	7
Oppia ulkomailta.....	9
2. Mikä on ulkoluokka?	10
Ulkoluokka -hankkeen ohjausryhmän näkemys ulkoluokasta	10
Ulkona oppimisen käsitteitä ja opettajien käsityksiä, Jenni Hämäläinen	11
Aidossa ympäristössä oppimisen -käsimalli, Anna Kettunen ja Maria Aroluoma	16
3. Miksi ulkoluokkaan?	17
16 hyvää syytä opettaa ulkoluokassa, Ulkoluokka -hankkeen ohjausryhmä	17
Mitä lisäarvoa ulkoluokkaopetus on tuonut, Kati Paakkanen.....	18
Ulkona liikkuminen auttaa oppimaan, Susanna Takalo ja Niina Loukkola.....	19
Luonnosta hyvinvointia ja terveyttä koululaisille, Riikka Puhakka	20
Seikkailukasvatus ulkoluokassa tukee sosiaalista kehitystä, Seppo J.A. Karppinen	22
4. Ulkona oppimisen aloittaminen	25
Yleisiä ohjeita opettajalle ulkona oppimiseen, Ulla Myllyniemi	25
Vinkkejä ulkoluokkailua aloittelevalle, ulkoluokka opettajat	25
Jokainen omalla tavallaan ulko-ope	26
20 askelta ulkoluokkaan, Ulkoluokka -hankkeen ohjausryhmä	28
#Ulkoluokka -lajikortit - leikkien ulkona oppimisen alkuun, Meri Elonheimo.....	30
Ohjeita ulkoluokassa opettamiseen, Meri Elonheimo	32
Tuntimalli jokaiseen vuodenaikaan lajikortteja hyödyntäen, Johanna Sahila.....	34
5. Säännöllinen ulkoluokkaopetus.....	37
Ulkoluokka alkuopetuksessa, Ulla Myllyniemi	37
Ulkoluokkana Helsingin Keskuspuisto, Kerttu Sirviö	40
Ulko-opetusta Ruonalan koulun kolmansilla luokilla, Kati Paakkanen	40
Milloin mennään metsään? – ulkoluokkailua ympäri vuoden 5.-6. luokkalaisten kanssa, Anniina Hakkarainen	42
Ulkona opettamisesta yläkoulussa, Elinamarika Johansson	44
Ulkona opettamisen haasteita ja käytänteitä yläkoulussa, Jussi Tomberg.....	46
Yhteisopettajuus -ulkoluokan mahdollisuus, Taina Ek, Hannele Tallqvist, Maija Ylevä.....	47
Kiviprojekti - monialainen oppimiskokonaisuus ulkoluokkaillen, Ulla Myllyniemi.....	48
Ulkoluokan vuosikello, Aulikki Laine.....	51
Malli ulkona oppimisen välineiden valmistukseen, Satu Mälkiä	53
Ulkona säällä kuin säällä - ohjeita pukeutumiseen, Aulikki Laine	58

6. Eri oppiaineet ulkoluokassa.....	59
Ulkona oppien kohti ekologista kestävyyttä kaikkien aineiden tunneilla, Niina Mykrä	59
7. Turvallisuus ulkoluokassa	64
Oppimaan koulun ulkopuolella -turvallisuusopas, Aulikki Laine.....	64
Ulkona oppimisen turvallisuussuunnitelma -malli	65
Ennaltaehkäisy- ja ensiapuohjeet ulko-opetuksessa, Laura Palander ja Meri Elonheimo.....	66
Varautuminen vähentää ulkoluokan riskejä, Meri Elonheimo	68
Suomen luonnossa varottavat eliöt, Aulikki Laine	68
8. Erilaiset oppijat ulkoluokassa.....	70
Toiminnallinen oppiminen sopii monelle, Kai Nihti	70
Maahanmuuttajat ulkoluokassa, Milla Tuormaa	73
Kuvitettu luontoretki - luonnossa erilaisuus on rikkaus, Milla Tuormaa	74
9. Lähiluonto ulkoluokkana	75
Jokamiehenoikeudet ulkoluokassa, Aulikki Laine	75
Koulujen lähimetsät kaupunkisuunnittelussa, Iida-Maria Koskela ja Sampo Vesänen	76
Koulumetsän turvaaminen, Virpi Sahi	78
Suojaa ulkoluokkaan, Ulla Myllyniemi	79
Takapihalta alkava seikkailu, Milla Tuormaa	80
Kansallispuistoihin oppimaan, Elina Pilke	81
10. Tukea ulkona opettamiseen	82
Loikkaa ulkoluokkaan kouluttautumalla, SYKLI	82
LYKE-verkoston luontokouluihin helposti ulos oppimaan, Kati Vähä-Jaakkola.....	83
MAPPA.fi -materiaalipankki opetuksen tueksi, Kati Vähä-Jaakkola.....	83
Ulkoluokkapäivä - Outdoor Classroom Day, Sinikka Kunttu ja Pihla Salminen	84
Ulkona opettavat Ulko-opet, Sanna Jahkola	84
Muumien ulkoilukoulut johdattavat ulkoluokkaan tarinan avulla, Tiia Eskelinen	85
WWF:n opetusmateriaalit avaavat silmät luonnon monimuotoisuudelle, Essi Aarnio-Linnanvuori	85
Vihreä lippu tuo sisältöä ulkoluokkaan, Iitu Kiminki	86
Luonto-Liitto tarjoaa tukea ja materiaaleja ulkona oppimiseen, Malva Green	87
Suomen luonnonsuojeluliiton luontotunnit ja opetusmateriaalit, Laura Blomqvist.....	87
4H:ssa opitaan itse tekemällä aidoissa ympäristöissä, Sampo Juhajoki	88
Opeta & opi metsässä Suomen Metsäyhdistyksen innostamana, Sirpa Kärkkäinen	88
Seikkailukasvatusverkosto ulkona opettamisen tukena, Heli Escher	89
Aina on hyvä sää partioretkelle, Mikko Jalo	90
Kalastus ja kalat tutuiksi Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestön koulutoiminnan avulla, Janne Antila.....	90
Ulkoluokkaan pyöräillen, Sanna Ojajärvi.....	91
Pyöräsankareiden radan rakennusohje koulun ympäristöön, Miikka Mäkelä	92
11. Lähdeluettelo.....	93
12. Kirjoittajien ja taustatahojen -esittely	95

1. Ulkona oppiminen innostaa

Aulikki Laine ja Anna Kettunen, Suomen ympäristöopisto SYKLI

”Sitting is new smoking” totesi amerikkalainen tutkija Richard Louv muutama vuosi sitten. Mitä enemmän istumme sisällä ulkona liikkumisen sijaan, sitä sairaamaksi käymme. Opetuksen siirtäminen ulos luontoon tuo liikuntaa koulun oppitunteihin ja päivittäinen aktiivisuus lisääntyy. Ulkona lapset saavat myös kehitykselle välttämätöntä motorista haastetta.

Luonto on luokkahuonetta monipuolisempi oppimisympäristö. Se mahdollistaa toiminnalliset, taiteelliset ja tutkimukselliset työtavat. Luonnossa oppilaan on mahdollista hyödyntää monipuolisesti eri aisteja ja omaksua opettava aines paremmin. Luonnossa oppiminen kehittää itsetuntoa ja sosiaalisia taitoja ja kohentaa mielialaa. Ulko-opetus vaikuttaa myös opettajan työssä jaksamiseen. Luonnossa ei ole meluhaittoja eikä sisäilmaongelmia.

Varhaiskasvatuksella ja perusopetuksella on yhä tärkeämpi tehtävä luontosuhteen muodostumisessa. Isovanhempien aikaan jokaisella oli kosketus luontoon luonnostaan. Nykyään on paljon lapsia, joille luonto on vieras elementti. Lapsena ja nuorena saaduilla luontokokemuksilla on merkittävä vaikutus läpi elämän. Ulkona oppiminen edistää lasten luontosuhteen muodostumista ja syvenemistä.

Lapset ja nuoret ovat huolissaan ilmastonmuutoksesta ja muista ikävistä ympäristöuutisista. Huolta voi lievittää parhaiten omalla toiminnalla, kuten luontosuhdetta parantamalla. Luonnossa oleminen tekee myös hyvää ihmisen henkiselle ja fyysiselle hyvinvoinnille, jolloin huolet on helpompi kestää.

Liikettä ja kestäviä arvoja koulupäiviin ulkona oppien

Koulumaailmassa liikuntaa on lisätty Liikkuvan koulun avulla ensin välitunneille, sitten luokkaan oppitunneille ja vähitellen ulko-oppitunneilla. On mahtavaa huomata, kuinka ulkona opettaminen on lisääntynyt viimeisten vuosien aikana huomasti. Kun kymmenen vuotta sitten tehtiin opetusmateriaali matematiikan opetuksesta ulkona luonnossa, ajatus oli Suomessa aivan uusi. Tänä päivänä on yhä enenevässä määrin opettajia, jotka opettavat oppilaita ulkona useassa eri oppiaineessa.

Koulujen ja esiopetuksen opetussuunnitelmassa korostetaan tietojen sijaan taitoja. Tämä ohjaa toiminnalliseen tekemiseen ja asettaa opettajille haasteen käytännön toiminnan arvostamisesta omassa opetuksessa. Vuonna 2016 voimaan astunut perusopetuksen opetussuunnitelma luo hyvän perustan ulkona luonnossa oppimiselle. Sekä opetussuunnitelman perusosa että oppiainekohtaiset tavoitteet ohjaavat luontosuhteen muodostamiseen. Arvoperustassa todetaan, että luontoa hyödynnetään oppimisympäristönä. Alkuopetuksessa luonnossa liikkuminen ja luontosuhteen vahvistaminen korostuvat, kun edistetään kestävästä elämäntapaa. Luontosuhteen tärkeyttä ja kestävästä elämäntavan välttämättömyyttä osana opetusta kuvaavat opetussuunnitelman lauseet ”Ihminen on osa luontoa ja täysin riippuvainen ekosysteemien elinvoimaisuudesta. Tämän ymmärtäminen on keskeistä ihmisenä kasvussa.”

Luonto on luokkahuonetta monipuolisempi oppimisympäristö.

Tukea ulkona opettamiseen

Moni opettaja on edelleen arka lähtemään ulos oppimaan luokan kanssa. Esteiksi mainitaan muun muassa oppilaiden riittämättömän vaatetus, puutteellinen tieto ulos sopivista opetusmenetelmistä ja kovat vaatimukset opetettavan sisällön suhteen. Yhtenä tärkeänä asiana nousee esille myös turvallisuus. Ison lapsiryhmän kanssa ulos lähtemistä ei pidetä turvallisena. Ulkona opettavat opettajat ovat saaneet tukea yhteisopettajuudesta, jolloin ulkona on lasten kanssa ollut kaksi aikuista yhden sijaan, toki isomman lapsiryhmän kanssa. Ajoittain erityisopettaja tai koulunkäynnin ohjaaja on päässyt opettajan avuksi ulkotunneille.

Opettajille on tarjolla myös koulun ulkopuolista tukea ulkona opettamiseen. Näitä ovat esimerkiksi Suomen luonto- ja ympäristökoulujen liiton tarjoamat luontokoulupäivät, joissa ympäristökasvattaja on suunnitellut ohjelman ulko-opetukseen. WWF, Luonto-Liitto ja Suomen vapaa-ajankalastajat tarjoavat kummeja teemapäiviin. Suomen Ladulla on alueellisia retkikummeja, joita voi pyytää retkille mukaan. Opettajien ja varhaiskasvattajien täydennyskoulutusten ansiosta moni kasvattaja on rohjennut lähteä ulos opettamaan. Suomen ympäristöopisto SYKLI järjestää lyhytkoulutuksia ulkona oppimisesta sekä vuoden kestävästä ympäristökasvattajan koulutusohjelmaa ulkona oppimisen painotuksella.

Ulkona on mahdollista hyödyntää monipuolisesti eri aisteja.

SYKLI kouluttamassa opettajia Harakan saarella.

Loikkaa ulkoluokkaan -julkaisu

Tämän julkaisun kirjoittamiseen on osallistunut huikea joukko ammattilaisia. Julkaisuun ovat kirjoittaneet niin ulkona opettavat opettajat kuin alan tutkijat, kouluttajat sekä ulkona oppimista tukevat tahot. Toivomme sen toimivan alkusysäyksenä ulkoluokkailusta kiinnostuneille ja vahvistuksena säännöllisesti ulkoluokkaa käyttäville opettajille.

Ulkona oppiminen innostaa.
Lähde mukaan ulkoluokkailemaan!

Toimittajat

Ihan sisällä ulkona oppimisessa. Julkaisu viime metreillä. Kuvassa vasemmalta toimittajat Anna Kettunen, Aulikki Laine ja Meri Elonheimo

Koulu ilman seiniä

Anna Kettunen,
Suomen ympäristöopisto SYKLI

Kuvittele koulu ilman seiniä, jossa on vaikea erottaa välituntia oppitunnista. Missä luonnonympäristö muuttuu liitutauluksi. Missä oppilaat voivat oppia toinen toisiltaan ja vanhempia rohkaistaan osallistumaan. Missä kävely metsässä voi olla matematiikan, kuvataiteen, biologian liikunnan tai historian oppitunti.

Oppitunti ampieisista ja mehiläisistä puun alla

Sain mahdollisuuden tutustua Maple Ridgen kunnallisen peruskoulun toimintaan kahden päivän ajan syyskuussa 2017 Allco Parkissa, joka on laaja puistometsäalue. Torstaina aamu alkoi kello 8:30 rummutuksella, joka kutsui koululaiset koolle. Oppilaat jakautuivat neljään klaaniin, jossa eri-ikäiset oppilaat opiskelivat yhdessä. Seurasin "Salmon"-klaanin oppituntia, joka pidettiin puun alla ja liittyi ampieisiin ja mehiläisiin. Ampieisytyytimeen oli yön aikana kerääntynyt paljon ampieisia ja niissä riitti tutkittavaa. Ryhmässä keskusteltiin ensin ampieisista ja mehiläisistä ja lopuksi opettaja luki aiheeseen liittyvän satukirjan. Lukuhetken jälkeen oppilaat olivat kylmissään, joten leikittiin luonnon aarteiden metsästäystä. Jokainen ryhmä sai lapun, jossa oli 20 eri asiaa luonnossa ja tehtävänä oli yrittää löytää ne kaikki!

**Tytöt piirtämässä
hämähäkkiä
koulussa
Kanadassa.**

Tarina omasta kivistä

Välipalan jälkeen oppilaat jakautuivat ikäryhmiin 4-6 -vuotiaat, 7-9-vuotiaat ja 10-13-vuotiaat. Seurasin koulun vanhimpien oppilaiden kiviin liittyvää oppituntia. Oppilaat olivat viikkoa aikaisemmin etsineet jokainen joesta oman kiven, jolle oli annettu nimi ja lisäksi kirjoitettu vihkoon tuntomerkkejä. Tänäpäivänä oli tehtävänä tutkia muistiinpanoja ja löytää oma kivi 40 muun kiven joukosta. Kivistä keskusteltiin ja vihkoihin kirjoitettiin lisää tarinaa omasta kivistä.

Hämähäkkiä etsimässä

Iltapäivällä osallistuin 7-9-vuotiaiden hämähäkkeihin liittyvään oppituntiin. Oppilaiden piti ensin kirjoittaa vihkoihin sana "hämähäkinverkko eli A spider web, spiderweb, spider's web" ja sen jälkeen etsiä luonnosta hämähäkki ja verkko, jonka he sitten piirsivät vihkoon. Oppitunti päättyi ja kaikki koulun oppilaat saivat lopuksi leikkiä yhteistä hippaleikkiä. Tämän jälkeen oppilaat pakkasivat telttakatokset ja muut tavarat takaisin koulun peräkärjyyn. Lopuksi klaanit kokoontuivat omiin paikkoihinsa keskustelemaan mitä päivän aikana olivat oppineet. Koulupäivä loppui kello 14:20 ja vanhemmat tulivat hakemaan oppilaita kotiin.

Lohiteema kiinnosti myös karhua

Perjantaina aamulla koulun kokoontumispaikalla Allco Parkissa meitä odotti karhu, mikä tuntui minulle melkoiselta seikkailulta. Oppilaiden kanssa odotimme katoksella, kun opettajat hätyyttivät karhua hiukan kauemmaksi. Koulu alkoi normaalisti rummutuksella, kaikkia tiedotettiin karhusta ja muistutettiin toimintaohjeista, jos karhu tulee uudelleen lähelle. Turvallisuusasiat oli koulussa hyvin huomioitu ja lapset niistä hyvin tietoisia.

Allco Parkin läpi virtaa joki, jonne ensimmäinen lohi oli juuri noussut ja lisää oli tulossa lähipäivinä. Karhua kiinnosti siis tuo herkkupala, mutta se kiinnosti myös oppilaita. Seuraavat viikot keskityttiin tutkimaan jokiluontoa ja kaloja. Jokiteemaan liittyvä monialainen kokonaisuus huipentui yläkoululaisten ja luokkalaisten vierailuun, jossa alakoulun oppilaat saavat esitellä isommille, mitä ovat oppineet.

**Maple Ridgessa
Kanadassa toimii
ulkona oppimista
painottava alakoulu
kokonaan ilman
koulurakennusta.**

Ravintoketjuleikki hurmasi kanadalaiset

Perjantaina sain esitellä oppilaille suomalaisten oppilaiden lempileikkejä Allco parkin metsässä. Erityisesti ravintoketjuleikki puisilla pyykkipojilla oli kanadalaisille lapsille mieleinen. Leikimme neljä kertaa, ja myös koulun opettajat ja rehtori olivat leikissä mukana. Koulupäivän lopuksi sain monta halasta pieniltä oppilailta ja kiitosta opettajilta.

RAVINTOKETJULEIKKI

Tarvikkeet: värikoodattuja puisia pyykkipoikia

Leikkiin tarvitaan pyykkipoikia yhtä monta kuin oppilaita on. Vihreät pyykkipojat ovat kasveja, siniset kasvinsyöjiä ja punaiset petoja. Kasveja on eniten, kasvinsyöjiä seuraavaksi eniten ja petoja vähiten – kuten luonnossakin, esimerkiksi 15/7/3. Leikin aluksi voidaan käydä läpi erilaisia esimerkkejä luonnon ravintoketjuista. Kaikki saavat nostaa pussista yhden pyykkipojan. Eläimet pistävät silmät kiinni, kun kasvit lähtevät matkaan ja piiloutuvat metsään. Piilossa kasvit juurtuvat paikalleen eivätkä saa enää liikkua. Hetken kuluttua opettaja lähettää matkaan kasvinsyöjiä, jotka syövät kasveja nappamalla niiden pyykkipojat. Pian kasvinsyöjiä jälkeen lähtevät matkaan pedot, jotka ottavat kiinni kasvinsyöjiä ja nappaavat kaikki niiden pyykkipojat. Leikkijöiden on luovutettava pyykkipojat vapaaehtoisesti. Peli loppuu, kun kaikki ovat tulleet syödyiksi tai kun opettaja keskeyttää pelin. Lopuksi voidaan katsoa, ketkä onnistuivat löytämään ruokaa ja jäikö joku kotoon ilman. Entä selvisikö joku kasvi kasvinsyöjiltä, koska oli löytänyt hyvän piilon?

Koko koulun yhteinen loppuleikki alkamassa.

Luonnon aarteiden metsästystä Maple Ridgen koulussa.

Lisää tietoa Maple Ridgen koulusta:
www.foundintheforest.com/

Oppia ulkomailta

Suomi ei ole ainoa maa, jossa pidetään ulkona oppimista arvossa. Ruotsissa on Luonnossa kotonaan (I Ur och Skor) -kouluja ja päiväkoteja, joissa opitaan ulkona päivittäin. Luonnossa kotonaan -pedagogiikassa hyödynnetään eri aisteja ja koko kehoa oppimisen tukena. Luonto on paras luokkahuone - se mahdollistaa liikkumisen, leikin ja tutkimisen. Luonnossa kotonaan -toimintaan liittyvät myös vahvasti erätaidot ja elämykset luonnossa. Luonnossa kotonaan -koulujen opettajat ovat opettajaopintojen lisäksi opiskelleet luontokasvatusta ja erätaitoja, mikä mahdollistaa opetuksen siirtämisen ulos aina kun se on mahdollista.

Maple Ridgessa Kanadassa toimii ympäristö- ja seikkailukasvatusta sekä ulkona oppimista painottava alakoulu kotonaan ilman koulurakennusta. Opettajat, oppilaat, tutkijat ja vanhemmat työskentelevät yhdessä kehittämällä rikkaampaa ja ainutlaatuista oppimisympäristöä, joka haastaa perinteisen koululuokan ja oppimisteorian. Oppimisympäristöjä ovat lähinnä alueen puistot ja metsäalueet, mutta myös kirjastot ja muut julkiset paikat. Oppiminen tapahtuu omakohtaisten kokemusten kautta toiminnallisesti pääosin ulkona luonnossa seikkaillen. Koulussa on 88 oppilasta, neljä opettajaa, rehtori sekä muutama kouluavustaja. Oppilaat ovat 4-13 -vuotiaita.

Englannissa on metsäkouluja, Forest School, hyvin paljon. Moni niistä sijaitsee koulujen lähellä ja opettajat opettavat niissä itse. Moni näistä opettajista on käynyt maksullisen metsäkoulujen liiton järjestämän koulutuksen. On myös paljon metsäkouluja, joissa työskentelee vain metsäkoulu -opetukseen erikoistunut opettaja, kuten meillä luontokouluissa. Näin on esimerkiksi Lounais-Englannissa, Hakeford Woods Forest School:ssa, missä opetuksessa käytetään lähinnä luonnon omia materiaaleja.

Kansainvälinen Ulkoluokkapäivä keräsi vuonna 2018 kaikkiaan 1 800 000 lasta ulos oppimaan. Suomessakin ulkoluokkailijoita oli yli 20 000. Suomalaisista kouluista haetaan usein mallia maailmalle. Ulkoluokkailussa mekin voimme hakea innostusta ja mallia maailmalta.

2. Mikä on ulkoluokka?

“Visio 2020: Ulkoluokkahuoneet ovat Suomen kouluissa käytössä oleva oppimisympäristö. Ulkoluokkahuoneissa opitaan monialaisesti koulun lähiluonnossa. Helposti saavutettavat ulkoluokkahuoneet sijaitsevat 5-10 minuutin kävelymatkan etäisyydellä koulusta. Viikoittaiset oppitunnit ulkona ovat rutiini, joka lisää oppilaiden liikkumista ja kouluviihtyvyyttä.” Ote “Ulkoluokka - liikuntaa ja oppimista lähiluonnossa” -hankkeen hankehakemuksesta vuodelta 2015.

Ulkoluokka voi olla koulun piha, puisto tai vaikka läheinen jalkapallokenttä. Se voi olla lähimetsä, suo, puro, järvi, järven tai meren ranta. Ulkoluokka voi olla toisinaan myös jokin rakennelma kuten kota, laavu tai vaikka rakennettu katos koulun pihalla. Ulkoluokka on luokkahuone ulkona eli koulurakennuksen ulkopuolella oleva oppimisympäristö. Paikka, jossa voidaan toteuttaa opetus suunnitelman mukaista opetusta ulkona. Ulkoluokka on myös toimintatapa - säännöllinen ulkoluokkatoiminta lisää liikettä koulupäivään. Ulkona oppiessa oppilas on aktiivinen toimija. Luonnossa liikutaan luonnostaan. Tässä luvussa on avattu ulkona oppimisen käsitteistöä ja opettajien käsityksiä ulkona oppimiseen liittyen.

Me olemme
ULKOLUOKKA -hankkeen
ohjausryhmä.
Ohessa meidän
näkemysme
ulkoluokasta.

Ohjausryhmä tasapainoilemassa Villa Elfvikissä ULKOLUOKKA -hankkeen ensimmäisessä kokouksessa vuonna 2016.

Ulkoluokka -hankkeen ohjausryhmän näkemys ulkoluokasta

- Ulkoluokka on ulko-oppimisympäristö, johon sisältyy paikan lisäksi ulkona oppimisen pedagogiikka.
- Ulkoluokka voi sijaita missä vain ulkona alueella, jossa on turvallista toimia. Se voi olla koulun pihalla tai metsässä. Se voi olla rakennelma tai se voi olla avoin alue. Ulkoluokkana voi olla säännöllisesti sama paikka tai ulkoluokka -opetusta voidaan tehdä vaihtuvissa kulttuuri- tai luontoympäristöissä.
- Ulkoluokka on vähintään yhtä paljon toimintatapa kuin fyysinen paikka opetukselle. Ulkoluokkaan on mietitty säännöt, rutiinit, toimintatavat, turvallisuusasiat, opetuksen jatkuvuus ja siellä otetaan huomioon ryhmän erityispiirteet. Säännöllisesti samassa ulkoluokassa käytäessä on hyvä sopia opetuksen aloitus- ja lopetuspaikka.
- Hyvä ulkoluokka sijaitsee lähellä koulua tai se on helposti saavutettavissa bussilla tai pyörillä. Hyvässä ulkoluokassa ei tarvitse olla hienoja ulkoisia rakenteita kuten laavua tai kotaa, mutta ne helpottavat opetusta sadesäällä tai kovalla pakkasella. On hyvä, jos ulkoluokassa on tuulen-, auringon- ja sateensuoja ja avoin alue juoksuleikkejä varten. Hyvä ulkoluokka on turvallinen ja palvelee oppimisympäristönä erilaisia tarpeita sekä usean eri oppiaineen opetusta. Ulkoluokassa voi opettaa erilaisten ryhmien ja kokoonpanojen kanssa. Tavoitteena on, että oppilas kokee ulkoluokan omaksi paikakseen.
- Ulkoluokka palvelee paremmin oppimisen erilaisia tarpeita ja sisältöjä, jos ulkoluokassa on monimuotoinen luonto sekä kulttuuriympäristö tai koulun lähellä on mahdollisuus vaihtaa ulkoluokkaa eri ympäristöihin.

Ulkona oppimisen käsitteitä ja opettajien käsityksiä

Jenni Hämäläinen, luokanopettaja, ympäristökasvattaja

Ulko-opetus ja ulkona oppiminen yleistyvät kouluissamme pikkuhiljaa. Mitä näillä käsitteillä oikein tarkoitetaan? Tekemässäni tutkimuksessa tutustuin ulkona oppimiseen ja ulko-opetukseen liittyviin käsitteisiin ja pohdin ympäristön roolia ja merkitystä oppimisessa. Tutkimukseeni osallistui 57 perusopetuksen opettajaa #Ulkoluokka-hankkeessa.

Luokahuoneesta ulos – koulujen laajenevat oppimisympäristöt

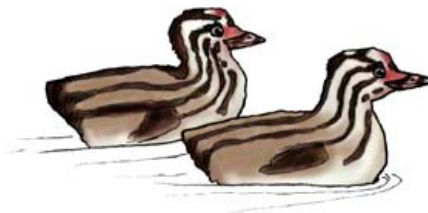
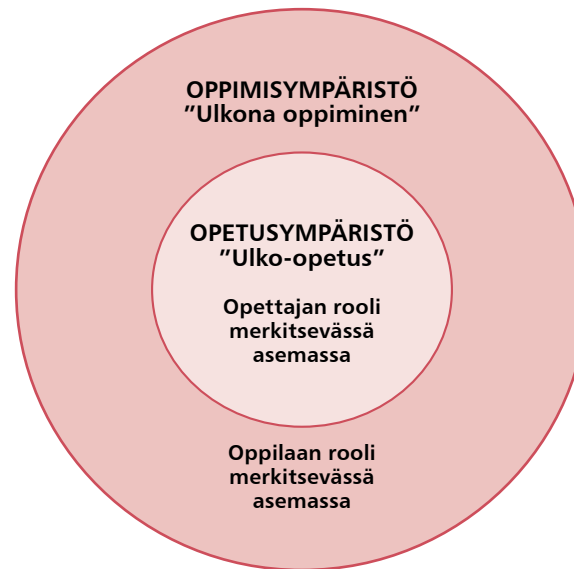
Aiemmin oppimisympäristöt käsitettiin suppeimmillaan vain koulurakennuksena ja luokahuoneena, muulta maailmalta eristettynä tiloina, joihin ympäröivä maailma ei vaikuttanut. Nykyään oppimisympäristöt ymmärretään laajempina, ja niitä tarkastellaan monista eri näkökulmista. (Lindroos 2008, 7.) Ulko-opetuksessa ja ulkona oppimisessa on kyse opettamisesta muussa ympäristössä kuin luokahuoneessa.

Englanninkielinen käsite learning environment suomenetaan oppimisympäristöksi. (Manninen, Burman, Koivunen, Kuittinen, Luukkainen, Passi, & Särkkä 2007, 11.) Ympäristöksi, jossa opitaan riippumatta siitä, tullaanko opetetuksi vai ei. Ulkona oppimisessa oppimisympäristö on ulkotila, jossa opitaan. Alakäsitteenä voidaan pitää opetusympäristöä, instructional environments. Sitä käytetään formaalissa kouluympäristössä oppimisympäristöstä puhuttaessa korostaen opettajan roolia ja sitä, kuinka opettaja järjestelmällisesti hyödyntää oppimisympäristön tarjoamia mahdollisuuksia. (Manninen ym. 2007, 11.)

Ulko-opetuksessa ympäristöllä on merkityksellinen rooli. Opettaja voi opetustaan suunnitellessaan pohtia, kuinka suuren roolin hän antaa ympäristölle ja kuinka suuren itselleen. Tämä saattaa vaihdella päivästä tai tunnista toiseen. Luonto muodostaa pedagogisesti moniulotteisen ja joustavan oppimisympäristön. Se mahdollistaa tutkimisen ja asioiden tarkastelun eri näkökulmista aidoissa ympäristöissä. (Kettunen & Laine 2017, 10.)

Oppimisympäristöön liittyvät oleellisesti myös käsitteet sosiaalinen ja didaktinen oppimisympäristö. Erilaiset fyysiset piirteet vaikuttavat myös oppimisympäristön tunnelmaan ja sosiaaliseen kanssakäyntiin. Ulkona opiskellessa opiskeluilmapiiri on usein erilainen kuin sisällä ja vaikuttaa oppilaiden vuorovaikutukseen. Ulko-opetuksessa käytetään usein perinteisestä opettajajohtoisesta ja luokkapainotteisesta opetuksesta poikkeavia opetus- ja oppimismenetelmiä.

Alla graafinen kuvio, jolla havainnollistin oppimisympäristökäsitteiden suhteita tutkimieni käsitteisiin eli ulkona oppimiseen sekä ulko-opetukseen.

Oppilas ja opettaja laajentuissa oppimisympäristöissä

Lähes mikä tahansa ympäristö voi toimia oppimisympäristönä, jos siellä vietetylle ajalle suunnitellaan oppimistavoitteita tai siellä tapahtuu oppimista. Opettajan didaktinen ajattelu on suunnittelun ja oppimistavoitteisiin perustuvan ulko-oppimisympäristön pohjana. Oppimisympäristöt tulisi valita ja rakentaa näiden didaktisten käsitysten pohjalta sekä pohtien opetuksen muotoja, rakenteita ja prosesseja. Oppimistilanteessa opettaja tarjoaa oppimista käynnistäviä ärsykeitä ja virikkeitä, jotka tukevat mahdollisimman hyvin oppimista. Opettaja pohtii minkälaiset lähestymistavat ja materiaalit haastavat ja tukevat oppilaan oppimista. Hän myös selvittää, miten oppilaat voivat käyttää aistejaan monipuolisesti eri oppimateriaalien ja -menetelmien avulla. Oppilaalle annetaan enemmän vaikuttamisen mahdollisuuksia eli vapautta ja vastuuta. Opettajan rooli on olla mahdollistaja, tukija ja auttaja. (Manninen ym. 2007, 41, 108-109; Lehtinen ym. 2016, 82-84; Koskinen 2017, 13)

Oppiminen on parhaimmillaan yhteistä tiedon rakentelua ja vuorovaikutusta. Uusien oppimisympäristöjen ja -menetelmien tulee mahdollistaa oppimisen sosiaalinen puoli ja oppilaan rooli aktiivisena toimijana ja yksilönä. (Laakkonen & Juntunen 2009, 70.) Ulko-opetuksen ja ulkona oppimisen kuvataan usein olevan yhteistoiminnallista oppimista, joka perustuu oppilaiden yhteisesti jaettuun havaintoihin ja kokemuksiin.

Kuva: Suomen metsäyhdistys, Vilma Issakainen

Oppilaan sisäisen motivaation herättäminen on tärkeää, jotta hän kokee oppimisen mielekkääksi. Sisäisen motivaation avulla toimiva oppilas ei tarvitse jatkuvasti valvontaa tai ohjaamista. Hän tarvitsee pikemminkin tukea ja apua, jotta hän voi rakentaa tietoaan yksin sekä toisten kanssa yhdessä toimimalla. (Koskinen 2017, 13.) Ulkona oppimisen on nähty tarjoavan sopivaa vaihtelua perinteiseen kouluopetukseen ja ruokkivan näin oppilaan oppimismotivaatiota.

Perusopetuksen oppimiskäsityksen mukaan oppiminen tapahtuu eri aisteja käyttäen. Opetuksen tulisi opittavan asian lisäksi olla yhteydessä aikaan ja paikkaan. Oppilas on aktiivinen toimija, joka oppii kokonaisvaltaisesti ja kehollisesti. Hän rakentaa tietoa refleктоimalla sekä kielentämällä kokemuksiaan ja tuntemuksiaan. Häntä opastetaan ottamaan huomioon oman toimintansa vaikutus toisiin ihmisiin ja ympäristöön. Opetusta tulisi pyrkiä viemään säännöllisesti ja suunnitelmallisesti myös luokkahuoneen ulkopuolelle. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 17.)

Ulkona oppiminen ja ulko-opetus

Ulko-opetuksen ja ulkona oppimisen kansainvälinen käsitteistö on kirjava ja käytettävät käsitteet menevät limittäin ja sekoittuvat helposti toisiinsa. Suomalaisessa tutkimuskentässä ei ulko-opetusta ja ulkona oppimista ole juuri tutkittu.

Englanninkielinen termi Outdoor education on aktiivista toimimista ja oppimista ulkona. Se pohjautuu ympäristökasvatukseen sekä kokemukselliseen oppimiseen. (Parikka-Nihti 2011, 55; Nikodin ym. 2013, 32.) Outdoor education käsitteen suomensin ulkona oppimiseksi. Ulko-opetuksiksi se muuttuu opettajan toiminnan kautta (Nikodin ym. 2013, 29). Myös käsitettä Outdoor learning käytetään puhuttaessa ulkona oppimisesta ja silloin korostuu erityisesti oppilaan toiminta sekä oppimisympäristön vaikutus. (Parikka-Nihti 2011, 5.)

Ruotsinkielinen käsite utomhuspedagogik voidaan suomentaa ulkopedagogiikaksi eli ulkona tapahtuvaksi opetuksiksi eli ulko-opetuksiksi. Linköpingin yliopiston ulkona oppimisen tutkijoiden tohtori Anders Szczepanskin ja Lars Dahlgrenin (2011) mukaan ulkona oppiminen on kasvatustieteellinen suuntaus, joka perustuu pragmaattiseen eli käytännönläheiseen oppimiseen. Ulkona oppiminen on heidän mukaansa kirjoista opitun teorian ja käytännön kokemusten

vuorovaikutusta. Käytännössä tämä tarkoittaa, että oppilaat harjoittelevat tulkimista ja pohtimista luonnonympäristöissä tai kulttuuriympäristöissä opettajan heitä ohjatessa. Ulkona oppimisen sisällöiksi voidaan ymmärtää kaikki koulussa opetetavat sisällöt, jotka voidaan opettaa ulkona. (Szczepanski & Dahlgren 2011, 25-28.)

Iso-Britanniassa on pitkä ulkona oppimisen historia. Skotlantilainen professori Peter Higgings ja tohtori Chris Loynes (1997) määrittelevät ulkona oppimisessa tapahtuvan kasvun ja kehityksen kolmeen eri kategoriaan: A) ulkona tapahtuva toiminta, B) kestävän kehityksen kasvatusta sekä C) persoonallinen ja sosiaalinen kehitys. Ulkona oppiminen ei ole mitään tahansa toimintaa, vaan siihen liittyy oleellisesti tietoinen pedagoginen toiminta. (Higgins & Loynes 1997, 6-8.)

Toiminnallinen, kokemuksellinen ja elämyksellinen oppiminen ulko-opetuksessa

Ulko-opetuksessa käytetään usein toiminnallisia, kokemuksellisia ja elämyksellisiä oppimismenetelmiä. Luontoympäristössä kokemukselliset, pelilliset ja aistilliset sekä tutkimukselliset ja taiteelliset työtavat ovat helppoja ja luonnollisia tapoja toimia. Kokemukselliselle oppimiselle ominaista ajattelemista harjoitellaan päättelöllä, ratkaisemalla ongelmaratkaisutehtäviä sekä käyttämällä mielikuvitusta, kekseliäisyyttä ja uteliaisuutta. (Kettunen & Laine 2017, 10.) Toiminnalliset työtavat vahvistavat luovaa ajattelua ja oppimisen motivaatiota sekä lisäävät oppimiseen oivaltamista ja elämyksellisyyttä (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 17).

Kokemuksellisen oppimisen kautta oppijat kantavat itse vastuuta oppimisestaan sekä kehittävät omia arviointitaitojaan. Tämä vahvistaa itsetunnon kehitystä, mikä taas vaikuttaa positiivisesti oppijoiden elämäntaitoihin. (Higgins & Loynes 1997, 6-8.)

Luonnossa tapahtuva kokemuksellinen oppiminen mahdollistaa havaintojen tekemisen monipuolisesti tutkimalla, aistimalla ja kokemalla asioita henkilökohtaisesti. Kokemukselliseen oppimiseen kuuluu oleellisesti omien tietämysten, arvioiden sekä havaintojen jakaminen. Tämänkaltaista toimintaa tukee erityisesti yhteisöllistä oppimista. (Parikka-Nihti 2011, 55.)

Ulkona oppimiseen liittyviä pedagogisia suuntauksia

PAIKKALÄHTÖINEN OPPIMINEN

Paikkalähtöisessä oppimisessä, Place Based Education (PBE), oppimisympäristö eli paikka on opetuksen perusta. Suomessa käytetään myös käsitettä paikkalähtöinen kasvatusta, jota voidaan pitää paikkalähtöisen oppimisen yläkäsitteenä. Paikkalähtöisen kasvatuksen ydinajatus on sitoa opetus oppilaiden lähiympäristöön. Paikkalähtöisen oppimiskäsityksen mukaan paikkakokemuksella on merkitystä oppilaan voimaantumisen sekä kehitykselle tarjoten samalla merkittävän pedagogisen ja filosofisen perustan opetukselle. Omaa elinympäristöä, kuten koulun pihaa ja lähiluontoa, voidaan tarkastella kriittisesti osana oppilaan oman identiteetin kasvua. Opetusta suunniteltaessa tuleekin muistaa, ettei paikka ole asia tai esine, vaan jatkuvasti muuttuva ilmiö. (Wattchow & Brown 2011.) Jokaisen koulun tulisikin tiedostaa oma ainutlaatuisuutensa myös paikan kautta sekä sitoa opetuksensa ja oppilaansa omaan elinympäristöön.

Paikkalähtöiseen oppimiseen ja myöhemmin käsiteltävään ympäristökasvatukseen sekä kestävän kehityksen kasvatukseen kuuluu oleellisenä osana oppilaiden ja opettajien aktiivinen toimijuus eli osallisuus. Oppijan paikkaintiteetin vahvistuessa hänen kykynsä osallistua paikallisia asioita koskeviin keskusteluihin vahvistuu. Tämä puolestaan tukee aktiivisena kansalaisena olemista ratkottaessa niin kestävän kehityksen kuin muitakin haasteita lokaalisesti ja globaalisesti. (Wattchow & Brown 2011; Ernst & Monroe 2004, 520; Hyvärinen, 18-19.)

Sanna Koskinen (2010) yhdistää ympäristökansalaisuus-käsitteen alle ympäristö- ja kansalaiskasvatukseen. Hänen mukaansa koulu voi tukea lapsen ja nuoren kasvua osallisuuteen ja vaikuttavaksi kansalaiseksi tekemällä monipuolista yhteistyötä koulun ulkopuolisten tahojen kanssa sekä avaamalla ovensa ympäröivälle elämälle. (Koskinen 2010, 5.)

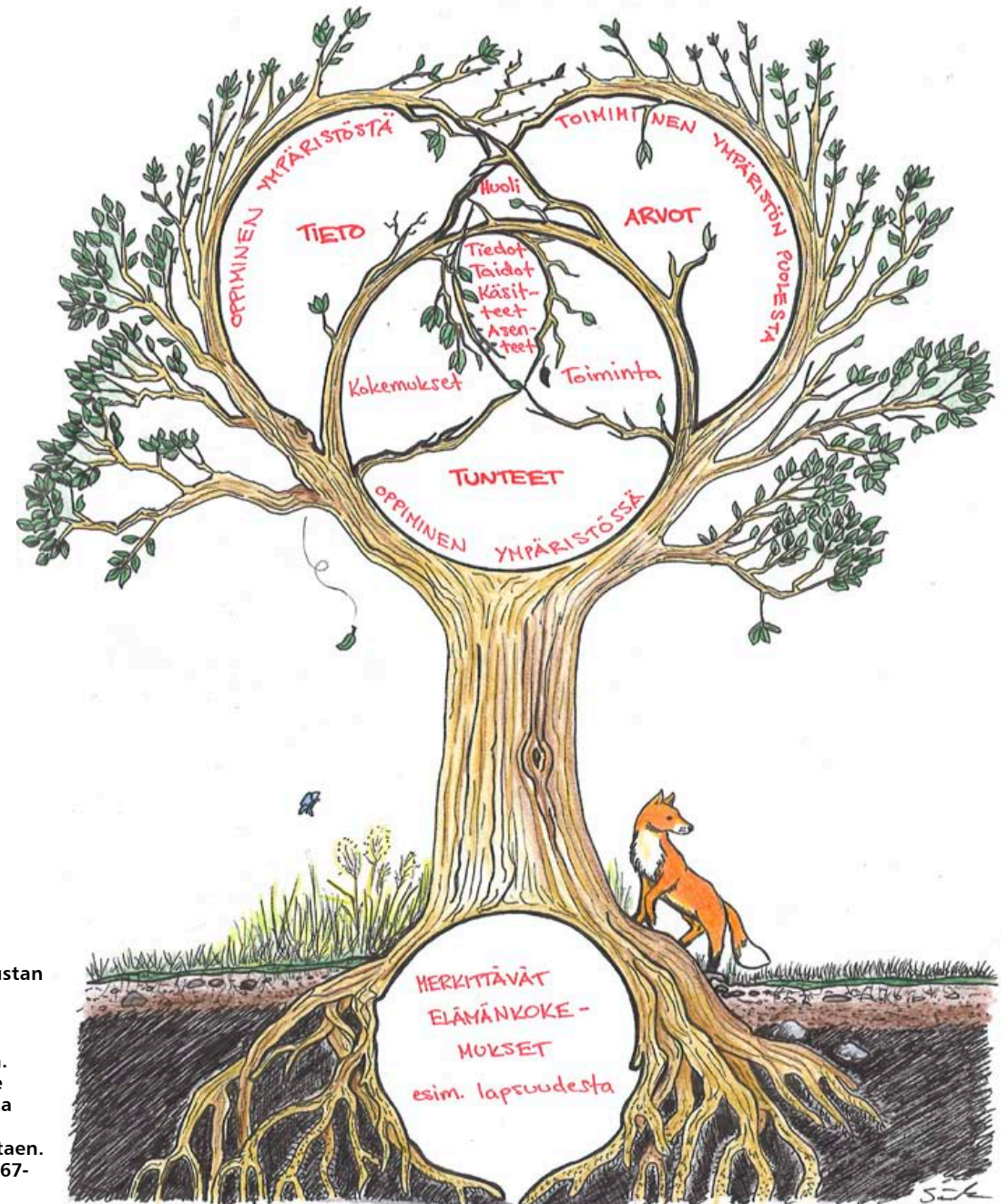
YMPÄRISTÖKASVATUS JA KESTÄVÄN KEHITYKSEN KASVATUS LUONTO- JA YMPÄRISTÖSUHTEIDEN RAKENTAJINA

Englanninkielinen termi Environmental Education (EE) on vakiintunut kansainväliseen kielenkäyttöön ja suomennetaan ympäristökasvatukseksi. Tätä termiä voidaan käyttää ympäristö -teemojen pedagogisesta käsittelystä kouluissa. (Käpylä 1991, 439–445; Eloranta 1998, 17.) Ympäristökasvatuksen tavoitteena on, että yksilön ja yhteisön arvot, tiedot ja taidot sekä toimintatavat ovat muuttuvat kestävä kehityksen mukaisiksi. (Cantell 2011, 336; Nikodin ym 2013, 20.) Muuttuneen maailman myötä, ympäristökasvatuksessakin kiinnitetään huomiota siihen, että ympäristö ymmärretään ja koetaan laajasti. Perinteisen luontokasvatuksen lisäksi ympäristökasvatuksessa painotetaan kestävä kehityksen kasvatuksen mukaisesti yhtä vahvasti myönteistä suhdetta kaupunkiluontoon ja rakennettuun ympäristöön sekä kulttuuriseen ja sosiaaliseen ympäristöön.

Ympäristökasvatuksen päämäärät voidaan jakaa kolmeen toisiaan tukevaan kategoriaan: 1) tietoa omasta elinympäristöstä ja maapallosta 2) kokemuksia ympäristöstä, jolloin positiiviset kokemukset vahvistavat kiintymystä ja halua suojella 3) kannustaa ihmisiä toimimaan vastuullisesti ympäristön puolesta. Tämän lisäksi Cantell (2011) nostaa paikallälähtöisen kasvatuksen tapaan ympäristökasvatuksen perimmäiseksi tavoitteeksi ympäristöstä voimaantumisen. Tällä hän tarkoittaa kokemusta, joka ihmiselle tulee hänen tuntiessaan kuuluvansa elinympäristöönsä ja voivansa toimia sen hyväksi. (Cantell 2011, 336.)

Joy A. Palmerin (1998) kirja Environmental Education in the 21th century: Theory, practise, progress and promise on yksi ympäristökasvatuksen perusteoksista. Siinä Palmer esittelee kehittämänsä ympäristökasvatusmallin, niin kutsutun ”Palmerin puumallin”. Se on vielä nykyäänkin yksi yleisimmin sovelletuista ympäristökasvatusmalleista. Palmer painottaa mallissaan, että ollakseen vaikuttavaa ympäristökasvatuksen pitäisi tapahtua samanaikaisesti ja yhtä vahvasti kolmella tasolla. Ympäristökasvatus on tietojen oppimista ympäristöstä, toimintaa ja oppimista ympäristössä sekä toimintaa ympäristön puolesta, jolloin se sisältää ympäristövastuullisen näkökulman.

Palmerin puumallissa perustan ympäristökasvatukselle luovat yksilön aiemmat elämäkokemukset sekä kehitys- ja oppimishistoria. Ympäristökasvatusta tulee Palmerin mukaan toteuttaa lähtötaso ja aiemmat kokemukset huomioon ottaen. (Cantell & Koskinen 2004, 67-69; Palmer 1998, 274-279.)

Yksi ympäristökasvatuksen ja ulko-opetuksen tavoitteista on luontosuhteen rakentaminen. Luonnossa vietetty aika ja luonnon henkilökohtainen kokeminen kasvattavat lapsia luonnon kunnioittamiseen ja vastuun kantamiseen, suvaitsevaisuuteen sekä kestävän kehityksen toimintaan. (Higgins 1997, 8-9.) Ihmiskunnan asumisen keskittyessä yhä enenevässä määrin kaupunkiin, on havahduttu ihmisten luontosuhteen ohentumiseen. Teknologisoituneen elämän myötä on herännyt myös huoli tulevaisuuden sukupolvien luontosuhteen rakentumisesta.

Mitä sitten luontosuhde tarkoittaa? Luontosuhde on yksilön tai yhteisön ja luonnon välisen vuorovaikutuksen kokonaisuus (Nikodin ym 2013, 27). Myönteinen luontosuhde on perusta vastuulliselle, kestäväälle elämäntavalle, johon kuuluu ympäristöstä ja toisista ihmisistä huolehtiminen. (Cantell 2011, 338). Luontosuhteen kivijalka muurataan jo varhaislapsuudessa leikkien ja havaintoja tehden. Luontosuhteeseen sisältyy esimerkiksi se, kuinka merkitykselliseksi ihminen kokee luonnon, miten se ilmenee hänen elämässään ja millaisen arvon hän luonnolle määrittelee. Luontosuhde vaikuttaa erityisesti siihen, miten ihminen kohtelee luontoa ja millaisen luonnonympäristön käytön hän hyväksyy. Myönteinen ja kiinteä luontosuhde voi olla positiivinen voimavara. Se muuttuu myös helposti toiminnaksi eli haluksi vaikuttaa maailman tilaan. Tämänkaltaisen luontosuhteen rakentaminen on tunnistettu tärkeäksi osaksi koulujen ympäristökasvatuksen työtä. (Cantell 2011, 332.)

Luontosuhteella on suuri merkitys myös yksilön identiteetin kehittymiselle. Identiteetti ei kiinnity vain lähiympäristöön vaan, se juurtuu tietoisuuteen omasta kulttuurista, yhteisön juurista ja historiasta. Lapsi kasvaa omat lähtökohtansa tuntien kansalaiseksi, yhteisön jäseneksi. Yksilöllä on vain yksi persoona, mutta mahdollisesti useampi identiteetti eli suhde ympäröivään ympäristöön, tunne siitä kuka on ja haluaa olla. Ihmisen identiteetti on yhteydessä siihen, miten yksilö määrittelee itsensä sosiaalisissa suhteissa, suhteissa eri asioihin sekä kulttuuriin. (Kronqvist & Kumpulainen 2011, 47-48.)

Ympäristökasvatuksessa toisin kuin kestävän kehityksen kasvatuksessa korostuvat ekologiset ulottuvuudet. Kestävän kehityksen kasvatuksesta käytetään maailmalla termiä Education of Sustainable Development (ESD). Kestävän kehityksen kasvatuksessa tuodaan selkeämmin esille kestävän kehityksen

eri ulottuvuudet, joista usein käytetään jaoteltua ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys. (Nikodin ym. 2013, 20.)

Kestävän kehityksen kasvatusta pitää sisällään ympäristö- ja luontokasvatusta. Ulkona tapahtuva kestävän kehityksen kasvatusta on omaan lähiympäristöön tutustumista, perinteiden ja kulttuurin tunnistamista ja vaalimista sekä luonnonperinnön kunnioittamista. (Higgins & Loynes 1997, 6-8.) Ympäristökasvatusta voidaan siis katsoa sisältyvän kestävän kehityksen kasvatusta ekologiseen ulottuvuuteen.

Globalisaation ja kestävän kehityksen kasvatusta myötä ulko-opetuksen on täytynyt etsiä uusia tapoja toimia. Kestävän kehityksen kasvatuksessa ei lähestytäkään asioita enää vain ekologian näkökulmasta, vaan keskitytään myös kestävien ihmisuhteiden sekä kriittisen ajattelun kehittämiseen. (Wattchow & Brown 2011, 77-105.) Tällä tavoin nivoon ympäristökasvatusta, kestävän kehityksen kasvatusta ja paikallista opetuksen tutkimukseen sekä ulko-opetuksen ja ulkona oppimisen teoriaan.

ELÄMYS- JA SEIKKAILUPEDAGOGIIKKA

Keskusteltaessa ulkona oppimisesta ja ulko-opetuksesta, ei voida olla käsittelemättä elämykselliseen ja kokemukselliseen oppimiseen liittyvää elämys- ja seikkailupedagogiikkaa. Tätä menetelmää voidaan pitää kokemuksellisen ja toiminnallisen kasvatuksen sovelluksena (Karppinen & Lomaa 2015, 37) ulko-opetuksessa ja ulkona oppimisessa. Saksalainen käsite erlebnispädagogik eli kokemuksellinen oppiminen käännetään Suomessa elämyspedagogiikaksi. Koska tutkimukseni käsitteli koulussa tapahtuvaa ulkona oppimista ja ulko-opetusta, käytin käsitettä elämys- ja seikkailupedagogiikka. Elämys- ja seikkailupedagogiikka on tehokas tapa tukea itsetunnon, itsetuntemuksen ja yhteistyötaitojen rakentumista. (Marttila 2016, 5.) Elämys- ja seikkailupedagogiikan tarkoituksena on tarjota oppilaalle uudenlaista haasteellista toimintaa ja elämyksiä virikkeellisessä ympäristössä sekä tukea oppilaan henkilökohtaista kehitystä sekä kasvua osaksi ryhmää.

Ulkona oppiminen ja ulko-opetus suhteessa muihin oppimis- ja kasvatusnäkökulmiin.

PEDAGOGIIKKA TAI KASVATUSNÄKEMYS

Elämys- ja seikkailupedagogiikka

Kestävän kehityksen kasvatusta

Ympäristökasvatusta

Paikallista opetuksen tutkimusta

ULKONA OPPIMISEN JA ULKO-OPETUKSEN KANSSA YHTENEVÄISIÄ/TYYPILLISIÄ PIIRTEITÄ

- Luonnossa tapahtuvaa elämyksellistä ja kokemuksellista toimintaa.
- Tavoitteena oppijan henkinen kasvu.
- Toiminnassa huomioidaan kaikki kestävän kehityksen ulottuvuudet: ekologiset, taloudelliset, sosiaaliset ja kulttuuriset.
- Toiminnalliset, kokemukselliset ja elämykselliset toimintatavat.
- Toimijoiden aktiivinen osallistuminen.
- Tavoitteena kasvattaa kestävän kehityksen mukaisia kansalaisia.
- Kestävän kehityksen ekologinen ulottuvuus korostuu.
- Toiminnalliset, kokemukselliset ja elämykselliset toimintatavat.
- Ensisijaisena tavoitteena luonto- ja ympäristösuhteen vahvistaminen.
- Toiminnassa korostuu aktiivinen toimiminen eli osallistuminen.
- Toiminnan keskiössä on oppijan suhde omaan elinympäristöönsä.
- Tavoitteena itsetuntemus ja itsetunnon kehittyminen.

Opettajien käsityksiä ulkona oppimisesta ja ulko-opetuksesta

Tekemässäni tutkimuksessa tarkastelin Ulkoluokka-hankkeeseen osallistuneiden 57:n luokanopettajalla käsityksiä ulkona oppimisesta ja ulko-opetuksesta.

Opettajat kuvasivat ulko-opetusta ja ulkona oppimista varsin monipuolisesti niin menetelmien, sisältöjen kuin vaihtokäytönsienkin kautta. Monipuolisista kuvauksista huolimatta opettajilla näytti olevan varsin yhtenäinen käsitys ulkona oppimisesta ja ulko-opetuksesta. Opettajien mielestä ulko-opetus ja ulkona oppiminen on:

- Luokkahuoneen ja koulurakennuksen ulkopuolista opetusta ja oppimista niin rakennetuissa kuin luonnonympäristöissä
- Tekemällä, kokemalla, havainnoimalla, aktiivisesti toimien ja liikkuen opettamista ja oppimista niin yhdessä kuin yksinkin.
- Monipuolisesti kaikkien opetus suunnitelman sisältöjen opettamista ja opettelu. Luonto ja lähiympäristö korostuvat niin sisällöissä, materiaaleissa kuin opetusympäristöissä.
- Kaikenlaisia oppijoita tukevaa edistämällä keskittymistä ja opiskelumotivaatiota. Ulkoilma tarjoaa puhtaan ja virkistävän hengitysilman.

Lopuksi

Oppimisympäristöajattelun lisäksi ulkona oppimisessa nivoutuu yhteen moni opetussuunnitelman perusteissa mainittu sisältö, kuten kestävään kehitykseen kasvattaminen, ilmiöpohjainen oppiminen, monialaiset oppimiskokonaisuudet sekä toiminnallinen oppiminen (Kettunen & Laine 2014, 9). Ulko-opetuksen ja ulkona oppimisen voisi olettaa olevan oleellinen osa suomalaista perusopetusta. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa opettajia haastetaan poistumaan omalta mukavuusalueeltaan ja etsimään uusia tapoja opettaa. Suomessa opettajilla on varsin autonominen asema suunnitellun opetustaan. Opettaja voi siis opettaa myös ulkona.

Tekemäni tutkimuksen tulosten ja teoriapohjan mukaan ulkona oppiminen on nykykäsityksen mukaan opetuksen osa-alue, jossa oppiminen pohjautuu toiminnallisuuteen, elämyksiin ja kokemuksiin ulkona erilaisissa oppimisympäristöissä. Ulko-opetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden aktiivisuutta ja kokonaisvaltaista oppimista, mutta myös tukea heidän luonto- ja ympäristösuhteen kehittymistä.

Suomi on pärjännyt loistavasti Pisa-tutkimuksissa, mutta oppilaiden kouluvihtyvyys on huonoa. WHO:n koululaistutkimuksessa tutkittiin 40 maan oppilaiden kouluvihtyvyttä. Suomi sijoittui tässä tutkimuksessa heikoimpaan kolmanneeseen. (Kämppe, Välimaa, Ojala, Tynjälä, Haapasalo, Villberg & Kannas 2012, 27; Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2014, 82-83.) Suomen UNICEFin vuonna 2012 julkaisemassa kouluhyvinvointitutkimuksessa järjestö suositteli muun muassa lisäämään oppilaiden osallisuutta sekä kiinnittämään huomiota oppilaiden välisiin ja oppilas-opettaja -suhteisiin sekä oppimisympäristöihin. Suosituksissa korostuivat aineettomat asiat materiaalien ja kalliiden laitteiden sijaan. (Harinen & Halme 2012, 71-72.) Näitä suosituksia lukiessa tulee väistämättä ajatella ulko-opetuksen ja ulkona oppimisen tarjoamia mahdollisuuksia. Ulkona toimivissa oppilaat ovat usein hyvinkin osallistuvia ja aktiivisia.

Osallisuuden edistäminen on Suomessa ja Euroopan unionin tavoitteissa nostettu yhdeksi keskeiseksi keinoksi muun muassa ehkäistessä syrjäytymistä, eriarvoisuutta sekä koulupudokkuutta. Osallistumista harjoittelemalla opetellaan mielipiteiden kertomista, vaikuttamista ja aktiivista toimimista niin yhteisötasolla kuin yhteiskunnallisestikin.

Osallisuutta voidaan harjoitella paikkalähtöisen pedagogiikan ja kestäväen kehityksen kasvatuksen kaltaisten pedagogiikkojen ja kasvatusnäkemysten kautta. Näin oppilaille tarjotaan mahdollisuus harjoitella aktiivista toimijuutta omasta lähiympäristöstä käsin laajentaen sitä kohti globaaleja sisältöjä. Kasvavien lasten ja nuorten maailma on globaalimpi kuin edellisten sukupolvien. Oppilaat ovat yhä tietoisempia ympäri maailmaa tapahtuvista ilmiöistä, mutta samalla oma elinympäristö jää helposti vieraaksi. Sitomalla opetus oppilaiden lähiympäristöön, voidaan edesauttaa heidän tutustumista omiin lähtökohtiin, kulttuuriin ja sosiaaliseen ympäristöön. Tämä on oleellista minäkuvaa ja itsetuntoa rakennettaessa. Jokaisella tulisi olla käsitys mistä on kotoisin sekä tunne siitä, että kuuluu jonnekin. Tämä on myös osa hyväksytyksi tulemisen tunnetta. Kiinnittyminen omaan elinympäristöön ja kouluun lisää oppilaiden yhteisöllisyyttä, mikä omalta osaltaan ehkäisee syrjäytymistä. Yhteisöllisyyden ja osallisuuden kokeminen kantavat ja kannattelevat pitkälle.

Tutkimuksen tekeminen oli antoisaa ja mahdollisti minulle sukeltamisen syvälle itseäni kiinnostaviin aiheisiin. Olemme tärkeiden asioiden äärellä ja me opettajat yhdessä vanhempien kanssa olemme avainasemassa lasten ja nuorten tutustuessa ympäröivään maailmaan. Näin opettavaisen ja silmiä avaavan tutkimusprosessin jälkeen haluan jättää opettajille rohkaisevan viestin: "Ihan pihalla on hyvä olla."

Tutkimukseni on luettavissa ja ladattavissa Jyväskylän yliopiston JYX-julkaisuarkistosta, kohdasta opinnäytteet.

Aidossa ympäristössä oppimisen -käsिमalli

Anna Kettunen, Suomen ympäristöopisto SYKLI ja Maria Aro-luoma, luontokasvattaja, Suomen luontokeskus Haltia

Tämä aidossa ympäristössä oppimisen (Real World Learning) -käsिमalli on kehitetty kansainvälisessä verkostossa, johon osallistuu ympäristökasvatustoimijoita muun muassa Iso-Britanniasta, Kroatiaista, Tsekistä, Saksasta, Unkarista, Espanjasta, Hollannista, Nigeriasta ja Turkista. "The Real World Learning" -malli tarjoaa kokonaisvaltaisen ja joustavan näkemyksen kestävän kehityksen oppimiseen; ajattelun, reflektoinnin ja olemisen tavan. Se korostaa erityisesti ulkona oppimisen tärkeyttä!

Mallin mukaan vaikuttavaan ympäristökasvatukseen ja ulkona oppimiseen kuuluu kuusi elementtiä, joita on esitetty käsimallin avulla:

1. VIITEKEHYS (Frames)

Tarjoaako viitekehys punaisen langan ja tarinan oppimisen syventämiseksi?

Viitekehys vaikuttaa voimakkaasti siihen, miten ymmärrämme ja tulkitsemme ympärillämme olevaa maailmaa. Esimerkiksi kun kuulemme sanan "luonto", tulee mieleen erilaisia muistoja ja tunteita. Mallin viitekehys on kämmenessä varmistaen että arvot, voimaantuminen, kokemus, siirtovaikutus ja ymmärrys liittyvät toisiinsa johtaen syvempään, kestäväan oppimiskokemukseen.

Parhaimmillaan viitekehys ohjaa opettajaa ja oppijoita mahdollistaen itseohjautuvan oppimisen. Viitekehys tarjoaa myös oppijalle syvempää ymmärrystä tuoden yksityiskohdat osaksi kokonaisuutta ja yhteistä tarinaa.

2. ARVOT (Values)

Edistetäänkö kestävän elämäntavan mukaisia arvoja?

Arvot vaikuttavat asenteisiin ja toimintaan. Ihmisten ja planeetan hyvinvoinnista huolehtiminen on välttämätöntä kestävän elämäntavan edistämiseksi.

3. VOIMAANTUMINEN (Empowerment)

Osallistetaanko oppijat rakentamaan kestävää tulevaisuutta?

Voimaantuminen tuo oppijat oppimiskokemuksen keskipisteeseen: Meidän tulee tunnistaa ja tunnustaa kykymme toimia, vaikuttaa ja saada aikaan positiivista muutosta. Osallistaminen toimintaan ympäristön puolesta mahdollistaa oppilaiden välisen yhteistyön ja vastuunottamisen omasta oppimisesta. Jokainen voi saada aikaan muutosta. Voimaantumisen kokemus voi auttaa oppilaita toimimaan tulevaisuudessakin kestäväällä tavalla.

4. KOKEMUS (Experience)

Pääsevätkö oppijat kosketukseen luonnon kanssa?

Luonnosta oppiminen on oppijoille kokonaisvaltaista – luonnon pieniä yksityiskohtia voi katsella, tuntea ja koskettaa. Luonnossa usein oppilaiden uteliaisuus herää - he huomaavat yhteyksiä ympärillään ja ymmärtävät olevansa osa suurempaa kokonaisuutta.

5. SIIRTOVAIKUTUS (Transferability)

Sisältyykö oppimisprosessiin elämän eri osa-alueet?

Kestävä kehitys läpäisee kaikki elämän eri osa-alueet. Siksi on tärkeää auttaa oppijoita yhdistämään tietoa, kuten tieteellisiä käsitteitä tai luonnonilmiöitä omakohtaisiin kokemuksiin ja toimintaan ja arvoihin. Tämä antaa oppijoille mahdollisuuden luoda yhteyksiä paikallisesti, maailmanlaajuisesti ja myös suhteessa luontoon.

6. YMMÄRRYS (Understanding)

Sisältyykö oppimisprosessiin tieteellisiä käsitteitä?

Tieteelliset käsitteiden, kuten elämän kiertokulkujen tai vaikka ilmastonmuutoksen, ymmärtäminen vaatii monimutkaisten elämää ylläpitävien vuorovaikutusten ketjujen ymmärrystä. Se vaatii tieteellinen tiedon yhdistämistä tunteisiin, arvoihin ja koko ihmiskuntaan. Elämän käsitteiden tutkiminen tällä kokonaisvaltaisella tavalla kehittää kestävän kehityksen mukaista ajattelua ja toimintaa.

Jokainen elementti on tärkeä itsessään, mutta kun elementit yhdistetään kokonaisuudeksi, saadaan syvempi ja merkityksellisempi oppimiskokemus. Alkuperäiseen malliin voi tutustua verkkosivulla: www.rwlnetwork.org.

3. Miksi ulko- luokkaan?

Ei ole mitään hyvää syytä sille, miksi ei kannattaisi lähteä ulos oppimaan. Ulkona opettamista on tutkittu maailmalla paljon ja tulokset osoittavat, että ulos kannattaa lähteä. Ulkona mieli rauhoittuu, motoriikka kehittyy, sosiaaliset suhteet vahvistuvat, oppimistulokset paranevat ja koulupäivään tulee lisää liikettä, mikä lisää sekä oppilaiden että opettajan hyvinvointia. Seuraavaksi on esitelty 16 hyvää syytä opettaa ulkoluokassa.

16 hyvää syytä opettaa ulkoluokassa

Ulkoluokka -hankkeen ohjausryhmä

1. Miksi ei opettaisi ulkona? Ulkona voi opettaa lähes kaiken mitä sisälläkin.
2. Opetussuunnitelma tukee ulkona opettamista. Ulkoluokka mahdollistaa hyvin monialaisten petuskokonaisuuksien tekemisen ja ilmiöpohjaisen opetuksen.
3. Ulkoluokka on aito oppimisympäristö. Tietoa on helppo soveltaa käytäntöön ulkona opettaessa. Tutkiminen ja asioiden pohtiminen alkaa kuin itsestään. Luonto on inspiraation lähde, tutkittavaa löytyy monen tasoista.
4. Opetus on helposti kokonaisvaltaista, osa suurempaa kokonaisuutta. Opetuksen eheyttäminen ja asioiden yhdistely on helppoa ja luontevaa.
5. Oppilaat löytävät yhteyden omaan itseensä luonnon kautta ja luonnossa.
6. Ulkoluokassa sosiaaliset suhteet syntyvät luonnostaan ja oppilaat ryhmäytyvät helpommin. Luonto tukee sosiaalista kanssakäymistä ja oppilaiden emotionaaliset taidot kehittyvät luontoympäristössä. Moni opettaja on kertonut ulkoluokassa olevan vähän sosiaalisia ristiriitoja verrattuna luokkaopetukseen.
7. Ulkoluokassa pääsevät esille erilaiset vahvuudet kuin luokkaopetuksessa. Erityisoppilaiden voi olla helpompi opiskella ulkoluokassa kuin seinien sisällä. Ulkoluokkaan mahtuu ääntä ja siellä on avaruuden tunne. Oppilailla on mahdollisuus omaan tilaan ja rauhaan. Tämän seurauksena melu- ja stressitaso alenevat. Vaikka ympäristö olisi joillekin aluksi haastava, hyöty tulee esille myöhemmin. Osalle erityistä tukea tarvitsevista ulkona on hyvin virikkeellistä oppia.
8. Ulkoluokassa opettamisesta on terveyshyötyjä.
9. Ulkoluokkaopetus on toiminnallista. Epätasaisessa metsämaastossa motoriikka kehittyy, mikä on osa liikuntasuosittelun syventämistä.
10. Oppilaiden havainnointikyky, luonnon eliöiden huomaaminen ja huomioiminen sekä herkkyys kehittyvät. Tunteet ja aistit ovat esillä ulkoluokassa oppiessa.
11. Ulkoluokassa tapahtuu paljon oheisoppimista. Esimerkiksi opettavaisen leikin yhteydessä voi pyytää oppilaita siirtymään männyn luokse. Täten tulee opittua ohessa männyn ulkonäkö.
12. Ulkona oppiminen on parhaimmillaan kuin leikkiä, sillä oppimista tapahtuu huomaamatta.
13. Luontoympäristössä oppiessa luonto ja lähiympäristö tulevat oppilaille tutuksi. Luontosuhde kehittyy vain luonnossa olemalla. Jos ulkoluokka on oppilaille tärkeä luontokohde, sitä tahdotaan suojella.
14. Ulkoluokassa ei ole sisäilmaongelmia.
15. Maahanmuuttajien on tärkeä tutustua suomalaisen luontoympäristöön. Samalla maahanmuuttajaoppilaat tutustuvat lähiympäristöön turvallisella tavalla.
16. Ulkoluokkaopetus on kivaa ja hyödyllistä. Positiivinen pedagogiikka syntyy myönteisten hetkien lisäämisestä.

Mitä lisäarvoa ulko-opetus on tuonut?

Kati Paakkanen, luokanopettaja

Ryhmytymistä syntyy yli luokkarajojen ja totutaan toimimaan erilaisissa ryhmissä, eri aikuisten kanssa ja erilaisissa ympäristöissä.

Koulumme nykyiset neljäsluokkalaiset ovat "ulkoluokan tiimellyksessä" - kuten eräs oppilaani asiaa kuvasi – hitsautuneet yhdeksi yhtenäiseksi porukaksi. He toimivat sujuvasti eri ryhmissä ja tuntevat toisensa hyvin. Myös molemmat opettajat tuntevat molempien luokkien oppilaat "omikseen", kun kaikkien kanssa on ollut paljon yhteistä kanssakäymistä ulko-opetuksessa. Oppilaat eivät enää vähästä hätkähä, vaan osaavat keskittyä opiskeluun mitä erilaisimmissa tilanteissa ja ympäristöissä.

Opetus on toiminnallista ja liikunnallista.

Opetus tulee suunniteltua automaattisesti toiminnalliseksi ja liikunnalliseksi. Sovitut ulkotunnit haastavat opettajan miettimään, miten kulloinkin käsillä olevan aiheen voi käsitellä toiminnallisesti, sillä etenkin talvella ulkona on liikuttava jotta tarkenee. Jo kolmannella luokalla oppisisältöjä on niin paljon, että joka viikko ei voida viettää kahta tuntia vain metsässä fiilistellen ja leikkien, vaan toiminnan on oltava opetussuunnitelman tavoitteiden mukaista.

Ulos lähteminen on helppoa.

Ulkoiluun tottuneiden oppilaiden kanssa pienen opetustuokion pitäminen ulkona on todella vaivatonta. Ulos voidaan lähteä millä oppitunnilla tahansa, mitä tahansa asiaa opiskelemaan eikä se aiheuta mitään ylimääräistä hässäkkää. Opettajalla ja oppilaillakin on "takataskussa" monia ulko-opiskeluun sopivia leikkejä ja harjoituksia, jotka voi polkaista käyntiin nopeasti.

Kirjoittamista voi harjoitella ulkoluokkaraportin muodossa huomaamatta paljonkin.

Ulkoluokkaraportin tukena oli vihkoon liimattu kirjoitusohje. Raportissa tuli olla päivämäärä sekä paikka ja omin sanoin kertoa, minkälaisia toimintapisteitä kierrettiin, mitä oppiaineita ja muita asioita niissä opittiin. Nekin oppilaat, jotka muutoin ovat laiskoja kirjoittamaan tai eivät tahdo keksiä, mitä kirjoittaisivat, oppivat vuoden aikana kirjoittamaan noin sivun mittaisen kuvauksen ulkoluokassa oppimisesta. Oppilaat myös tottuivat arvioimaan omaa oppimistaan ja toimintaansa.

Oppilaat tottuvat ja oppivat luonnossa olemiseen ja he selkeästi alkavat nauttia siitä.

Lapset eivät hetkahda enää pikkujutuista. Muun muassa retki jäälle tehtiin, vaikka pakkasta oli -32 astetta eikä yksikään lapsista edes ehdottanut retken perumista. Ope olisi varmaan suostunut, mutta olihan se lähdetävä kun lapset vaativat...

Mielestäni tämä on ulkoluokkailun yksi tärkeimpiä asioita. Lapset saavat jatkuvasti erilaisia luontokokemuksia ja kasvavat näin osaksi luontoa sekä oppivat arvostamaan luontoa ympärillään. Toisaalta vaikeudetkin kasvattavat ainakin sisua ja lapset huomaavat, että ei sateeseen sula eikä pieneen epämukavuuteen kuole, vaan voi selvitä voittajana. Ja siitä tulee hyvä fiilis! Oppilaamme ovat oppineet havainnoimaan luontoa ympärillään ja arvostamaan sitä. He tekevät huomioita, kyselevät, esittelevät löytämiään aarteita, keräävät roskia ynnä muuta sellaista.

Metsä kannustaa leikkimään ja aktivoi mielikuvitusta.

Spontaani leikki muun muassa majoineen alkaa aina heti, kun on vapaa-aikaa metsässä. Vaikka kaikki kolmasluokkalaiset eivät enää koulun pihalla "kehtaa" leikkiä, metsässä heillä oli vapaus heittäytyä roolileikin pyörteisiin. Pyrimme muutaman kerran lukukaudessa pitämään ulkoluokkakertoja, jolloin ei ollut mitään aikataulutettua ohjelmaa, vaan lapset saivat nauttia metsässä olosta, leikistä ja toisensa seurasta rauhassa.

Oppilaiden osallisuus kasvaa ja he haluavat hakeutua ulos luontoon

Kevätlukukaudella kävi useamman kerran niin, että joku oppilaista katsoi ikkunasta ulos ja totesi spontaanisti: "Onpa kaunis ilma, voidaanko ope mennä tänä tunniksi ulos!?" Yksi parhaista metsäkerroista oli eräs kuviksen tuplatunti, kun oppilaiden toiveesta lähdettiin metsään rakentamaan lumiveistoksia.

Tänä syksynä oppilaat jo toivoivat, että oltaisiin koko päivä metsässä, että voitaisiin järjestää koko koulun metsäpäivä ja että välitunnit olisivat metsässä! Ulkoholismi on siis selvästi tarttunut opettajasta oppilaisiin! Uskon, että osallisuuden kokemuksiin vaikuttaa myös se, että metsässä aikuinen on aina valmiina yhdessä oppilaiden kanssa ihmettelemään, ihastelemaan ja tekemään löytöjä.

Loikkaa ulkoluokkaan - opas ulkona opettamiseen

Ulkoluokassa luonto ja liikunta lisäävät yhteenkuuluvuuden tunnetta. Liikunta luo mahdollisuuksia oppimiseen.

Ulkona liikkuminen auttaa oppimaan

Susanna Takalo ja Niina Loukkola, Oulun yliopisto

Koululla on merkittävä rooli lasten ja nuorten liikuttajana. Keskimäärin kolmannes kouluikäisten reippaasta liikunnasta tapahtuu koulupäivän aikana. Kaikkein suurin merkitys koulussa liikkumisella on vähiten liikkuville, joilla koulupäivän osuus reippaasta liikunnasta on jopa 40 prosenttia. Oppitunneille liikettä voidaan lisätä joko katkaisemalla istumista erilaisilla työasannoilla ja taukojumppalla tai integroimalla liikuntaa opetettavaan aiheeseen. Kun luokasta lähdetään ulos, syntyy liikettä väistämättä.

Noin puolet kaikista Liikkuvan koulun nykytilan arvioinnin täyttäneistä kouluista arvioi, että toiminnallisia menetelmiä hyödynnetään eri aineiden oppitunneilla. Erot ala- ja yläkoulujen välillä ovat kuitenkin suuret: alakouluista toiminnallisia menetelmiä hyödyntää 58 % ja yläkouluista 23 %. Piha-alueita ja koulun lähiympäristöä opetuksen tukena hyödyntää peräti 80 prosenttia alakouluista. Yläkouluissa vastaava luku on vain 29 prosenttia.

Opetussuunnitelma kannustaa aktiivisempiin koulupäiviin korostaen muun muassa toiminnallista opetusta ja lähiympäristön hyödyntämistä opetuksessa. Koulujen henkilökunta kokee Liikkuva koulu -toiminnan tukevan sekä opetussuunnitelman toteutusta että koulun perustehtävää eli oppimista.

Liikunta auttaa oppimaan

Liikunnalla on positiivisia vaikutuksia esimerkiksi tiedolliseen toimintaan kuten käyttäytymisen säätelyyn, työmuistiin ja kognitiiviseen joustavuuteen. Erityisesti opetukseen integroidun liikunnan on todettu vaikuttavan positiivisesti kouluarvosanoihin. Liikunta ei välttämättä vaikuta suoraan oppimistuloksiin vaan vaikutukset välittyvät useiden muiden tekijöiden kautta. Liikunta näyttäisi vaikuttavan positiivisesti esimerkiksi toiminnan ohjaukseen ja tarkkaavaisuuteen, jotka voivat selittää parempaa koulumenestystä. Opetushallituksen ja LIKES-tutkimuskeskuksen "Koulupäivän aikainen liikunta ja oppiminen" -tilannekatsaukseen on koottu tietoa mekanismeista, joiden kautta liikunta vaikuttaa oppimiseen.

Liikunta vaikuttaa myös aivoihin. Liikunta muun muassa lisää aivojen tilavuutta ja aktiivisuutta, mikä luo mahdollisuuksia oppimiseen. Motoriset perustaidot ovat yhteydessä oppimiseen, sillä samat keskushermoston mekanismit vastaavat sekä motoristen että tiedollisten toimintojen ohjauksesta.

Viihtyvyyttä ja työrauhaa

Liikkuvien koulujen henkilökunta kokee Liikkuva koulu -toiminnan hyödyllisenä sekä oppilaiden, koulun että opettajien kannalta. Yli 90 prosenttia opettajista kokee koulupäivän aikaisen liikunnan olevan hyödyllistä oppimisen, viihtyvyyden ja työrauhan kannalta. Liikkuva koulu -toiminnan koetaan vahvistaneen yhteenkuuluvuuden tunnetta ja vuorovaikutusta sekä oppilaiden ja henkilökunnan välillä että henkilökunnan kesken.

Luonnossa olemisella on tutkitusti monia samansuuntaisia hyvinvointivaikutuksia kuin liikunnalla. Se muun muassa auttaa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, rauhoittaa, parantaa tarkkaavaisuutta ja vähentää stressihormonin erittymistä.

Luonnosta hyvinvointia ja terveyttä koululaisille

Riikka Puhakka, Helsingin yliopisto

Johdanto

Yhteiskunnan kaupungistuessa ihmisten elämäntavat ovat muuttuneet, mikä on johtanut terveyden ja hyvinvoinnin kannalta myös kielteisiin vaikutuksiin. Suomalaistenkin elämästä on tullut fyysisesti passiivisempää. Vaikka lapset harrastavat liikuntaa aikaisempaa enemmän, vapaa-ajan liikkuminen sekä matkojen kulkeminen jalan tai pyörällä on vähentynyt. Spontaani ja oma-aloitteinen ulkona liikkuminen ja muu vapaa-ajan vietto on muuttunut yhä enemmän suunnitelluksi, organisoiduksi ja aikuisten ohjaamaksi toiminnaksi. Samalla erilaisten digitaalisten laitteiden parissa vietetty aika on noussut yli suositusten. Suomessakin on käyty keskustelua nuorempien sukupolvien luonnosta vieraantumisen ja sen vaikutuksista.

Erittelen tässä kirjoituksessa luonnon myönteisiä vaikutuksia ihmisen fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin ja terveyteen. Luonnossa oleskelusta seuraa välittömiä hyvinvointi- ja terveysvaikutuksia ja lisäksi välillisiä hyötyjä, kun luonto motivoi ihmisiä liikkumaan. Aihetta koskeva tutkimus on lisääntynyt ja monitieteistynyt erityisesti 2000-luvulla (Keniger ym. 2013). Vaikka harva tutkimus on kohdistunut erityisesti lapsiin (ks. Maller 2009; Chawla 2015; Kabisch ym. 2017), näyttää lasten luontokontaktin yhteydestä esimerkiksi kognitiiviseen, emotionaaliseen ja motoriseen kehitykseen on saatu.

Viime aikoina luonnon hyvinvointi- ja terveyshyötyjä on alettu nostaa esille, ja Suomessakin luonto pyritään liittämään osaksi terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen toimintaympäristöjä. Kaupungistuneessa yhteiskunnassa korostuu koulujen ja päiväkotien lähimetsien ja pihaympäristöjen merkitys lasten ja nuorten luontosuhteen sekä fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin kannalta. Kun luontoa käytetään oppimisympäristönä, voidaan saavuttaa merkittäviä hyötyjä niin lasten hyvinvoinnin kuin oppimisen näkökulmasta.

Psyykkiset hyvinvointivaikutukset

Luonnossa olemisen on todettu parantavan mielialaa ja itse-tuntoa, vähentävän kielteisiä tuntemuksia sekä lisäävän yleistä henkistä hyvinvointia, mikä vaikuttaa myönteisesti tunteisiin ja käyttäytymiseen (Kaplan 2001; Kuo & Sullivan 2001). Luontoliikunta lievittää ahdistuneisuutta ja apeutta ja on siten hyödyllisempää kuin kaupunkiympäristössä kuntoilu (Barton & Pretty 2010). Tutkimuksissa on myös havaittu luonnon myönteinen vaikutus lasten itsetuntoon ja henkiseen hyvinvointiin (Maller 2009). Esimerkiksi kansallispuistossa retkeilevien lasten on arvioitu paitsi tuntevan liikunnan riemua ja oppivan uusia taitoja myös saavan myönteisiä kokemuksia itsensä toteuttamisesta sekä mielikuvituksensa ja luovuutensa kehittämistä (Kaikkonen ym. 2014).

Kognitiivisten hyötyjen osalta tutkimukset osoittavat, että luonnonympäristössä oleskelu lisää tarkkaavaisuuden palautumista ja vähentää henkistä uupumusta (Kaplan 2001; Björk ym. 2008; Tyrväinen ym. 2014). Mitä suurempi osuus vapaa-ajasta käytetään luonnossa ulkoiluun, sitä vahvempia elpymiskokemuksia saadaan ja sitä suurempaa on emotionaalinen hyvinvointi (Korpela ym. 2014). Sekä erämaisessä että kaupunkiluonnossa oleskelu vaikuttaa myönteisesti ongelmanratkaisukykyyn ja keskittymiskykyyn. Luontoaktiiviteettien on todettu vähentävän ADHD-oireita lapsilla (Hartig ym. 1991; van den Berg ym. 2003; Kuo & Faber Taylor 2004).

Lisäksi myönteiset, elvyttävät luontokokemukset voivat edistää ympäristövastuullista käyttäytymistä. Varhaiset luontokokemukset vaikuttavat ympäristöherkkyyteen eli empaattiseen suhtautumiseen ympäristöä kohtaan, joka on tärkeä ehto ympäristövastuullisuudelle (Collado & Corraliza 2015).

Fyysiset hyvinvointivaikutukset

Luonnossa olemisen on tutkimuksissa todettu vähentävän kaupunkiympäristön stressitekijöiden kielteisiä fysiologisia vaikutuksia. Luontokosketuksella on fysiologisesti stressistä elvyttäviä vaikutuksia. Luonnonympäristössä verenpaine, sydämen syke ja lihasjännitys alenevat, stressihormoni kortisolin määrä vähenee ja parasympaattisen hermoston toiminta lisääntyy.

Luonnossa oleminen lisää lasten henkistä hyvinvointia ja edistää ympäristövastuullisuutta.

Yhteiset luontokokemukset vahvistavat sosiaalisia suhteita.

Hyödyllisiä vaikutuksia on havaittu jo 15 minuutin luonnossa olemisen jälkeen (van den Berg ym. 2003; Lee ym. 2012; Tyrväinen ym. 2014). Asuinympäristön luonnonläheisyyden on myös huomattu olevan yhteydessä lasten alhaisempaan stressitasoon (Wells & Evans 2003).

Luonto kannustaa ihmisiä liikkumaan useammin ja pidempiä ajanjaksoja, millä on myönteisiä vaikutuksia niin henkiseen hyvinvointiin kuin fyysiseen kuntoon. Kodin läheisen luonnonympäristön virkistysarvojen on todettu olevan myönteisesti yhteydessä asukkaiden fyysiseen aktiivisuuteen (Björk ym. 2008). Fyysisen aktiivisuuden on havaittu olevan suurempaa myös lapsilla, joilla on kontakti viherympäristöön (Almanza ym. 2012).

Kosketus luontoon on erityisen tärkeää lapsuudessa, jolloin immuunijärjestelmä pitkälti kehittyy. Luonnossa olominen vahvistaa ihmisen vastustuskykyä lisäämällä valkosolujen tuotantoa (ks. Lee ym. 2012). Lisäksi luontokontakti monipuolistaa ihmisen mikrobiomia ja sitä kautta parantaa elimistön puolustusjärjestelmän toimintaa. Suomalaistutkijoiden kehittämän biodiversiteettihypoteesin mukaan hygieniatason nousu ja ympäristön biologisen monimuotoisuuden kaventuminen on vähentänyt immuunijärjestelmän luonnollista kehitystä edistävää altistusta mikrobeille (ks. Haahtela ym. 2017). Seurauksena on ollut immuunijärjestelmän vakavien häiriöiden kuten allergioiden, astman ja tyypin 1 diabeteksen voimakas lisääntyminen.

Sosiaaliset hyvinvointivaikutukset

Luonto ja yhteiset luontokokemukset tarjoavat myös mahdollisuuksia sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja siteiden tiivistämiseen perheiden ja yhteisöjen välillä. Esimerkiksi kansallispuistoissa retkeilevien lasten on todettu nauttivan luonnossa olemisesta ja yhdessäolosta (Kaikkonen ym. 2014). Tutkimusten perusteella viheralueet voivat vähentää sosiaalisia ongelmia kaupungeissa. Ne voivat edistää ihmisten voimaantumista ja keskinäistä kanssakäymistä sekä vahvistaa yhteenkuuluvuuden tunnetta. Luonnonympäristö edesauttaa henkilökohtaisen ja yhteisön identiteetin luomisesta sekä sosiaalisen aktiivisuuden ja osallistumisen lisäämistä (Maller 2009; Keniger ym. 2013).

Koululaiset luontoon

Luonnon hyvinvointi- ja terveysyhödyistä nauttiakseen ei tarvitse matkustaa erämaahan, sillä Suomessa kaupungeissakin on monenlaisen virkistyskäyttöön sopivia alueita. Koulujen ja päiväkotien lähimetsiä ja muita viheralueita on kartoitettu useissa kaupungeissa. Viime vuosina eri maissa on myös toteutettu koulujen ja päiväkotien pihojen viherrakentamishankkeita (esim. Jansson ym. 2014). Tutkimuksissa on osoitettu viherpihojen monipuoliset hyvinvointi- ja terveysyhödyt (ks. koonti Bell & Dymont 2008). Paljon kasvillisuutta sisältävillä pihoidella on todettu lasten stressitason olevan alhaisemman ja psykologisen hyvinvoinnin tason korkeamman. Runsas ulkoilu vihreässä, monipuolisessa ja korkeatasoisessa ympäristössä on yhdistetty terveelliseen ruumiinrakenteeseen ja pitkiin yöuniin. Myös UV-säteilyn määrä pysyy kohtuullisena paljon kasvillisuutta sisältävillä pihoidella. Kansainvälisten tutkimusten perusteella viherpihat monipuolistavat lasten leikki- ja oppimismahdollisuuksia, edistävät motorista kehitystä ja fyysistä aktiivisuutta, parantavat keskittymiskykyä ja tehtävistä suoriutumista sekä vahvistavat luontosuhdetta ja ympäristövastuullisuutta. Vastaavanlaisia hyötyjä havaittiin ADELE/KOTA-tutkimuksessa, jossa vietiin Lahdessa, Espoossa ja Tampereella päiväkotien pihoidella kunntaa, siirtonurmea, istutuslaatikoita ja turveharkkoja. Kosketus vihermateriaaleihin myös muunsi ja monipuolisesti lasten elimistön mikrobiomia. Aiemman tutkimustiedon valossa tämän kaltaisten muutosten on todettu vaikuttavan myönteisesti terveyteen sekä parantavan immuunijärjestelmän toimintaa ja säätelyä.

Luonnon hyvinvointi- ja terveysvaikutuksia koskeva tutkimustieto osoittaa paitsi taajamametsien säilyttämisen tärkeyden, myös viherrakentamiseen perustuvan pihasuunnittelun merkityksen lasten hyvinvoinnin ja terveyden kannalta. Ulkona opettamisen monipuoliset hyödyt voidaan parhaiten saavuttaa rikkaassa lähiluonnossa ja mielekkäässä pihaympäristössä toimimalla.

Seikkailukasvatus ulkoluokassa tukee sosiaalista kehitystä

Seppo J. A. Karppinen

Johdanto

Seikkailu on yhtä vanha kuin ihmiskunta, mutta seikkailukasvatus vain muutamien kymmenien vuosien ikäinen suuntaus suomalaisesta erä- ja luontotraditiosta, jossa kokemus karttui luonnollisen kokeilun, kokemisen ja mallioppimisen avulla. Suomen kouluissa, nuorisotyössä ja seurakunnissa on pitkään toteutettu maastoretkeä, leirielämää ja jopa puutarhan hoitoa, joiden tavoitteena on ollut ”ymmärtävä oppiminen tekemällä”, onnistumisen elämykset, yhteiset kokemukset, liikkunnan ilo ja virkistys. 1980-luvulta alkaen kokemukselliseen ulkoilmassa tapahtuvaa opetus-opiskelu-oppimistapahtumaa alettiin systematisoida ja siihen kiinnittää huomiota vaihtoehdoisena menetelmänä muun muassa koulupahoinvoinnille ja sosio-emotionaaliselle syrjäytymiselle. Erityisesti oppilasaineksen ääripäät tahtovat jäädä vaille peruskoulutuksen huomiota (Siljander & Ulvinen 1996). 2010-luvulla oppimisympäristöjen suunnittelussa pyritään luomaan oppimistavoitteita edistäviä, ymmärtämisen ja hallinnan mahdollisuuksia suoritusten sijaan, jolloin kyse on omien kykyjen tiedostamisesta ja sisäisen motivaation kehittämistä (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014).

Lapsi on terve, kun hän leikkii -toteamus ei aina koulussa toteudu, vaikka tiedetään oppilaiden kaipaavan toimintaa ja elämyksellisyyttä paikallaan olon ja kirjallisten töiden äärelä opiskelun ohien. Vuoden 2017 kouluterveyskyselyssä 4-5. luokan oppilaista ilahduttavasti noin 80 prosenttia pitää ”pitää melko paljon” tai ”paljon” koulusta, mutta 8-9 -luokilla luku on huolestuttavasti laskenut 60 prosenttiin (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2018). Tuorein perusopetuksen opetussuunnitelma (2014, 17) kannustaa opettajia käyttämään monipuolisia ja elämyksellisiä, toiminnallisia ja tutkivia työtapoja tavoitteena opiskelumotivaation ja kouluviihtyvyyden lisääminen. Yksi opetussuunnitelman nimeämä monipuolinen ja elämyksellinen työtapo on seikkailukasvatus, jonka oppimisympäristönä on ulkoluokka. Tarkastelen tässä artikkelissa seikkailukasvatusta menetelmänä, joka aktivoi oppilasta suo-

riutumaan omien kykyjensä mukaisesti ja joka tukee kouluopetuksen monialaisia oppimiskokonaisuuksia. Artikkelini perustuu seikkailukasvatuksen tutkimuksiin (Karppinen 2005, Marttila 2016) ja tavoitteena on laajentaa seikkailukasvatuksen pedagogista ja didaktista ymmärtämistä kouluopetuksessa.

Erätraditiosta seikkailukasvatukseen

Seikkailun avulla oppiminen ja ulkona kokeminen ovat olleet suomalaisille eräkuulttuurista lähtien luontainen tapa kurtuttaa tietoa, taitoa ja viisautta. Luontoäiti on antelias ja reilu. Se opettaa ihmistä rohkeuteen, päättäväisyyteen, itsehillintään ja vaarojen ennakointiin ja riskien välttämiseen. Lapset oppivat kokemuksellisesti perimätietona elämän perusasiat. Nykyään Suomessa elämme turvallisessa ja riskittömässä yhteiskunnassa, mikä on arvokkain etuoikeutemme. Mutta lasten teoille, uteliaisuudelle, aktiivisuudelle ja nuorten kehitykseen liittyvälle luontaiselle jännityksen- ja kokeilunhalulle pitäisi löytää hyväksytty kanava.

Koulu opettaa laaja-alaisen sivistyksen lisäksi hyveisiin, kuten uteliaisuus, rehellisyys, sinnikkyys, ihmisenä kasvaminen ja toisen arvostaminen (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014). Ulkona epätavallisessa oppimisympäristössä tapahtuvan seikkailukasvatuksen avulla oppilaat harjoittelevat sosiaalista vuorovaikutusta, tasapainoa, kärsivällisyyttä, keskittymistä kehittäviä ja rohkeuteen liittyviä ominaisuuksia, jotka usein luokahuoneessa tapahtuvassa opetuksessa jäävät vähemmälle huomiolle. Psyko-fyysiseltä mukavuusalueelta (comfort-zone) poistuminen voi olla joillekin oppilaille harjoittelua tulevaisuutta varten niin, ettei ensimmäinen epäonnistuminen lannista yrittämästä uudelleen. Ulkona oppimisen avulla on mahdollisuus tukea oppilaiden hyvinvointia, kehollisuutta, itseymmärrystä, tunnekasvua, vuorovaikutustaitoja, tutustuttaa ympäröivään todellisuuteen ja edistää luontoherkkyyttä. ”Ulkoluokkatoimintaa” voidaan soveltaa monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa, eri oppiaineiden sisällä ja eheyttään useita oppiaineita kokonaisopetuksen mallin mukaisesti.

Monien opettajien mielestä suunnittelun vaikeus, ajanpuute ja ulkona tapahtuvan opetuksen ohjausmenetelmien heikko tuntemus estävät seikkailukasvatuksen laajentumisen

kouluissa (Jeronen, Jeronen & Raustia 2009). Viimeisten vuosikymmenten aikana Suomen nuorisokeskusten, urheiluoopistojen ja järjestöjen leirikoulujen tarjoama seikkailullinen työote on lisännyt suosiotaan perusopetuksessa.

Mutta aina ei tarvitse mennä kauas tai kerätä rahaa seikkailullista oppimista varten. Koulujen seikkailukasvatus voidaan integroida muiden oppiaineiden sisältöön. Maastoretkeä on kokonaisopetusta, jossa yhden aamupäivän aikana opiskellaan laaja-alaisia tietoja ja taitoja: metsän biologiaa, lajituntemusta, äidinkielen suullista ilmaisua, harjoitellaan liikuntaa, tasapainoilua ja muiden aistien käyttöä, sekä universaaleja hyveitä, kuten keskittymistä, eettisiä-, vuorovaikutus- ja sosiaalisia taitoja, toisen huomioonottamista, auttamista ja vastoinkäymisten voittamista.

Yhden oppitunnin pedagoginen seikkailutapahtuma on kävely puistossa tai lähimetsässä biologian tunnilla, joka onnistuu myös talvipakkasilla. Retken aikana voidaan keskittyä aistiharjoituksiin, kuuntelemaan hiljaisuutta tai luonnonääniä. Voidaan kokeilla veden kylmyyttä, lumen pehmeyttä tai puunkuoren karheutta. Kävelyn kruunaa pieni tasapainoilua kehittävä ongelmanratkaisutehtävä, esimerkiksi köysirata tai seuraa johtajaa-harjoitus. Aistikävelyjä toistetaan eri vuoden aikoina. Koko päivän kestävä tapahtuma voisi olla lintujen bongausretki nuotion sytytyksineen ja eväineen tai kävely-, suunnistus-, lumikenkäily- tai hiihtoretkeä lähilaavulle riippuen koulun maastosta. Tilannevalokuvista ja reflektiosta saadaan aineksia muihin oppiaineisiin. Viikon kestäviä leirikouluja järjestetään ympäri vuoden. Ohjelma räätälöidään tilaajan haluamalla tavalla ja ohjaajina toimivat seikkailukasvatuksen alan ammattilaiset. Opettaja voi osallistua havainnoimaan luokan toimintaa ja ryhmäytymistä leiriviikon aikana.

Seikkailullinen opiskelu ja toiminta kouluissa tarjoavat mahdollisuuden sellaisille oppijoille, jotka mieluummin opiskelisivat vaihtoehtoisilla tavoilla ilman kynää ja kirjaa tai jotka voisivat osoittaa itsensä ja tilanteiden hallintaa käytännössä. Opettajan havainnot toiminnan aikana ja jälkireflektiassa voivat saada uuden ulottuvuuden, kun ei-suoritushakuinen oppilas näyttääkin käytännön elämänhallintaa, osaamistaan tai nokkeluuttaan vuorovaikutustaidoissa. Onnistumisen elämykset seikkailutoiminnassa lisäävät itseluottamusta ja motivaatiota luokkaopiskeluun ja myöhempään kouluttautumiseen.

Turvallisuus

Seikkailukasvatukseen pitää olla fyysisesti turvallista, koska usein toiminta tapahtuu epätavallisessa maastossa eikä koulun tutussa pihassa. Ainoastaan matalan riskin toiminta on sallittua. Seikkailupedagogisen ja didaktisen työotteen mukaisesti vaikuttavuutta lisätään asteittain ja rakennetaan tukeva perusta seuraaville kokemusten vaiheille, jolloin oppilas siirtää aiemman oppimiskokemuksensa tulevaan haasteeseen. Esimerkiksi kerran vuodessa toteutettu koskenlasku ei ole laadukasta seikkailukasvatusta, vaan ”äkkielämys” on epäkäsatus ja voi kääntyä itseään vastaan aiheuttaen jopa pelkotiloja.

Seikkailukasvatuksen avulla voidaan vaikuttaa tunteisiin, jännityksen hallintaan, uteliaisuuteen ja hyväksytyyn kokeilunhaluun. Henkiseen turvallisuudentunteeseen pitää myös kiinnittää huomiota, joten opettajan tulee vaistota oppilaan psyyko-fyysinen tilanne. Kaikki eivät uskalla heti vaikkapa yöpyä teltassa tai vieraassa mökissä. Tällöin voisi auttaa se, että pidetään koulussa ”yökoulua”, jolloin yövytään tutussa luokassa ja valvoiksi pyydetään vanhempia. Rohkeuden kehittämisen ja persoonallisen kasvun kannalta on aika-ajoin tärkeä harjoitella siirtymistä tutulta ja turvalliselta psyykkiseltä mukavusalueelta outoihin ja epämiellyttäviin tilanteisiin, joista voi taas palata turvalliselle alueelle. Oppilaan minäkäsitys voi vahvistua, kun tuntee voittaneensa itsensä. Käsite omista kyvyistä saa uuden merkityksen, eivätkä pienet vastoinkäymiset lannista mieltä.

Seikkailukasvatusta käsitteenä

Seikkailukasvatusta tarkoittaa seikkailullisten menetelmien käyttöä kasvuun ja oppimiseen.

Prosessi lyhyesti: suunnittelu-toiminta-arviointi-reflektio. Aiheesta on jo saatavissa suomeksi teoriasuoria, kirjallisuutta ja tutkimuksia sekä koulutusta, eikä meillä ole enää tarvetta kopioida malleja ulkomailta, kuten oli asianlaita vielä parikymmentä vuotta sitten, jolloin ulkoa tuotetut mallit olivat sekavia (mm. Karppinen & Latomaa 2015). 2010-luvun seikkailutoiminta on jäsentyneet oikeutetuksi ja vaikuttavaksi kasvatuksen välineeksi ja loogiseksi menetelmäksi tutkimuksen ja teoreettisen pohdinnan ansiosta.

Seikkailukasvatusta tarjoaa erilaisille oppijoille mahdollisuuden harjoitella itsensä voittamista ja tilanteiden hallintaa käytännössä. Pimeässä oloa on hyvä harjoitella, jotta se tuntuisi turvalliselta.

Seikkailukasvatus on toiminnallista ja kokemuksellista opetusta ja oppimista, jossa oppilaalle tarjotaan mahdollisuus kasvuun, kehittymiseen ja oppimiseen kokonaisvaltaisesti ”pään, sydämen ja käden” avulla. (Karppinen & Latomaa 2015; Karppinen 2005; Marttila 2016). Olipa sitten kyseessä luonnon tarkkailu, lumenmittaus, nuotion sytyttäminen, polkua pitkin kävely, kiviä pitkin tapahtuva puronylitys, köyden avulla tasapainoilu, pyörällä ajo ryhmän mukana, ohjaa opettaja oppilasta suvaitsevaisesti, demokraattisesti ja dialogisesti kädestä pitäen tai sanallisesti kannustaen niin, että päämäärä saavutetaan. Opettajan on ymmärrettävä, että oppilas, lapsi, nuori on aidosti toinen ”subjekti”, jota ei voi verrata aikuiseseen. Opettaja valitsee sopivan didaktisen ohjausmetodin kulloiseenkin tapahtumaan, koska opettajan on oivallettava se pedagoginen tietämys, että jokaisella oppilaalla on oma elämänhistoriansa, omat taidot ja tiedot, oma bio-psyko-fyysinen kehitysvaihe, jonka seurauksina hän ajattelee ja toimii omalla tavallaan.

Seikkailukasvatus ja kokemuksellinen oppiminen ovat tärkeässä asemassa nyt, kun tietotekniikan käyttö yleistyy kouluissa. Aktiivinen liikkuminen edistää terveyttä ja on vastapainoa oppilaiden paikallaan istumiselle sovellutusten ja näyttöruudun äärellä. Toiminnallisessa opetuksessa jokainen oppilas toimii omien kykyjensä mukaisesti, joten oppimisessa korostuu tavoiteorientaatio eikä siinä mitata suorituskeskeisyyttä. Menetelmä tarjoaa mahdollisuuksia tehostetun ja erityistuen piirissä olevien oppilaiden tarpeisiin. Sovellukset antavat mahdollisuuksia laaja-alaisten taitojen, monialaisten oppimiskokonaisuuksien, teema-alueiden sekä aktiivisuuden ja sosiaalisten vuorovaikutustilanteiden harjoitteluun.

Koulun perustehtävän toteutuminen

Edellä esitettyjen havaintojen ymmärtämiseksi on tärkeä tiedostaa, että ulkona tapahtuvassa toiminnassakin opetus on didaktiikan keskeisin käsite ja tarkoittaa kasvatustavoitteiden suuntaista tavoitteellista vuorovaikutusta, joka pyrkii aikaansaamaan oppimista (Hirsjärvi 1982; Uljens 1997, 59-60). Seikkailukasvatuksen työotteella ja ulkoluokkatoiminnalla voidaan edistää seuraavia edellä lueteltuihin koulun tehtäviin liittyviä yhteiskuntaan johdattavia ja yhteiskunnallista kehitystä edesauttavia teoreettisia ja praktisia merkityksiä (vrt. Ulvinen 2017; Siljander 2016):

1. Kulttuurin uusintaminen. Lapselle tai nuorelle välitety käsitys ulkoilman ja luonnon merkityksestä terveyteen ja hyvinvointiin tai oppilas ymmärtää oman aktiivisen toiminnan edistävän ympäristön kestävää kehitystä.
2. Sivistyksen koulun päätehtävänä. Sivistyksen laatu ja määrä lisääntyvät esimerkiksi niin, että oppilaan itseymmärrys laajenee, hän ymmärtää itsensä osaksi luontoa, ympäristöä ja yhteiskuntaa, tiedostaa terveyden elämäntapojen ja kehollisen liikunnan merkityksen itselleen ja myöhemmälle elämälleen.
3. Itsemääräytyvyys: Oppilas vapautuu luokan ulkopuolella omaa toimintansa rajoittavista ennakkokäsityksistä ja siitä ajatuksesta, että kaikki on ennalta määrättyä. Hän oppii ymmärtämään itseään ja toiseutta, uskaltautuu siirtymään oman mukavuusalueen ulkopuolelle.
4. Substanssiosaaminen. Seikkailukasvatuksen osalta tämä tarkoittaa sitä, että oppilaalle tarjotaan ulko-opetuksessa tilanteita, joissa harjoitellaan konkreettisesti vaikeiden tilanteiden voittamista kehollisesti, sosiaalisesti ja mentaalisesti. Hän oppii toimimaan niin, että suoriutuu tavoitteellisesti suhteessa omaan kykyihinsä, hallitsee omaa elämänsä ja edistää yhteisön elämää noudattamalla hyviksi todettuja periaatteita ja sääntöjä.

Lopuksi

Seikkailukasvatuksen tärkein panos kouluopetukseen ulkoluokassa on oman itsensä hallinta tekemisen avulla ja oppimisen ymmärtäminen. Ymmärrys itsestä ja todellisuudesta lisääntyvät, kun sisältö, oppilaan taidot ja tekeminen tapahtuvat uusissa tilanteissa. Kun oppilas on tietoinen omista kyvyistään, taidoistaan ja tavoistaan toimia eri tilanteissa (metakognitio), hän pystyy kontrolloimaan tarkoituksenmukaisesti eri tapoja oppia tai siirtää aiemmin opittua uusiin tilanteisiin (transfer) (Tynjälä, 1999). Luodessaan turvallisia riskejä sisältävän oppimisympäristön, jossa saa kokeilla, epäonnistua ja tehdä virheitä oppimisen vuoksi, seikkailuopettaja vahvistaa ja kehittää samalla oppilaan suorituskyvyn hallintaa. Arviointi muuttuu oppilaan sisäisen suoriutumisen hallintaa suosivaksi, sen sijaan että arviointi kohdistuisi suoriutumiskyvyn näyttämisen mittaamiseen (Karppinen 2005; Marttila 2016).

4. Ulkona oppimisen aloittaminen

Ulkona oppiminen kannattaa aloittaa pienin askelin. Tästä luvusta löydät kokoneiden ulko-opettajien vinkkejä ulkona oppimisen aloittamiseen, lajikorttileikkejä, valmiita tuntimalleja eri vuodenaikoihin ja 20 ensimmäistä askelta ulkoluokkaan!

Yleisiä ohjeita opettajalle ulkona oppimiseen

Ulla Myllyniemi, luokanopettaja

Aloittaminen

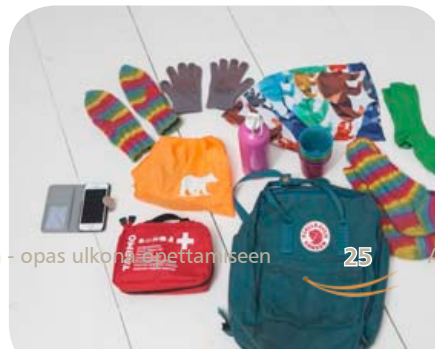
Ensimmäinen ulkoluokkahetki voi olla vaikka koulun pihalla hyvällä säällä. Ulkona voi aluksi tehdä samoja asioita kuin sisällä, jotta suunnitteluun ei mene ylimääräistä aikaa. Ulos on helppo mennä kauniina ja lämpimänä syys- tai kevätpäivänä.

Oppilaiden kanssa kannattaa käydä ennalta läpi ulkona oppimisen säännöt, toiminta-alue ja turvaohjeet. Koulun pihalla tämä on helppoa, kun säännöt ja rajat ovat tuttuja. Muualle lähiympäristöön voi lähteä vähitellen. Vaikka ensimmäinen kerta voi tuntua kaottiselta, ei kannata luovuttaa. Ulkona opettamisesta tulee helppoa, kun siihen syntyy rutiini.

Viestintä

Vanhempia kannattaa informoida etukäteen ulko-opetuksesta ja kertoa, mitä se tarkoittaa käytännössä ja mitä vaatteita ja välineitä lapsella tulee olla näinä päivinä. Yhteinen vanhempainilta aiheesta on hyvä vaihtoehto. Vanhemmille on hyvä lähettää tiedote aina metsäpäiviä ennen ja muistuttaa retkipukeutumisesta ja muista mahdollisista retkivälineistä. Kannattaa ottaa hyväksi tavaksi kertoa, mitä metsässä tehdään /on tehty, jolloin kodeille tulee selvä kuva siitä, että ulkona opiskellaan eikä vain retkeillä.

Ulko-open tarvikkeet mahtuvat hyvin reppuun.

Loikkaa ulkoluokkaan - opas ulkona oppimiseen

25

Retkikori on aina valmiina lähtöön.

Aulikki Laine, Meri Elonheimo, Anna Kettunen (toim.)

Varusteet

Opettajalla voi olla erillinen retkireppu,- kassi tai -kori, jossa on mukana aina tarvittavat varusteet. Näin ei tarvitse kuin valita sen kerran opetusmateriaali mukaan. Katso tarkistuslistat opettajalle ulkona opettamista varten.

Suunnittelu ja materiaalit

Käytännössä on koettu hyväksi, että ulkona joko kerrataan jotain jo opittua asiaa tai tehdään havaintoja ja pohjustetaan jotain uutta asiaa, jota jatketaan esimerkiksi sisätiloissa. Kaikkea opetusta ei siis tarvitse toteuttaa ulkona, vaan voi joustavasti käyttää erilaisia malleja.

Materiaalia ulkona oppimiseen löytyy esimerkiksi netistä ja kirjoista. Sitä on myös helppo itse tuottaa, vaikka suurentamalla valmiita monisteita ja joko laminoimalla niitä tai laittamalla muovitaskuihin. Tutkiva ja toiminnallinen oppiminen on hyvin luonteva tapa opiskella ja olla luonnossa.

Vinkkejä ulkoluokkailua aloittelevalle

Anniina Hakkarainen, luokanopettaja, Espoo

- **Aloita pienestä!**
- **Luo selkeä struktuuri ulkoluokka-päiville ja kerro se oppilaille!**
- **Ole sitkeä, kaikki ei onnistu välttämättä heti!**
- **Älä stressaa!**

Pyydä naapuriluokka ja ope mukaan. Etsi lähin metsä. Leiki aluksi vähän jotain kivaa leikkiä. Jaa oppilaat ryhmiin ja pyydä rakentamaan maja. Nauti oppilaiden touhuamisesta. Vaikein vaihe koittaa, kun oppilaat pitää saada takaisin koululle. Lähtöä helpottaa lupaus palata pian takaisin.

Anu Männistö, luokanopettaja

Jos olet ulko-opetuksesi alkuvaiheessa, aloita pienestä ja itsellesi helpoimmasta asiasta. Ulkona toimiminen saattaa olla aluksi haasteellista niin opettajalle kuin lapsillekin, kun tutut kuviot vaihtuvat rajattujen seinien sisältä avoimeen ympäristöön ja ennen kuin uudet ulkona oppimisen rutiinit muodostuvat. Alku voi siis olla levoton, jos ulkona oppiminen on oppilaille vierasta. Siksi onkin hyvä ensimmäisen ulkotunnin alussa käydä oppilaiden kanssa läpi yhteiset ulkona toimimisen pelisäännöt.

On vaikea kuvitella opiskeltavaa asiaa, jota ei voisi opiskella ja harjoitella ulkona. Itse olen toiminut tavallisten, perinteikkäiden koulujen opettajana ja opettanut ulkona kaikkia oppiaineita vaihtelevasti niin musiikista käsitöihin kuin matematiikasta historiaan. Ulkona opettamisen määrä on lisääntynyt mahdollisuuksien ja kokemuksen lisääntyessä itselläni koko ajan.

Johanna Sahila, luokanopettaja

Ulkona opettaminen tuntuu aluksi hankalammalta ja vaikeammalta kuin se onkaan. Usein asettaa itselleen niin korkean riman, että kaiken pitäisi olla pilkulleen suunniteltua ja hienoa ja varmasti toimivaa ja ennakolta testattua. Käytännössä ulkona opetus ja siellä tehtävät asiat, harjoitteet ja tehtävät menevät kuitenkin usein toisin kuin on ajatellut, lähtien jo siitä, että pelkästään aikaa kuluu usein enemmän kuin on ajatellut – ei paineita! Pidä mukanas muutamaa suunnitelmaa B niin pärjää hyvin.

Ulkona opettamista kannattaa tehdä säännöllisesti, jotta siihen tulee rutiini. Ryhdy rohkeasti ja ennakkolottomasti kokeilemaan ja kysy neuvoa ulko-opettajalta tai joltain toiselta, joka on kokeillut ulko-opetusta.

ElinaMarika Johansson, erityisopettaja, yläkoulu

Jokainen omalla tavallaan ulko-ope

Hyödynnä ulko-opetuksessa omia vahvuuksiasi. Aloita siitä, mikä on sinulle itsellesi luontevinta.

Retkeilijä, tutkija ja nautiskelija. Innostuva innostaja. Samoileva lenkkeilijä. Säällä kuin säällä -tyyppiä. Veden äärellä viihtyvä. Urheilija.

Luonto = paras työpaikka ja lepopaikka

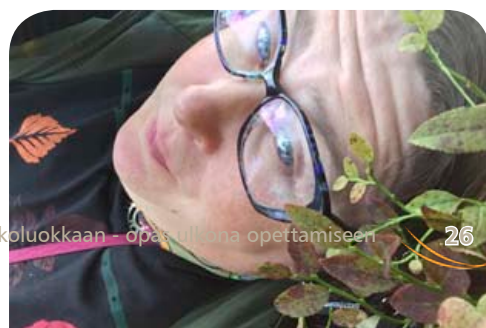
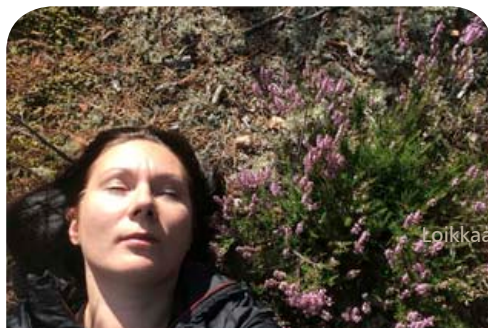
Välitunti! Hyss! Ope riippumatossa suunnittelemassa.

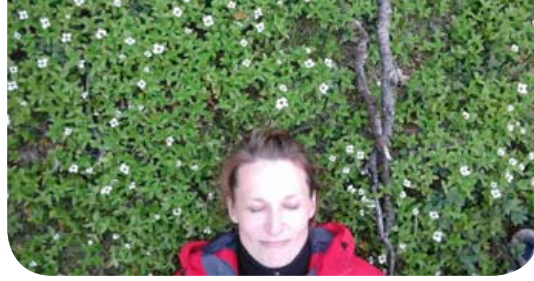

Kauneudesta nauttiva ja nuotiolla rentoutuva.

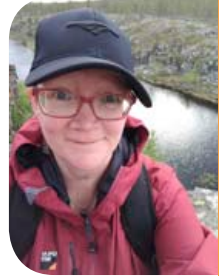
Enhä hiukan seikkailijakin. Poskien paleluttaja.

Erkkaope viihtyy pimeässä.

Vesi on elementtini. Poski vasten sammalta. Ulkona - kaikkina vuodenaikoina.

Nautiskelijaretkeilijäliikkuja. Temppuilija. Riippumattomyöpyjä. Kokeileva ulko-ope keltaisessa takissa! Aina osoittelemassa ja ihmettelemässä.

Retkeily, rakkaus luontoon ja iloinen meininki.

Loikkaa ulkoluokkaan - opas ulkona opettamiseen

Ja jos ei pääse ulos, voi viedä vaikka auringonkukkapellon luokkaan!

20 askelta ulkoluokkaan

Ulkoluokka -hankkeen ohjausryhmä

1. Turvallisuus- ja vastuukysymykset on hyvä selvittää ennen ulkoluokkaopetusta. On hyvä olla suunnitelma, miten ulkoluokassa toimitaan. Työyhteisössä on hyvä keskustella ulkoluokka -opetuksesta, ja se on syytä kirjata koulun vuosisuunnitelmaan.

3. Hyödynnä mahdollisuudet ottaa ulkoluokkaopetukseen pienempi ryhmä esimerkiksi jakotunneilla.

5. Oppilaiden kanssa kannattaa puhua etukäteen, mitä ulkona tehdään.

7. Aloita ulkoluokka -opetus koulun pihassa. Rutiinien muutos ei ole liian iso ja tila on helpommin hallittavissa. Huomioi pihan muut käyttäjät ja välitunnit.

9. Käytä ulkoluokka -opetuksessa pienryhmiä.

2. Älä lähde ensimmäisellä kerralla yksin ulos luokan kanssa. On hyvä, jos ulkoluokkaopetukseen saa mukaan työparin. Yhteisopettajuus helpottaa ulkona opettamisen suunnittelua ja toteutusta. Työpari voi myös olla kuka tahansa aikuinen. Joskus oppilaiden vanhemmat tulevat mielellään mukaan ulkona opettamiseen.

4. Säänmukaiset varusteet ovat edellytys miellyttävälle ulkona oppimiselle. Varusteet täytyy ohjeistaa hyvin ennalta. Vaatteiden ei tarvitse olla kallista kuorikangasta, mutta säätä hyvin kestäviä. Opettajalla on hyvä olla mukana muutamia varavaatteita.

6. Ryhmän hallintaa helpottaa, kun kaikki tuntevat ulkoluokan rajat. Turvallisuutta lisää hyvä ulkoluokkaan tutustuminen ennen opettamisen aloittamista. Aluksi kannattaa valita yksi paikka, joka tulee tutuksi ja turvalliseksi.

8. Oppilaat kannattaa ottaa jokaisen tehtävän alussa ja lopussa piiriin, jotta kaikki näkevät toisensa. Kokoonkutsumisessa voi ottaa käyttöön äänimerkin.

10. Ulkoluokassa opettaminen kannattaa aloittaa tutulla leikillä tai harjoituksella. Toiminnallinen ryhmätyö on hyvä menetelmä ulkoluokka -opetuksessa.

11. Aloita lyhyestä ajasta, yhdestä tai muutamasta 15-30 minuutin harjoituksesta. Ulkoluokka lajikorteille ulkoluokka.fi/materiaalit/ löytyy paljon hyviä harjoitteita, joilla ulkoluokka -opetuksen voi aloittaa. Ulkoluokka -opetuksessa kannattaa pitää rento aikataulu, jotta ympäristön ihmettelmiselle on aikaa.

13. Tee ulko-opetuksesta omannäköistä. Hyödynnä omat vahvuutesi!

15. Valmiita opetustunteja ja suunnitelmia löytyy internetistä helposti. Esimerkiksi MAPPA, ympäristökasvatuksen materiaalipankki, on hyvä lähde. www.mappa.fi

17. Monet tahot järjestävät opettajille täydennyskoulutuksia ulkona opettamisesta. Hyödynnä koulutusmahdollisuudet, jolloin ulkona opettaminen on helpompi aloittaa.

19. Pyydä koululle asiantuntija: lintuharrastaja, partiolainen, vapaa-ajankalastaja, luontoharrastaja, eränkävijä.

12. Opettajan kannattaa olla itselleen armollinen ulkona opettamisen aloittamisessa. Uusi ympäristö antaa paljon, mutta opettajan ja oppilaiden tottuminen siihen ja uuteen opetustapaan vaatii aikaa.

14. On muitakin kuin tiedollista oppimista. Ulkoluokassa laaja-alainen ja taitoja painottava opetus on läsnä helposti.

16. Eri tahot lainaavat tarvikkeita ulkona opettamiseen. Esimerkiksi luonto- ja ympäristökoulut lainaavat ulko-opetusvälineitä.

18. Käy luokan kanssa luontokoulussa ja ota mallia luontokoulun opettajalta ulkona oppimiseen. Etsi henkilö, joka osaa neuvoa. www.lyke.fi

WWF, Essi Aarnio-Linnanvuori

20. Verkostoidu! Etsi muita ulkona opettavia FB-ryhmiä ja opi konkareilta heihin tutustumalla.

#Ulkoluokka -lajikortit - leikkien ulkona oppimisen alkuun

Meri Elonheimo

Luonto tarjoaa ulkona oppimiseen paljon materiaalia. Luonnonmateriaalia käytettäessä on syytä muistaa jokamiehen oikeudet, joista on kooste myöhemmin tässä opassa. Aloittaminen voi kuitenkin olla helpompaa, kun mukana on toimivaa, valmista materiaalia ja takataskussa muutama leikki-idea.

Ulkoluokka -lajikortit on maastokäyttöön suunniteltu koelma Suomen yleisimpiä kasveja ja eläimiä Milja Laineen ja Laila Nevakiven kuvittamina upeina maalauksina. Monet lajeista ovat tuttuja ja huomaamattomasti korttiin merkityt lajinimet auttavat tarkistamaan tuntemattomat. Lajikortit voi tulostaa ja laminoida ulkoluokkakäyttöön nettisivulta www.ulkoluokka.fi kohdasta materiaalit. Samalta sivulta löydät myös yli 70 leikki- ja tehtävävinkkiä lajikorttien käyttöön.

Korttien avulla opitaan leikkien luonnosta ja korttien lajit tuovat näkyväksi luonnon monimuotoisuutta. Kädessä oleva kortti keskittää ajatukset yhteen eliöön kerrallaan ja voi auttaa jäsentämään luontoa ja näkemään yksityiskohtia. Ulkona oppiessa kannattaa toki aina tehdä oikeita havaintoja ja verrata eläviä lajeja korttien kuviin. Lajien oppimisen ja luontotietojen jakamisen ohella kortteja voi käyttää monin tavoin muun muassa matematiikan, kielten ja taideaineiden virikkeenä.

Ilo ja leikki ovat tärkeä osa oppimista. Lajileikeissä opitaan eläytymään toisiin eliöihin, joka on hyvää ilmaisun ja vuorovaikutuksen harjoittelua ja pohja arvoja koskevalle kasvatukselle. Leikkien lajit tulevat lapsille tutuksi eikä lajiopetuksesta tule opettajallekaan kaapissa vaanivaa mörköä.

Tässä esimerkkejä lajikorttien käytöstä.

TARINOITA JONOSSA

Leikkijät kulkevat parijonossa. Jokaiselle parille annetaan yksi kortti. He keskustelevat kortin lajista kävellessään. Asjoiden ei tarvitse olla tosia, vaan omia mielikuvia, tarinoita tai kertomuksia.

COCKTAIL-KUTSUT

Jokainen leikkijä saa yhden lajikortin. Kuvan lajinimestä tulee leikkijän sukunimi.

Esittäytyään muille heitä kätellen ja tervehtien: "Hyvää päivää, minä olen Aulikki Ampiainen! Kuka sinä olet?" Toinen vastaa: "Hyvää päivää, minä olen Matti Muurahainen! Hauska tutustua!" Tämän jälkeen Matti Muurahainen ja Aulikki Ampiainen vaihtavat kortteja, jolloin heistä tulee Matti Ampiainen ja Aulikki Muurahainen ja he lähtevät taas esittäytymään seuraavalle tapaamalleen henkilölle. Leikki loppuu, kun lähes kaikki ovat toisilleen esittäytyneet ja palataan takaisin alkupiiriin.

KÄRPÄSLÄTKÄ-KISA

Mennään piiriin noin 4-8 hengen ryhmissä ja keskelle leikkijöitä laitetaan lajikortteja kuvat ylöspäin. Muutamalle leikkijälle jaetaan kärpäslätkä. Muut leikkijät kertovat vuorotellen mitä korttia lätkälliset leikkijät tavoittelevat. Esimerkiksi kun sanotaan "kärpänen" lätkälliset leikkijät koettavat lyödä lätkänsä kärpäskortin päälle niin nopeasti kuin mahdollista. Nopein leikkijä saa kyseisen kortin. Lopuksi katsotaan, kuka on kerännyt eniten kortteja. Vaihdetaan lätkiä toisille leikkijöille.

BINGO

Etsikää luonnossa
kuussa näkyviä lajeja.
Merkitkää löytämäne
lajit bingoruudukkoon
ja yrittäkää saada koko
ruudukko täyteen.

Ohjeita ulkoluokassa opettamiseen

Meri Elonheimo, kouluttaja, kiertävä ympäristökasvattaja

Jätä tilaa tärkeimmälle

Ulkona oppiminen mahdollistaa aidot luontohavainnot ja yhteiset oppimiskokemukset. Tarvikkeet ovat vähemmän tärkeitä kuin luonnon kohtaaminen omilla aisteilla. Jätä siis aikaa ihmettelulle, kokemuksille ja tunteille sekä keskustelulle.

Uusien luonnon elementtien, kokemusten ja tiedon jäsen-tyt sopivassa ryhmässä laajentaa ymmärrystä ja sanavaras-toa. Ulkoluokassa erilaiset oppijat pääsevät esiin vahvuksi-neen, joten anna heille kannustavaa palautetta.

Pihalla

Koulun piha on helpon saavutettava ulko-oppimisympä-ristö. Käytössä on tilaa toiminnallisuuteen ja sosiaaliseen op-pimiseen paljon enemmän kuin sisällä luokassa. Virikkeitä ja havaintovälineitä on monipuolisemmin kuin liikuntasalissa. Asfalttikenttää voi käyttää jättimäisenä liitutaaluna.

Pihan hyödyntämiseen on monta tapaa: Sisälle ajatellun työskentelyn voi yksinkertaisesti hyvällä säällä siirtää ulos. Tai työskennellään pihalla pieni osa tunnista välitunnin jälkeen tai tunnin loppuksi. Lyhytkin pistäytyminen on mahdollista, sillä ulkoharjoitukset eivät välttämättä vaadi pitkää aikaa. Ulkohar-joitus johdantona tai puolet oppitunnista ulkona käytännön harjoituksissa luokassa tapahtuneen teoreettisen käsittelyn jälkeen voi olla ihan riittävä. Pihalle voi kuitenkin suunnitella kokonaisen tunnin tai päivän eri oppiaineita yhdistäen tai to-teuttaa pidemmän projektin.

Pihalla oppiessa on tärkeää huomioida toisten luokkien ai-kataulut ja välitunnit. Keskittynyt tekeminen pihalla on vaike-aa, kun toiset ovat välitunnilla. Yhteisen ulkoluokkanurkka-uksen tai -katoksen käyttöön on hyvä olla varausjärjestelmä kuten koulun muihinkin tiloihin.

Metsässä

Monenlaiset metsät soveltuvat oppimisympäristöksi. Koulun lähimetsä voi olla antoisa opetuskohte siinä missä kauempa-na sijaitseva laajempi virkistymetsäkin.

Hyvässä metsäpaikassa on monipuolisen luonnon lisäksi riittävästi tilaa ryhmän kokoontumiseen ja leikkeihin. Hyö-dynnä metsän erilaisia paikkoja eri aktiviteeteissa.

Turvallisuutta luovan metsäalueen rajat on helppo hah-mottaa, tai pysytään näköetäisyydellä kokoontumispaikasta. Usein käytetyn ulkoluokan tulee sietää maaston kulumista. Luonnonsuojelualue soveltuu vain satunnaiseen vierailuun.

Metsä antaa suojaa, mutta varustautukaa aina vuoden-ajan ja säätilan mukaan. Kylmään vuodenaikaan on tärkeää valita tuulensuojainen paikka, lämpimään aikaan suoja aurin-gon paahteelta. Väliaikaiseksi katokseksi voi viritellä sadetta pitävän tarpikankaan. Pysyvää ulkoluokkaa mahdollistavat pysyvät rakenteet kuten istuinkehä, katos ja kuivakäymälä.

Ennen kuin mennään ulos

Selvitä työjärjestys ja säännöt. Käy myös läpi tarvittavat joka-miehen oikeudet ennen maastoon menoa. Kun ulkona oppi-misen kulku on kerrottu selkeästi, oppilaat tuntevat olonsa turvallisiksi ja tietävät, että metsään mennään oppimaan, ei välitunnille.

Rutiinit luovat turvallisuutta

Rutiinit ovat ulko-opetuksessa vähintään yhtä tärkeitä kuin luokassa ja mahdollistavat tehtäviin keskittymisen. Esimerkkejä hyväksi havaituista rutiineista: ulos aina tiettyinä viikonpäivinä, kokoonnutaan metsässä aina samaan paikkaan ja piiriin, jär-jestäjät kantavat tarvikkeet ulos ja sisään, laitetaan omat reput tiettyyn paikkaan, pidetään metsävälitunti ja evästauko.

Piiri

Ohjeet ja tehtävät on hyvä jakaa ja purkaa piirissä seisten. Seis-tään tiiviisti kylki kyljessä, jotta puheääni kantaa tuulesta ja muista äänistä huolimatta. Lähikontakti luo yhteisyyden tun-netta ja on samalla sosiaalisen toiminnan harjoitus.

Pienryhmätyöskentely

Pari tai kolme oppilasta on usein toimiva ryhmä. Ryhmiin ja-kaminen on joskus vaikeaa, mutta oppilaiden olisi hyvä saada toimia monenlaisten ihmisten kanssa. Ulkona he oppivat toi-sistaan uusia puolia. Ryhmän ei ole yleensä hyvä olla suurem-pi kuin kuusi henkilöä tai osa jää helposti passiiviseen rooliin.

Erilaisia tapoja jakaa ryhmä:

Eläinten jalkojen lukumäärän mukaan - esimerkiksi hyönteisryhmät tai siiliryhmät

Lajiryhmien mukaan - etukäteen sopiviksi valitut lajikortit, jokaiselle yksi

Vaatteiden värin mukaan – etsi pari, jonka vaatteissa on jokin sama väri kuin sinulla

Luku ja kehon osa - lämmittelyporinat vaihtuvissa ryhmissä, esimerkiksi kolme peukaloa yhteen

Itse haettujen luonnonesineiden tai jokaisen oman päivän lajin mukaan – annetaan ryhmän jäsenten lukumäärä, ja ryhmät saavat itse pohtia perustelut, miksi tietyt esineet tai lajit kuuluvat samaan ryhmään

Köysi päättää parit: Pitele piirin keskellä, keskeltä nipussa olevia punaisia villanyörejä. Jokainen oppilas tarttuu yhteen nyörin päähän ja etsii toisesta päästä parin.

Kuumat ja coolit – jako kahteen ryhmään vierusparien käsien lämpimyden perusteella

Värikoodatut pyykkipojat soveltuvat ravintoketjuleikin lisäksi myös muihin ryhmäjakoihin.

Loikkaa ulkoluokkaan - opas ulkona opettamiseen

Materiaalit ja valmistelut

Älä ota mukaan liikaa tavaroita. Valitse tehtävä- ja lajikorteista soveltuvat etukäteen ja jätä matkasta pois ylimääräiset pussit ja korttipinot. Käyttäkää paikalta löytyviä luonnonmateriaaleja. Ne voitte jättää maahan kun lähdette.

Useammat kädet nopeuttavat monia valmisteluja. Ota oppilaat mukaan tekemään materiaaleja ja jaa heille vastuuta tarvikkeiden jakamisesta sekä kokoamisesta tehtävien jälkeen. Kierrätä tarvikkeiden kantamisvuoro, jotta jokainen saa vuorollaan olla vastuussa. Jokainen voi huolehtia omista välineistään, esimerkiksi istuinalustoista tai eväistä.

Ulos oppimaan Kuopiossa –hankkeen Metsärepun tarvikkeet:

Valkoisia liinoja käytetään luonnonmateriaalien, tehtävien ja lajikorttien alustana. Kerätyt luonnonesineet erotuvat paremmin liinan päällä. Tuulisella säällä kevyen liinan painona voi käyttää esimerkiksi kiviä kulmissa. Liinaan voi tarvittaessa kirjoittaa vesi- tai spriiliukoisella tussilla.

Metrin mittaisia punaisia villanyörejä voi käyttää monin tavoin: havaintojen ja luontopolkujen merkitsemiseen, rajaamiseen ja kehystämiseen sekä erilaisiin mittausmittaustäviin ja sanallisiin tehtäviin.

Luupit ja suurennuslasit mahdollistavat luonnon pienten yksityiskohtien havainnoinnin ja ”retkeilyn mikromaisemassa” vaikka keskellä kaupunkia jäkäläisellä puunrungolla. Luupin ”helma” viedään melkein kiinni kohteeseen ja silmä lähelle linssiä.

Värikoodatut pyykkipojat soveltuvat ravintoketjuleikin lisäksi myös muihin ryhmäjakoihin ja niillä voi kiinnittää kortteja matonkudendarulle tai vaikka pienten puiden oksille.

Puiset eläimet soveltuvat ryhmän roolieläimeksi, eläytymiseen ja metsäleikkeihin.

Lajikortit sisältävät 168 yleistä metsälajia sekä vesilintuja, katso materiaalit www.ulkoluokka.fi. Kortit ovat mukana kulkeva lajintunnistusopas, jolla voi havainnollistaa ulkoluokassa tavattuja lajeja, esimerkiksi näyttää miltä ohi pyrähtänyt punakylkirastas näytti – kuka huomasi punaisen kyljen tai valkean silmäkulmajuovan? Kortteja voi käyttää myös lukuisissa lajintuntemusta ja ekologista ymmärrystä lisäävissä harjoitteissa ja leikeissä.

Materiaalin jakaminen ja ohjeistus

Anna ohjeistus ennen kuin jaat harjoituksessa tarvittavat välineet. Esittele tarvikkeet ja niiden käyttö kun ohjaat tehtävän tekemiseen.

Ulkona oppilaiden on aluksi vaikea muistaa ohjeita. Pidä ohjeistus lyhyenä. Ohjeista pitkistä tehtävästä yksi osio kerrallaan. Kerro mitä oppilaiden tulee tehdä, kun he ovat valmiita. Esimerkiksi: Etsi esine joka on vastakohta tälle kivelle. Palaa sitten takaisin ja tuo esine mukana.

Käytä tehtävän havainnollistamiseen kehonkieltä, eleitä, ilmeitä ja luonnonmateriaalia.

Olkaa hyvä! -kehoitus viestii että ohjeistus on annettu ja oppilaat voivat hajaantua tekemään tehtävää. Sovitulla äänimerkillä, esimerkiksi karhukellon kilistyksellä, kokoonnutaan taas yhteen.

Tehtävien tarkistaminen

Opettajan voi olla vaikeaa ehtiä ottaa vastaan kaikkia oppilaiden löytämiä ja keksimiä asioita. Ulkona tehtävät kannattaa käydä läpi pienryhmissä tai toiselle valmiille parille tai ryhmälle esitellen. Ulkona havaittuun ja opittuun on hyvä palata myöhemmin koko ryhmän kanssa.

Pelkkä toiminta ei sinänsä johda oppimiseen, vaan tehdyn ja koetun reflektointi ja purkaminen yhdessä keskustelemalla, draaman tai kuvallisen ilmaisun keinoin tai itsenäisesti esimerkiksi oppimispäiväkirjaan kirjoittaen on tärkeä osa oppimisprosessia.

Tuntimalli jokaiseen vuodenaikaan lajikortteja hyödyntäen

Johanna Sahila, luokanopettaja

Monilla ulkona oppimisesta tulee mieleen liikunnan tai ympäristötiedon opettaminen. Haluaisin rohkaista opiskelemaan ulkona myös laajempia kokonaisuuksia ja useampaa oppiainetta kattavia ilmiöitä sekä tulemaan kouluuokasta ulos kaikkina vuodenaikoina. Monen asian opiskelua voi jakaa sujuvasti luokka- ja ulko-opetukseen.

Nämä kirjoittamani oppimiskokonaisuudet ovat sovellettavissa ryhmän taitotaso ja koko huomioiden alakoulussa ensimmäiseltä kuudennelle luokalle. Muokkaa kokonaisuutta itsellesi sopivaksi käytettävissä olevan ajan ja oman ryhmäsi mukaan: lisää, ota pois, vaikeuta, helpota. Voit käyttää harjoitteita myös eri aiheiden opetuksessa.

Talviseen
ulkoluokkaan
saadaan lämpöä
mäenlaskulla.

KESÄ

sisältö: tutustumisleikit, ötökkätutkimukset

tavoite: tutustuminen, lajituntemuksen lisääminen

välineet: lajikortit selkärangattomista, tutkimuspurkkeja, lusiikoita, suurennuslasit/luupit ja jos löytyy selkärangattomien määrityslakana

1. Oma luontonimi

Keksitään luonnosta löytyvä, etunimen ensimmäisellä kirjaimella alkava eläin tai kasvi. Käydään tehtävä läpi piirissä yhdessä, jolloin kaikki näkevät toisensa. Esimerkiksi "Olen Matti myyrä".

2. Ötökkäleikki lajikorteilla

- Kim-peli, jossa ensin opetellaan kaikki kortit =lajit ja pelaajien sulkiessa silmänsä leikinjohtaja poistaa yhden kortin. Tällöin koitetaan keksiä, mikä kortti on otettu pois.

- Arvaa salainen ystäväni: Pareittain valitaan yksi maassa olevista korteista. Toinen parista kyselee kysymyksiä ja yrittää keksiä, mikä kortti on hänen parinsa salainen ystävä. Pari saa vastata kysymyksiin vain kyllä tai ei.

3. Etsitään ötököitä pihamaalta tai lähimetsästä

Hyviä paikkoja ovat puiden oksat, rungot, kukkivat kukat, kasvit, kivien ja kantojen alapuoli, kompostimulta/multainen piennar. Tutkitaan luupeilla ja suurennuslaseilla. Määritetään lajeja lajiryhmiin esimerkiksi jalkojen määrän mukaan tai sitten vielä tarkemmin määrityslakanan avulla. Muista, että tärkeintä on tutkiminen ja tuntomerkkien löytäminen, ei niinkään se, että jokaiselle hyönteiselle tai selkärangattomalle löytyy juuri oikea nimi.

4. Tuhatjalkaishippa

Leikissä on neljä hippaa. Kiinni jääneet tulevat jaloiksi jonoon hipan taakse edellä olevan vyötäisiltä kiinni pitäen. Eniten jalkoja kerännyt tuhatjalkainen voittaa leikin. Peli päättyy, kun kaikki ovat osa tuhatjalkaista.

5. Reflektointi

Mitä ulkotunnilla opin? Miltä tuntui? Kokoonnutaan yhteen juttelemaan tunnin parhaista paloista.

SYKSY

sisältö: Eläinten ja puiden talvehtiminen, laskutarioiden tekeminen luonnonmateriaaleilla havainnollistaen, värien ja muotojen etsiminen luonnosta ja kolleasin tekeminen

tavoite: Oppia, mitkä eläimet talvehtivat Suomessa ja kuinka ne viettävät talven. Luonnon havainnointikyvyyn lisääminen ja matematiikan laskujen eläväksi tuominen.

välineet: Lajikortit, kertolaskulaskukortit, keppejä, käpyjä, värikkäitä lehtiä, sekä kaikkea muuta materiaalia, mitä luonnosta löytyy.

1. Kokoontuminen, alustus

Mistä tiedät, että syksy on tullut? Mitä havaintoja olet tehnyt?

2. Kosketa löytämäni –juoksuleikki

Yksi ryhmän jäsenistä kertoo muille jonkin läheltä löytyvän asian. Esimerkiksi "Kosketa kuusen käpyä!" Muut oppilaat koettavat etsiä tämän asian lähiympäristöstään, koskettaa sitä ja palata takaisin. Vaihetaan kertojaa. Leikkiä voi vaikeuttaa: kosketa jalalla, päällä, polvella....

3. Tutustutaan lajeihin

Opettajalla on lajikortteja linnuista, matelijoista ja nisäkkäistä. Yhdessä pohtimalla mietitään:

- Mitkä linnut muuttavat etelään? Miksi? -Hyönteissyöjille ei ole talvella ruokaa tarjolla.
- Mitä matelijat tekevät talvella? -Vaijuvat kylmänhorrokseen suojaiseen koloon.
- Mitkä nisäkkäät liikkuvat talvella? Mitä muille tapahtuu? -Talviuni, talvihorros.
- Luokitellaan kortit esimerkiksi maassa olevien lintujen päälle otsikoittain: muuttolinnut, paikallinnut, horros/talviuni, aktiivinen talvella.

4. Laskutarina

Oppilaiden iästä riippuen valitaan, mitä laskutoimitusta harjoituksessa käytetään.

- Valitaan yksi laskukortti
- Etsitään lähiympäristöstä tikkuja, lehtiä tai vastavia, joilla laskun lukumäärät havainnollistetaan.
- Tehdään laskutarinoita pienryhmissä ja kerrotaan ne muille.
- Esimerkiksi: Kolme kurkiauraa lensi pellon yli. Jokaisessa kurkiaurassa oli 7 lintua. Kuinka monta kurkea lensi pellon yli yhteensä? Tarvitaan kurki-kortti, kertolaskukortti 3*7, tikkuja 3*7 eli 7+7+7 ryhmiin: ||||| ||||| |||||. Vastausta ei merkitä erikseen, vaan se tulkitaan jo olemassa olevista tikkuista ääneen kertomalla: Pellon yli lensi yhteensä 21 kurkea.

5. Toiminnallinen etsintätehtävä

Etsi luonnosta erilaisia värejä ja muotoja, kerää itsellesi kasa materiaalia. Aikaa voi olla esimerkiksi 2 minuuttia.

6A. Tehdään kollaasi,

jossa yhdistellään löytyneiden asioiden ominaisuuksia samaan kohtaan, esimerkiksi monikulmioita, pyöreitä muotoja, pitkulaisia, kylmiä, kovia, rosoisia... Lopuksi ihastellaan sitä, miltä syksy tämän kollaasin perusteella näyttää. Tästä voidaan vaikkapa ottaa valokuva muistoksi luokan seinälle. TAI

6B. Kirjoitetaan

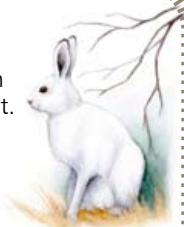
itse kerätystä materiaalista lista adjektiiveja. Tämän jälkeen kirjoitetaan otsikolla "syksy" runo, tai lyhyt tarina, jossa käytetään listan adjektiiveja. Runot tai tarinat voidaan tehdä myös myöhemmin tauluiksi luokan seinälle.

TALVI

sisältö: Talviluonnossa elämää on piilossa hangen alla. Tutkimuskohteena ovat puut, pensaat ja linnut.

tavoite: Oppia havainnoimaan ympäröivää luontoa koulun läheisyydessä.

välineet: Talvitutkimusmoniste, johon kirjataan jälkihavainnon tulokset ja lintuhavainnon yksityiskohdat, kynä, viivoitin tai lyhyt mittanauha, talvilintukortteja.

1. Kuka pelkää lumimiestä –leikki lämmittelyksi alkuun.

2. Keskustelu talviluonnosta

Mistä ympäristössäsi löydät elämää? Elävätkö puut ja pensaat? Oletko nähnyt talvella liikkuvien eläinten jälkiä?

3. Mikä on silmu?

Käydään katsomassa, millainen on kasvin silmu. Kokeillaan sitä ja verrataan toisen kasvin silmuun, keskustellaan havainnoista. Opettaja kertoo silmusta syntyvän seuraavan vuoden lehtiä ja kukkia. Kasvi on siis elävä ja odottaa kevättä, jotta voisi taas jatkaa kasvuaan. Oppilaat saavat pienen hetken aikaa käydä etsimässä mahdollisimman monta erilaista silmuja.

4. Eläinten jälkiä etsimässä!

Lähdetään yhdessä etsimään eläinten jälkiä. Hyviä paikkoja ovat muun muassa talojen reunukset, lintujen ruokinnat, ojat, pellot, puiden aluset ja tienpientareet. Retken havaintojen perusteella opettaja ohjaa oppilaat pareittain omiin paikkoihinsa tekemään jälkitutkimuksia tutkimuslomakkeen avulla. Paras hetki retkeen on, kun maahan on 1-2 päivää aiemmin satanut pakkaslunta!

5. Koulun pihan lintuhavainnot

Kokoonnutaan koulun pihalla paikkaan, jossa kuuluu linnun ääntelyä. Esimerkiksi ruokintapaikan läheisyys on ihanteellinen paikka. Opettaja ohjaa havainnointiin: Missä lintu on? Mitä lintu tekee? Miltä lintu näyttää? Äänтелеekö lintu? Tunnistatko linnun? Oppilaiden on oltava ääneti paikallaan. Yhteisen havainnoinnin jälkeen parit valitsevat oman "kökötyspaikan", jossa tarkkailevat lintuja 5 minuutin ajan. Havainnot kirjataan monisteeseen.

6. Talvilintujen mäenlasku

Talvilintukortit on levitetty pulkka- tai liukuripinon viereen. Oppilaat tulevat vuorotellen hakemaan lintukortin ja kertomaan linnun nimen opettajalle. Mikäli lintu tunnustetaan oikein, saavat oppilaat laskea mäen. Sama toistuu niin kauan, kunnes kaikki talvilintukortit on tunnustettu tai aika loppuu.

KEVÄT

sisältö: Tutkitaan kevään ilmiöitä ja tehdään omia havaintoja, muuttolintujen kertaus ja havainnointi.

tavoite: Opitaan kevään merkkejä, opitaan tunnistamaan ainakin yhden tutun linnun laulu.

välineet: Yhteinen tutkimuskarttonki, jolle kirjataan tulokset. Kevään aarteita- noppalomake (katso kohta 3). Lisäksi kynä, viivoitin, ajanotokello, yskänlääkemitta, munarasiat, oksia/risuja, suuri noppa.

1. Hedelmäsalaattileikki muuttolinnuilla

Jokainen, paitsi huutaja, piirtää maahan itselleen ympyrän. Opettaja kuiskaa jokaiselle oman muuttolinnun, joka hän on, esimerkiksi peippo, västäräkki, kurki, kiuru. Kun huutaja huutaa peipot, pitää peipojen vaihtaa pesää ja huutaja yrittää ehtiä vapaaseen pesään. Ilman pesää jääneestä tulee seuraava huutaja. Jos huutaja huutaa "muuttolinnut", vaihtavat kaikki linnut keskenään paikkaa.

2. Omat kokemukset ja aistihavainnot

Mitä kevähavaintoja olet nähnyt tai voit nyt nähdä? Mitä voit kuulla? Mitä voit haistaa? Miltä keväinen ilma ja aurinko tuntuu iholla? Voisiko kevättä maistaa jotenkin? Voitte maistaa muun muassa pihlajan pieniä versoja, koivun hiirenkorvia, käenkaalia, vuohenputken pieniä lehtiä.

3. Aloitetaan kevättutkimukset!

Oppilaat heittävät noppaa ja kulkevat pareittain rastilta toiselle tehtäviä suorittaen. Noppien tehtävät: 1. Katso munarasian pohjasta adjektiivit ja etsi koloon sopiva aarre. 2. Mittaa viivottimella lumihangon paksuus kolmesta kohdasta. 3. Etsi maasta keppi, joka on yhtä pitkä kuin a. etusormesi, b. pikkurillisi, c. jalkateräsi. 4. Katso kellosta aikaa 1 minuutti, jonka aikana keräät rännistä astiaan valuvaa vettä. 5. Mittaa viivottimella lätäkön syvyys sen syvimmästä kohdasta. 6. Kuuntele linnun laulua. Kirjoita kuulemasi ääni tavuittain.

Opettaja näkee ryhmien etenemisen ja ryhmät voivat heti verrata tuloksiaan muihin, kun he käyvät kirjaamassa/tekemässä tulokset koostusti yhdelle tutkimuskartongille.

4. Loppukeskustelu

Miltä tutkimusten teko tuntui? Mistä yllätyit? Mikä oli hauskinta?

5. Linnun äänien kuuntelu

Kuunnellaan lopuksi jokin pihalla laulava tuttu lintu, esimerkiksi peippo tai västäräkki ja opetellaan yhdessä tunnistamaan sen laulu. "Nostta aina käsi ylös, kun kuulet peipon laulavan" Lisäksi opetellaan ulkonäön tuntomerkit, mikäli lintu näyttäytyy hyvin tai katsotaan ne kuvasta.

5 Säännöllinen ulkoluokka- opetus

Ulkona voi opettaa säännöllisesti - jopa useita kertoja viikossa ja kokonaisia päiviä. Säännöllinen ulkoluokkailu lisää liikettä koulupäivään, sillä luonnossa liikutaan luonnostaan. Ulkona voi opettaa kaikkia eri oppiaineita - äidinkieltä, matematiikkaa, kuvataidetta, käsitöitä tai musiikkiakin. Ulkona voi opettaa myös kaikkina vuodenaikoina kunhan varusteet ja välineet ovat sään mukaiset. Ei ole olemassa huonoa säätä kun varusteet ovat kunnossa. Metsävälitunti, varavaatevarasto, yhteisopettajuus ja värikoodaus välineisiin ovat esimerkkejä kokeiden ulkopettajien vinkeistä ulko-opetuksen tueksi.

Lue mitä säännöllinen ulkoluokkaopetus vaatii ja lähde rohkeasti itsekkin ulkoluokkaan joka säällä!

Ulkoluokka alkuopetuksessa

*Ulla Myllyniemi, luokanopettaja ja ympäristökasvattaja
- Kuvat kirjoittajan, paitsi vaatevarasto Henrik Kettunen*

Ulkoluokkailu on helppo aloittaa ensimmäiseltä luokalta alkaen. Silloin siitä tulee heti luonteva osa koulunkäyntiä, lapset oppivat odottamaan sitä ja varautumaan ulkoiluun varten. Alkuopetus on myös täynnä ulkoluokka -opetukseen sopivia opetettavia asioita ja aiheita. Ainoa pula, joka iskee, on runsaudenpula. Ulkona voi opettaa niin äidinkieltä, matematiikkaa, ympäristöoppia kuin liikuntaa, kuvataidetta, käsitöitä tai musiikkiakin. Monialaiset oppimiskokonaisuudet on helppo toteuttaa osin ulkona, osin sisällä luokassa.

Ryhmäytyminen tapahtuu luontevasti ulkona liikkuesssa, toimimalla ja leikkiessä. Oppiminen on syvempää, kun opiskeltavat asiat painuvat muistiin paitsi useiden eri aistikanavien kautta, myös motorisesti toimimalla. Tutkiva oppiminen tapahtuu kuin luonnostaan ulkona. Leikit ja hipat on helppo muokata pedagogisiksi tapahtumiksi. Ja ulkona luonnossa olemisella on muutenkin terveysvaikutuksia ja se vähentää istumista. Tässä vain muutamia syitä ottaa ulkoluokkailu käyttöön heti koulun alettua.

Oman luokkani kanssa ulkoluokkailimme 1. luokalla kahdena päivänä viikossa ja teimme yhteistyötä luontoeskarin kanssa. Esi- ja alkuopetuksen rajat kaadettiin ryskyen ja suunnittelimme tehtävät niin, että niistä hyötyivät kaikki. Suuri etu yhteistyöstä oli, että meitä oli monta aikuista mukana, jolloin

jokainen rasti oli miehitetty ja helppo vetää lapsille. Toimivimmaksi ratkaisuksi osoittautui 3-4 toimintapistettä, joissa lapset kävivät vuoronperään pienemmissä ryhmissä. Toiminta oli sopivan lyhytkestoista, jolloin kaikki jaksivat seurata ja osallistua. Lisäksi meillä oli aina myös "metsävälitunti", joka oli vapaata aikaa sovitulla alueella koulun sääntöjä noudattaen.

Meillä oli myös paljon teemapäiviä ja retkiä, jolloin viihdyimme ulkona pidempään ja saatoimme myös syödä ulkona. Ulos saatiin linkitettyä niin sadonkorjuujuhlat, halloween, itsenäisyyspäivä kuin joulukin. Pidemmällä retkillä kävelimme kauemmas ja söimme eväät toiminnan lomassa. Keväällä teimme luonnossa ilmiötutkimuksen, joka innosti meitä kaikkia niin, että hurahdimme kiviin ja kallioihin koko porukka.

Säännöllisyys vaikutti etenkin siihen, että lapset olivat hyvin varustautuneita metsäpäivinä. Opettajana minulla oli myös varavaatevarasto, josta tarpeen tullen jakelin niin tuubihuveja, hanskoja kuin sadevarusteitakin. Lisäksi metsäkörissa kulki mukana paitsi ensiapulaukku myös vettä ja mukeja janon varalle.

2. luokalla meidän yhteistyömme luontoeskarin kanssa harveni, mutta silti vierailimme heidän luonaan muutamia kertoja lukuvuodessa. Metsäpäiviä oli käytännön syistä yksi kaksoistunti viikossa. Aikuisten määrän vähetessä täytyi opetella uudet tavat toimia metsässä. Lasten vastuu tekemisessä ja olemisessa lisääntyi. Rutiinit olivat jo kaikilla hallussa, toimintamallit lisääntyivät. Toiminta oli usein lyhyissä pätkissä ja kytkeytyi usein liikuntaan esimerkiksi hippojen ja viestien avulla. Toimintaa jaettiin eri pisteisiin, joissa vain yhdellä tai kahdella oli aikuinen avustamassa. Ryhmätöiden määrä lisääntyi ja ryhmissä harjoiteltiin oman vastuun ottamista ja toisten huomioimista työskentelyn lomassa.

Positiivinen pedagogiikka kulki koko ajan rinnalla, olimme ulkona tai sisällä. Pitempiä projekteja saimme mahduttua yhden syksyyn ja yhden kevääseen. Opimme myös tarttumaan kiinni hetkeen ja tutkimaan asioita, jotka vain osuivat eteemme. Pitkiä koko päivän kestäviä retkiä oli helppo järjestää, kun lapset olivat jo ottaneet ulkoluokkana toimivan alueemme hyvin haltuun. Leikit ja toiminta alkoivat aina heti, kun vapaata oli. Sää ei ollut koskaan ongelma, ei myöskään liukaus tai märkyys. Jonkin verran tämä vaati myös opettajalta ja varavaatevarastolta. Ryhmissä toimimisesta tuli luontevaa ja odotettua. Opettaja määräsi ryhmät, joten kukaan ei jäänyt

ulkopuolelle ja lapset oppivat tekemään työtä kaikkien kanssa. Niin opettajalle kuin oppilaillekin on virkistävää ja palkitsevaa ottaa vastaan ulkopuolisia vierailijoita mukaan metsään, antaa heidän tuoda oma panoksensa opetukseen, havainnoimiseen ja yhdessäoloon.

Aihesisällöt määrättyivät sen mukaan, mitä milloinkin opiskeltiin. Yleensä katsoin viikon alussa summittaisen opimissuunnitelman ja päätin, mitkä asiat olisi hedelmällisimpiä viedä ulos tutustuttaviksi, kerrattaviksi, tutkittaviksi tai opiskeltaviksi. Kun opettaa itse kaikki aineet, on helppo tehdä eheyttämistä ja yhdistellä rohkeasti eri aineita ja opiskeltavia asioita. Ulkoluokkailu on eräänlainen elämäntapa. Kun on jokin asia, jonka voi opettaa toiminnallisesti, lapset tarvitsevat selvästi muuta kuin pulpetissa istumista tai ihan vaan siltä tuntuu, voi mennä ulos. Oli palkitsevaa, kun lapset keväällä kysyivät, voidaanko palkintotunnilla mennä metsään ja viedä leluja mukana. Ei varmaan yllätä, että opettaja ei kieläntynyt...

Ryhmätoimintaa voi harjoitella lakanan avulla.

Metsävälitunnilla voi liukua luonnon liukumäessä. Sääntönä on, että vain istuen saa laskea.

Open vinkki: METSÄVÄLITUNTI

Metsävälitunti on vapaata leikkiaikaa metsässä. Aika on tarkoitettu leikkeihin, peleihin, omaehtoiseen tutkimiseen, majojen rakenteluun, sekä muuhun lasten vaapaeseen yhdessäoloon ja ryhmäytymiseen.

Käsite metsävälitunti sisältää seuraavat asiat:

1. Välitunti on rajallinen, lyhyt aika.
2. Välitunti on vapaata toimintaa varten.
3. Välituntialue on rajattu metsäalue.
4. Koulun säännöt ovat välitunnilla voimassa.
5. Metsävälitunti vahvistaa lasten omaehtoista luontosuhdetta.

Open vinkki: VARAATEVARASTOSTANI LÖYTYY:

- sadeviittoja/sadevaatteita
- tuubihuveja kaulahuiveiksi tai pipoiksi
- neulesormikkaita/lapasia
- sukkaa
- ulkohousuja
- pipoja
- parit kumpparit

Varusteet ovat joko lahjoituksia, itse ostettuja tai löytötavaroista jääneitä ja pestyjä vaatteita. Tuubihuvit ovat olleet käytetyin osa varastoa. Sadepäivinä sadevarusteet ovat olleet tärkeitä. Kun on pari kertaa käytänyt hieman väärän kokoisia ulkohousuja retkellä tai jopa kurahaalareita, alkavat omat housut muistua paremmin mieleen ulkopäivän koittaessa... Lapaset ja sukat ovat merkityksellisiä, kun varusteet ovat muuten liian kylmät tai puutteelliset.

Ulko-öpen työpäivä, yksi monista

Ulla Myllyniemi, luokanopettaja ja ympäristökasvattaja

On perjantai, metsäpäivä. Menen säännöllisesti joka viikko luokkani ja luontoeskeri Liito-oravien kanssa metsään toiminnallisten tehtävien pariin. Aamutunnit olemme suunnitelleet yhdessä jo tiistaina. Jokainen toteuttaa ja valmistelee oman toimintapisteensä perjantaiksi. Yhteistyö sujuu kuin tanssi ja lapset ovat jo rutinoituneita metsänkävijöitä.

Tänään minä vastaan lumijäljistä. Toinen piste on taidepiste, jossa etsitään kauniita luonnonmateriaaleja, suunnitellaan, sommitellaan ja jäädytetään jäätauluja, joihin myöhemmin porataan vinkiläporalla reiät, pujotetaan niihin sisälneru ja ripustetaan puuhun taidekokoelmaksi. Kolmannessa pisteessä on liikuntaa "Metsän valtiasta"-leikin muodossa. Näin lapset saavat monipuolisen ja toimivan kokonaisuuden, johon jaksavat osallistua sekä eskarit että ekaluokkalaiset.

Minun pisteelläni tutustutaan eläimiin ja niiden lumijälkiin. Etukäteen olen tulostanut ja laminoinut eläinten kuvat ja lumijäljet aitoon kokoon ja valmistanut säkärakennuskepin havainnollistamaan eläinten kokoja. Lähdän otsalampun valossa tekemään rataa klo 7:30. Opetusradan viereen valmistelen salapoliisitehtävän teemalla "Minkä eläimen jäljet ja mitä tässä on tapahtunut?" Väsään myyrän jäljet kuusen alta avoimelle kalliolle, sotken lunta, tiputan tipan punaista vesiväriä ja teen haukan siivenjäljet siihen molemmin puolin. Ympäri-

le jätän selvästi tyhjää lunta: haukka on saalistanut myyrän. Etsin sopivan paikan metsäkauriin jäljille. Teen jonon pieniä sorkanjälkiä ja tiputan keräämäni kauriin papanat somaksi läjäksi sorkanjälkien väliin. Kävelen vielä pienen matkan ja teen ketun jälkijonon ja tiputan hieman keltaista vesiväriä pisaksi jälkien lähelle. Onnekaasti löydän vielä jäniksen jäljet tutkittavaksi.

Kiirehdin koululle hakemaan oppilaita. Kävelemme jonnossa lähimetsään kodalle, missä luontoeskarit odottavat jo saapumistamme. Muodostamme piirin, jossa käymme läpi päivän ohjelman. Kerromme toimintapisteet ja jaamme lapset ryhmiin. On loistavaa, että yhteistyöllä saadaan aikaiseksi pienryhmät: esi- ja alkuopetusyhteistyötä ja monipuolista toimintaa joka viikko!

Aika kuluu kuin siivillä ja tulee todella hyvä mieli toimivasta pistetyöskentelystä. Tänään ei jää aikaa metsävälituntiin, vaan meidän on jo kiiruhdettava koululle syömään. Meidän luokka syö isoja annoksia ja ruoka maistuu heille hyvin, liikkumehan me tuntien aikana paljon. Ei turhaa istumista, jos sitä voi välttää! Loppupäivän olemme koululla luokkatehtävien parissa. Viikonlopun viettoon lähdän aina hyvillä mielin, sillä vaikka valmisteluihin menee aikaa, on toiminta metsässä niin antoisaa, että innolla lähtee suunnittelemaan seuraavaa kertaa.

Toimintamalli eskari- ja ekaluokkien yhteistyöhön:

- Keskiviikkoisin ja perjantaisin vietetään aamupäivät yhdessä metsässä.
- Opettajilla on yhteissuunnittelua tunti viikossa.
- Opetuksessa käytetään toimintapisteitä. Kerralla 3-4 noin 15 minuutin mittaista pistettä. Lisäksi on alku- ja loppupiiri.
- Käytetään vaihtelevia ryhmiä ja ryhmäkokoja: parityöskentelyä, pienryhmätoimintaa sekä yhteistoimintaa.
- Toiminta on opetus- ja esiopetussuunnitelmien mukaista.
- Kaikkia oppiaineita opetetaan monimuotoisesti.

Eväretkellä syödään kasviksia.

Aakkostamis-
harjoitus:
etsitään ja
kirjoitetaan
samalla
kirjaimella
olevia asioita.

Kehystetyn matematiikantehtävän jälkeen ympärille rakentui leikki.

Vasarapainanta on hyvä tekniikka ulkoluokassa.

Oppilaat tekevät minijänisten jälkiä sormin.

Ulkoluokkana Helsingin keskuspuisto

Kerttu Sirviö, luokanopettaja,
ranskan kielen opettaja, Helsinki

Olen innostunut oman luokkani kanssa ulko-oppimaan. Pääajatuksena minulla on ollut, että ulos lähdetään ilman suureellisia suunnitelmia: ulkona tehdään samoja asioita kuin luokkahuoneessa, mutta vain paremmalla innolla ja raikkaalla asenteella sekä toiminnallisesti. Koska toimin luokanopettajana vasta toista vuotta, matalan kynnyksen tavoitteet alussa mahdollistavat sen, että menemme ulos usein. Olen opettanut samaa luokkaa kaksi vuotta, 1. ja 2. luokan eli koko alkuopetuksen.

Koulumme, Pasilan peruskoulu, sijaitsee melkein kiinni Keskuspuistossa. Ulkoluokkailumme on kulttuuriretkiä luukuonottamatta tapahtunut siellä. Minulla on ollut koko vuoden niin sanottu X-lukujärjestys luokkani kanssa. Se tarkoittaa, että olen voinut olla vaikka koko päivän ulkona matematiikan ja ympäristöopin sisällöt sekä laaja-alaisen oppimisen tavoitteet mielessä ja keskittyä seuraavana päivänä muihin oppisisältöihin. Lukujärjestyksessä ei ole ollut oppiaineita määrittelyillä palkeilla. Jos asiat rajataan perinteisiksi oppiaineiksi, olemme opiskelleet ulkona matematiikkaa, äidinkieltä ja kirjallisuutta, liikuntaa, ympäristötietoa, kuvataidetta, varhais-tettua ranskaa sekä käsityötä, keskittyen materiaalin keruuseen, eli kaikkia alkuopetuksen oppiaineita.

Meillä on Keskuspuistossa muutama tuttu tukikohta hyvin lähellä koulua, mutta olemme myös liikkuneet pidemmällä luonnossa. Olemme olleet ulkona vähintään 1-2 kertaa viikossa, toukokuussa joka päivä, välillä jopa useaan otteeseen koulupäivän aikana.

Luokkani on tottunut lähtemään ulos enkä ole kokenut tarvetta ilmoittaa ulko-oppimistuokioista etukäteen koteihin. Lapset keskittyvät tosi hyvin metsässä ja oppiminen tapahtuu iloisesti. Keskittymisvaikeuksista, luokan kuumuudesta, tilanpuutteesta tai väsymyksestä johtuvat haasteelliset tilanteet vähenevät huomattavasti tai kokonaan, kun olemme ulkona.

Pidän tärkeänä sitä, että lapset tottuvat ulkona oppimiseen jo koulupolun alussa. Omat oppilaani osaavat kulkea parijonossa, kuunnella ohjeita luonnossa, olla rauhassa metsässä tarvittaessa ja suhtautua oppimiseen yhtä vakavasti kuin sisällä. He eivät ikinä kysy minulta, mikä oppiaine on kyseessä vaan keskittyvät tekemiseen. Näin ei tapahdu aina niiden luokkien kanssa, jotka menevät ulos vain erityisretkille.

Open vinkki OPETUSKORIN SISÄLTÖ

- lyijykynät
- pyykkipojat
- ruutulakanat
- lajikortit
- nopat
- iso vahakangas
- bingoruudukkoja
- kahdet lukukortit 0-100
- kärpäslätkät
- pallo
- ensiapulaukku

Otan aina korin matkaan, lisäksi sinne tarpeen mukaan uusia juttuja tai otan pois tarpeettomat tavarat. Korissa on mukana myös pieni pehmosiili, joka tulee aina ulko-oppimaan kanssamme. Välillä se matkustaa jonkun oppilaan taskussa. Uusin hankintani ovat istuinlumat sekä jokaiselle oma muovimuki.

Ulko-opetusta Ruonalan koulun kolmansilla luokilla

Kati Paakkanen, luokanopettaja

Ulkoluokkailua on tehty Kotkassa Ruonalan koululla lukuvuonna 2017-2018 luokkien 3A+3B kanssa. Oppilaita oli yhteensä 40. Mukana oli kaksi luokanopettajaa sekä resurssiopettaja.

Puitteet ja suunnittelu

Ensimmäisellä ja toisella luokalla olimme paljon ulkona ja metsässä sekä toteutimme opetusta toiminnallisesti. Kolmannen luokan hämmöttäessä tulimme siihen tulokseen työparini kanssa, että ulko-opetuksen jatkuvuuden takaamiseksi olisi hyvä sopia kiinteä aika, jolloin AINAKIN mennään ulos.

Meillä tuo aika valikoitui perjantaisi, klo 10-12. Saimme myös käyttöömmä resurssiopettajan ja ruokailu saatiin sovittua niin, että pääsimme syömään ulkoluokan loppuksi, klo 11.45.

Kiinteä aika osoittautui todella toimivaksi ratkaisuksi. Oli helppo tiedottaa koteihin, että perjantaisin olemme aina kaksi tuntia ulkona. Oppilaatkin oppivat tämän nopeasti ja säänmukainen pukeutuminen parani pitkin syksyä nopeasti. Oppilaille muodostui rutiiniksi se, että perjantaisin tarvitaan lämmintä vaatetta, kumisaapasta ja varasukkaa.

Lisäksi kun kerran oli sovittu ja päätetty, että ulkona ollaan sekä tiedotettu siitä koteihin, ei myöskään tullut niin helposti aikuisten kesken pyörrettyä suunnitelmia "kun nyt on luvattu sateista" tms. selityksiin vedoten. Koko lukuvuoden aikana peruumme ulkoluokkatunnit vain kaksi kertaa liian huonon sään takia. Toinen kerta oli joskus loppusyksystä kun vettä satoi todellakin taukoamatta kaatamalla ja tuuli oli myrskylukemissa. Toinen oli talvella, kun jopa pelastuslaitos varoitti nettisivuillaan menemästä metsään puiden valtavan lumikuorman takia. Kaikki muut perjantait vietimme koulun pihalla, rannalla tai metsässä. Tihkusateet ja paukkupakkaset eivät haitanneet ollenkaan, keväällä mäkäräisten hyökkäyksestäkin selvittiin, vaikka se kyllä jo oli vähän siinä ja rajalla...

Ulko-opetustuokioiden suunnittelun jaoimme työparin kanssa siten, että olimme vuorokuukausina vastuussa ulkotuntien suunnittelusta. Vastuuvuorossa oleva mietti kuukaudelle teeman sekä oppiaineet, aiheet ja vähän ideoita minkälaista toiminta voisi olla. Kuukauden teema oli esimerkiksi elo-syyskuussa metsän eläimet, talvella eläinten sopeutuminen talveen, keväällä kevätseuranta ja linnut. Toki toimintoja ja opetustuokioita oli aina muistakin sillä hetkellä käsillä olevista aiheista, mutta isompi teema helpotti suunnittelua ja toi jatkuvuutta eri viikkojen ulkoluokkailuihin. Jokainen opettaja suunnitteli ja valmisteli oman toimintapisteensä vastuuvuorolaisen ohjeiden mukaan. Vuoden aikana ulkoluokassa taidettiin opettaa kaikkia muita kolmannella luokalla opiskeltavia aineita paitsi musiikkia ja englantia. Tänä vuonna neljännellä luokalla englanti onkin otettu mukaan suunnitelmiin. Eniten ulkona opiskeltiin ympäristöoppia, äidinkieltä, matematiikkaa ja liikuntaa.

Ulkoluokkatuntien rakenne

Meille muodostui nopeasti selkeä rutiini ja pysyvä rakenne ulkoluokkatunteihin. Tästä oli hyötyä monessakin tilanteessa, kun toiminnan runko oli oppilailla selkeänä mielessä.

Ulkoluokkatunti alkoi pitkän välitunnin jälkeen. Tämäkin osoittautui loistavaksi järjestelyksi. Välitunnin aikana opettajilla oli vielä aikaa koota tarvittavat tavarat kasaan ja tehdä suunnitelmiin viime hetken viilaukset. Tarvittaessa pystyimme lähtemään ulkoluokkaan jo aikaisemmin, jos esimerkiksi oli tarkoitus mennä tavallista etämmälle.

Open vinkki

HANKI PALJON PYYKKIPOIKIA!

Pyykkipojilla kiinnität lappuja puihin, lasket pisteitä, merkitset paikkoja tai lapsia, harjoittele jalkalaskuja, leikitte pyykkipoikahippaa, kiinnität tuulen mukana karkaavia asioita.

Välitunnin päätteeksi oppilaat jäivät jonoon luokittain koulun katokseen. Tästä lähdettiin porukalla kohti ulkoluokka-aluetta. Tavaraita oppilaat tottuivat kantamaan yhteisvastuullisesti, yleensä innokkaita kantajia oli enemmän kuin kannettavia tavaroita. Meillä oli ja on muutamia vakiopaikkoja koulun läheisyydessä, joista lähin koulun viereisessä metsäisessä rinteessä, jonne siirtymä vie noin viitisen minuuttia.

Ulkoluokkaan tullessa teimme aluksi ison ringin, jossa opettaja kertoi, mitä sen kerran ulkoluokassa opiskellaan. Esimerkiksi "Tänään opiskelemme kahdella pisteellä matematiikkaa, kertotauluja ja yhdellä pisteellä kertaamme talvilintuja". Samalla tehtiin aina hieman havaintoja ympäristöstä, kuten säästä, muutoksista luonnossa edellisiin viikkoihin verrattuna, kuunneltiin lintuja tai muuta sellaista. Ringistä otettiin jako kolmeen ja jokainen opettaja otti yhden ryhmän mukaansa toimintapisteelle. Noin puoleltoista tunnin aikana jokainen ryhmä ehti käydä jokaisen opettajan toimintapisteellä. Vaihdot tehtiin yleensä pillin vihellyksellä eli joku aikuisista oli aina vastuussa "kellokallena". Noin 20 minuuttia / toimintapiste oli sopiva aika, jonka kolmasluokkalaiset jaksoivat keskittyä. Alussa ja lopussa jäi vielä aikaa siirtymiin ja järjestäytymisiin eikä ollut kiireen tuntua.

Lopuksi kokoonnuttiin vielä uudelleen ringiin tarkastamaan, että kaikki ovat edelleen tallalla, ehkä hieman kertamaan mitä tulikaan tehtyä. Sitten palattiin koululle ja suoraan syömään. Kyllä ruoka maittoi joka perjantai parin tunnin ulkoilun päälle!

Koko vuoden jatkuvana ulkoluokkaläksynä oppilailla oli kirjoittaa ulkoluokkaraportti. Raporttiin oli vihkoon liimattuna kirjoitusohje. Siinä tuli olla päivämäärä sekä paikka, jossa oltiin. Sitten piti omin sanoin kertoa, minkälaisia toimintapisteitä sillä kertaa oli ja myös miettiä, mitä oppiaineita ja muita asioita niissä opittiin. Lopuksi piti vielä täydentää aina samat neljä lausetta "Opin... Tutkin... Harjoittelin... Mukavinta oli..." Halutessaan raporttiin sai myös piirtää kuvia.

Kolmen koplan vahvuus

Rutiinien ja valmiiksi lukujärjestykseen sovitun ulkoluokka-ajan lisäksi erittäin suureksi vahvuudeksi meillä on osoittautunut kolmen opettajan systeemi. Resurssiopettajan mukaan saaminen toki pienensi ryhmäkokoja, joka mahdollisti monenlaisia toiminnallista tekemistä. Mutta siitä oli hyötyä myös vaihtuvissa tilanteissa, kun joku opettajista oli poissa. Sijaisena oli helppo hypätä toimintaan mukaan, kun mukana oli aina myös sellaisia aikuisia, jotka olivat olleet mukana suunnittelemassa toimintoja. Oli jopa sellaisia ulkoluokkakertoja, että kaksi vakiuista opettajaa oli pois ja mukana kaksi samana aamuna paikalle hälytettyä sijaista. Ja silti homma toimi loistavasti! Oppilailla oli vahva rutiini, sijaiset saivat selkeät ohjeet ja valmiiksi suunnitellut rastipisteet, joten mikäpä siinä oli ulkoluokkaillessa! Jos toiminta olisi yhden aikuisen varassa, suunniteltu ulko-opetus todennäköisesti jouduttaisiin perumaan tai siirtämään siltä kertaa opettajan sairastuessa.

Milloin mennään metsään? – Ulkoluokkailua ympäri vuoden 5.-6. luokkalaisten kanssa

Anniina Hakkarainen, luokanopettaja, Espoo

Ulkoluokka-päivän aamuna oppilaat odottelevat koulun ovella jo ennen kellon soittoa. Vaatetus poikkeaa hieman tavallisesta koulupäivästä, muutamilla on jo kumisaappaat jalassa, osalla vielä repussa. Koulun ruokalassa pakataan eväät reppuihin ja täytetään juomapullot. Kellon soidessa on koko porukka jo ulkona odottamassa lähtöä metsään.

Olemme ulkoluokkailleet 1-4 päivänä kuukaudessa hieman vuodenaikasta riippuen useamman vuoden ajan. Ulkoluokka-päiviä odotetaan aina innokkaasti ja oppilaat tutkivat kalenterista, milloin seuraavan kerran mennään metsään. Kokemukseni mukaan pikkuoppilaat suhtautuvat alusta alkaen ulkona oppimiseen avoimesti ja ulkona saadut elämykset kantavat niin, ettei ulkona oppiminen muutu murrosiän kynnykselläkään vastenmieliseksi. Sen sijaan sellaiset alakoulun vanhimmat oppilaat, joilla ei ole kokemuksia ulkona työskentelystä, voivat suhtautua vastahakoisesti metsään menemiseen. Työskentelin kahden vuoden ajan yhdysluokassa, jossa puolet luokasta oli kokeneita ulkoluokkailijoita ja puolet aivan untuvikkoja ulkona oppimisessa. Silloin syksyn ulkoluokka-päivät sisälsivät paljon kitinää hyttysistä, pitkästä matkasta ja noloista vaatteista eikä opiskelu ulkona ottanut sujuakseen. Syksyn sinikkään ulkoluokkailun jälkeen jouluretkellämme tämä kitisevä puolikas luokkaamme jo totesi ulkoluokkailun olevan ihan

”ookoo”. Keväällä oli koko joukko jo käännytetty ja kaikki kyseivät seuraavan metsäretken ajankohtaa.

Erityisesti yhdysluokassa työskennellessäni koin ulkoluokkailun ryhmäyttävän vaikutuksen. Ensimmäisen vuoden ajan luokka oli koululla työskenneltäessä selvästi jakautunut 5. ja 6. luokkalaisiin eivätkä oppilaat oma-aloitteisesti tehneet ryhmätyitä yli luokka-asterajojen. Ulkoluokka-päivinä tuo raja luokka-asteiden välillä alkoi vähitellen kadota ja olimme yhtä porukkaa. Toisena yhteisenä vuotena oppilaat työskentelivät sekaryhmissä myös koululla.

Meillä on useampia kohteita, joissa ulkoluokkailomme vuoden aikana. Koulun piha-aluetta käytämme opiskeluun viikottain. Noin 20 minuutin kävelymatkan päässä oleva keskuspuisto on myös alkusyksystä ja keväällä aktiivisessa käytössä. Etenkin kylmemmillä keleillä ulkoluokkailomme lähistöllä sijaitsevalla retkeilyalueella, jossa on käytössä tulipaikat sekä vessat. Retkeilyalueelle matkustamme julkisella bussilla.

Nykyisen luokkani kanssa olemme työskennelleet yhdessä 3. luokalta alkaen. Aluksi ulkoluokkatuokioiden olivat hyvin lyhyitä ja ulkoluokkaillessa korostui liikkuminen. Nyt ulkoluokkailua on takana useampi vuosi ja ulkona opiskeltavien asioiden määrä ja laajuus on kasvanut oppilaiden opittua keskittymään ja työskentelemään ulkona. Etenkin vilkkaille oppilaille ulkona keskittyminen on usein haastavaa, koska ympäristössä tapahtuu niin paljon kaikkea kiinnostavaa opettajan ohjaaman toiminnan lisäksi. Toisaalta liikettä ja toimintaa kaipaavalle oppilaalle ulkoluokka tarjoaa mahdollisuuden liikkua ja purkaa energiaa. Ulkona työskentelyyn keskittymiseen auttaa tuttu struktuuri, aivan kuten luokassa.

Pidämme ulkoluokka-päiviä säännöllisesti. Pidän ulkoluokkailua arvona sinänsä, sillä metsässä työskennellessä sosiaalinen vuorovaikutus lisääntyy, oppilaat ovat fyysisesti aktiivisia, oppilaiden luontosuhde kehittyy ja olemme kestävästi kehityksen teemojen ympärillä koko ajan, vaikka metsäretkellä ei olisi muuta tarkoitusta kuin ulkoilu. Alakoulun ylimmillä luokilla opetussuunnitelma sisältää kuitenkin niin paljon erilaisia sisältöjä, että ulkoluokka-päivät tulee suunnitella siten, että ne ovat osa opetussuunnitelman mukaista opetusta ja tukevat luokassa työstyä aihetta. Ulkona opiskeltaessa korostuu kokemuksellinen oppiminen, jossa oppilas pääsee itse kokeilemaan, rakentamaan tai eläytymään opittavaan aiheeseen. Ulkona opiskellessa konkretia on vahvasti läsnä koko ajan. Ulkona on tilaa kokeilla sellaisia asioita, joita ei sisällä pysty itse kokeilemaan, esimerkiksi minkä kokoinen on aari tai hehtaari. Näitä ulkoluokkaillessa saatuja kokemuksia sanallistetaan yhdessä metsässä. Yhteisiin kokemuksiin voidaan helposti palata sisällä luokassa ja siten edetä oppimisprosessissa konkretiasta kohti abstraktiota. Ulkoluokka-päivänä käsiteltäisiin aiheisiin ja asioihin palataan aina luokassa jollakin tavoin. Joko yhteisesti keskustellen, asiaa eteenpäin seuraavalle tasolle kehittämällä tai kirjoittamalla oppimispäiväkirjaa päivän aikana koetusta ja opitusta.

Ulkoluokka-päiviin sisältyy aina valtava määrä fyysistä aktiivisuutta, joka omalta osaltaan tukee oppimisprosessia. Mikäli vietämme ulkoluokka-päivän jossakin tietyssä paikassa, liikutaan erilaisia tehtäviä tehden oppimispaikan ympäristössä.

Ulkoluokka-päivien aikana olemme toteuttaneet esimerkiksi seuraavanlaisia kokonaisuuksia:

Mittaamispäivä: Kävelimme päivän aikana 6 km ulkoilureitin, jonka varrella oppimistuokioissa harjoiteltiin muun muassa tilavuusmittoja puron varressa, opittiin arvioimaan puun korkeus, harjoiteltiin arvioimaan käveltyä matkaa, mitattiin 100 metriä ja otettiin aikaa kuinka nopeasti kukin voi juosta 100 metrin matkan, harjoiteltiin mittayksikkömuunnoksia reitin varressa olevien kylttien ja niissä olevien kilometrimerkintöjen avulla.

Elämää kivikaudella: Rakensimme metsässä löydetyistä kepeistä ja risuista kivikauden asumuksen, johon viriteltiin asianmukaisesti tulipiiri kerätyistä kivistä. Pohdimme millaisia työkaluja ja aseita kivikauden ihmisillä on ollut käytössä. Keihäitä valmistui useita erilaisia puukolla vuolemalla. Pohdimme yhdessä keinoja, joilla kivikauden ihmiset ovat metsästäneet isoja saaliseläimiä. Yhdessä ryhmänä dramatisoimme voimaperille maalatun ja pyykkipojilla kuusen oksaan ripustetun mammutin metsästämisen. Samalla järjestimme myös tarkkuusheittokilpailun keihäillä. Kun saalis oli kaadettu, pohdimme erilaisia tapoja säilöä liha ja mietimme mitä muuta syötävää kuin lihaa ympärillä olevasta luonnosta saisi. Onnistunut päivä kruunattiin maalaamalla kalliomaalauksia päivän kokemuksista.

Elämää keskiajalla: Vietimme talvisen päivän retkeilyalueen tulipaikan läheisyydessä. Jokainen oppilas sai roolin keskiaikaisen yhteiskunnan jäsenenä. Säädettiin oppilaat saivat erilaisia tehtäviä, joita heidän piti päivän aikana noudattaa. Talonpojat rakensivat lumesta linnoitusta kruununvasallin alaisuudessa, ritarit valmistelivat turnajaisia, porvaristo askarteli käsitöiden parissa eli tekivät halkoja ja veistivät linnanrouvalle puulusikkaa, pappi ja luostarin väki rakensivat kirkkoa ja kehittivät luonnon antimista lääkkeitä sekä tutustuivat ensiapupakkauksen sisältöön. Aika ajoin kylän pappi tai kruununvasalli kutsuivat koko joukon kokoon keskustorille ja kukin sääty kertoi mitä he olivat tehneet. Päivä eteni opettajan kirjoittaman kehystömuksen mukaisesti, mutta oppilaat toivat tarinaan oman osansa. Lisäksi päivään sisältyi sattumakortteja, joita opettaja tai avustaja saattoi tarvittaessa oppilaille antaa, esimerkiksi "Loukkaat jalkasi, mene heti luostariin parannettavaksi." Päivä huipentui turnajaisiin, joihin oli päivän ajan kukin sääty valmistautunut omalla panoksellaan.

Lajituntemus-päivä: Retkeilimme päivän oppilaille tutussa retkeilykohteessa ja pidimme oppimistuokioita ennalta sovitussa ja karttaan merkityissä paikoissa. Aiheena olivat suot, joten pysähdyimme suon laitaa tutustumaan siihen miten suo on syntynyt. Suolla tutkimme myös rahkasammalen kykyä sitoa valtava määrä itseensä vettä ja samalla tuli palautettua mieleen myös matematiikan sisältöä oppilaiden mitatessa kuinka paljon vettä 1 desilitra rahkasammalta sisältää. Toisella oppimistuokiolla tutustuimme erilaisiin sammaliin ja jäkäliin ja harjoitelimme sanallisesti kuvailemaan niiden ulkonäköä ja tunnistamaan niitä lähistöltä. Ruokatauolla pelasimme muistipeliä ja lajituntemushippaa niillä kasveilla, joita jo entuudestaan tunsimme. Paluumatkalle oppilaat saivat bingoruudukon, johon oli listattu tuntemiamme kasveja. Tavoitteena oli kotimatkan aikana bongata ruudukon kasveista bingosuora, bongatuista kasveista otettiin todisteeksi valokuva kännykällä.

Open vinkki ULKO-OPETUKSEN ALOITUS

Ulkoluokka -päivämme alkaa kohteeseen saavuttua samalla tavoin kuin luokassa työskennellessä. Muodostamme piirin, hiljennymme ja odotamme rauhassa, että jokainen oppilas on valmis aloittamaan päivän. Aamupiirissä käymme oppilaiden kanssa yhdessä läpi mitä päivän aikana on tarkoitus tehdä: Kuinka pitkä matka on tarkoitus kävellä? Kuinka monta opetustuokiota päivään sisältyy? Milloin ja missä syödään eväät? Lisäksi niiden oppilaiden kanssa, joille keskittyminen metsässä on haastavaa, asetetaan tavoite kuinka moneen opetustuokioon he yrittävät jaksaa tsemptata ja osallistua aktiivisesti.

Me olemme opiskelleet kaikkia alakoulussa opetettavia oppiaineita ulkona. Välillä ulkoluokka -päivän valmisteluun kuluu todella paljon aikaa. Yleensä silloin on kyse teemasta, joka imaisee minut mukaansa kuten vaikkapa keskiaikainen roolipeli. Toisinaan metsään voidaan lähteä pienellä panostuksella ja keskitytään päivän aikana enemmän liikuntaan, ryhmäytymiseen ja sosiaaliseen kasvuun. Kauniilla säällä esimerkiksi lukutunnin tai rentoutuksen toteuttaminen rauhallisessa paikassa metsässä on mitä ihanin ja rentouttavain kokemus, eikä se vaadi juurikaan etukäteisvalmisteluja. Perinteisesti joulun alla syyslukukauden viimeinen ja kevtlukukauden viimeinen metsäretki on ollut yhdessäoloon painottuva retki, jonka tarkoituksena on ollut rauhoittua ja nauttia luonnon rauhasta hyvässä seurassa ja hieman herkutellakin.

Ulkona opettamisesta yläkoulussa

Elinamarika Johansson, erityisopettaja, Lempäälä

Opetusmateriaali

Ulko-opetuksessa selviää yllättävän vähällä materiaalilla, hyvä suunnitelma ja toteutus ovat tärkeämpiä. Luonnostakin voi löytää materiaaleja opetukseen. Materiaalin käytön jälkeen olen itse laatikoinut materiaalin jatkotarpeita varten ja selkeästi nimikoinut laatikon sisällön ja sen mihin sisältöä on käytetty.

Monet valmiit opetusmateriaalit ovat käyttökelpoisia sellaisenaan, osaa pitää muokata omaa tarvetta varten. On olemassa todella paljon valmiita, varsinkin alakouluikäisille suunnattua, ulko-opetusmateriaalia. Yhdistelemällä omia tarpeitaan valmiisiin ideoihin ja materiaaleihin, saa varsin käyttökelpoisen työkalupakin vaikuttavia ja erilaisia opetustuokioita omiin tarpeisiin. Yläkoululaisia kannattaa osallistaa myös ulkona oppimisen käytännön järjestelyihin, materiaalin purkamiseen ja kantamiseen. Oppilaista saa tarvittavia apukäsiä ja etu- ja jälkikäteisvalmistelujen aika lyhenee hieman.

Tärkeä tuki opetusmateriaalien suunnittelussa ovat ulkona opettamista tekevät kollegat, heidän kanssaan käydyt keskustelut sekä materiaalien jakaminen. Valmiista materiaaleista ei löydy useinkaan suoraan ysiluokkalaisille käyttökelpoisia tehtäviä, mutta soveltamalla ja vaihtamalla sisällöt kuhunkin oppiaineeseen sopivaksi, tehtävät käyvät ysiluokkalaisille.

Makrolinssin avulla voi tutkia luontoa.

The Peli tunnetaan myös nimellä 36-peli.

Olen kerännyt valmiita yläkouluun materiaalipankkia oppilaitoksemme opettajien käyttöön omaan ulko-opetuskansioon Office365:n Sharepointiin. Puhumalla ulko-opetuksesta ja jakamalla siitä tietoa muille opettajille, toivon ulkona opettamisen kynnyksen madaltuvan ja muidenkin opettajien lähtevän kokeilemaan ulkoluokka -opetusta.

Asenne ulkona opettamista kohtaan

Opetan itse peruskoulun 9.-luokan oppilaita, yleensä 15-16 –vuotiaita. Tämän ikäiset nuoret eivät välttämättä ole aiempina kouluvuosina tutustuneet luonnossa oppimiseen koulussa, paitsi ehkä biologian tunneilla. Jos nuori ei ole harrastuksisakaan tottunut olemaan luonnossa, voi olla aluksi haasteellista saada hänet innostumaan ulkona oppimisesta – tai edes ulos menemisestä. Osa nuorista on kuitenkin esimerkiksi partion kautta tottunut toimimaan luonnossa. Muiden mukaan saaminen helpottuu, jos omalle luokalle sattuu muutama tällainen nuori.

Suurimpia haasteita ysiluokkalaisten ulkona opettamisessa on asenne oppituntien ulkona viettämistä kohtaan. Tein ympäristökasvatuksen erikoisammattitutkinnon opinnoissa kyselyä, jonka mukaan oppilaita lähes 70 prosenttia ja opettajista lähes 60 prosenttia toivoisi ulkona opettamista osana opetustaan. Ulkoluokan rakentamista kannatti kyselyssä oppilaita 70 prosenttia ja opettajista 81 prosenttia. Näin on teoriassa, mutta varsinkin jos säätila on huono, ei käytännössä halutakaan mennä ulos. Haasteisiin voi varautua huolellisella etukäteisvalmistelulla ja sitkeä ulkona opettamisen toteuttaminen totuttaa oppilaat siihen.

Oppilaiden hallinta ulkoluokassa

Toinen haaste, jonka opettajat toivat edellä mainitussa kyselyssä esiin, on oppilasryhmän hallitseminen vapaassa ulkoillassa. Hyvä ennakkosuunnittelu auttaa ja muutaman vaihtoehdoisen tehtävän tai toimintamallin pitäminen takataskussa helpottaa, kun ulkona opettamisessa ei välttämättä kaikki suju suunnitelmien mukaan. Lähes aina suunniteltu aktiviteetti vie enemmän aikaa kuin siihen on varannut. Tämänkin vuoksi on hyvä miettiä vaihtoehtoja.

Ulkona jokainen osatehtävä kannattaa ohjeistaa oppilasryhmälle huolellisesti ja ohjeiden sisäistämiseksi auttaa oppilaiden kokoaminen esimerkiksi puolikaareen istumaan solumuovisten istuinlustoja päälle. Tehtävänanto aloitetaan, kun kaikkien huomio on opettajassa. Rauhallinen ja perusteellinen briiffaus helpottaa toimintaa ja lisäksi se rauhoittaa oppilaita aika ajoin istumaan ja kuuntelemaan. Pieni kilpailullisuus vetoaa moneen yläkoululaiseen.

Ulkona opettamisen mahdollisuudet

Kyselyssä opettajat toivat myös esille tiedonpuutteen ulkona opettamisen käytännön toteuttamisesta. Osa opettajista ajattelee, että opetus sellaisenaan siirretään ulos papereineen pävineen. Ulkona opettamisen suola on juuri siinä, että kaiken voi tehdä eri tavalla kuin luokassa, yhteistoiminnallisesti, elämyksiä tuottaen, omaa kehoa ja toiminnallisia opetusvälineitä käyttäen. Paperittomuus ja oppikirjattomuus helpottavat myös opetusta sadepäivinä tai talvella. Ulkona opettaminen moni-

Ulkona opitaan eri tavalla kuin luokassa, yhteistoiminnallisesti.

puolistaa opettajan arkea, mutta mielestäni se mahdollistaa ennen kaikkea syvemmän ja vaikuttavamman sekä yhteistoinnallisen oppimisen. Ulkona opiskelusta saattavat innostua oppilaat, joilla on luokkaopiskelussa erilaisia oppimisvaikeuksia, käytöksen ongelmia, ovat tekijä-tyyppisiä, joilla on paljon poissaoloja tai motivaatio-ongelmia perinteiseen opiskeluun.

Tiedottaminen

Opetan joustavan perusopetuksen luokkaa, jonka oppilaita informoidaan jo luokalle haun vaiheessa eli kahdeksannen luokan keväällä, ulkona oppimisen kuulumisesta yhdeksannen luokan suorittamiseen. Ulkona oppiminen on hyvä pitää lukujärjestyksessä säännöllisenä, jatkuvana tapahtumana ja toimintatapana. Ulkona opettamisen suunnittelu on aikaa vievää, mutta suunnittelu helpottuu, kun ulkona opettamista tekee säännöllisesti. Kirjaan ylös vaihtoehtoja toteuttaa jokin asia toisin tai jopa aivan uusia ideoita ulkona opettamiseen sitä mukaa kuin niitä tulee, muuten ideat unohtuvat.

Huoltajia kannattaa informoida ajoissa ja perusteellisesti ulkona opettamisesta osana luokan toimintatapaa. Heille kannattaa laittaa lukuvuoden aluksi lista ulkona opiskelussa tarvittavista varusteista, koska ne eivät ainakaan oppilaiden mielestä välttämättä kuulu heidän vaatevarastoonsa. Kumi-saappaat ja sadetakki on hyvä olla sekä talvella talvikengät ja -takki, riittävän pitkät housut, jotka suojaavat nilkat, sekä päähine ja hanskat. Vaihtoehto on myös hankkia luokkaan muutamia vaatekappaleita niitä oppilaita varten, jotka ovat unohtaneet oikeat varusteet. Yläkoululaisille voi olla haaste käyttää "vaatevaraston vaatteita", mutta kun ovat olleet jonkun kerran ulkona kylmissään, vaatteet alkavat kelvata. Ulkona oppimisesta kannattaa tiedottaa huoltajille; mitä on tehty ja mitä tullaan tekemään. Huoltajat ovat verrattomia yhteistyökumppaneita oppilaiden asenneilmapiiriin muokkauksessa.

Miksi opetan ulkona, vaikka ysiluokkalaisten kanssa siinä on kaikenlaisia hankaluuksia?

Olen halunnut tarjota oppilaileni edes joitain murusia siitä kokemusmaailmasta, josta olen saanut itse nauttia luontoon liittyen. Aluksi tiedostamatta, mutta viime vuosien kuluessa yhä tietoisemmin. Olen itse aina saanut elämyksiä, voimaa ja ideoita luonnosta ja luonto on ollut minulle jatkuvan ihmette-

Open vinkki: YLÄKOULUN ULKO-OPETUS- TUNTIENTEN SUUNNITTELUUN VOI KÄYTTÄÄ:

- www.mappa.fi löytyviä materiaaleja
- ulko-opetuksen kirjojen tehtäviä sovellettuna:
 - Ilmiöt ihmeteltäviksi - monialaisia ideoita ulkona oppimiseen,
 - Ulos oppimaan - Sata ideaa ulko-opetukseen ja
 - Ulkoloikka - Hyppää ulko-opetuksen ideoiden maailmaan
- ulkona oppimisen koulutuksissa saatuja tehtävävinkkejä.

lyn ja ihailun kohde. Luonto on lohduttanut minua ja antanut rauhan hiljentyä hakemaan vastauksia vaikeisiin elämän varrella. Olen huomannut, että ulko-opetuksessa on mahdollisuuksia on aivan rajattomasti.

Olen itse tavattoman täynnä energiaa ja innostunut jokaisen ulkona opettamisen tuokion jälkeen. Oppilaista huokuva kiinnostus, into ja ilo ulkona oppiessa on palkitsevaa. Jokaisen opetustuokion jälkeen keräämässäni palautteessa lähes poikkeuksetta kommentit ovat olleet positiivisia. Olen myös havainnut, että oppiminen on usein tehokkaampaa tehtäessä harjoitteita ulkona, toiminnallisesti, oppiainerajat ylittävänä kokonaisuuksina ja oppilaiden keksissä itse ratkaisuja haasteisiin. Ryhmäytymisen työkaluna luonto ja siellä tehtävät aktiviteetit ovat vaikuttavia.

Kouluviikko rytmittyy mukavasti, kun siihen kuuluu ulkona oppimista. On mukavaa, kun voi poiketa rutiineista ja tehdä asiat toisin. Omaankin opettajan työhön saa sisällöllistä vaihtelevuutta. Oppilaat käyttäytyvät eri tavoin ulkona kuin koulurakennuksen sisällä. Välituntejakaan ei ole välttämätöntä pitää. Keskittyminen ja rauhallisuus lisääntyvät, kun ollaan omissa porukassa luonnossa. Ulkoilma ja liikkuminen vaikuttavat oppilaisiin piristävästi ja rauhoittavasti. Siksi haluan jatkaa antoisalla ulkona opettamisen saralla!

THE PELI

Ohjaajat levittävät 50-120 tehtävälappua ympäri pelialuetta. Lappujen tulee olla hyvin näkyvillä, rajatulla alueella. Jokaisessa lapussa on yksinkertainen lyhyt tehtävä. Ope voi itse keksiä haluamiaan tehtäviä pelilappuihin. Minulla on valmiita tehtävälappuja, joita pelissä tarvitsee. Tehtävät ovat sekä liikunnallisia että hoksottimia vaativia.

Joku ohjaajista on nimetty pelinjohtajaksi, joka päättää kaikista kiistanalaisista asioista. Pelinjohtaja kertoo säännöt ja antaa aikarajan, joka voi olla esimerkiksi 45 min. Peli alkaa kun pelinjohtaja antaa luvan.

Jokaisella ryhmällä on oma pelipöytä/alue. Pelialueella on paperi, kynä ja arpakuutio. Ryhmälle tulee keksiä myös nimi. Jokainen ryhmä heittää alueellaan arpakuutiota. Silmäluku kirjataan paperiin. Ryhmä hajaantuu etsimään silmäluvun mukaan numeroitua tehtävälappua. Tehtävälapun löytäjä huutaa ryhmän nimellä ryhmän kokoon. Tehtävälappua ei saa katsoa eikä suorittaa ennen kuin jokainen ryhmäläinen on paikalla. Tehtävä suoritetaan omalla pelialueella, mikäli tehtävälapussa ei toisin sanota.

Kun tehtävä on suoritettu, arpakuutiota heitetään uudelleen ja seuraava silmäluku lisätään edelliseen, esimerkiksi 1 ja 6 = 7. Peli jatkuu näin aina siihen saakka kunnes voittaja selviää tai pelinjohtaja ilmoittaa pelin päättymisestä ryhmille esimerkiksi viheltämällä pilliin. Pelin voittaa ryhmä, joka ensimmäisenä löytää viimeisen kortin ja suorittaa siinä olevan tehtävän tai se ryhmä, joka aikarajan puitteissa on päässyt pisimmälle.

Bonuskierros: Joukkueilla on mahdollisuus tienata lisäpisteitä hakemalla laput pois pelialueelta. 1 lappu = 1 piste.

Ulkona opettamisen haasteita ja käytänteitä yläkoulussa

Jussi Tomberg, aineenopettaja

Toiminnallisen opetuksen juurtuminen vaatii aikaa

Toiminnallinen opetus on juurtunut yläkouluihin hitaammin kuin alakouluihin. Tähän on syynä muun muassa suunnittelujan puute. Opetettavan asian vaikeutuessa koetaan myös toiminnallisen opetuksen suunnittelun hankaloituvan. Myös aineenopettajien koulutus poikkeaa luokanopettajien koulutuksesta. Opettajan asenne on kaikkein tärkein. Se, että opettaja lähtee toteuttamaan toiminnallista opetusta ja saa aikaa suunnitteluun. Oman toiminnan muutoksessa auttaa se, että huomaa kun oppilaat pitävät opetuksesta ja ovat virkeämpiä. Se maksaa takaisin ajankäytön.

Toiminnallinen opetus ja erityisesti ulko-opetus istuu opettajien mielestä toisiin oppiaineisiin luontevammin kuin toisiin. Kielten oppimista toiminnallistetaan toistaiseksi enemmän luokassa ja esimerkiksi biologiassa mennään enemmän ulos. Monialaiset oppimiskokonaisuudet mahdollistavat lähtemisen kauemmaskin koulusta.

Luonnontiede-kurssin kautta kehittyi luontosuhde. Mitä et tunne, et arvosta.

Kokemuksia yläkoulusta Oulusta

Oulussa hyödynnetään ulko-opetuksessa muun muassa sep-po.io-alustaa. Yläkoulun opettajan kokemusten mukaan uudet seiskaluokkalaiset kannattaa tutustuttaa ulko-opetukseen heti. Osa opettajista hyödyntää koulun lähialueita opetuksessa paljonkin. Toiminnallisessa opetuksessa on vain mielikuvitus rajana. Osa pelkää vastuukysymyksiä, mikä on myös ymmärrettävää. Oppilaiden kanssa ulos meneminen vaatii päätöksen ja tietoisien riskinoton, että siellä voi tapahtua jotakin. Toisaalta viivan alle jää paljon plussaa, kun teet sen. Koulu on myös johtajansa näköinen. Parhaimmillaan rehtori on kannustaja ja mahdollistaja.

Laanilan koulussa siirryttiin noin viisi vuotta sitten 75 minuutin oppitunteihin. Kun äänestettiin paluusta 45 minuutin tunteihin, kaikki halusivat säilyttää pidemmät tunnit. Oppituntien aloitusten määrä on vähentynyt seitsemästä neljään. Pidemmällä tunneilla tuntien jaksottamisen ja istumisen katkaisun merkitys korostuvat. Kun ruotsin sanoja junaillaan välillä ympäri käytävää ja pihalla, tulee mentyä ulos. Lisäksi se on oivaltavaa, hauskaa ja oppilaat tykkäävät siitä.

Oulussa on kaikille yläkoululaisille tarjolla myös valinnainen luovan luonnontieteen kurssi. Taustalla on sekä halu vaa-lia oppilaiden luontosuhdetta että saada oppilaita kiinnostumaan luonnontieteistä. Kurssiin liittyy pedagoginen helmi,

viikonlopun yli kestävä metsävaellus. Siellä viimeistään oppilas havahtuu luonnossa olemiseen. Viikonlopun aikana nukutaan teltassa, tehdään itse ruuat ja havainnoidaan luontoa. Aikataulu on pidetty tarkoituksella väljänä. Huomasimme, että selviytyminen on siellä se ohjelma eikä siinä tarvita mitään erityistemppejuja.

Viikonlopun aikana oppilaat saavat pienen maistiaisen siitä, mitä itsessä tapahtuu metsässä ollessa. Ensimmäisenä yönä yleensä nukutaan huonosti – toisena uni maistuu usein jo paremmin. Monia palelee vähän ja pelottaa. Puramme yhdessä kokemuksia. Luontosuhde kehittyi vähitellen. Mitä et tunne, et arvosta.

Uskon, että luontoympäristössä tapahtuvasta opetuksesta on hyötyä oppilaille, joilla on haasteita oppimisessa. Meillä on oppilaita, jotka pärjäävät joka tapauksessa, opettaa asian miten tahansa. Tällaiset menetelmät auttavat niitä oppilaita, jotka oppivat vähän eri tavalla kuin muut.

Kannustan muita opettajia kokeilemaan rohkeasti ulko-opetusta. Rohkeuden lisäksi luokasta poistuminen vaatii epävarmuuden sietämistä, sillä kaikki ei välttämättä menekään niin kuin on suunnitellut. Pitää olla itsekkin armollinen itselleen. Ei ole kaikista tärkeintä, saadaanko odotettu tulos, vaan että voimme saada jonkin muun tuloksen, joka voi olla vielä arvokkaampi.

Yhteisopettajuus - ulkoluokan mahdollisuus

Taina Ek, Hannele Tallqvist ja Maija Ylevä,
luokanopettajat ja erityisopettaja, Espoo

Kalajärven koulu on yhtenäiskoulu, jossa on 415 oppilasta ja joka sijaitsee Pohjois-Espoossa lähellä Nuuksion kansallispuistoa. Koulun välittömässä läheisyydessä on Tremanskärin luonnonsuojelualue ja Luukin ulkoilualue. Koulun pihalla on kaunista metsää sekä suuret kalliot. Lisäksi koulun vieressä sijaitsee Kalajärven kuntorata.

Olemme toteuttaneet ulkona yhteisopettajuutta kolme vuotta ensimmäiseltä luokalta alkaen. Tavoitteena on ollut olla ulkona vähintään 3-5 tuntia viikossa liikuntatuntien lisäksi. Tavoite on useimmiten toteutunut ja jopa ylittynyt. Ryhmässämme on 47 oppilasta. Ryhmä koostuu kahdesta yleisopetuksen ryhmästä ja pienryhmästä. Ryhmän opettajina on toiminut luokanopettaja ja kaksi erityisluokanopettajaa. Lisäksi pienryhmän apuna on ollut koulunkäynninohjaaja.

Ulkoluokkatunneilla olemme tehneet monenlaisia oppimiskokonaisuuksia, projekteja sekä yksittäisiä oppiainesisältöjä opetussuunnitelman mukaisesti. Viikkotunteihin sisältyvät toiminnalliset oppiainesisällöt matematiikasta, suomesta, ympäristötiedosta sekä lisäksi tunnetaitoja- ja sosiaalisia taitoja sekä ryhmäytymistä. Tunne- ja sosiaalisten taitojen oppimiseen on soveltunut hyvin Espoon oma minä ja muut -tunti, mutta yhtä hyvin tähän soveltuvat myös oppiaineet, kuten uskonto, elämäkatsomustieto ja suomi. Näillä tunneilla ovat usein olleet mukana myös koulutetut koulukoirat. Lisäksi olemme tehneet ulkona eri mittaisia projekteja ja monialaisia oppimiskokonaisuuksia. Esimerkiksi vuoden mittainen "Hyvä elämä" -projekti ja "Tremanskärin eri vuodenaikoina", muutamien kuukauden mittaisia projekteja Suomi100, kestävän kehityksen messut ja liikenneturvallisuus. Näitä on toteutettu erilaisia oppimisvälineitä käyttäen: Seppo-oppimisalusta, oppilaiden omat puhelimet, koulun Ipadit, luontokortit, luonnon tutkimiseen soveltuvat välineet kuten luupit ja kamerat.

Kokemuksemme mukaan yhteisopettajuudesta ulko-opetuksessa on monenlaista hyötyä. Erityisesti se edistää hyvinvointia ja liikuntaa oppilaiden koulupäivissä. Opettajuuden näkökulmasta yhteisopettajuus parantaa oppilastuntemusta ja auttaa resurssien kohdentamisessa. Opettaja voi hyödyntää omia osaamisalueitaan ja vahvuuksiaan, jakaa osaamistaan sekä oppia muilta kollegoilta. Yhteissuunnittelu keventää opettajan työn kuormittavuutta ja tasaa vastuun jakamista. Yhteinen ideointi herättelee luovuutta ja auttaa kehittymään pedagogina. Parhaimmillaan tiimissä syntyy flow ja se lisää opettajan työhyvinvointia. Materiaalien jakaminen helpottaa työskentelyä ja saa projektinkin tuntumaan kevyemmiltä.

Suunnitteluun kannattaa varata säännöllinen aika. Meillä se on ollut tunti viikossa työjärjestykseen sidottua omaa aikaa sekä pikaiset välitunti -palaverit ja yhteinen WhatsApp -keskusteluryhmä. Lisäksi olemme saaneet osallistua Suomen ympäristöopisto Syklin järjestämiin Ulkoluokka- ja Ilmiöt metsässä- ja Ilmiöt rannalla -koulutuksiin, joista on ollut suunnaton hyöty sekä sisällöllisesti että opettajien ryhmähengen ja jakamisen tukijana. Yhteisopettajuudessa kannattaa keskustella yhteisistä arvoista ja kasvatuskäytännöistä sekä perehdyttää huoltajat huolellisesti toimintatapoihin heti alkuvaiheessa. Kun huoltajat tietävät opetuksen tavoitteet ja toimintatavat, yhteistyö sujuu mutkattomasti.

Ulkona oppimisen tulee olla tavoitteellista ja opetussuunnitelman sisältöihin perustuvaa. Luonnossa opitut asiat kannattaa purkaa ja kerrata yhteisesti. Ulko-opetukseen on sujuva integroida laaja-alaiset taidot ja luoda yhteyksiä oppilaiden omiin arkielämän kokemuksiin.

Opetuksen suunnittelussa pystymme ottamaan huomioon yksilölliset oppilastarpeet joustavilla ryhmäjaoilla sekä eriyttämään opetusta monin eri tavoin. Uskallamme sanoa, että oppilaille ulkona oppimisesta on todella paljon hyötyä. Ensinnäkin suuressa ryhmässä oppilaat tutustuvat kolmeen eri opettajapersoonaan ja työtapoihin. Lisäksi he saavat paljon kokemuksia erilaisista oppijoista. Oppilaiden osallisuus ja vaikuttaminen oman oppimisensa ohjaajana lisääntyvät. Oppi-

laat ovat itse suunnitelleet toisille oppilaille oppitunteja sekä he ovat tehneet oppimateriaalia yhteisten tavoitteiden pohjalta, esimerkiksi videoimalla, haastattelemalla, sanoittamalla ja käsitekarttoja tekemällä. Oppilaat oppivat tunnistamaan omia vahvuuksiaan ja arvioimaan oppimistaan itsearviointin ja vertaisarviointin kautta. Ulkona oppimisessa oppilaat ovat toimijoita omassa oppimisprosessissaan ja pystyvät hyödyntämään myös aikaisempaa koulun ulkopuolella opittua tietoa.

Kannattaa rohkaistua laajentamaan oppimisympäristöjä luokahuoneen ulkopuolelle. Ulos voi lähteä matalalla kynnyksellä pienin askelin. Rohkeus ulkona opetukseen kasvaa tehdessä. Olemme huomanneet, että virheistä oppii. Työpa vaatii joustavuutta ja avoimuutta, sillä prosessinomainen työskentely edellyttää hetkestä kiinni ottamista. Olemme saaneet ulkona opettamisesta niin paljon kollegiaalisuuden kokemuksia ja oppilaiden iloa ja innostusta, että paluuta entiseen ei ole.

1+1+1=ENEMMÄN KUIN KOLME.

YHTEISOPETTAJUudessa HYÖDYNNETÄÄN

KUNKIN VAHVUUKSIA JA OPITAAN

TUNTEMAAN OPPILAAT PAREMMIN.

Kiviprojekti - monialainen oppimiskokonaisuus ulkoluokkailleen

Ulla Myllyniemi, luokanopettaja ja ympäristökasvattaja
Otalammen koulun 1A-luokka ja luontoeskari Liito-oravat
Kuvat kirjoittajan.

Toteutimme monialaisen oppimiskokonaisuuden design-suuntautuneen pedagogiikan (DOP) keinoin. DOP merkitsee yhteisöllistä projektioppimista, jossa opettajat ja oppijat yhdessä rajoja ylittämällä suunnittelevat ja rakentavat vastauksia avoimiin haasteisiin. Projektissa hyödynnetään oppijayhteisön osaamista, työvälineitä, teknologiaa sekä ulkopuolisia asiantuntijoita.

1. tunti: Metsä, 2h

Toiminnallinen ja lapsilähtöinen tutkimus aloitettiin metsätunnilla havainnoimalla omassa pesäpaikassa ympäristöä eri aistein. Suljettiin silmät ja kuunneltiin. Avattiin silmät ja katseltiin lähelle ja kauas. Tunnusteltiin käsillä lähellä olevia esineitä. Haisteltiin ilmaa ja esineitä.

Havainnot kerättiin liitutauluille ja paperille ja koottiin yhteen. Havainnoista jatkettiin kysymyksiin ja lopulta tutkimusaiheeseen. Oli upeaa katsoa keskittyneitä lapsia puunaluspeissä tekemässä havaintoja.

Havainnot:

Nähtiin:

puun oksia ja puita, isoja ja pieniä kavereita, ihmisiä
lehtiä, puun kaarnaa
kiviä
lunta, lumijalkia, lumihietalehtiä
juuria
kanto
sieni
lintu
mustikan varpuja
naavaa
jäkälää
sammalta (tähten muotoista)
sadepisaroita
kuusessa pieniä pisteitä

Kuultiin:

linnun ääniä / linnun rääkäisy /
linnun laulua /käpytikka
tuuli
napsahdus, koputusta
auton hurinaa
rapinaa
lasten ääniä, kiljunta

Tunnettiin:

sammal: pehmeää, märkää
lumi: paksua, kylmää, viileää,
karkeaa, märkää, kovaa
jää: kylmää, kovaa
puun oksat: karkeita, teräviä
/keppi: kova, helposti katkeava
havu: pistää, neulaset pisteli
kaarna: rapeaa

tihkusade
puu: märkää, painavaa, jäistä
jäkälä: joustava

Haisteltiin:

havun tuoksu / kuusen havu
"papanoita"
puun runko
märkiä lehtiä
pihka tuoksui
sammal tuoksui
lumen haju
puolukan varpu
(metsäinen tuoksu)
jännä tuoksu
lumipallo tuoksui
hanskat tuoksuiivat
kaarna

2. tunti: Luokkatila, 1h

Kokoontuimme kertaamaan havaintoja ja teimme niiden pohjalta kysymyksiä. Kysymykset niputettiin aiheittain kysymysryhmiksi, joista tutkimuskysymys valittiin äänestyksellä. Viimeisessä äänestyksessä pistettiin silmät kiinni, etteivät kaverisuhteet päässeet vaikuttamaan. Voittajaksi selviytyi aihepiiri: kivi/kallio ja kysymykset: Miten kallio syntyy? / Miten kivi syntyy?

Miten auton ääni voi kuulua metsässä?
Miten vesi kantaa ääntä niin pitkälle?
Miten lumipallo voi tulla niin kovaksi?
Miten lumipallo voi haista?
Miksi lumi haisee?
Miten sammal voi olla niin pehmeää kun maa on niin kovaa?
Miten keppi voi olla niin helposti katkeavaa kun se on niin kovaa?
Miten puut voivat kasvaa niin vanhoiksi, kun ihmiset elävät vähemmän aikaa?
Miksi sammal on välillä niin rapeaa kun sen pitäisi olla pehmeää?
Miksi puu on kovaa?
Miksi puu vanhetessaan on pehmeää, kun se ennen on kovaa?
Miksi mustikanvarvut säilyvät niin kauan?
Miten puu kasvaa?
Miten siemen syntyy?
Miten kallio syntyy?
Miten voi olla tähden muotoinen sammal?
Miten ihmiset tuottaa ääntä?

Miten tuuli syntyy?
Miten vesi syntyy?
Miten pilvi syntyy?
Miksi aurinko on niin kirkas?
Miten ensimmäinen eläin syntyi?
Miten maapallo on syntynyt?
Miten muut planeetat ovat syntyneet?
Miten aurinko syntyi?
Miten aurinko voi olla niin iso?
Miten metsä syntyy?
Miten meri syntyy?
Miten kivi syntyy?
Miten aurinko ja kuu voi leijua?
Miten pyörremyrsky/tornado syntyy?
Miten maapallo voi pyöriä?
Miten lasi syntyy?

3. kerta: Päiväretki siirtolohkareelle, 3h

Tarkoitus oli määritellä, mikä on kallio ja mikä on kivi. Kuinka suuri kivi on vielä kivi, eikä kallio? Kuinka sen voi varmistaa? Kuinka pieni kivi on vielä kivi? Onko pienen pieni hiekkajyvänen vielä kivi?

Keskustelua eväitten syömisestä lomassa:

Todettiin, että kallio jatkuu aina vaan, kivi ei.

Kalliosta voi irrota pala.

Kalliota jatkuu maan alla.

Kallio voi hajota.

Jokainen kivi on irronnut jostain kalliosta.

Onko siirtolohkare kivi vai kallio?

Se on iso kivi, koska sen alla on maata.

Mistä se on tullut?

Meteoriitti olisi voinut tulla.

Onko se voinut nousta jotenkin maan pinnalle?

Ei näy kalliota, josta se olisi irronnut.

Ope kertoi jääkaudesta, kuinka jään mukana kulkeutui isoja kiviä, jotka irtosivat jään sulassa kauas alkuperäiseltä paikaltaan.

Tutkittiin suurennuslasilla ja luupeilla siirtolohkareita ja lähistöllä olevia kiviä. Miltä ne näyttävät? Ovatko kaikki samanlaisia? Eivät ole: miksi ei?

Kokeiltiin, irtoaako kivi hakkaamalla.

Näyttääkö hakattu kivi samalta?

Voisiko tämä olla kivikirves?

Lapset tutkimassa siirtolohkareita.

Miltä kivi näyttää läheltä? Ovatko kaikki kivet samanlaisia?

Paluumatkalla nähtiin iso kivi, josta oli irronnut lohkaraita. Kuin iso palapeli. Todettiin,

että näin kivet voivat irrota kalliosta ja isoista kivistä tulee pienempiä.

Näin kivet lohkeavat.

”Mutta kuinka ne lohkeavat?” Ope piirsi ja vastasi lasten kysymykseen.

Nähtiin jääkauden aikainen silokallio. Tunnistettiin kallioksi ja ope näytti jään kulkusuunnan kalliosta.

”Tämä on kallio. Sen alle ei pääse.”

Hiekkaharjulla tutkittiin eri kokoisia kiviä ja mietittiin ovatko ne kiviä. Riippuuko määritelmä kiven koosta? Opetettiin kivi- ja hiekkänäytteitä luokkaan. Todettiin, että eri kivet ovat eri näköisiä.

Oppilaat tutkivat siirtolohkareita ja kiviä.

Kivinäytteet ovat valmiina tutkimukseen!

4. kerta: Kivinäytteiden tutkimustunti luokassa, 2h

Aikuiset olivat tuoneet erilaisia kiviä eri puolilta maapalloa. Luokassa oli kivinäytteitä Suomesta sekä kiven syntyneen mukaan lajiteltuina että malminäytelaatikko. Mukana oli myös ihmeellisiä ontelokiviä: ”yllätyskivi”! Tarjolla oli erilaisia kivikirjoja ja retkeilijän kivioppaita. Käytettiin ”Geologiaa helposti”-opasta ja tutkittiin ja lajiteltiin kiviä kiillon, erivärisyyden, kovuuden ja sileyden mukaan. Käytössä olivat sekä luupit että suurennuslasit. Kuultiin alustavasti kiven eri syntytapoja. Tutustuttiin kansalliskiveen graniittiin sekä maakuntakiviin.

Kysymyksiä asiantuntijalle:

Miten nämä kivet ovat syntyneet?

Miten se kimaltava juttu on tullut tuonne sisään?

Missä päin maailmaa on tällaisia kiviä?

Miksi siellä sisällä oli niitä piikkejä?

Miten kivet voivat haurastua sisältä, kun ne ovat ulkoa kovia?

Lasten havainnot kivistä:

Erivärisiä

Yksi kivi näytti siltä kuin tulivuori olisi purkautunut

Rikkikiisu kimaltelee todella paljon

Yhdessä kivessä oli meteoriitinpala

(olen nähnyt meteoriitinpalan)

Osa kivistä oli karheita, osa sileitä

(rannoilla on sileämpiä kiviä)

Kivet voivat olla yksivärisiä tai monivärisiä,

usein monivärisiä.

Aika painava kivi pieneksi kiveksi.

Eri painoisia kiviä.

Tämä kivi on pehmeä.

Onpa kevyt! Siinä on ilmaa sisällä.

Eri hajuisia nämä kivet.

Tässä on mustia pisteitä.

Osa kivistä oli sileitä, osa karheita.

Tässä on viivoja, jotka menevät yhteen.

Osa kivistä oli kiiltäviä.

5. kerta: Kuvaamataidon tunti - oma kivi, 2h

Lapset tekivät paperille joko mallista tutkien tai itse luovasti keksien oman kiven: piirsivät, värittivät ja leikkasivat ne ja liimasivat kivet mustalle kartongille ja antoivat kiville nimet. Näin saimme aikaiseksi kivenäyttelyn omista kivistä: 1A:n omat kivet.

6. kerta: Tiedonhaketunti ja koonti, 2h

Maapallon rakenne havainnollistettuna

Tehtiin maapallon rakenne metallikuulasta, joka kuvaa maapallon kiinteää ydintä, joka koostuu raudasta ja nikkelistä, punaisesta muovailuvahasta, joka kuvaa sulaa ja kiinteytyvää magmakerrosta sekä käsipaperista, joka on kiinteä kuori, kallioperä. Lisäksi katsottiin kuvia maapallon rakenteesta. Todettiin, että kivet syntyvät ja muotoutuvat magmakerroksen ja kivikuoren alueilla.

Tiedonhakuosio:

Lähdettiin etsimään kiviin liittyvää tietoa 5.-luokkalaisten kummioppilaiden kanssa. Tiedonhaku oli vapaata: sai etsiä tietoa juuri siitä asiasta, joka kiviin liittyen askarrutti. Ryhmissä oli 1-2 eskaria, 2-3 1.-luokkalaista ja 1-2 5.-luokkalaista.

Tietoa etsittiin muun muassa seuraavista aiheista:

- Kuinka graniitti ja granaatti eroavat?
- Miltä granaatti näyttää?
- Millaisia jalokiviä on ja miltä ne näyttävät?
- Miten ne syntyvät?
- Tietoa maakuntakivistä
- > Lapin maakuntakivi on kulta
- > Paljonko maksaa kilo kultaa?
- Vedenalaiset kivet
- Miten timantti syntyy?
- Miten timanttia voi hioa, kun se on maailman kovin aine?
- Jos kivi syntyy maan alla, miten se pääsee pinnalle?
- Malmienetsintä ja kaivostoiminta Suomessa
- Kemiallinen kaavio kivilajien synnystä

Loppukoonti:

Jokainen ryhmä sai näyttää screenshottina yhden sivunäkymän aiheesta, josta olivat etsineet tietoa ja kertoa muulle luokalle siitä. Ope oli tehnyt isolle kartongille kiven kierron kaavion. Siihen sijoiteltiin kivenäytteitä syntyvaltaan oikeisiin kohtiin ja saatiin konkreettinen kiven kierron kaavio magmakivien syväkivistä pintakiviin, rapautumisen ja kulkeutumisen kautta merenpohjaan kerrostumaan ja kovettumaan sedimenttikiviksi ja sieltä maan alle muuntumaan metamorfoituneiksi kiviksi ja sieltä taas magmaksi. Tarkkaan lapset kuuntelivat ja tutkivat jälleen kivenäytteitä. Näin saimme vastauksemme, kuinka kivet ja kalliot ovat syntyneet.

7. kerta: Savikin on kiveä - raekoko ja savityö, 2h

Tänään tutustuimme moreeni-, sora-, hiekka- ja savinäytteisiin, ja mietimme, miten ne ovat muodostuneet. Seuloimme yläkouluun sihtisarjalla hiekanäytteemme, ja näimme, kuinka hiekka muodostuu erikokoisista hiekanjyväsistä, myös aivan hienonhienoista osasista. Pohdimme, mitkä luonnonvoimat erottelevat erikokoisista kivistä hienompia erilleen. Totesimme, että savi on kaikkein hienointa ja pienintä kiveä, joka on kulkeutunut veden ja tuulen mukana järvien pohjalle. Teimme savesta amuletit ja jätimme ne kuivumaan. Ajatuksena on, että ne poltetaan hiekan sisässä kodalla joskus keväämmällä.

Kivennäismaalajit ja sihtisarja ovat valmiina tutkimuksiin.

Maapallon rakenteen voi havainnollistaa yksinkertaisin välinein.

Sihtisarjan avulla saimme tuloksen hiekanäytteestä.

Työstämme saviamuletteja. Savityöt ovat kuivumassa.

Oppilaat etsivät timantteja.

Loikkaa ulkoluokkaan - opas ulkona opettamiseen

8. kerta: Asiantuntijan vierailu, loppukoonti, 1h

Projektimme viimeisellä kerralla vierailmassa oli yläkoulun biologian ja maantiedon lehtori. Hän kuunteli, kun kertasimme yhdessä koko projektin alusta loppuun ja saimme kysellä häneltä ja hän kommentoi meidän projektiamme. Teki hyvää kuulla alusta loppuun, miten tutkimuksemme oli edistynyt ja oppia vielä loppukoonnissa jotain uutta. Varsinaisen projektin loppumisen jälkeen vielä poltamme savityöt ja jatkamme kohti uusia haasteita.

9. kerta: Savitöiden poltto kodalla, 1h

Metsäpäivän yksi piste oli katsoa, kuinka savitöitä voi polttaa kodan tulisijassa. Peltitölkkiin laitettiin hiekkaa, väliin savitöitä, sahanpurua ja taas hiekkaa tölkki täyteen. Sitten tölkki laitettiin tulisijaan, poltettiin savi siellä. Ja hienoja töitä tuli, savun tummentamia ja tunnelmallisia!

10 Projektin yllätysjatko: käynti Tytyrin elämyskaivoksessa

Seuraavana lukuvuonna projektimme sai yllätysjatkon, kun kävimme Lohjalla Tytyrin kalkkikaivoksessa. Tässä ote wilma-viestistä koteihin:

Retki Tytyriin onnistui hienosti! Pääsimme maan alle uudella kokeiluhissillä, jota suunnitellaan maailman korkeimpaan rakennukseen, ja joka meni yli 6 m/s niin, että korvat menivät lukkoon. Kaivoksessa näimme kaikenlaista mielenkiintoista: vanhoja työvälineitä, joita saimme myös kokeilla, vanhoja työkoneita, jonne sai kiipeillä, musiikkivaloesityksen isossa avolouhoksessa, taideteoksia, vanhoja hissejä ja resinoita, johon pääsimme kiipeämään, saimme myös etsiä omia jalokiviämme hiekasta ja tutkia tunnistuskartasta, mitä ne olivat, sekä kokeilla kalkkikiven hakkaamista. Olimme ainoita, jotka saivat valollisen kypärän, ja kylläpä niitä sytyteltiin ja sammuteltiin. Maan alla oli +8 astetta, mikä tuntui tosi kylmältä, kun helteestä tultiin. Oli mukava katsella, kuinka lapset söivät ryhminä eväitään, ja kaikki mahtuivat joukkoon. Kun kysyin luokassa, mikä oli parasta, yleisimmät vastaukset olivat "Kaikki!" ja "Jalokivien etsiminen". Lähes kaikki kokemamme mainittiin myös. Hyvä mieli jäi retkestä ja hymynaama ansaittiin.

Ulkoluokan vuosikello

Aulikki Laine, kouluttaja, ympäristökasvattaja

Vuosikellon ajatuksena on antaa ajankohtaisia vinkkejä ulko-opetuksen suunnitteluun eri vuodenaikoina. Voit valita vuosikellosta opetuksesi sopivat aiheet: vuodenaikaan liittyvät teemat ja luonnonilmiöt tai kalenterin erilaiset teemapäivät. Vuosikellon aiheisiin ja teemapäiviin on helppo yhdistää eri oppiaineita ulko-opetuksessa. Esimerkiksi lintujen muuttoon voit yhdistää matematiikkaa (diagrammeja, kertotauluja tai tukkimiehen kirjanpitoa), äidinkieltä (lintujen kuvauksia, satuja muuttolinnuista tai runoja syysmuutosta) ja kuvaamataittoa (lajikuvia linnuista tai taidekuvia kurkiauroista). Aleksis Kiven -päivän voi toteuttaa ulkona vaikka tekemällä monialaisen oppimiskokonaisuuden Seitsemästä veljeksestä ja videoimalla sen. Tähän voi sisällyttää esimerkiksi äidinkielen osa-alueita, käsitöitä, kuvaamataittoa, historiaa, musiikkia ja matematiikkaa.

Kalenterin pysyvien ympäristöpäivien ja vuodenaikateemojen lisäksi kannattaa seurata ajankohtaisia innostavia luontohaasteita ja kampanjoita ja osallistua niihin: esimerkiksi Nuku yö ulkona -haaste ja Miljoona linnunpönttöä -kampanja.

Elokuu

Sopivia aiheita

- Ryhmytyminen
- Kasvit, kasvion kerääminen tai digikasvion kuvaaminen
- Selkärangattomien eläinten eli ötököiden tutkiminen
- Vesitutkimuksia

Huomioitavia päiviä

- Suomen luonnon päivä, elokuun viimeinen lauantai.

Syyskuu

Sopivia aiheita

- Marjat ja sienet
- Jokamiehen oikeudet
- Luontokuvaus
- Suunnistus
- Liikennekasvatus, pyöräily

Huomioitavia päiviä

- Uhanalaisten eläinlajien päivä 7.9.
- Syyspäiväntasaus 22. tai 23.9.
- Liikenneturvallisuusviikko vko 37
- Liikkujan viikko 16.-22.9. ja Auton vapaapäivä 22.9.
- Nälkäpäiväkeräys
- Kansainvälinen rauhan päivä 21.9.

Lokakuu

Sopivia aiheita

- Syksyn värit ja muodot, luontotaide
- Luonnon valmistautuminen talveen
- Eläinten oikeudet
- Kasvisruoka
- Energian säästäminen
- Globaali oikeudenmukaisuus

Huomioitavia päiviä

- Maailman kasvisruokapäivä 1.10.
- Eläinten viikko ja Kansainvälinen eläintenpäivä 4.10.
- Maailman ruokapäivä 16.10.
- YK:n päivä 24.10.
- Energiansäästöviikko vko 41
- Reilun kaupan viikko vko 43

Marraskuu

Sopivia aiheita

- Luonnon valmistautuminen talveen
- Matematiikkaa, äidinkieltä, musiikkia, katsomusaineita ulkona
- Tutkimuksia, esimerkiksi ilma, valo, lämpö
- Pihapelit
- Kierrätys, jätteen vähentäminen
- Askartelu luonnon- ja kierrätysmateriaaleista

Huomioitavia päiviä

- Isänpäivä, marraskuun toinen sunnuntai
- Pohjoismainen ilmastopäivä 11.11.
- Euroopan jätteen vähentämisen viikko
- Älä osta mitään -päivä
- Suvaitsevaisuuden päivä 16.11.
- Lasten oikeuksien viikko ja päivä 20.11.

Joulukuu

Sopivia aiheita

- Pimeäretket
- Lintujen talviruokinta
- Maaperätutkimuksia, jos maa on sula
- Jouluaskartelua
- Luonnonmateriaaleista
- Aineettomat joululahjat
- Jouluaiheiset metsäretket

Huomioitavia päiviä

- Vapaaehtoistoiminnan päivä 5.12.
- Kansainvälinen maaperäpäivä 5.12.
- Talvipäivänseisaus 21.-22.12.

Tammikuu

Sopivia aiheita

- Pimeäretket
- Talvehtivien lintujen tutkiminen
- Talvinen luonto: eläinten talvehtiminen ja lumijäljet, lumitutkimukset, veden eri olomuodot
- Hiihto, luistelu ja lumikenkäily

Huomioitavia päiviä

- BirdLife Suomen Pihabongaus tammikuun viimeisenä viikonloppuna, koulussa edeltävä viikko

Helmikuu

Sopivia aiheita

- Lumi- ja jäätäide
- Talvinen luonto: eläinten talvehtiminen ja lumijäljet, lumitutkimukset, veden eri olomuodot
- Hiihto, luistelu ja lumikenkäily

Huomioitavia päiviä

- Vihreän lipun päivä 2.2., muistetaan toinen toista
- Maailman kosteikkopäivä 2.2.
- Lainan päivä 8.2.
- Ystävänpäivä 14.2.

Maaliskuu

Sopivia aiheita

- Matematiikkaa, äidinkieltä, vieraita kieliä, musiikkia, katsomusaineita ym. ulkona
- Erilaisia tutkimuksia, esimerkiksi ilma, valo, lämpö
- Aistitehtäviä
- Kevätseuranta

Huomioitavia päiviä

- Maailman luontopäivä 3.3.
- Tasa-arvon päivä (Minna Canthin päivä) 19.3.
- Kevätpäiväntasaus 20.3.
- Maailman metsäpäivä 21.3.
- Maailman vesipäivä 22.3.
- Earth Hour maaliskuun viimeisenä lauantaina, koulussa edeltävä viikko

Huhtikuu

Sopivia aiheita

- Kevätseuranta: lintujen kevätmuutto, kasvien kasvu
- Selkärangattomien eläinten eli ötököiden tutkiminen
- Kulutuksen vähentäminen

Huomioitavia päiviä

- YK:n äiti maan päivä 22.4.
- Nuukuusviikko vko 16 tai 17

Toukokuu

Sopivia aiheita

- Kevätseuranta ja kevätretki
- Lajintuntemus, lintujen kiikarointi, kasvien kerääminen, selkärangattomien eläinten eli ötököiden tutkiminen
- Vesitutkimuksia
- Lähiympäristön siivoustalkoot
- Pyöräily

Huomioitavia päiviä

- BirdLife Suomen Lasten Lintuviikko
- Pyöräilyviikko
- Ulkoluokkapäivä (kansainvälinen Outdoor Classroom Day)
- Kansainvälinen luonnon monimuotoisuuden päivä 22.5.
- Kestävän kehityksen päivä 27.5.
- Tupakanvastainen päivä 31.5.

Kesäkuu

Sopivia aiheita

- Kasvien tunnistaminen, kuvaaminen tai kerääminen
- Meret
- Luonnonsuojelu

Huomioitavia päiviä

- Maailman ympäristöpäivä 5.6.
- Maailman merien päivä 8.6.
- Maailman luonnonsuojelupäivä 27.6.

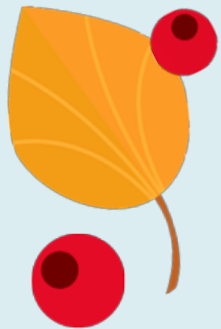
Heinäkuu

Sopivia aiheita

- Uinti

Huomioitavia päiviä

- Big Jump 11.7.

Malli ulkona oppimisen välineiden valmistukseen

Satu Mälkiä, luokanopettaja, Lahti
Kuvat kirjoittajan.

Liekkihetkiä luonnossa -opetuspolku

Kartoitin ympäristökasvattajan opintoihini liittyen ulkona oppimista Jalkarannan koulussa. Tarkastelin koulun aikuisten toimintakulttuuria eli tämän hetkistä ulkona oppimisen tilaa opetuksessa, materiaalien ja ulkona oppimisympäristöjen käyttöä, tietoja, taitoja sekä avuntarvetta, koettuja haasteita, toivottua tukea ja asenteita ulkona opettamisen suhteen sekä vastaajien luontosuhdetta.

Kartoituksen tuloksista kävi ilmi, että koulun aikuisilla on ulkona opettamisen tietoja ja taitoja sekä positiivista asennetta luontoa ja ulkona opettamista kohtaan jo olemassa, mutta ulos sopivia valmiita materiaaleja ja ohjeita kaivataan ja ne lisääisivät eniten ulkona opettamista. Apu, tuki, yhteistyö ja ohjaus eri muodoissaan eli kollegiaalinen vinkkaus, tutorointi, mentorointi, koulutus sekä vertaistuki lisääisivät ulkona opettamista resurssien ja valmiiden materiaalien lisäksi.

Halusin levittää ulkona oppimisen liekkejä ja ilosanomaa mahdollisimman laajasti ja kehitin osana opintojani Liekkihetkiä luonnossa -ulko-opetuspolun. Tavoitteena oli mahdollistaa oppilaille monipuolista ja säännöllistä ulkona oppimista, madaltaa opettajien kynnystä opettaa ulkona ja koota kouluun ulkona oppimisen materiaalipankki.

Liekkihetkiä luonnossa- ulko-opetuspolussani on neljä oppimiskokonaisuutta: Talvi, Kevät, Syksy ja Liekeissä luonnosta -rastirata. Jokainen materiaalipaketti on omassa nimikoidussa läpinäkyvässä muovilaatikossaan. Oppimiskokonaisuudet sisältävät laminoituja, ulos sopivia opetusmateriaaleja, valmiita tuntisuunnitelmia, välineitä, käyttöohjeita, leikkejä ja arviointipohjia. Kansista löytyvät alkuperäiset mallit, jos jotain katoaa tai menee rikki. Oppimiskokonaisuuksien sisällöistä on tässä nähtävillä esimerkkejä välineiden valmistusvinkkien jälkeen.

Valmiit oppimiskokonaisuudet, niiden esittely ja käyttöpastus henkilökunnalle, yhdessä kokeilu, yhteisopettajuus ja esimerkin näyttäminen madaltavat selvästi opettajien kynnystä opettaa ulkona. Näin laajempi osa oppilaista pääsee oppimaan ulkona ja kehittämään omaa luontosuhdettaan. Hyvän levitessä niin aikuisten kuin oppilaidenkin yhteistyö ja ideoiden jakaminen voivat puhjeta kukkaan ja luoda jotain uutta.

Ulkona oppimisen välineet ovat helposti saatavilla ja koko koulun käytössä. Tarvikkeet on pakattu läpinäkyviin muovilaatikoihin.

Liekkihetkiä luonnossa -rastiradan välineet säilyvät laatikoissa ja mittakepit laatikoiden vieressä.

Kananmunakennot käyvät moneen.

Välineiden valmistusvinkit tiivistetysti:

- Värikoodaus helpottaa lajittelua.
- Käytä ryhmäkohtaisia pieniä muovipusseja korttien säilyttämiseen.
- Kirjoita materiaalin lähde monistusvaiheessa.
- Säilytä alkuperäiset kansiossa.
- Laminoinnissa muista jättää reunat paperin ympärille.
- Pakkaa yhden rastin/toimintapisteen tavarat omaan muovilaatikkoon.

Vinkit välineiden valmistukseen

Koulun yhteinen ulko-opetusmateriaali on keke-henkistä: hyödyttää kaikkia ja on kaikkien lainattavissa. Yhdessä tekemistä ja joukkovoimaa kannattaa käyttää ulko-opetukseen sopivien materiaalien valmistuksessa. Esimerkiksi Veso-päivän aikana välineet valmistuvat nopeasti pajatyypisessä. Osa ompelee pusseja, osa tekee TN-luokassa kovien materiaalien tuotteet, osa laminoi kortteja ja ohjeita, osa koodaa. Toki tämä edellyttää, että valmistettavat tuotteet ja ohjeistukset on etukäteen mietitty ja tarvikkeet on käyty ostamassa.

VÄRIKODAUS

Ulkona oppimisen materiaalia valmistellessani olen itse kehittänyt varsinaiseksi koodaajaksi. Kokemukseni perusteella tehtävät toimivat ja sisäistetään paremmin pienryhmissä, joten olen koodannut samaa materiaalia pienryhmiä varten väreillä tai merkeillä. Käytän ryhmille eri värejä joko monistamalla tehtävät eri väriselle paperille tai piirtäen valmiisiin aihioihin tai kortteihin esimerkiksi väripallurat tai erilaisia helppoja merkkejä. Kuusi ryhmää värikoodattuna: punainen, sininen, vihreä, keltainen, oranssi ja vaaleanpunainen. Värikoodaus helpottaa myös materiaalien kasaamista ennen ulos menoa ja poiskorjaamista ulkoa, jolloin tarkistetaan, että kaikki materiaali lähtee matkaan mukaan.

RYHMÄTÖIDEN LAPUT SULJETTAVIIN MUOVIPUSSEIHIN

Eri ryhmien materiaalit, esimerkiksi pelit ja tehtävänannot, laitetaan ryhmäkohtaisesti pieniin suljettaviin muovipusseihin. Kokeemus on opettanut, että pelit kuminauhut eivät kestä käyttöä kovin pitkään.

MUISTA LÄHDE

Monistettaessa on tärkeää laittaa ylös lähde, josta materiaali on peräisin. Alkuperäisiä papereita varten on hyvä ottaa käyttöön kansio tai muu säilytyspaikka ennen laminointia. Ainakin itse olen välillä etsinyt kissojen ja koirien kanssa materiaalia, jota tiedän omaavani, mutta löydä mistään.

LAMINOINTI JA MUOVITASKUT

Ohjeet, tuntisuunnitelmat, tehtäväkortit ja muut ulkona käytettävät ”paperimateriaalit” olen laminoinut kestämään useamman vuoden innokasta ja ahkeraa käyttöä. Laminoinnissa kannattaa muistaa riittävän leveät reunat pienemmiksi leikattaviin kortteihin, ettei vesi ja kosteus tuhoa niitä. Ensimmäiset kortit muut on siis leikattava oikeaan kokoon ja vasta sitten laminoitava niin, että kortin jokaiseen reunaan jää kiinnittävää muovireunaa. Työvaiheet ovat siis monistus, leikkaus, laminointi ja leikkaus. Vain useasti käytettävät materiaalit kannattaa laminoida. Ulkona voi käyttää myös muovitaskuja, joihin vaihtaa kulloisenkin tehtävän.

TOIMINTAPISTEEN TAVARAT LÄPINÄKYVÄÄN MUOVILAATIKKOO

Erilaisia rastiratoja tai kokonaisia ulko-oppimateriaaleja valmistellessani olen kokenut käytännölliseksi sen, että pakkaan yhden rastin tai toimintapisteen tavarat omaan läpinäkyvään muovilaatikkoon. Näin ne pysyvät suojassa kosteudelta, ovat helpposti hallittava kokonaisuus ja kestokassin kanssa näppärästi kuljetettavissa. Ennen ulos lähtöä kannattaa laskea ja kirjata ylös esimerkiksi muovilaatikon sisälle postit -lappuun, kuinka monta mitään välinettä ja korttinnippua ottaa mukaan. Näin kaikki tulee varmasti takaisin. Ulko-opetuksen jälkeen on tärkeää kuivattaa hyvin kaikki materiaalit.

LUONNOSSA ON KAIKKI TARPEELLINEN

Ulkona oppimisen materiaalia tehdessä tulee valtava halu toiminnallistaa ja miettiä miten ja millaisilla materiaaleilla oppilaat oppivat ja sisäistävät opittavan asian liikkuen, leikkien ja luonnosta lumoutuen. Parhaimmillaan sama materiaali toimii, taipuu ja on käyttökelpoinen moneen eri juttuun. Muistammehan myös, ettei ulkona oppiminen itsessään vaadi erillisiä materiaaleja, luonto sisältää itsessään jo kaiken tarpeellisen. ”Hyväntahtoinen luonto pitää huolen siitä, että aina on jotain uutta oppimista.”- Leonardo da Vinci-

Metsässä olen perillä! Ulkoilun uppeutta, luonnon lummoa ja illoa, valloa sekä liekkihetkiä luonnossa!

Värikoodatut kortit on laminoitu niin, että joka reunalle jää muovireunat, jottei kosteus imeydy korttiin.

Metsässä pärjää myös hyvin vähällä opetusmateriaalilla.

Liekkihetkiä luonnossa oppimiskokonaisuus Syksy

Materiaaleja:

Kaikki materiaalit on värikoodattu tai koodattu eri merkein. Paperit on laminoitu säänkestäviksi.

Äidinkieli

- aakkoslakana (180 X 200 cm alusta, valkoinen suihkuverho)
- eriväriset sivulauseen aloitus sanat -kortit
 - Kirjoita virke, jossa sivulause alkaa sanalla...
 - Sivulauseen aloitus sanat: että, jotta, koska, kun, jos, vaikka, kunnes, joka, mikä, sana, jonka lopussa on -ko tai -kö
- virkekortit
 - päälause, sivulause, konjunktio, pilkku ja piste
- päälause-sivulause kortit
- eriväriset yhdyssanakortit + vastauskortit

Matematiikka

- sataruudukko (180 X 200 cm alusta, valkoinen suihkuverho)
- 5m narut, joissa solmu 50cm välein urheilupussissa

Luonto, aistit, arviointi/mielipiteen ilmaisu

- 180 X 200 cm alusta (valkoinen suihkuverho)
- 20m keltainen naru, paksuus 4mm
- tuoksu- ja hajumetsästys sekä äänimetsästyskortit
- väri- ja muotometsästyskortit
- metsän selkärangattomien pääryhmät kortit
- A3 Liikettä luopilla-ohjeistus
- Hissun kissun jouluun- rastiratakortit
- jokamiehenoikeuskortit

Kuvataide

- luonnon taideteoksen otsikko -kortit: kukkakeiju, puunhenki, kivenhenki, kuusenhenki, risunhaltija, heinähenki, hiekanhenki, roskanhenki, kävynhenki, syksynhaltija, ruskanhaltija, männynhaltija
- valkoiset A3 paperit, joissa yläreunassa värit: vihreä, keltainen, musta, ruskea, violetti, sininen, oranssi, punainen

Tuntisuunnitelmat:

- Aistit-tuntikokonaisuus
- Jokamiehenoikeudet-tuntikokonaisuus
- Erisnimet-tuntikokonaisuus
- Pää- ja sivulauseet-tuntikokonaisuus
- Virke-tuntikokonaisuus
- Luonnon taideteokset-tuntikokonaisuus
- Metsän selkärangattomat-tuntikokonaisuus

Esimerkki-tehtävä:

Peilikuvan rakentaminen pareittain

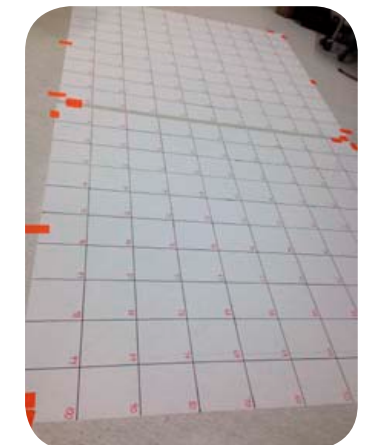
Ota itsellesi pari. Hakekaa yhdessä molemmille sama määrä keppejä, käpyjä, kiviä tai muita luonnonmateriaaleja. Käykää istumaan selät vastakkain. Toinen parista rakentaa kuviota haetuista materiaaleista maahan ja selostaa kuvion tekemisen parilleen, joka koettaa saada samanlaisen kuvion syntymään. Lopuksi kuvioita verrataan ja vaihdetaan osia.

Peilikuvien tekeminen on sanallistamisharjoitus.

Aakkoslakana ja sataruudukko ovat monikäyttöisiä.

Liekkiketkiä luonnossa oppimiskokonaisuus Talvi

Materiaalit:

- Kaikki materiaalit on värikoodattu tai koodattu eri merkein.
- Paperit on laminoitu säänkestäviksi.
 - mustia lumenpyytimii (tumma paperi) 10 kpl nipuissa
 - Lumikiteiden ja -hiutaleiden luupittelua -kaavioita
 - Lumikide syntyy hiukkasen ympärille-kaavioita
 - metrin mittaisla mittakeppejä lumen syvyyden mittaamiseksi, mitta-asteikko 10 cm välein
 - sinisiä ja keltaisia nauhoja
 - eläinkorttinippuja, kortissa eläimen kuva, jälki ja jälkikuvio, yleistietao eläimestä, tietoa jäljistä, ravinnosta sekä pesästä
 - eläimet: hirvi, karhu, kettu, ilves, susi, saukko, supikoira, näätä, minkki & hilleri, metsäjänis & rusakko, kärppä & lumikko, orava, piisami, myyrät, päästäiset ja hiiret, linnut
 - lintulyhdekuvia, jossa talvilutuja
 - A4 kuvia "Kasveilla ja eläimillä on monia eri tapoja selviytyä talvesta, joissa toisella puolella talviuinen, talvihoroksen ja kylmähoroksen fysiologiset erot
 - yhdeksän palan eläindominoja, jossa eläinten talvehtimistapoja
 - Lumijalkien tunnistaminen -korttisarjoja (21 korttia sarjassa), Suomen Riistakeskuksen materiaalia:
 - hirvi, orava ja liito-orava, karhu, metsäpeura ja poro, näätä, ahma, kettu ja naali, piisami ja majavat, minkki ja hilleri, saukko, ilves, metsäjänis ja rusakko, supikoira, mäyrä ja villisika, kärppä ja lumikko, valkohäntäpeura, susi, metsäkauris)
 - eläinkorttinippuja (lumijalkikortit), jossa kuva ja jälki, pakassa 8 eläintä, "Lumen ja jään valtakunnassa" -aineistosta: ilves, jänis, karhu, hirvi, susi, orava, kettu, teeri
 - lumijalkikortteja, toisella puolella käpyjen syömäjäljet
 - aukkolakanoita (sininen, keltainen, punainen ja vihreä), ympyrä ja neliö aukkoina
 - tennispalloja

Tuntisuunnitelmat:

- Lumen tutkiminen ja vuodenaajat
- Eläinten selviytyminen talvella
- Eläinten jäljet ja suojavaari
- Eläinten talvehtiminen ja saalistaminen
- Veden olomuodot

Lumikiteet, luuppi ja musta lumenpyydyin ovat lumitutkimuksen perusvälineet.

Lumen syvyyttä voi mitata metrin mittakepillä.

Jälkien arvaus

Välineet: lumijalkikortit, jossa on eläimen nimi ja jälki, pakassa 8 eläintä

Jokaiselle leikkijälle jaetaan lumijalkikortti. Leikkijät hajaantuvat piirtämään hangelle vastaanlaiset jäljet. Kun jäljet ovat valmiit, kortit kerätään, sekoitetaan ja jaetaan uudelleen. Nyt tarkoituksena on etsiä uudessa kortissa olevat jäljet maasta.

Lumijalkia voi tunnistaa tai muodostaa jälkikortin avulla.

Lumikiteitä tutkitaan lumenpyydytimien päällä.

Liekkiketkiä luonnossa oppimiskokonaisuus Kevät

Materiaalit:

Kaikki materiaalit on värikoodattu tai koodattu eri merkein. Paperit on laminoitu säänkestäviksi.

Äidinkieli

- verbikorttiniiput
- substantiivikorttiniiput
- adjektiivikorttiniiput
- A4 Noppasanat
- synonyymikortit
- etsi vastakohtat (adjektiivit) – neljä erilaista numeroitua kananmunakennoa keräilyyn:
 - 1: kova-pehmeä, tumma-vaalea, kostea-kuiva
 - 2: rosoinen-sileä, terävä-tylppä, vanha-uusi
 - 3: puhdas-likainen, pitkä-lyhyt, pyöreä-kulmikas
 - 4: suora-kiippura, ruma-hieno, tasainen-piikikäs
- aakkospoiminta - munakennot
 - 1: K, M, S, N, T, P
 - 2: O, H, N, A, L, R
 - 3: H, S, K, E, P, M
 - 4: K, O, N, R, T, A
 - 5: A, S, E, O, H, J
 - 6: E, S, T, K, V, L
- liikkumisen verbit
- laminoidut sanaluokkaperheet- korttipelikortit
- Etsi luonnosta- adjektiivikortit

Matematiikka

- murtolukudominot
- "murtoluvuista kokonainen" -muistipelikortit
- mittayksiköt-muistipelikortit
- 36-leikin tehtäväkortit ja vastaukset

Ympäristöoppi

- lajikortit ja niiden A4 koontipaperit: selkärangattomat, matelijat, linnut, nisäkkäät, kasvit, puut, jäkälät, sienet ja sammaleet
- A3 ja A4 vesieläinten tunnistuspolku -kaaviot
- vesien selkärangattomat -tiedonkeruukoonnit
- A3 ja A4 selkärangattomat -tunnispolkukaaviot
- Rento korento -luontopolkurastit ja käyttöopas

Tuntisuunnitelmat:

- Kirjaimet
- Sanaluokat
- Synonyymit, vastakohtat ja lauseet
- Ravintoketjut ja pienoiskansallispuistot
- Vesi

Synonyymeja ulkona

Välineet: synonyymisanakortit

Synonyymiviesti

Alkuvalmistelut: Jaetaan oppilaat joukkueisiin. Viedään sanakortit leikkialueen toiseen päähän niin, että ne ovat kuva-puoli alaspäin ja sekaisin kunkin joukkueen kohdalla.

Joukkueet asettuvat lähtöviivalle jonoon. Juostaan vuorotellen hakemaan sanoja yksi kortti kerrallaan ja etsitään synonyymit. Kun joukkue on hakenut kaikki korttinsa ja laittanut synonyymit vierekkäin, joukkue seisoo suorassa jonossa ja huutaa: SYNONYymIT!

Synonyymipari

Jaetaan oppilaille synonyymikortit. Heidän tulee löytää kyselemällä toisiltaan oma synonyymiparinsa. Omaa sanaa ei saa sanoa.

Munakennoihin on hyvä kerätä vastakohtapareja: tumma-vaalea, kostea-kuiva, kova-pehmeä.

Reunoiltaan laminoitu tehtäväohje kestää sateessakin.

Ulkona säällä kuin säällä - ohjeita pukeutumiseen

Aulikki Laine, kouluttaja ja ympäristökasvattaja

Ulkoluokassa opiskelu on mukavaa, kun on säähän sopivat vaatteet. Yhden tai useamman oppitunnin mittaiseen ulkoiluun tarvitaan parempi vaatetus kuin koulumatkoille ja välitunneille. Pienilmasto ulkoluokassa voi olla erilainen kuin koulun pihalla. Varjainen metsä on huomattavasti kylmempi kuin aurinkoinen koulun piha. Tuulisena päivänä ilma tuntuu kylmemmältä kuin mitä lämpömittarin lukema näyttää.

Kannattaa mieluummin pukea monta kerrosta vaatteita kuin yksi tai kaksi hyvin paksua vaatekerroa. Alin vaatekerros on ihonmyönteinen ja sen tarkoituksena on siirtää kosteus pois iholta. Välikerros on lämmittävä. Päällimmäinen kerros suojaa tuulelta ja sadesäällä sateelta. Välikerroksia lisätään tarpeen ja sään mukaan.

Viileällä säällä voi pakata reppuun lisäpaidan, lämpimät hanskat ja varasukat, jotka voi pukea tarvittaessa. Toiminnallisissa tehtävissä liikutaan paljon, mutta välillä on aikoja, jolloin seistään tai istutaan paikoillaan. Paikalla ollessa tulee nopeammin kylmä ja silloin on hyvä lisätä vaikka lämmin huivi kaulaan ja pipo päähän. Kannattaa huomioida, ettei lähtiessä ole liikaa päällä, jottei tule liikkuessa hikiseksi. Hikisenä seisoessa tulee kylmä nopeasti, jos ei ole varavaatteita puettavaksi.

Kylmällä ilmalla kengissä tulee olla riittävästi iltatilaa sekä tilaa villasukille. Etenkin lumihangessa kulkiessa kenkien on syytä olla varrelliset ja lahkeet kenkien päällä. Jalat tulee pitää kuivana ja vaihtaa märät sukat kuiviin. Sukan ja kastuneen kengän väliin voi laittaa muovipussin.

Päästä haihtuu paljon lämpöä. Siksi kannattaa lippiksen sijaan laittaa pipo päähän jo viileillä kevät- ja syyspäivillä. Talvella tarvitaan kovalla pakkasella pipon lisäksi kypärämyssy, huppu tai korvaläpällinen paksu hattu. Lakin tai takin hupun on hyvä olla riittävän laaja, jotta tuuli ja viima ei pääse kasvoihin. Kaulaan saa hyvin suojattua kypärämyssyllä tai kaulurilla.

Varavaatteet reppuun viileällä syys- tai kevätsäällä ja talvella:

- varakäsineet
- vaihtosukat/villasukat
- paksu paita/villapaita

Kevät ja syksy

Pue 2-3 kerrosta vaatteita.

Alin kerros:

- lyhyet alushousut
- sukat
- t-paita lämpimänä päivänä
- kerrastopaita tai poolopaita viileällä ilmalla
- kerrastohousut tai legginsit viileällä ilmalla

Välikerros:

- paksuhko pitkähihainen paita
- villasukat tai muut lämpösukat

Ulkovaatteet:

- tuultapitävä takki, sateella sadetakki
- tuultapitävät housut, sateella sadehousut
- lenkkarit tai retkikengät, sateella saappaat
- lippis lämpimällä säällä ja ohut pipo viileällä säällä
- hansikkaat
- kaulahuivi

Lämpimällä alkusyksyn ja loppukevään ilmalla pärjää kevyissä vaatteissa.

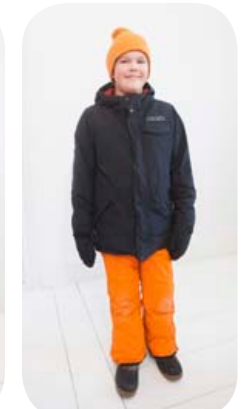
Sateella on mukava ulkoilla vettä pitävissä sadevaatteissa.

Loppusyksyllä vaatetta lisätään ilmojen kylmyydessä.

Pitkä kerrasto lämmitää välikerroksessa, villa on lämpimin materiaali.

Talvipukeutumisessa tärkeää on lämmin pipo ja hanskat sekä kengät.

Talvi

Pue 3-5 kerrosta vaatteita.

Alin kerros:

- lyhyet alushousut
- kerrastopaita tai poolopaita
- kerrastohousut tai legginsit
- sukat

Välikerros:

- paksu kerrastopaita, jos kova pakkanen
- paksuhko pitkähihainen paita
- paksut kerrasto- tai collegehousut
- villasukat tai lämpösukat

Ulkovaatteet:

- toppatakki - mitä kylmempi ilma, sitä lämpimämpi takki
- ulkohousut - mitä kylmempi ilma, sitä lämpimämpi vuori housuissa
- talvikengät
- paksu, korvia ja poskia suojaava talvihattu tai kypärämyssy ja pipo
- topatut hansikkaat tai sormikkaat + lapaset
- lämmin kaulahuivi

Suojasään pukeutuminen

- Suojasäällä, eli lämpötilan ollessa nollassa tai vähän plus-sa puolella, puetaan sama vaatetus kuin pakkasäälläkin, mutta jalkaan laitetaan lämminvuoriset kumisaappaat joihin mahtuu villasukka.

6 Eri oppiaineet ulkoluokassa

Ulkona opettamisesta puhuttaessa ensimmäisenä tulevat mieleen ympäristöopin tai biologian sekä liikunnan opettaminen ulkona. Ulko-oppimisympäristössä läsnä on yhtä lailla myös monen oppiaineen sisältöjä: nimettäviä ilmiöitä, aiheita viestintään ja draamaan, laskeuttavaa, mitattavaa ja geometrisia muotoja, historiallisia kerrostumia, rakennuksia ja yhdyskuntatekniikkaa, fyysikaalisia ilmiöitä ja kemiallisia reaktioita, materiaalia ja aiheita käden taitoihin...

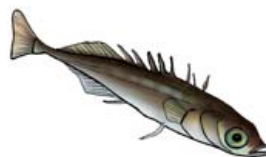
Kehotamme niin luokanopettajia kuin yläkoulun aineenopettajia rohkeasti kokeilemaan ulkona opettamista. Ulkoluokassa voi opettaa kaikkia oppiaineita, kunhan vain oppii sopivat menetelmät. Toiminnalliset menetelmät vaativat ensin hieman harjaantumista, mutta muutaman kerran kokeilun jälkeen opetus helpottuu.

Ulkona oppien kohti ekologista kestävyyttä kaikkien aineiden tunneilla

Niina Mykrä, väitöskirjatutkija

Opetuksen oppiainejakoisuus rytmittää edelleen koulun arkea ja oppimisen rakenteita, vaikka ilmiöpohjaista ja monialaista opetusta pyritäänkin kehittämään. Ulkona oppiminen on ulkoa opetteluun vastakohta ja hyödyllistä sekä kaikkien oppiaineiden omilla tunneilla että yhteisissä projekteissa.

Jokaisen oppiaineen opetussuunnitelmasta löytyy mahdollisia sisältöjä ulkona oppimiseen. Tämä tulee muistaa myös monialaisia oppimiskokonaisuuksia suunniteltaessa. On vaarana, että ympäristötiedon tai biologian oppisisällöt dominoivat ja muut aineet toimivat apuaineina. Tällöin jotkut opettajat saattavat ajatella, että monialaiset vievät tärkeitä tunteja varsinaisen oppisisällön opiskelulta. Ulkona oppiminen on kuitenkin aina ja kaikissa aineissa myös opetussuunnitelman toteuttamista.

Opetussuunnitelman kaikille yhteinen osa ja kestävytyteen liittyvät sisällöt toimivat erinomaisena linkittäjänä eri aineiden välillä, sillä jokaisella oppiaineella on ekososiaalisessa sivistyksessä oma osa-alueensa, jota mikään muu tieteenala ei kata. Opetussuunnitelman yleinen osa sisältää myös menetelmällisiä linjauksia, jotka on erityisen helppo toteuttaa ulkona oppimisen keinoin. Tällaisia ovat kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat, pelillisuus, yhteisöllinen oppiminen sekä tavoite päästä irti istuvasta elämäntavasta.

Seuraavassa kartoitetaan erityisesti kullekin oppiaineelle ominaisia ulkona oppimiseen soveltuvia tavoitteita ja sisältöjä. Koska lähes kaikkea voidaan oppia myös ulkona, laajaa aihetta on rajattu ottamalla mukaan erityisesti aiheita, jotka liittyvät kestävytyteen oheisten opetussuunnitelman lainauksien mukaisesti.

“Perusopetuksen aikana oppilaat pohtivat menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden välisiä yhteyksiä sekä erilaisia tulevaisuusvaihtoehtoja. Heitä ohjataan ymmärtämään omien valintojen, elämäntapojen ja tekojen merkitys paitsi itselle, myös lähiyhteisöille, yhteiskunnalle ja luonnolle. Oppilaat saavat valmiuksia sekä omien että yhteisön ja yhteiskunnan toimintatapojen ja -rakenteiden arviointiin ja muuttamiseen kestävää tulevaisuutta rakentaviksi.”

- *Perusopetuksen opetussuunnitelman valtakunnalliset perusteet 2016, yhteinen osa, laaja-alaiset osaa-alueet*

“Ihminen on osa luontoa ja täysin riippuvainen ekosysteemien elinvoimaisuudesta. Tämän ymmärtäminen on keskeistä ihmisenä kasvussa. Perusopetuksessa tunnistetaan kestävä kehitys ja ekososiaalisen sivistyksen välttämättömyys, toimitaan sen mukaisesti ja ohjataan oppilaita kestävä elämäntavan omaksumiseen.”

- *Perusopetuksen opetussuunnitelman valtakunnalliset perusteet 2016, yhteinen osa, perusopetuksen arvoperusta*

Äidinkieli ja kirjallisuus

Äidinkieli on keskeinen väline ympäristön kielelliseen jäsentämiseen, mutta myös yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja taiteelliseen ilmaisuun. Havainnot ja vuorovaikutus monipuolisessa luontoympäristössä kehittävät viivaiteikasta äidinkielen hallintaa. Argumentointitaitojen harjoittelussa argumentoinnin liittäminen konkretiaan, esimerkiksi lähimetsän puolustamiseen, tuo oppimiseen syvyyttä. Oppilaat voivat lisäksi käyttää elämyksiä luonnossa inspiraation lähteenä kirjailijoiden ja runoilijoiden jalanjälkiä seuraten.

Kielten opetus

Globaali maailma globaaleine ongelmineen edellyttää kykyä kommunikoida ja vastaanottaa tietoa muullakin kuin omalla äidinkielellä, jotta kestävä tulevaisuus olisi mahdollinen. Asioiden nimeäminen ja niistä keskustelu aidoissa ympäristöissä, kuten koulun lähiympäristössä, auttaa kielen oppimisessa ja merkitysten liittämisessä todellisuuteen. Lähiympäristöstä löytyy aina myös aiheita osallisuuden ja vaikuttamisen harjoitteluun. Lisäksi opetussuunnitelman mainitsema leikki ja pelillisuus kieltenopetuksen menetelmänä soveltuu erityisen hyvin ulkona oppimiseen.

Aakkoslakana on monikäyttöinen apu kielten opetuksessa.

Matematiikkalakanoita voi tehdä vanhasta lakanasta.

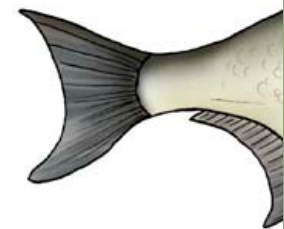
Matematiikka

Alakoulussa matematiikan konkretisointi on keskeistä. Rikas luontoympäristö tarjoaa tähän hyvät puitteet. Ulkona oppilaiden taito hahmottaa kolmiulotteista ympäristöä kehittyi. Matematiikalla on tärkeä tehtävä myös opettaa ymmärtämään luonnon mittasuhteita ja trendejä matemaattisten laskelmien avulla. Luonnosta löytyy esimerkkejä kaikkien matematiikan osa-alueiden opiskeluun. Opetussuunnitelma pitää toiminnallista opetusta sekä oppimispelejä ja -leikkejä hyödyllisinä matematiikan opetuksessa. Niiden järjestäminen ulkona on järkevää.

Ympäristööppi

Luonnontieteiden opetus ulkona on luontevaa ja perusteltua, kun tieteenalan tutkimuksen kohteena on luonto. Eliöiden ja luonnon ilmiöiden tutkimisen lisäksi myös luontosuhde, kulttuuri ja rakennettu ympäristö ovat ympäristööpin ulkona oppimisen sisältöjä. Karttatyöskentely on tähän hyvä menetelmä. Oman lähiympäristön tilaan tutustuminen ja vaikuttamisprojektit ovat opetussuunnitelman uusia, yhteiskunnallisia sisältöjä. Erilisten valintojen vaikutuksien pohtiminen, ympäristön vaaliminen ja oman lähiympäristön kehittäminen opettavat kestävän elämäntavan periaatteita.

Selkärangattomat eläimet voi luokittella jalkojen lukumäärän perusteella.

Biologia

Biologian tavoitteena on kehittää oppilaiden ympäristötietoisuutta ja halua vaalia luonnon monimuotoisuutta. Yläkoulussa kenttätöskentely on keskeinen osa opiskelua. Syvämpi kiinnostus luontoa kohtaan syntyy elämyksellisistä luontoretkeistä. Lisäksi yläkoulussa oman lähiympäristön kehittämiseen osallistuminen antaa valmiuksia vaikuttaa ja osallistua. Hyvänä lähtökohdana on luonnonympäristössä tapahtuneiden muutoksien ja ihmisen vaikutusten arviointi oppilaiden kanssa. Luonnonvarat ja ekosysteemipalvelut konkretisoituvat ulkona opittaessa.

Maantieto

Maantiedossa käsitellään luonnon ja ihmisen toiminnan vuorovaikutusta ja sen yhteyttä ympäristön tilaan. Elämän perusedellytykset on helppo havainnollistaa ulkona oppien. Sisältöjä konkretisoidaan myös osallistumalla oman lähiympäristön monimuotoisuuden vaalimiseen sekä sen viihtyisyyden ja turvallisuuden suunnitteluun ja parantamiseen. Maastotyöskentely, kenttäretket luonnossa ja rakennetussa ympäristössä, paikkatiedon käyttö sekä pelillisuus ovat ulkona oppimiseen liittyviä maantiedon menetelmiä.

WWF:n Naturewatch -lomakkeet ohjaavat tutkimaan luontoa monipuolisesti.

Vesivoimaa tutkittiin rakentamalla ratas Hakefordin metsäkoulussa Englannissa.

Fysiikka

Ympäristöstä tehdyt havainnot ja tutkimukset kuuluvat fysiikan opetukseen. Monipuolinen luonnonympäristö tarjoaa mahdollisuudet havainnoille ja mittauksille aidossa ympäristössä. Energiantuotanto ja kestävä energian käyttö ovat keskeistä fysiikan sisältöä.

Uusiutuvien energianlähteiden, kuten aurinko-, tuuli- ja vesivoiman, kokeilu soveltuu erinomaisesti ulkona oppimiseen. Tavoitteena on oppia arvioimaan valintoja kestävyysnäkökulmasta.

Kemia

Kemiassa opitaan luonnonvarojen kestävä käyttöä ja elinkaariajattelua. Kemian tietojen ja taitojen soveltaminen luonnossa, kuten veden ja maaperän kemiallinen tutkimus, kehittää sisältöjen hallintaa. Myös aineen ja energian säilymisen periaatteita ja luonnon mittasuhteita on helppo tutkia ulkona. Kiinnostavaa on myös tarkastella kodin kemikaalien kestävä käyttöä tutustumalla vedenpuhdistusprosesseihin aidossa ympäristössä.

Vesivoiman luonto-työpaja ohjaa vesivoiman periaatteen ymmärtämiseen.

Veden pH:ta voi mitata liuskoilla tai pH-paperilla.

Terveystieto

Terveystiedossa tarkastellaan erilaisia terveyden voimavaroja, joista yksi on hyvinvointia tukevat ympäristöt kuten luonto. Luonnon tervehdyttävät vaikutukset on hyvä kokea aidossa tilanteessa luonnossa tehtävien harjoitusten avulla. Ulkona voi havainnoida myös ympäristön terveysriskejä. Opetussuunnitelma määrittelee terveystiedon työtavoin muun muassa toiminnallisuuden, liikunnallisuuden, kokemuksellisuuden sekä terveyteen yhteydessä olevien ilmiöiden tutkimisen mahdollisimman luonnollisissa ympäristöissä. Ulkona oppiminen tukee näitä menetelmiä.

Uskonto ja elämäkatsomustieto

Eettinen ajattelu on uskonnon ja elämäkatsomustiedon ydintä. Kun pohditaan, mitä tarkoittaa vastuu ympäristöstä ja luonnosta, on järkevää siirtyä oppimaan luontoympäristöön. Myös tekojen hyvät ja huonot seuraukset voivat konkretisoida ympäristöä havainnoimalla. Uskonnon ja elämäkatsomustiedon työtapoina mainitaan hyvin ulkona työskentelyyn soveltuvat draama, kokemuksellisuus, toiminnallisuus ja yhteisöllisen oppiminen. Näitä työtapoja käyttäen voidaan lähestyä myös vaikeita ympäristöahdistusta aiheuttavia eettisiä dilemmoja.

Vastuuta ympäristöstä voi pohtia ulkona.

Historiaan voi tutustua esimerkiksi opettelemalla muinaisia tulenteon tekniikoita.

Historia

Lähiympäristöstä löytyy aina historiaan liittyviä oppisisältöihin sisältyviä esimerkkejä, jotka konkretisoivat ajan ja paikan suhdetta. Yläkoulun historian olennainen sisältö on teollisuusyhteiskunnan synty ja kehitys, joka liittyy ihmisen ja luonnon suhteen muuttamiseen. Tämän muutoksen havainnoiminen lähiympäristössä auttaa pohtimaan ihmisen toiminnan vaikutuksia luonnon prosesseihin. Tutkimukselliset, elämykselliset ja toiminnalliset työtavat historian tunnilla kehittävät ympäristön lukutaitoa.

kuva Paula Kallio WWF

Mielenosoitus on tapa nuorten osallisuuden esille tuomiseen.

Yhteiskuntaoppi

Yhteiskuntaopissa harjoitellaan käytännössä demokraattisen vaikuttamisen taitoja. Oppilaat oppivat hahmottamaan yhteiskunnallisen päätöksenteon periaatteita osallistumalla lähiympäristön kehittämiseen. Kehittämisen kohteita voi hahmotella kävelyillä koulun ympäristössä. Myös yhteiskuntaopin kestävään kulutukseen liittyvät sisällöt ovat otollisia ulkona oppimisen kannalta, sillä luontoympäristö konkretisoi kestäväyyden tarpeen ja yhteiskunnan rakenteet heijastuvat myös maankäytössä.

Musiikki

Musiikissa on kolme kestävyteen ja ulkona oppimiseen liittyvää ulottuvuutta. Ensiksi luonto oppimisympäristönä auttaa oppimaan ääniympäristöjen hahmottamista, ja luonnosta löytyy monenlaisia välineitä äänen tuottamiseen myös itse. Toiseksi monet säveltäjät ovat käyttäneet luonnon ilmiöitä taiteensa lähtökohtina, minkä ymmärtäminen helpottaa itse ilmiötä havainnoitaessa. Musiikki on myös vaikuttamisen väline. Koulussa voidaan kokeilla laulavaa vaikuttamista oppilaille tärkeisiin asioihin vaikkapa ulkokonsertissa.

Rytimusiikkia voi tuottaa luonnon materiaaleilla.

Kuvataide

Kuvataiteessa pyritään kannustamaan oppilaita vaikuttamaan omaan elinympäristöönsä ja yhteiskuntaan. Ympäristötaide ja rakennetun ympäristön tarkastelu ja kehittäminen ovat tähän hyviä harjoituksia. Kuvataide on myös visuaalisen taiteen luomista, jolloin aiheita haetaan esimerkiksi luontoelämyksistä. Tähän on helppo liittää taidehistoriallista tarkastelua eri aikakausien luontosuhteesta. Luonnon värien ja muotojen monimuotoisuus on ehtymätön lähde luoville kokeiluille sekä käden ja silmän yhteispelin harjoituksille.

Käsityö

Ympäriävän materiaalisen maailman tuntemus on keskeistä kestävän elämäntavan kannalta, ja käsityön tärkeä oppisisältö. Itse kerättyjen luonnonmateriaalien avulla oppilas saa syvällisen kontaktin materiaaliin. Käsitöihin voi löytää ulkoa paitsi materiaaleja, myös vikoita suunnitteluun. Lisäksi käsityöllä on tavoite vaikuttaa positiivisesti ympäristöön, jolloin lähiympäristössä tehdyt yhteiset projektit kuten neulegraffitit tai koulun pihan istuinryhmän rakentaminen yhdistävät ekososiaalisen sivistyksen ja materiaalinhallinnan tavoitteet.

Maataidetta syntyy luonnonmateriaaleista.

Liikunta

Luonnossa liikkuminen kaikkina vuodenaikoina ja kaikessa säässä edellyttää monenlaisia välineisiin, vaatetuksen ja ympäristön lukemiseen liittyviä taitoja ja harjoittelua. Koulun lähiluonto tarjoaa erinomaisen ympäristön myös motoristen perustaitojen kuten tasapainon harjoitteluun. Kiipeily, suunnistus ja talviliikunta ovat hyviä esimerkkejä tästä. Ulkona opitaan myös huomioimaan toiset oppilaat, välineet sekä itse luonto. Luonnossa liikkumiseen liittyvät turvallisuuskysymykset ovat myös tärkeitä.

Vuolua on hyvä harjoitella nuotiopaikalla.

Kotitalous

Kotitalous on kestävien arkipäätösten oppimisen kannalta keskeinen oppiaine. Marjojen ja sienten käyttö ruokien raaka-aineena on erinomainen tapa tutustua luonnossa jokaisen ulottuvilla oleviin herkkuihin, esimerkiksi järjestämällä keruuretkiä. Tutustuminen läheiseen maatalaan konkretisoi ruoan alkuperää. Pienimuotoista viljelyä voi harjoittaa koulun pihallakin. Ulkona on hyvä harjoitella myös kompostointia, testata erilaisten jätteiden hajoamista luonnossa ja vaikka pohtia kodin kemikaalien kulkeutumista vesistöihin.

Luonnossa liikkuminen lisää hyvinvointia.

Oppilaanohjaus

Myös oppilaanohjauksessa kannustetaan osallisuuteen omassa lähiympäristössä, ja vaikuttamisen paikkoja löytyy ulkona liikkumalla. Oppilaanohjauksessa on perusteltua tutustua myös tulevaisuuden kannalta keskeisiin ympäristönhoitoon ja -suojeluun liittyviin tehtäviin vaikkapa aidossa ympäristössä ulkona. Kaikkien ammattien kohdalla kannattaa käsitellä ammattiin liittyviä kestävä kehityksen kysymyksiä. Kun harjoituksia tähän liittyen tehdään ulkona, myös käsitys ekosysteemien elinvoimaisuuden merkityksestä kaiken ihmisen toiminnan lähtökohtana kehittyi.

Osallisuuden vahvistamiseen löytyy hyviä harjoituksia.

Luonnon kuntosali löytyy lähimetsästä.

7 Turvallisuus ulkoluokassa

Ulkoluokassa on turvallista oppia. Tutkimusten mukaan sisätiloissa sattuu paljon enemmän vakavia tapaturmia kuin ulkona luonnonympäristössä. Säännöllinen ulkoluokkailu ja rutiinit lisäävät turvallisuutta. Ulkona myös yhteishenki vahvistuu ja tutussa ryhmässä on henkisesti turvallista toimia. Riskien ennakointi lisää turvallisuutta. Mukana ulkoluokassa kannattaa kaiken varalta aina olla puhelin ja ensiapuvälineet. Turvallisuutta lisäävät ulkoluokalle luodut säännöt ja yhteisten rajojen sopiminen oppilaiden kanssa. Ulkoluokkatoiminnasta on hyvä myös laatia oma turvallisuussuunnitelma, mikäli ulko-oppimis-ympäristöjä ei ole huomioitu koulun turvallisuussuunnitelmassa. Tästä luvusta löydät ohjeet turvalliseen ulkoluokkailuun!

Oppimaan koulun ulkopuolella -turvallisuusopas

koonnut Aulikki Laine, kouluttaja, ympäristökasvattaja

Luonto- ja ympäristökasvatuksen tukiverkosto on tehnyt yhdessä OAJ:n kanssa opettajille hyvän oppaan ulkona opettamisen turvallisuusasioista. Ohessa on tiivistelmä ohjeista.

Koulun ulkopuolella annettavan opetuksen järjestämistä helpottaa, jos koululla on valmiita tarvikepakkauksia, jotka opettaja ottaa mukaansa ulos lähtiessään. Pakkaus voi sisältää esimerkiksi ensiaputarvikkeet, matkapuhelimen, tärkeimmät juuri tähän kouluun ja alueeseen liittyvät puhelinnumerot sekä turvallisuussuunnitelman.

Seuraavat asiat koskevat kaikkea koulun ulkopuolista opetusta, oli kyseessä sitten liikuntatunnin pitäminen urheilukentällä tai viikon mittainen leirikoulu.

Huomioitava ennen ulkoluokkaopetusta:

- Koulun ulkopuolinen opetus on kirjattu koulun vuosisuunnitelmaan. Kirjaukseksi esimerkiksi yksittäisen tunnin osalta riittää, että vuosisuunnitelmasta käy ilmi yksittäisten tuntien pitämisen mahdollisuus koulun ulkopuolella.
- Koulun ulkopuolinen opetus, ohjaus ja tuki suunnitellaan hyvin ennalta, arvioidaan riskit sekä sovitaan toimintaperiaatteet ennakoituissa riskitilanteissa, kuten muussakin opetuksessa.
- Koulun vakuutuksen tulee kattaa koulun alueen ulkopuolella toteutettava opetus.
- Oppilas saa opetussuunnitelman mukaista opetusta, ohjausta ja tarvitsemaansa tukea myös koulun ulkopuolella järjestettävässä opetuksessa.
- Kaikilla on tiedossa, että koulun järjestyssäännöt ja rangaistukset ovat voimassa myös koulun ulkopuolella toteutettavan opetuksen aikana.
- Opetuksen järjestämispaikka on turvallinen.
- Opettaja ja rehtori arvioivat opetusryhmän erityispiirteet ja sen, voidaanko opetus, ohjaus ja tuki toteuttaa turvallisesti koulun ulkopuolella.
- Opettaja ja rehtori päättävät, tarvitaanko mukaan useampi opettaja, koulunkäyntiavustaja tai muita aikuisia tai erityisjärjestelyitä.
- Osallistujien allergiat ja muut rajoitteet, joilla on merkitystä koulun ulkopuolella oppimisen kannalta, ovat tiedossa ja niistä on ilmoitettu tarpeen mukaan yhteistyötahoille.

Tarkista ulkoluokkaan lähtiessä

- Kaikilla osallistujilla on säänmukaiset vaatteet ja varusteet.
- Ensiaputarvikkeet ovat mukana.
- Matkapuhelin on mukana.
- Oppilaiden ja huoltajien puhelinnumerot sekä muut tarvittavat yhteystiedot ovat mukana.

Koko "Oppimaan koulun ulkopuolelle" -ohjeen löydät tulostettavassa muodossa: www.luontokoulut.fi

Ulkoluokan turvallisuussuunnitelma -malli

Tapahtuma: _____ koulun ulko-opetus

Paikka: Koulun osoite: _____, koulun lähiympäristö

Kesto: Korkeintaan yhden koulupäivän ajan kestävä ulko-opetus

Osallistujat: _____ koulun _____-luokan oppilaita, _____ aikuista.

Turvallisuudesta vastaava: Luokanopettaja / aineenopettaja / erityisopettaja

Pelastuspaikat: Koulun pelastuspaikan osoite ja koordinaatit:

Muut ulkoluokkapaikat:

osoite: _____

kuvaus paikasta: _____

koordinaatit:

N _____

E _____

Ennaltaehkäisevät toimenpiteet:

- Mukaan tuleville aikuisille kerrotaan turvallisuussuunnitelmasta.
- Opetuksen järjestämispaikka on turvallinen.
- Osallistujien erityispiirteet, allergiat ja muut rajoitteet, joilla on merkitystä koulun ulkopuolella oppimisen kannalta, ovat tiedossa.
- Kaikilla osallistujilla on säänmukaiset vaatteet ja varusteet.
- Ensiaputarvikkeet ovat mukana.
- Matkapuhelin on mukana.
- Oppilaiden ja huoltajien puhelinnumerot sekä muut tarvittavat yhteystiedot ovat mukana.
- Mukana on tarvittaessa juomavettä.
- Jos koulun ulkopuolella ollaan ruokatunnin yli, mukana on eväät koulusta. Ne kuljetetaan elintarvikehygienian mukaisesti tai ruokailu toteutetaan jollakin muulla sovitulla tavalla.
- Opettaja vastaa oppilaista ja heidän turvallisuudestaan koko opetuksen ajan, myös matkoilla ja tauoilla.

Tärkeimmät riskit ja niihin varautuminen:

1. Liikenne siirryttäessä koulun pihalta autotien toiselle puolelle metsään. Varovaisuus ja ohjeet tien ylitykseen.
2. Kaatumisesta aiheutunut tapaturma. Ensiapuvälineet ja -taidot.
3. _____

Toiminta onnettomuuden sattuessa:

1. Selvitä mitä on tapahtunut.
 - Suhtaudu vakavasti.
 - Pysy rauhallisena.
2. Tilanteen mukainen ensiapu tai hälytys 112.
3. Estä lisäonnettomuudet. Rauhoita paikallaolijoita.
4. Potilasta ei saa jättää yksin. Muusta ryhmästä täytyy huolehtia.
5. Ilmoita tapahtuneesta huoltajille ja rehtorille.

Tärkeitä puhelinnumeroita:

- Yleinen hätänumero 112
- Kunnan pääterveysaseman päivystys: _____
- Lähin sairaala: _____
- Myrkytystietokeskus: puh. 09 471 977, 24h/vrk
- Koulun terveydenhoitaja: _____
- Rehtori: _____
- Kanslia: _____

Tiedotussuunnitelma:

Välittömien toimien jälkeen otetaan yhteys tarvittaviin tahoihin: koulu, terveyskeskus, huoltajat. Vastuuopettaja/rehtori vastaa kaikesta tiedottamisesta.

Ennaltaehkäisy- ja ensiapuohjeet ulko-opetuksessa

Laura Palander, luokanopettaja ja Meri Elonheimo

Taulukko voi olla mukana ensiapupakkauksessa.

tapaturman / riskin kuvaus	varautuminen	toiminta tapaturman sattuessa	ensiapulaukun sisältö
Ampiaisen pisto	Tarkkaillaan ympäristöä. Laitetaan päälle pitkähihaiset ja -lahkeiset vaatteet. Oppilaiden mahdolliset allergiat ovat tiedossa ja mahdolliseen allergiseen reaktioon on varauduttu.	Anna tarvittaessa antihistamiinia ja kortisonitabletteja. Laita pistokohtaan kylmää ja pidä pistokohta liikkumatta. Poista iholta piikki esim. pinseteillä. Tarvittaessa ohjaa potilas nopeasti hoitoon.	- kyypakkaus - pinsetit - kylmäpakkaus - vesipullo
Auringonpistos / lämpöhalvaus	Pää ja niska suojataan auringolta päähineellä. Kuumalla ilmalla laitetaan päälle keveitä, väljiä vaatteita. Runsas nesteen nauttiminen on välttämätöntä. Raskasta fyysistä rasitusta tulee välttää.	Oireina voi esiintyä päänsärkyä, ärtymystä, pahoinvointia, huimausta. Asetetaan potilas lepäämään varjoon ja annetaan juotavaa, viilennetään päätä ja niskaa. Sekava potilas lääkärin hoitoon.	- vesipullo - kostutettu liina
Eksyminen / ryhmästä pois lähteminen	Oppilastuntemus on tärkeää. Ryhmän toiminta-alue on sovittu ja kaikkien tiedossa, samoin kokoontumispaikka ja aika. Suunnistustaitoja harjoitellaan. Kauemmas tai tuntemattomaan maastoon lähdetessä mukana on useampi aikuinen.	Järjestetään tarvittava etsintä. Järjestetään päivystys kokoontumispaikalla. Huolehditaan muusta ryhmästä.	- puhelin ja yhteystiedot - pilli
Elvytys	Vaaran paikkojen tunnistaminen esim. vesistöt ja häikämyrkytyksen riski.	Lapsen elvytysohje on mukana erillisellä paperilla.	- elvytysohje - elvytys suoja
Haavat	Pyritään valitsemaan turvallinen reitti, poistetaan maastosta vaaralliset esineet (esim. lasinsirpaleet). Noudatetaan varovaisuutta teräaseen käsittelyssä ja roskia kerätessä. Harjoitellaan oikeaa veistoasentoa, liikerataa ja terän asentoa.	Tyrehdytä verenvuoto. Toimenpiteinä painaminen, kohoasento, suuren haavan ollessa kyseessä paineside. Puhdista haava. Sulje viiltohaavan reunat vastakkain haavateipillä. Peitä haava laastarilla tai haavasidoksella. Tarvittaessa ohjaa hoitoon.	- haavanpuhdistusaine - puhdistuslaput - laastarit - haavateippi - haavasidos - siderulla
Hammastapaturma	Varoitetaan oppilaita liukkaista kivistä ja juurista polulla.	Aseta irronnut hammas paikoilleen hammaskuoppaan tai kosteaan kankaaseen ja hakeudu hammaslääkəriin.	- vesipullo
Hypotermia	Tarkistetaan oppilaiden riittävä vaatetus, etenkin pipo, hanskat ja jalkineet. Tarkkaillaan ja opetetaan oppilaat tarkkailemaan kylmettymistä. Hakeudutaan tuulensuojaan. Lisätään liikettä tai paikalla ollessa varavaatteita, laitetaan huppu päähän.	Vie lievästi alilämpöinen suojaan kylmältä, vaihda kuivaa ja lämmintä vaatetta päälle. Anna lämmintä juomaa, jos potilas kykenee juomaan. Estä kylmettyneen lämmönhukka kietomalla lämpöpeitteeseen ja eristämällä alustasta. Avusta sekava potilas suojaan. Vakavassa hypotermiassa toimi nopeasti. Lämmitä kylmettynyttä esim. omalla ruuminlämmöllä. Liikuta varovasti ja toimita pian sairaalahoitoon.	- lämmin juoma - lämpöpeite
Kyyn purema	Tarkkaillaan ympäristöä etenkin keväisin, erityisesti kallioilla ja kivikkoisissa paikoissa. Käytetään jaloissa kumisaappaita.	Purema-aluetta ei tule kosketella. Raaja lastoitetaan ja laitetaan puristusside, raaja pidetään kohoasennossa liikkumatta. Uhri tulee kantaa pois puremapaikalta. Käytetään kyypakkausta ohjeen mukaan. Tulehduskipulääkkeitä ei tule antaa.	- kyypakkaus - joustoside

tapaturman / riskin kuvaus	varautuminen	toiminta tapaturman sattuessa	ensiapulaukun sisältö
Murtuma	Valitaan turvallinen reitti. Varoitetaan oppilaita liukkaasta tai vaikeakulkuisesta maastosta. Liikutaan rauhallisesti. Noudatetaan sääntöjä kiipeilyssä ja harjoitellaan kiipeilyä omien taitojen mukaan.	Murtunut kohta tuetaan tai lastoitetaan tarvittaessa. Hakeudutaan hoitoon. Tarkkaillaan mahdollisia sokin oireita.	- joustoside - lämpöpeite
Myrkytys	Opetellaan tunnistamaan kasveja ja sieniä. Kiellä oppilaita laittamasta mitään suuhun ilman opettajan lupaa.	Selvitä mitä kasvia, marjaa tai sientä oppilas on syönyt. Yhteys Ota yhteys Myrkytystietokeskukseen (puh. (09) 471 977). Anna lääkehiiltä. Älä yritä oksettaa.	- lääkehiili
Nilkan nyrjähdys	ks. murtuma	Muista kolme koota: kylmä, koho ja kompressio. Kohotetaan raajaa, puristetaan tai painetaan vammakohtaa, jäähdytetään kylmällä vähintään 20 minuutin ajan. Hakeudutaan tarvittaessa hoitoon.	- kylmäpakkaus / lunta pussissa - joustoside - lämpöpeite
Paleltuma	ks. hypotermia Opetellaan lämmittämään sormia kaulassa tai takin alla kainalossa.	Paleltuma-alueella voi tuntua pistelyä, tunnottomuutta sekä värin muutoksia. Lämmitä paleltunutta ihoaluetta esim. omalla kädellä tai lämpimällä vedellä, suojaa kuivilla vaatteilla. Älä hiero paleltunutta ihoaluetta. Hakeuduttava hoitoon, jos paleltumaoireet eivät lämmityksen jälkeenkään poistu tunnissa, tai jos iholle nousee rakkuloita.	- lisävaatteet
Palovammat	Opasta varovaisuuteen tulen kanssa.	Jäähdytä haalealla vedellä väh. 15 min. Puhdas sidetaitos. Tarvittaessa jatkohoitoon.	- kylmä vesi
Punkin purema	Laitetaan päälle pitkähihaiset ja -lahkeiset vaatteet ja tehdään punkkitarkistus.	Poistetaan punkki pinseteillä varovasti vetäen. Merkitään puremakohta ihoon ja pyydetään kotiväkeä tarkkailemaan kohtaa. Tarvittaessa hakeudutaan hoitoon.	- pinsetit - kamera (valokuva puremasta)
Päähän kohdistunut isku	ks. murtuma	Mahdollista kuhmukohtaa painetaan ja jäähdytetään kylmällä. Lievän aivotärähdyksen oireisiin voi kuulua päänsärkyä, pahoinvointia, huimausta, muistin epävarmuutta ja väsymystä. Tarkkailtava mahdollisia tajunnantason muutoksia: Hakeuduttava nopeasti hoitoon, jos potilaalla on - vaikeuksia pysyä tajuissaan - vaikeuksia ymmärtää puhetta - jonkin aistin menetys - yleinen heikkous - voinnissa jotakin poikkeavaa.	- kylmäpakkaus - villainen kangas tai vaate
Silmävamma	Vältetään juoksuleikkejä vaarallisissa maastossa. Kehotetaan varomaan puiden oksia ja risuja metsässä kulkiessa.	Näkyvän rikan voi poistaa varovasti esim. puhtain sormin tai huuhtelemalla silmää juoksevan veden alla. Silmää ei saa hangata tai hieroa. Jos vieraan esineen tunne ei poistu, tai jos silmässä on näkyvä haava tai ruhje, on hakeuduttava hoitoon.	- vesipullo
Sokkitila esim. murtuman jälkeen		Sokin oireita ovat: iho on kalpea ja kylmänhikinen, pulssi on heikko ja nopea, huimaa, olo on levoton tai sekava. Sokin ensiapu: - laita makuuasentoon - tarkkaile hengitystä - laita jalat kohoasentoon - kylmältä suojaaminen: eristä alustasta ja kiedo lämpöpeitteeseen - rauhoittele keskustelemalla - älä anna juotavaa - vie viivytyksettä hoitoon.	- lämpöpeite

Varautuminen vähentää ulkoluokan riskejä

Meri Elonheimo, kouluttaja ja ympäristökasvattaja

Turvallisessa ulko-opetuksessa toiminnan todennäköiset riskit on ennakoitu siten, että riskitaso on hyväksyttävä. Kokemuksesta, virhearvioinneista, tapaturmista ja läheltä piti -tilanteista opitaan ja niiden pohjalta parannetaan varautumista ja toimintaohjeita.

Ulkoluokan turvallisuudessa keskeistä on oppilasryhmän tuntemus ja mahdollisimman hyvä tutustuminen ulkoluokapaikkaan etukäteen. Ulko-opetuksen turvallisuutta luo ryhmän ohjaaminen, kyky joustaa suunnitelmassa ja selkeät toimintaohjeet poikkeustilanteissa.

Riskeihin varautuminen edellyttää mahdollisten vaarojen tunnistamista. Vaarat voivat liittyä toimintaan, ympäristöön, välineisiin tai olosuhteisiin. Yhden tekijän kohonnutta riskitasoa voidaan kompensoida lisäämällä muiden tekijöiden turvallisuutta. Esimerkiksi vauhdikkaat juoksuleikit ovat riski hankalassa, liukkaassa maastossa tai tiheässä metsässä ja siksi niitä varten etsitään tasaista maastoa. Vesillä toimiessa tarvitaan pelastusliivit. Ulkoluokkaan kuljettaessa on varauduttava liikenteen vaaroihin: muistetaan liikennesäännöt, kuljetaan järjestäytyneesti ja valppaana, käytetään heijastimia.

Kaatuneiden puiden rungoille, kiville tai puihin kiipeilyä ei tarvitse kieltää, kunhan toiminnalle luodaan turvalliset puitteet ja säännöt. Tarkastetaan oksien kunto, sovitaan turvallinen korkeus ja kiipeillään sopivilla varusteilla kunkin kiipeilijän kokemuksen mukaan. Välineiden käyttöön opetellaan ja niiden käyttöä ohjataan, esimerkkinä puukolla vuoleminen.

Olosuhteisiin liittyviin riskeihin varaudutaan tarkkailemalla säätilaa ja opettelemalla sään mukaista pukeutumista ja varustautumista. Vesipullo otetaan mukaan lämpimään vuodenaikaan ja lämmin juotava pakataan termospulloon talvella. Säätila on Suomessa hyvin harvoin vaarallinen, mutta kastumiselta, kylmältä tuulelta ja suoralta auringonpaisteelta on syytä suojautua, jos ulkona on tarkoitus olla välituntia pidempään. Kovallakin pakkasella voi olla ulkona, kun on pukeuduttu kunnolla (ks. pukeutumisohejeet), liikutaan riittävästi ja muistetaan tuulelta suojautuminen. Pakottavia syitä siirtyä ulkoluokasta sisäopetukseen ovat lähinnä voimakkaat myrskyt ja oksia pudottava raskas lumikuorma.

Yllättäviä poikkeustilanteita aiheuttaa luonnon vaaroja useammin ihmisten käyttäytyminen. Hyviä ohjeita ei aina noudateta, joku saattaa esimerkiksi suuttua tai jostain muusta syystä poistua ryhmästä. Kun ryhmässä on haastavia lapsia, oppilaiden tunteminen on tärkeää. Useamman aikuisen mukana olo luo jouston mahdollisuuksia ja turvaa yllättävien tilanteiden varalta. Eksymistä voi ennaltaehkäistä sopimalla toiminta-alue ja kokoontumispaikka tai reitti, peränpitäjä ja varmistamalla suunnistustaidot.

Kaupunkiympäristössä toimittaessa on syytä varautua myös hankaliin tai uhkaavasti käyttäytyviin ulkopuolisiin. Oppilasryhmä on hyvä opettaa kokoontumaan ennalta sovittuun paikkaan sovitusta merkistä. Ihmisten metsään jättämät roskat, kuten lasinsirpaleet ja huumeneulat, voivat myös olla vaaraksi. Oppilaille kannattaa kertoa riskeistä ja kerätä leikkialueelta roskat ennen toimintaan ryhtymistä.

Suomen luonnossa varottavat eliöt

Aulikki Laine, kouluttaja, ympäristökasvattaja

Suomessa on hyvin turvallista liikkua luonnossa. Merkittävin turvallisuusriski on siirtyminen ulkoluokkaan eli liikenne matkalla. Kuitenkin jotkin eliöt aiheuttavat pelkotiloja, koska ne voivat olla ihmisen terveydelle haitallisia. Opi kohtaamaan nämä eliöt järkevästi toimien ja liiku luonnossa pelotta.

Puutiainen eli punkki

Punkki kuuluu hämähäkkieläimiin. Se elää metsissä ja avoimilla alueilla tiheässä aluskasvillisuudessa, josta se tarttuu tilaisuuden tulleen ohi kulkeviin eläimiin. Punkit ovat ilmaston lämpenemisen seurauksena yleistyneet huomattavasti ja levittäytyneet koko eteläiseen Suomeen. Osa punkeista levittää iholle kiinnittyessään tauteja, kuten borreliosia tai puutiaisavokuumetta. Punkkikausi kestää kasvukauden alusta (yli + 5 astetta) pakkasten tuloon.

ENNALTAEHKÄISY:

- Punkkikaudella maastossa kannattaa pukeutua pitkähihaiseen paitaan ja pitkälahkeisiin housuihin. Työnnä housulahkeet saappaiden tai sukkiin sisään.
- Tee päivittäinen punkkitarkastus iholle. Opetta lapsia tekemään punkkitarkastus aina illalla ulkoluokkailun jälkeen. Punkki puree lapsia usein ylävartaloon. Erityisesti päänahka ja korvantaustat kannattaa tutkia huolella. Punkit voivat vaeltaa iholla useamman tunnin ennen kiinnittymistä. Ihmiseen kiinnittyvät punkit voivat olla pieniä nymfejä (1-2 mm) tai isompia aikuisia.
- Poista iholle kiinnittynyt punkki mahdollisimman pian borreliatartunnan ehkäisemiseksi. Punkki poistetaan kapeakärkisillä pihdeillä mahdollisimman alhaalta hitaasti vetäen tai yhteen suuntaan pyörittäen.
- Puutiaisavotulehdusta vastaan voi suojautua rokotteella.

Horo:

- Tarkkaile punkin kiinnittymiskohtaa. Kohdan voi tarvittaessa ympäröidä esimerkiksi meikkikynällä. Jos kohta punertuu noin viiden sentin laajuudelta 1-4 viikon aikana puremasta tai nousee kuume tai päänsärky, mene lääkäriin.

Kyy

Kyy on Suomen ainoa myrkyllinen käärme. Muita käärmeitä ovat myrkytön rantakäärme ja Ahvenanmaalla tavattava kangaskäärme. Joskus vaskitsaa luullaan käärmeeksi, mutta se on lisko.

ENNALTAEHKÄISY:

- Kulje saappaat jalassa paikoilla, joilla tiedetään olevan kytä.
- Kyyt pelästyvät maan tärähtelyä ja lähtevät yleensä karkuun ihmisten tullessa.
- Jos kohtaat kyy, anna sen madella pois kulkuväylältä. Jos kyy ei liiku, voit kiertää sen kauempaa.

HOITO:

Jos kyy puree, pureman saanutta henkilöä kannattaa kantaa, jotta puremakohta pysyy mahdollisimman liikkumatta. Jalassa tai kädessä oleva puremakohta tulee nostaa ylös ja siihen voi laittaa lastan ja siteen. Kyyn pureman saanut ihminen viedään lääkäriin.

Ampiainen, kimalainen ja mehiläinen

Kimalainen on helpoin tunnistaa näistä kolmesta keltamustaraitaisesta hyönteisestä, koska se on paksuhko ja pörrökarvainen. Mehiläinen on karvaisempi kuin ampiainen. Ampiaisen siivet laskostuvat lepoasennossa pitkittäin. Mehiläinen kuolee pistäessään, koska sen piikki jää nahkaan kiinni. Siksi se ei pistä kuin äärimmäisessä hädässä.

ENNALTAEHKÄISY:

- Pukeudu pitkähihaiseen paitaan ja pitkälahkeisiin housuihin, älä kulje paljain jaloin.
- Kohdatessasi ampiaisen, kimalaisen tai mehiläisen, käytäydä rauhallisesti, älä huido.

HOITO:

- Laita pistokohtaan kylmä kääre. Anna pistokohdan levätä, älä raavi.
- Pistolle herkistyneen ihmisen kannattaa pitää mukana lääkäriä saatavaa adrenaliinia.

LÄÄKÄRIIN TULEE HAKEUTUA:

- jos on saanut monta ampiaisen pistoa
- ampiainen on pistänyt kaulaan, suuhun, kieleen tai kasvoihin
- piston jälkeen esiintyy hengenahdistusta, kuumeilua tai voimakasta turvotusta
- jos on allerginen ampiaisen pistolle.

Rantahämähäkki ja vesihämähäkki

Rantahämähäkki ja vesihämähäkki elävät rantavesissä. Niiden purema vastaa ampiaisen pistoa. Ne eivät kuitenkaan yleensä pure ihmistä, vaikka ihminen niitä käsittelee.

Hoito on sama kuin ampiaisen, mehiläisen tai kimalaisen pistossa.

Myrkkysienet

Valkokärpässieni ja suippumyrkkysienet ovat tappavan myrkyllisiä sieniä. Ne kannattaa opetella tuntemaan, koska ne ovat Suomessa ainoita sieniä, jotka ovat aiheuttaneet vakavia myrkytysoireita. Nämäkin sienet ovat olleet vaarallisen myrkyllisiä vasta, kun niitä on käytetty ruoanlaitossa, ei maistettaessa. Suomessa kasvaa myös muita lievemmin myrkyllisiä sieniä, kuten punakärpässieni.

ENNALTAEHKÄISY:

- Opettele tunnistamaan sieniä, myös myrkkysienet.
- Syö vain tuntemiasi, syötäväksi kelpaavia sieniä oikein käsiteltynä.
- Jos olet koskenut sieniretkellä myrkkysieniin, pese kädet.

HOITO:

- Sienimyrkytyksen saanut henkilö viedään lääkäriin.

Myrkylliset kasvit

Kasvien aiheuttamat myrkytykset ovat Suomessa erittäin harvinaisia. Suomessa on paljon hyviä ja syömäkelpoisia marjoja. Joidenkin kasvien marjat ovat kuitenkin myrkyllisiä. Tällaisia kasveja ovat kielo, kalliokielo, musta- ja punakonnanmarja, punakoiso, oravanmarja, sudenmarja, näsiä, terttuselja, korppi-paatsama ja lehtokuusama. Marjojen syönti aiheuttaa lähinnä vain epämiellyttäviä oireita, kuten vatsakipua ja ripulia.

ENNALTAEHKÄISY:

- Opettele tunnistamaan kasveja.
- Syö vain tuntemiasi, syötäviä marjoja.

HOITO:

- Jos lapsi syö enemmän kuin muutaman myrkkymarjan, annetaan lääkehiiltä.

Eläinten aiheuttamat kuolemantapaukset

Lähde: Tilastokeskuksen kuolemansyytilasto 1998-2015

Hirvet, tieliikennekolareissa (101)
Hevonen (41)
Ampiainen (23)
Koira (21)
Nauta, lehmä, sonni (12)
Peurat, porot, koirat, hevoset tieliikennekolareissa (10)
Kissa (3)
Karhu (1)
Kyy (1)
Mehiläinen (1)
Pässi (1)
Tieliikenteessä kuoli samalla ajanjaksolla 6119 henkilöä.

8 Erilaiset oppijat ulkoluokassa

Ulkoluokassa on tilaa ja toiminnallisuus innostaa erilaisia oppijoita oppimaan ja oivaltamaan. Luonnossa liikuminen rauhoittaa usein vilkkaimmatkin oppijat. Ulkona opettajan on mahdollista helpommin havainnoida oppilaiden yhteistoimintaa ja ongelmanratkaisua. Ulkoluokkailu sopii erittäin hyvin myös maahanmuuttajille. Ulkona kielitaito karttuu kuvia katsomalla ja luontoa tutkimalla. Samalla syntyy suhde suomalaiseen luontoon. Luonnossa erilaisuus on rikkaus!

Toiminnallinen oppiminen sopii monelle

*Kai Nihti, erityisopettaja
Kuvat kirjoittajan.*

Lähtisinkö ulos oppimaan tehostettua tai erityistä tuke tarvitsevan oppilaan kanssa? Lähdin!

Hämeenlinnan Jukolan koulussa on opittu ulkona pienluokan kanssa vuodesta 2015 alkaen. Useimmiten kouluviikot alkavat maanantaisin kävely- ja kuulumiskierroksella lähiluonnossa. Näin laskeudutaan kouluviikon ajatuksiin ja aivot rauhoittuvat uuden oppimiselle. Viikonlopun kuulumisten jälkeen yleensä aloitetaan äidinkielen, matematiikan, vieraan kielen tai ympäristöopin toiminnallinen opiskelutuokio. Ideana on siis tutustua toiminnallisesti alkavalla kouluviikolla opiskeltaviin aiheisiin tai palauttaa edellisellä viikolla opittuja asioita ryhmässä tehtäviä tehden.

Omassa työssäni olen konkreettisesti havainnut, miten viikon aloitus rauhoittavassa lähiluonnossa antaa luontevan siirtymäriitin viikonlopusta opiskelun taitoihin. Samalla metsä mahdollistaa erilaisten oppilaiden onnistumisen kokemukset ilman, että muiden oppilaiden huomio kiinnittyy epäonnistumiseen yksittäisessä tehtävässä. Monesti erilaisten oppilaiden haasteet ja vaikeudet tasoittuvat lähiluonnossa. Luonto antaa tilaa negatiivisista tunnetiloista pois pääsemisestä eri tavalla kuin perinteinen luokkatila. Hermostunut oppilas kuusen juurella ei herätä muissa oppilaissa samanlaista huomiota, kuin oppilas käytävässä tai pientilassa. Luonnon akustiikka tasaa erilaisten oppilaiden ärsyketasoa ja antaa tilaa kaikille olla osa oppimisketjua. Näiden syiden vuoksi käytämme lähiympäristöä oppimisympäristönä kaikissa oppiaineissa. Viimeksi on ulos siirretty tekninen työ, koska koulun teknisen työn tilat ovat remontissa.

Pienluokan kanssa ulkona oppiminen ei juuri eroa yleisopetuksen ryhmän kanssa tehtävästä opiskelusta ulkona. Eroja saattaa syntyä oppilaiden henkilökohtaisten tarpeiden tarkemmasta tunnistamisesta. Opettajan tulee kyetä tunnistamaan jokaisen oppilaan tunnetilojen vaihtelu, joka asettaa ryhmän hallintaan haasteita. Juuri siksihän kyse on pienluokasta. Käytännön esimerkkinä voisi mainita, että impulsiivisen oppilaan kanssa lähimetsässä on tullut tilanteita, joissa oppilas on hermostunut ja lähtenyt yhteisestä toiminnasta melko kauaksi muusta ryhmästä. Näissä tilanteissa lähiluonnon rauhoittava vaikutus oppilaan tuntemisen rinnalla auttavat oppilasta yleensä palaamaan pian takaisin ryhmään. Hän ei välttämättä koe tällöin pelkoa, että pois lähtemisestä tulee negatiivista palautetta tai koe tilannetta rangaistuksena, saattikka ahdistavana.

Ulkona oppimisen lähtökohta on oppilaiden luontosuhteessa. Eräänä vuonna oli pienluokassa ryhmä, jolle lähiluonto oli vieras paikka, mikä esti siellä oppimisen. Keskittyminen tai ohjeiden kuuntelu lähiluonnossa oli mahdotonta. Opettajan tulee havaita, onko ryhmä valmis ulkona oppimiseen. Mikäli näin ei ole, tulee opettajan aloittaa toiminta tutustumalla ryhmä luontoon ja tekemällä se turvalliseksi koko ryhmälle. Itse olen havainnut toimivaksi ideaksi, että lähtee ryhmän kanssa lähiluontoon ja miettii sinne sopivasti parin sekä koko ryhmän kanssa tehtäviä helpohkoja leikkejä ja oppimistehtäviä. Näistä esimerkkeinä perinteiset hipat; kasvilajihippa tai juostaan annetun lajin luokse.

Pienryhmän oppilaat pääsääntöisesti nauttivat toiminnallisesta ja havainnollistavasta oppimisesta. Ulkona tarjoutuu oppilaille mahdollisuus oppia oivaltaen, konkreettisesti. Opettaja pystyy havainnoimaan tarkemmin oppilaiden ongelmanratkaisua ja yhteistyökykyä. Opettajan tulee kyetä heittäytymään ja olemaan rohkea. Ulkona opittaessa ei valmiita vastauksia kaikkeen ole. Yhdessä oppilaiden kanssa on mahdollisuus syvälliseen oppimiseen. Opettajan suurin taito on oppilaiden innostaminen oppimiseen. Opettaja mahdollistaa oppimisen juuri kullekin oppilasryhmälle optimaalisesti. Kun pienluokassa on haasteita oppimisessa, opitun aineksen konkretisointi, leikin ja toiminnan kautta oppiminen, itse sanoittaminen ja esimerkiksi yhteiset kokemukset vahvistavat kutakin oppijaa yksilönä sekä ryhmän jäsenenä. Oppimisen tulee perustua oppijan omaan aitoon oivallukseen. Parhaiten se tapahtuu ulkona.

ESIMERKKI GEOMETRIAN OPISKELUSTA:

Opetuksen tavoitteena ovat geometriset muodot ja kulmat. Opettaja ei kuitenkaan kerro tätä oppilaille. Ulkona lähdetään leikinomaisesti aluksi ryhmässä keräämään mahdollisimman paljon kepejä. Kerätystä kepeistä jokainen ryhmä valitsee aluksi mielestään kaksi parasta ja näistä tulee tehdä jokin kuvio. Kohta huomataan, että kepit muodostavat kulman; tylppä, terävä tai suora kulma. Opettajan tehtävä ei ole nimetä kulmia, vaan oppilaille annetaan mahdollisuus ryhmässä oivaltaa, millä nimellä kyseistä kulmaa voisi nimetä tai mallintaa. Opettaja auttaa tässä oppilasta pohtimaan, millainen tasokuviossa näkyvä "mäki" voisi olla? Onko kepeistä rakennettu "mäki" jyrkkä vai loiva kulkea?

Edelleen kerätystä kasasta valitaan kolme keppiä ja näistä rakennetaan kuvio. Huomataan, että näistä syntyy tylppäkulmainen, teräväkulmainen tai tasasivuinen kolmio. Edelleen oppilaiden tulee itse sanoittaa, millaisesta kuvioista on kyse. Verrataan kahdesta kepeistä rakennettuun kulmaan kolmiota. Pohditaan, mikä yhteys on kulmalla ja kolmiolla. Tehtävä jatkuu vastaavasti neljällä kepillä. Pohditaan, millaisen kuvion oppilaat rakensivat neljästä kepeistä; suunnikas, neliö, suorakulmio, jne.

Pienluokan kanssa ulkona olemisen lisäbonus on tietenkin ryhmän pienempi koko ja luokassa toimivan työparin, kouluavustajan, lisähyöty. Pienluokan kanssa oppimiselle tulee antaa aikaa sekä käsitteiden ymmärtämiselle että havaintojen tekemiselle ja aistimuksille. Ulkona oppiminen mahdollistaa oppimisen kerroksellisuuden ja ilmiöiden tutkimisen. Näin ollen uutta asiaa ei opita vain ulkoa kirjasta katsomalla, vaan kuhunkin aihealueeseen tutustutaan ensin konkreettisesti itse tekemällä ja tämän jälkeen aiheita lähestytään teoreettisesti kirjan avustuksella.

Matematiikan laskuja ja teknistä työtä harjoitellaan ulkona.

ESIMERKINÄ KITKA:

Ryhmän kanssa vieritetään erilaisia esineitä erilaisissa maastoissa. Tehdään hypoteeseja, mikä vie riid pidemmälle. Pohditaan syitä tuloksiin. Kirjasta tutkitaan lopuksi käsitettä kitka ja palataan ulkona tehtyihin havaintoihin.

Ulkona oppimisen haasteena on koulussa säänmukainen ja riittävä vaatetus eri vuodenaikoina. Se luo joskus haasteita ja hankaluuksia etukäteen suunnitellulle toiminnalle. Välillä opettajan tulee kyetä tekemään nopeita muutoksia suunnitelmiin, mutta kaikesta huolimatta hyvä arkivaatetus ei kovin paljon perheelle maksa. Ideana ja oppimista eheyttävänä elementtinä olemme tehneet käsitöissä esimerkiksi tumput jokaisen oppilaan kanssa, jotta jokaisella on ainakin yhden käsinet koulussa talvella odottamassa.

Olen käyttänyt ulkona oppimista osana opetusta koko 20-vuotisen opettajan urani ajan. Yleisopetuksessa luokanopettajana toimiessani tein aika isoja elämyksellisiä opetus-tuokioita oppilaiden kanssa. Esimerkiksi yhden luokan kanssa olin Parolan Panssariprikaatin Ilveskallion harjoitusalueella yötä puolijoukkueteltoissa. Tuolla reissulla teimme muun muassa talviseen luontoon liittyviä toiminnallisia tehtäviä sekä tutustuimme Prikaatin toimintaan sen eri osa-alueilla.

Käyttämiäni toiminnallisia tehtäviä

ELÄINKORTTILEIKKI (oppilasryhmän ryhmiin jakaminen)

Tarvikkeet: eläinkortit ja pyykkipojat

Jokainen osallistuja kokoontuu maahan levitettyjen #ulkoluokka -eläinkorttien ympärille. Porukalla katsotaan, mitä eri eläimiä on maahan laitettu. Tämän jälkeen vetäjä laittaa kuvakortin pyykkipojalla selkään kiinni. Oppilaat lähtevät kulkemaan ympäriinsä samalla kysellen vuorotellen toiselta sellaisen kysymyksen, johon voi vastata vain kyllä/ei, esimerkiksi: "Onko minulla kaksi jalkaa?" Kun oppilas on saanut selvitettyä oman eläimensä, hän pääsee pelistä pois. Pelin päätteeksi ryhmät syntyvät: ei jalkoja (matelijat, nilviäiset), kaksi jalkaa (linnut), neljä jalkaa (nisäkkäät), kuusi jalkaa (hyönteiset) ja kahdeksan jalkaa (hämähäkit).

ELÄINKORTTIBINGO (oppilaiden ryhmäytyminen)

Tarvikkeet: eläinkortit ja eläinkorttipelialustat

Edellisen leikin jälkeen on syntynyt esimerkiksi viisi ryhmää, joista jokainen ryhmä saa eläinkorttipelialustan (3x3 eläintä). Eläinkortit, joilla on samoja eliöitä, kuin alustoilla, levitetään kuvapuoli ylöspäin maahan. Ryhmästä aina jonon ensimmäinen juoksee hakemaan yhden kortin pelialueelta. Tavoitteena on muistaa ottaa sellainen kortti, jonka kuva on pelialustassa. Kun ryhmä on saanut kolmen suoran, he huutavat Bingo ja saavat yhden pisteen. Peliä jatketaan niin kauan kuin kaikki ryhmät ovat saaneet onnistumisia.

Sanaluokkien harjoittelua -KIMBLE

Tarvikkeet: erivärisiä kartioita, hernepusseja, muovilaatikoita ja sanakortit

Opettaja tekee esimerkiksi ulos pihaan tai lähimetsään liikuntakartioista ympyränmuotoisen pelialustan. Jokaisen kartion kohdalle laitetaan harjoiteltavan sanaluokan/sanaluokkiin kuuluva sana esimerkiksi substantiivi/adjektiivi. Pelaajat jaetaan neljään joukkueeseen. Ryhmät menevät oman aloituskartion viereen. Oppilaat ovat viivan takana ja aina jonon ensimmäinen heittää viivan takaa pieneen muovilaatikkoon hernepusseja. Ryhmät pelaavat samalla pelialustalla yhtä aikaa. Jos heitto menee laatikkoon, voi heittäjä siirtää ryhmän pelinappulaa (hernepusseja tms.) yhden törpön eteenpäin, jos ryhmän jäsenet tai siirtäjä tietää minkä sanaluokan sana seuraavassa törpössä on kyseessä: kännykkä-> subst.+ yleisnimi.

Tämän jälkeen pelaaja juoksee koko peliympyrän myötäpäivään oman jonon viimeiseksi. Silloin jonossa ensimmäisenä oleva saa heittää hernepusseja laatikkoon. Jos heitto epäonnistuu, pelinappulaa ei siirretä eteenpäin, pelaaja vain juoksee peliympyrän ympäri. Kun kahden eri joukkueen pelinappula osuu saman tötösän kohdalle, ensiksi tötösälle tuleva saa siirtää toisen joukkueen pelinappulan yhden tötösän verran taaksepäin. Peli päättyy, kun ensimmäinen joukkue on päässyt takaisin omalle lähtötötösälle.

Kai on soveltanut Suomen ladun suunnitteleman Kimble-pihapelin opetuskäyttöön.

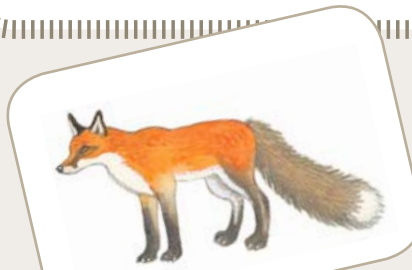
MATEMATIIKKAA KORTEILLA

Tarvikkeet: kaksinumeroiset numerokortit

Opettaja jakaa oppilaat kolmen hengen ryhmiin. Pelin aluksi kaksinumeroiset numerokortit jaetaan tasaisesti riittävän isolle alueelle numeropuoli ylöspäin

Jonon ensimmäinen lähtee nappaamaan maasta kortin ja tuon sen ryhmän luo. Seuraava pelaaja hakee toisen kortin tavoitteena muodostaa kahdesta luvusta yhteenlaskettuna tasan 100. Ryhmä laskee yhdessä kortit allekkain päässä ja jos tulos ei ole tasan sata, joukkueen kolmas pelaaja lähtee vaihtamaan jommankumman numerokortin parempaan. Joukkue, joka on saanut tulokseksi tasan sata saa pisteen.

Aina pelitilanteen lopussa jokainen ryhmä esittelee tuloksensa muille ja kertoo, miten yhteenlasku suoritettiin. Opettaja kannustaa tarvittaessa yhtä ryhmän jäsentä toimimaan muistinumeroon lukuja yhteen laskettaessa.

Kaveria kuljetetaan silmät kiinni.

Maahanmuuttajat ulkoluokassa

Milla Tuormaa, luontokoulun opettaja

Tumma poika ottaa epäillen luopin käteensä. Katse on etsivä ja hieman epävarma. Yhteinen kieli on vasta löytymässä maahanmuuttajaryhmässä. Ohjaan katsomaan luopilla puita ja koskettaessani puuta mainitsen adjektiivin ja lajin: ”Koivu on sileä”. Silitän tuolta. Oppilaat koskevat perässä ja sana jää kosketuksesta mieleen.

Olen vetänyt luontokoulussani, Kiertävä luontokoulu Naakka, luontoretkeä maahanmuuttajaryhmille. Retkillä on ollut tavoitteena vahvistaa maahanmuuttajien suhdetta lähiluontoon ja rikastaa suomen kielen taitoa. Ryhmissä kielitaito on kirjava ja harjoitukset on hyvä näyttää selkeästi. Monesti pienen epäilyn jälkeen ryhmä lähtee innostuneesti tutkimaan luontoa ja kiinnostus välittyy kaikille ilona. Harvoin valitetaan muusta kuin ehkä kylmästä, koska pukeutuminen viimaan on monelle vierasta.

Kielen oppimista luonnostaan

Ulkona kielitaito karttuu kuvia katsomalla, koskettamalla luonnon esineitä ja tutkimalla. Reippaat leikit ja vaikka parin kuljetus silmät kiinni luovat luottamusta ryhmän sisällä. Maahanmuuttajista osa saattaa olla yliviikkaita oppilaita, mutta ulkona aktiivisuudesta on vain hyötyä.

Opettajan esimerkki tutkimiseen ja kulkemiseen luonnossa on tärkeä. Kun hyppään tottuneesti ojan yli, oppilaita naurattaa ensin poukkoiluni. Pian oppilaat lähtevät jo kuitenkin itsekin rohkeammin tutkimaan ympäristöään ja uskaltavat poiketa polulta. Hämähäkki saa tytöt kiljumaan. Menen viereen tutkimaan hämähäkkiä ja tytöt liittyvät vähitellen seuraani.

Osa tutkii antaumuksella ja toistelee sanojani, muutama ei puhu mitään ja suostuu vasta parin kerran jälkeen vähän koskettamaan luonnon esineitä. Heillä voi olla syntynyt kielilukko runsaan uuden oppimisen äärellä. Kieleen tutustuminen kirjaimista alkaen on raskasta. Retken loppupuolella aremmatkin oppilaat ovat jo mukana. Yleensä pidän voittona jo sitä, että saan nuoret kuuntelemaan tai istumaan nauttien kalliolla.

Voimapaikka löytyy metsästä.

Voimapaikka luonnossa

Maahanmuuttajat voivat olla tottuneet siihen, että metsässä liikkuu vaarallisia ja myrkyllisiä eläimiä. Monesti mieli rauhoittuu, kun huomataan, että Suomen luonto onkin varsin turvallinen. Kokemus luonnossa liikkumisesta muuttuu hyväksi muistoksi, kun saa rauhassa paneutua retken teemaan ja vietää aikaa kavereiden kanssa.

Eräs poika kysyi retkellä, onko joessa krokotiileja? Vakuutin ettei ole, mutta hän jäi vielä epäileväksi. Otimme joen luona valokuvia ja lapset uskaltautuivat vedenrajaan. Poika tuntui rauhoittuvan, mutta kysyi vielä seuraavallakin retkellä pikkupurojen luona, onko siellä krokotiileja. Nuotiolla poika avautui kertomaan, että kotimaassa ei päässyt viidakkoon, koska oli vaarallisia krokotiileja ja käärmeitä kaikkialla. Retken lopussa poika istui rauhassa kivelle lintupilliä soittamaan.

Retken lopussa on aina kuunteluharjoitus, jossa keskitytään omiin ajatuksiin itselle mieluisassa paikassa. Kuuntelusta jää toivottavasti voimaantunut olo. Vähitellen metsästä tai mäeltä löytyneestä voimapaikasta voi syntyä paikka, jonne maahanmuuttaja haluaa palata. Siten uudet kansalaiset oppivat arvostamaan ympäristöään, nauttimaan siellä liikkumisesta ja pitämään siitä huolta.

Kehyksellä voi rajata luontotaulun.

Kuvitettu luontoretki - luonnossa erilaisuus on rikkaus

Milla Tuormaa, luontokoulun opettaja
Kuvat kirjoittajan.

Poika vertaa kuvan kuusta oikeaan puuhun, hieroo poskeaan kaarnaan silmät kiinni. Hän ei puhu kuin kaikupuhetta ja yksittäisiä sanoja, mutta ohjaan kuvatuetusti häntä tutkimaan luontoa ja aistimaan metsää. Näitä vaikuttavia hetkiä olen koenut erityislasten kanssa luontoretkillä.

Kuvatuki apuna luontoretkillä

Käytän kuvatuettuja harjoituksia ja lajikuvia erityisryhmien retkillä. Kuva auttaa oppilasta keskittymään ja ymmärtämään ohjetta. Kuvasta ohje voidaan tarkistaa ja siitä voidaan näyttää yksityiskohtia ymmärryksen syventämiseksi. Kuva herättää kiinnostuksen ja pysäyttää oppilaan, joka ei kykene kuuntelemaan sanallista ohjetta.

Koululuokissa kuvia käytetään yleisesti oppilaan ohjeistuksessa ja erityisesti haastavien tilanteiden ennakoinnissa. Oppilailla voi olla oma kuvakansio, jonka avulla he keskustelevat. Luontoretkillä huomasin, miten hyvin oppilaat tekevät huomioita monipuolisesta maisemakuvasta ja innostuivat löytämään samoja yksityiskohtia luonnosta. Näytin kuvia, joissa oli hiiri, kasveja puun alla ja jäkälää ja kääpä puussa. Ohjeistin oppilaat etsimään kuvakortteja puiden alta. He lähtivät innoissaan hakemaan eläinten ja kasvien kuvia. Ravintoketju-kuvan tuella jatkamme harjoitusta ja muodostamme kortteista yhdessä ravintoketjuja. Oppilaat alkavat ymmärtää eläinten yhteyksiä syvemmin.

Puhetta ei vielä kukaan tule, mutta silmissä alkaa välkkyä tuike ja nauru helisee lintujen laulussa. Nousemme lintutorniin ja poika kiikaroi haikaroita. Retken loppuksi puhumme viittomilla merestä. Olemme itse muuttuneet kuvaksi ja osaksi maisemaa.

Aistien voima

Luonnossa vilkkaat oppilaat rauhoittuvat, puheellaan luokassa häirinneet hiljentyvät. Monesti erityisoppilaaksi nimetyt oppilaat yllättävät opettajansa luonnossa. Tuoksut, metsän aistillinen hiljaisuus ja mahdollisuus liikkumiseen rauhoittavat oppilasta ja auttavat keskittymään. Luontoharjoitteet ovat usein aisteja herätteleviä, elämyksellisiä ja liikunnallisia ja siksi omiaan erityislapsille, jotka eivät osaa jäsentää aistiärsykeitä.

Monesti olen ihastunut, kun erityislapset syöksyvät luonnon syliin estottomasti. Painavat päänsä puun runkoon, tuijottavat suurennuslasilla sieniä ihmeissään ja nukahtavat autuainan mustikoiden sekaan kuunnellessaan puiden huminaa. Jostain sisimmästä kumpuaa ihastus ja kiinnostus luontoon ja elämykselliset harjoitteet innostavat epäilevän oppilaan.

Aluksi voi tulla vastustusta, mutta omalla innostuksella ohjaaja voi saada vastustavan lapsen innostumaan ja kiinnostumaan luonnon tutkimisesta. Tosin se voi viedä aikaa ja vaatia keskittymistä sekä ryhmän yhteisten sääntöjen luomista. On hyvä, jos sama ohjaaja lähtee erityisryhmän kanssa luontoon useita kertoja. Omilla retkilläni olen pyrkinyt siihen, että ainakin osa ryhmistä pääsee 2-3 retkelle erilaisiin ympäristöihin. Annan myös kaikille opettajille materiaalit, jolloin ajatus kuvien ja aistien yhdistämisestä luontokokemukseen leviää.

Luonnossa liikkuminen on yleensä oppilaista mieluista. Elämykselliset harjoitteet innostavat kokemaan, ja oppilas voi käsittää luonnossa ollessaan jokin vaikean asian, jota ei ole ymmärtänyt oppitunnilla. Tärkeintä on kuitenkin myönteinen kokemus luonnosta ja itsestä sen osana.

Keväisellä retkellä nuoret kalastavat vesihyönteisiä haavilla ja poika katsoo kehyksen läpi joen varrta. Sitten hän ripustaa kehyksen puun oksaan ja huomaa hennon vihreän silmun. Toinen poika istuu nurmikolla ja järjestää vesihyönteiset määrityskaavion mukaan. Tyttö laskee jalat ja siivet. Olemme yhdistäneet luontokokemukseen ja yhteen retkeen oppituntien kirjjon.

Lajikuvakorteista on järjestetty ravintoketju.

Kuvakorteilla ohjeistetaan tehtävät Puuystävä ja Metsän aarteita.

9 Lähiluonto ulkoluokkana

Maksuttomia ulkoluokan opetuskohteita ovat muun muassa puistot, koulujen lähimetsät, ranta tai vaikkapa kesantopelto. Helpointa on hyödyntää ulkoluokkana koulun pihaa, jossa voi asfaltillakin tehdä monenlaisia tehtäviä eri oppiaineissa. Koulut ovat lähiluonoltaan erilaisia, mutta Suomessa tuskin on koulua, jonka ympäristössä ulkoluokkailu on mahdotonta. Erilaiset suojarakenteet, kuten laavut ja kodat, mahdollistavat ympäristöstä ulkoluokkailua kouluympäristön ulkopuolella.

Ulkoluokka on oiva paikka oppia vastuuseen ympäristöstä. Lähiluontoa saa hyödyntää jokamiehenoikeuksien, kunhan muistaa, että liikkuminen isolla ryhmällä herkässä maastossa voivat jättää luontoon ei toivottuja jälkiä.

Monipuolisten ulko-oppimisympäristöjen saavutettavuus ja säilyminen koulujen lähiympäristössä ei ole itsestään selvää. Koulujen kannattaa olla aktiivisia toimijoita kaupunkisuunnittelussa. Yhteydenpidolla maankäytöstä vastaaviin viranomaisiin edistetään tietoisuutta ulko-oppimisympäristöjen merkityksestä ja mahdollistetaan parhaimmillaan pysyvän ulkoluokkapaikan syntyminen. Oppilaiden osallistuminen kaupunkisuunnitteluun tuottaa kaikille parempaa ympäristöä ja oppilaista kasvaa osaavia ympäristökansalaisia.

Moni kunta tarjoaa kouluille mahdollisuuden käyttää julkista liikennettä lähiluontokohteisiin siirtymiseen. Myös polkupyöräily on hyvä vaihtoehto kauemmas kuljettaessa. Retki lähimpään kansallispuistoon vaatii enemmän järjestelyä, mutta on suositeltava kokemus jokaiselle suomalaiselle koululaiselle. Kansallispuistoissa on luonnontilaisen kaltaisia luontohelmiä, retkeilyä tukevia rakenteita ja palveluita.

Jokamiehenoikeudet ulkoluokassa

Luonnossa opettaessa tulee muistaa jokamiehenoikeudet. Suomessa jokamiehenoikeudet ovat hyvin laajat ja mahdollistavat kaikkien luonnossa liikkumisen. Opetuksessakin voi hyödyntää lähiluontoa ja luonnonmateriaaleja ilmaiseksi ja lupaa kysymättä jokamiehenoikeuksien rajoissa. Jokamiehenoikeudet opitaan parhaiten käytännössä, joten ulkoluokassa kannattaa huomioida ne johdonmukaisesti ja opetella toimimaan siten, että ulkona oppimisesta jää luontoon mahdollisimman vähän jälkiä.

Jokamiehenoikeudet tarkoittavat sitä, että kaikilla on oikeus käyttää luontoa, vaikka ei olisi maa-alueen omistaja. Maanomistajalle ja luonnolle ei kuitenkaan saa aiheutua vähää suurempaa haittaa luonnossa olemisesta. Jokamiehenoikeuksiin sisältyy ajatus, ettei luontoon saa käytöstä jäädä pysyviä jälkiä. Ulkoluokassa on huomioitava maaston kulumisen ryhmän käytössä: Isossa ryhmässä kuljettaessa hyödynnetään aina valmiita polkuja eikä liikuta tarpeettomasti herkillä alueilla kuten kuivalla jäkäläkankaalla tai jyrkässä rinteessä. Pysyvä ulkoluokka perustetaan yhteisymmärryksessä maanomistajan kanssa. Kokoontumista ja leikkejä varten on järkevää valita tietty sama alue, kuin kuluttaa metsänpohjaa laajalla alueella. Luonnonsuojelualueilla tulee huomioida alueiden käyttörajoitukset ja se, ettei ulkoluokkatoiminnalla vaaranna alueen suojelun tavoitteita. Esimerkiksi kasvillisuutta suojelemaan perustetulla suojelualueella ei ole syytä leikkiä aluskasvillisuutta kuluttavia juoksuleikkejä.

Keskeisiä asioita ulkoluokkatoiminnan kannalta on jokamiehenoikeus kerätä maassa irrallaan olevia luonnon esineitä kuten risuja, käpyjä ynnä muita kasvinosia ja vähäisessä määrin kiviä. Näytteitä kasvavista kasveista voi ottaa, kunhan näyte on pieni suhteessa kasvin kasvustoon. Jokamiehenoikeudet eivät oikeuta katkomaan kasvavien puiden oksia. Sammalia ja jäkälää ei saa kerätä ilman maanomistajan lupaa, mutta pienen näytteen niistäkin saa ottaa.

Jokamiehenoikeudella saa

- liikkuu jalan, hiihtäen ja pyöräillen luonnossa, kuten metsissä, luonnon niityillä ja vesistöissä
- oleskella ja yöpyä tilapäisesti alueilla, joilla liikkuminen on sallittua
- poimia luonnonmarjoja, sieniä ja rauhoittamattomia kasveja
- veneillä, uida ja kulkea jäällä
- onkia ja pilkkiä suurimmassa osissa vesistöjä.

Jokamiehenoikeudella ei saa

- kulkea pihoilla, istutuksilla tai viljelyksessä olevilla pelloilla
- kaataa tai vahingoittaa kasvavia puita eli oksia ei saa taittaa
- ottaa kuivunutta tai kaatunutta puuta
- ottaa sammalta tai jäkälää
- tehdä avotulta toisen maalle
- häiritä kotirauhaa esimerkiksi leiriytyväällä liian lähellä asumuksia tai meluamalla
- roskata ympäristöä
- ajaa moottoriajoneuvolla maastossa
- häiritä tai vahingoittaa lintujen pesiä ja poikasia
- häiritä eläimiä
- kalastaa ja metsästää ilman asianomaisia lupia
- pitää koiraa vapaana taajama-alueella, kuntopolulla tai toisen alueella tai ylipäätään vapaana 1.3. - 19.8. välisenä aikana.

JOKAMIEHENOIKEUDET PANTOMIIMILLA

Asetutaan piiriin. Kerrotaan tai kerrataan jokamiehenoikeudet. Ohjaaja antaa osallistujille kerrallaan yhden kortin jokamiehenoikeudesta, joka pitää esittää pantomiimina ilman sanoja. Jos tekeminen on kielletty, tehdään ensin käsillä X sen merkiksi. Muut arvaavat, mistä tekemisestä on kysymys. Lopuksi jutellaan vielä yhdessä jokamiehen oikeuksista.

Koulujen lähimetsät kaupunkisuunnittelussa

Iida-Maria Koskela & Sampo Vesanen

Yhä useampi koulu sijaitsee kaupungissa rakennetussa ympäristössä. Jotta lähiluontoa olisi helppo hyödyntää säännöllisesti osana opetusta, koulujen tulisi sijaita lähellä viheralueita. Ympäristöministeriön suosituksen mukaan etäisyys viheralueista saisi olla korkeintaan 300 metriä. Luontoympäristön tarjoamien oppimismahdollisuuksien lisäksi luonnossa oleminen on tärkeää ihmisten terveyden ja hyvinvoinnin kannalta. Luontokontaktit monipuolistavat mikrobistoa ja vahvistavat immuunipuolustusta. Nämä suojaavat ihmisiä tulehdusperäisiltä sairauksilta kuten astmalta, allergioilta ja suolistosairauksilta. Erityisen tärkeää on, että kehittyvät lapset ja nuoret ovat kosketuksissa luonnon kanssa. (Paloniemi ym., 2017.)

Suomen ympäristökeskus (SYKE) on tutkinut koulujen lähiympäristöä ja etäisyyttä viheralueista Helsingin, Tampereen ja Turun kaupunkiseuduilla. Monimuotoiset metsät ovat terveyden ja hyvinvoinnin kannalta edullisimpia ympäristöjä. Siksi analyysissä tarkasteltiin koulujen etäisyyttä metsistä. Jokaisella näistä kaupunkiseuduista noin 40 prosenttia peruskouluista sijaitsee yli 300 metrin päässä metsästä. Alakoulut sijaitsevat useammin metsän läheisyydessä kuin yläkoulut erityisesti Tampereen ja Turun seuduilla. (Suomen ympäristökeskus, 2018.)

Ympäristö ja viheralueet ovat erilaisia eri kaupunkivöyhykkeillä. Jalankulkuvöyhykkeillä enemmistö maa-alasta on rakennettua aluetta. Helsingin, Tampereen ja Turun jalankulkuvöyhykkeillä sijaitsevien koulujen lähiympäristöistä vain hyvin pieni osuus on metsiä. Metsien ja muiden viheralueiden osuus koulujen ympäristöissä kasvaa joukkoliikennevöyhykkeelle siirtyessä. Eniten metsiä on kaupunkiseutujen autovöyhykkeillä. Helsingin, Tampereen ja Turun seuduilla 20–30 prosenttia autovöyhykkeillä sijaitsevien peruskoulujen lähiympäristöistä on metsää. Viheralueita kuitenkin täydentävät puistot ja piha-alueet. Kaikista analysoiduista kouluista Helsingin, Tampereen ja Turun seuduilla 12 ei sijaitse metsän eikä puiston läheisyydessä.

Erilaiset kaupunkivyöhykkeet tarjoavat erilaisia mahdollisuuksia ulkona oppimiseen. Mikäli koulun ympäristössä ei ole ulkona oppimiseen soveltuvaa lähiluontoa, luontoa voidaan tuoda kouluihin myös hyödyntämällä esimerkiksi kasvatuslaareja, koulupuutarhoja ja komposteja. Niiden avulla oppilaat voivat tutustua luonnon kiertokulkuun ja kiertotalouden periaatteisiin sekä harjoitella vastuunottoa. Samalla he altistuvat terveyttä edistäville luonnon mikrobeille (Paloniemi ym., 2017).

Vaikka SYKE:n analyysi on tehty Suomen suurimmilla kaupunkialueilla, rakennetun ympäristön osuus kaupungeissa kasvaa koko ajan ympäri Suomea. Toimivan kaupunkisuunnittelun kannalta on hyödyllistä, että opettajien ja kaupunkisuunnittelijoiden välillä on vuoropuhelua. Lähiluonnon terveyshyödyt ja lähiympäristön suunnitteluun osallistuminen ovat vielä uusia aiheita Suomessa ja Euroopan tasolla. Jotta koulujen lähiympäristö olisi mahdollisimman käytännöllinen opetuksen järjestämisen kannalta sekä tukisi oppilaiden terveyttä, hyvinvointia ja oppimista, tällaiseen yhteistyöhön kannattaa kuitenkin ryhtyä rohkeasti. Keskustelua voi käydä esimerkiksi maankäytön, liikenteen ja palvelujen suunnittelijoiden kanssa. Myös lasten vanhempien, lähialueen harrastusten vetäjien ja muiden lähiluonnon käyttäjien ajatuksia olisi hyvä kuulla kaupunkisuunnittelussa. (Paloniemi, 2017.)

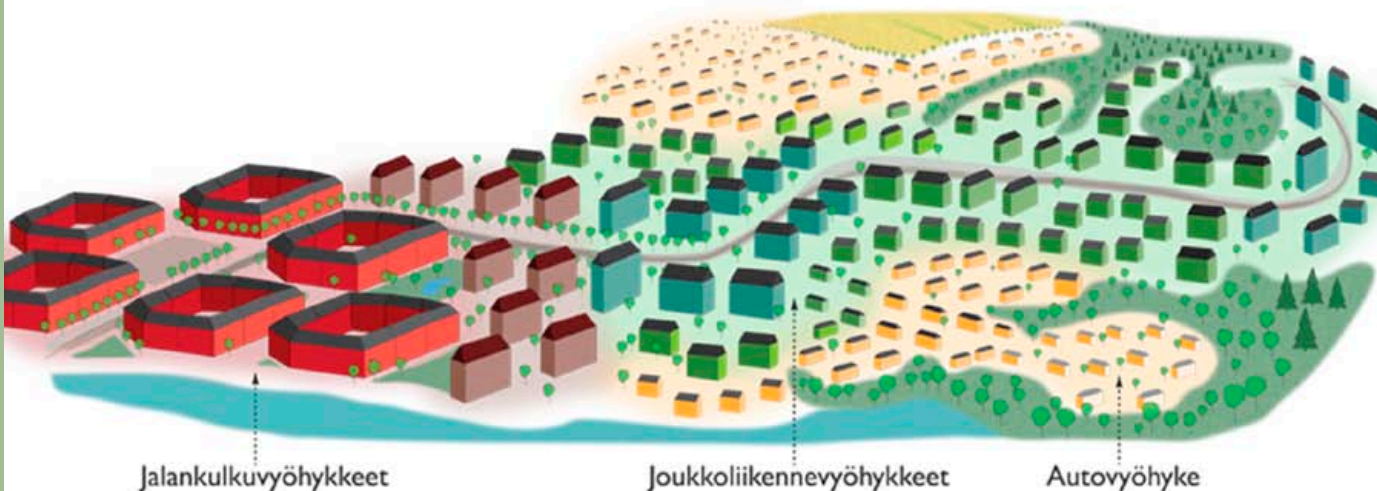
Suosituksat kasvavien kaupunkiseutujen koulujen opettajille

- o Osallistu rohkeasti vuoropuheluun kaupunkisuunnittelun kanssa.
- o Tunnista kaupungin eri osien erot ja ota ne huomioon opetusta ja lähiympäristön kehittämistä suunnitellessasi. Kantakaupungissa lähiluonto ja sen hyödyntäminen on erilaista kuin esikaupunkialueella.
- o Lähiluonnon terveyshyödyt ja lähiympäristön suunnitteluun osallistuminen ovat vielä uusia aiheita. Jaa keskeisille toimijoille riittävästi tietoa lähiluonnon hyödyistä terveydelle ja oppimiselle.
- o Oppilaiden osallistaminen lähiympäristön suunnitteluun voi olla mielekäs oppimiskokonaisuus ja edistää opetussuunnitelman mukaista oppimista.
- o Käynnistä paikallisia ja alueellisia kokeiluja uusien ratkaisujen löytämiseksi.

Oppilaat mukaan kaupunkisuunnitteluun

Opettajat voivat osallistua kaupunkisuunnitteluun myös yhdessä oppilaiden kanssa. Valtakunnallinen opetussuunnitelma ohjaa tekemään yhteistyötä koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Oppilaiden tulee saada kokemuksia demokraattisesta osallistumisesta sekä yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta ja päätöksenteosta. Osallistuminen kaupunkisuunnitteluun tukee oppilaiden ongelmanratkaisu- ja yhteistyötaitojen kehittymistä sekä vahvistaa heidän kokemaansa toimijuutta. Kokemuksen avulla oppilaat voivat myös harjoitella ilmaisu- ja argumentointitaitojaan sekä pohtia kriittisesti kaupunkisuunnitteluun vaikuttavia moninaisia tekijöitä ja arvoja. Nämä ovat hyvin keskeisiä taitoja, joita tarvitaan aktiiviseksi yhteiskunnan jäseneksi kasvamiseksi sekä kestävän tulevaisuuden rakentamiseksi. (Opetushallitus, 2014; UNESCO, 2017.)

Oppilaita osallistavan projektin onnistumisen kannalta on tärkeää, että oppilaita kuunnellaan aidosti ja heidän ajatuksiaan otetaan huomioon suunnitteluprosessissa ja projektin lopputuloksessa. Opettajan tulisi luottaa oppilaidensa kykyihin vaikuttaa ja onnistua projektissa. Muuten kokemus voi passivoittaa oppilaita ja saada heidät tuntemaan, että heidän osallistumisellaan ei ole merkitystä. Lisäksi on tärkeää, että oppilaat ovat aidosti kiinnostuneita ja innostuneita osallistumismahdollisuudesta, sillä oppilaiden oma innostus motivoi heitä panostamaan projektiin. Opettajan onkin hyvä miettiä, kuinka tehdä päätöksentekoon vaikuttamisesta oppilaita kiinnostavaa. Oppilaiden kanssa kannattaa myös korostaa projektin aikana opittavia tietoja ja taitoja, jotta he kokevat kokemuksen arvokkaaksi, vaikka yhteiskunnallinen vaikuttaminen voikin olla monimutkaista ja haastavaa. (Chawla & Cushing, 2007; Hofman, 2015; Katsenou, Flogaitis & Liarakou, 2013.)

Kaupungin voi nähdä koostuvan eri vyöhykkeistä, joilla kaupungin rakenteesta johtuen arjen liikkuminen ja luontoaltistus on erilaista.

Koulumetsän turvaaminen

Virpi Sahi, ympäristöpäällikkö

Kouluyhteisön kannattaa panostaa siihen, että lähimetsän pysyvyys koulumetsänä turvataan ja ollaan aktiivisia lähiympäristön maankäytön suunnittelussa. Hyvä lähtökohta on Koulumetsäoppaan alkukartoituslomake, jonka avulla voidaan opettajanhuoneessa yhdessä koota käsitteitä tärkeistä ulko-oppimisympäristöistä ja niiden tulevaisuuteen liittyvistä ideoista, toiveista tai huolista. Samalla voidaan kartoittaa ketkä ja kuinka usein kutakin opetusaluetta käyttävät ja miettiä miten käyttöä voitaisiin lisätä. Koulun ulkoluokkana käyttämän lähimetsän osalta on hyvä yhdessä tiedostaa, kuka metsän omistaa ja mikä on alueen kaavatilanne. On tärkeää, että myös rehtori on mukana koulumetsän pysyvyyden turvaamisessa, onhan kyseessä koko koulun yhteinen asia.

Opettajien yhdessä tekemää alkukartoitusta kannattaa täydentää lasten näkökulmalla oppitunneilla tehtävillä metsätehtävillä, joita löytyy Koulumetsäoppaasta. Kun kouluyhteisössä on muodostunut käsitys lähimetsän merkityksestä, on aika ottaa yhteyttä maanomistajaan. Viesti voi olla esimerkiksi, että metsä on niin ja niin monen oppilaan ahkerassa ulkoluokkakäytössä, että koulumme toivoo yhteistyötä alueen ja sen luonnon turvaamiseen opetus- ja retkikäytössä.

Typillisesti koulun lähimetsän omistaa kunta tai kaupunki. Kunta on joka tapauksessa myös se taho joka tietää, mitä suunnitelmia metsäalueelle on luvassa, sillä kunta vastaa maankäytön suunnittelusta. Kannattaa reippaasti kysyä kaavoituksesta vastaavalta taholta, millainen kaava on voimassa, ja onko uutta kaavahanketta vireillä. Katso tarkempia ohjeita Koulumetsäoppaasta.

Koulumetsän turvaamisen kannalta koulun osallistuminen kaavoitukseen on tärkeää. Vaikkei kaavoitusprosessia olisi vireillä, maankäytön suunnittelusta vastaavalle taholle kannattaa viestiä koululle tärkeistä lähiluontokohteista. Koulu voi esittää metsäalueen säilyttämistä kaavassa vähintään viheralueena tai erityisenä arvometsäkohteena. Myös suojele on mahdollista, jos metsä on METSO:n eli Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelman kriteerien mukainen, tai siellä on muita luontoarvoja. Tällöin on tärkeää huolehtia myös siitä, ettei ulkoluokkakäyttö vähennä luontoarvoja.

Koulut ja päiväkodit arvostavat aitoa metsäluontoa lähellä. Espoossa tehdyn selvityksen mukaan 65 prosenttia opettajista ja kasvattajista oli tyytyväisiä lähimetsään nykyisellään, 19 prosenttia ei osannut ottaa kantaa ja 16 prosenttia toivoi joitakin metsänhoitotoimia. Toivottua koulumetsän hoitoa oli ennen kaikkea roskien siivous. Lisäksi toivottiin esimerkiksi kallistuneen puun eli konkelon kaatoa, polkujen ja kokoontumispaikkojen pitämistä kulkukelpoisina, maapuiden jättöä ja haitallisten vieraslajien poistoa. Raskaampia metsätöitä ei toivonut kukaan.

Vaikkei kunnalla olisi ulkoluokkana käytetylle alueelle muita maankäyttösuunnitelmia, ei koulun lähimetsän säätyminen nykyisellään ole itsestäänselvyys. Ei ole ennenkuulumatonta, että metsäkone yllättäen saapuu lähimetsään ja aloittaa raivauksen, harvennuksen tai jopa avohakkuun.

Onkin varsin hyödyllistä olla aktiivisesti yhteydessä maanomistajaan koulun ulkoluokkatoiminnasta ja neuvotella mahdollisuudesta, että koulun lähiluonnon hoidossa otettaisiin huomioon lasten ja nuorten näkökulma, luonnon monimuotoisuuden säilyminen ja opetuskohteen erityiset paikat. Puuntuotannon näkökulmasta arvottomat pusikot tai maapuut ovat luonnon monimuotoisuudelle tärkeitä ja oppilaille paikkoja piiloleikkeihin tai kokoontumispenkeiksi. Monissa virkistysmetsissä ei edes tavoitella puuntuotantoa. Yhdessä toimien voidaan paremmalla suunnittelulla välttää vain tavan vuoksi tehtävää metsänhoitoa, joka vähentää alueen käytettävyyttä.

Paras olisi, jos koulu voisi päästä esimerkiksi kunnan metsäsuunnittelun kanssa samalla kartalle, eli näyttämään kuvialueelta kohteet joihin ei kaivata toimenpiteitä ja toisaalta paikat, joissa halutaan esimerkiksi yksittäisen puun kaatoa. Yhteistyö kunnan kanssa voi parhaimmillaan kehittyä niin, että päästään yhdessä kehittämään lähimetsään luontopolkuja tai ulkoluokan laavupaikkaa.

Myös moni yksityinen maanomistaja ymmärtää, mikä merkitys on lasten luontosuhteella. Maanomistajan kanssa voidaan pyrkiä sopimaan alueen käytöstä opetusalueena ja mahdollisesti esittää toiveita sen hoidon suhteen.

Turengin koululaiset lähdössä lähimetsään.

Suomen luonnonsuojeluliiton Koulumetsäopas neuvoo eteenpäin

Suomen luonnonsuojeluliitto selvitti koulujen ja päiväkotien tärkeiden metsien käyttöä ja turvaamisen keinoja Koulumetsät arvoonsa -hankkeessa. Hankkeessa kehitettiin monialaisesti koulumetsän konseptia.

Koulumetsä on koulua tai päiväkotia lähellä oleva pysyvä metsäluontokohde, joka sopii lasten ja nuorten opetuksen, kasvatuksen ja virkistys tarpeisiin. Ulkona oppiminen aineesta ja aiheesta riippumatta sekä metsäluonnon monimuotoisuuden vaaliminen ovat tärkeitä tavoitteita.

Hankkeen tuloksena syntyi Koulumetsäopas, josta löydät myös tässä artikkelissa mainitut tehtävät. Koulumetsäopas on ladattavissa sähköisenä Suomen luonnonsuojeluliiton verkkosivuilta www.sll.fi ja kirjana sitä voi tiedustella Luontokaupasta.

Kuva: SLL Koulumetsäopas/Jetro Staven

Suojaa ulkoluokkaan

Ulla Myllyniemi, luokanopettaja, ympäristökasvattaja

Siirrettävät suojat, pressu tai tarppi

Opetuksen voi mainiosti viedä ulos ilman rakennettuja suojia. Ulos voi mennä lähes säällä kuin säällä, kunhan vain varusteet ovat säänmukaiset – niin vaatetus kuin oppimateriaalitkin. Tarpeen vaatiessa voi suojaksi virittää pressun tai laavukankaan eli tarpin tai vaikka useampia niin, että jokaiselle toimintapaikalle riittää omansa. Se antaa lisää mahdollisuuksia ulkoluokan käyttöön märemmilläkin keleillä.

Mukaan otettavien pressujen ja tarppien hyvä puoli suojana on se, että ulkoluokka voidaan siirtää aina toimintaan sopivaan ympäristöön. Jos mahdollista, kannattaa käydä etukäteen katsomassa aluetta ja suunnitella, mihin sadesuojat kiinnittää ja mitä toimintoja niiden alle aikoo. Pressun voi helposti heittää myös maahan istuin- tai tutkimusalustaksi tai kiinnittää puihin tuulensuojaksi.

Laavu

Pysyvässä ulkoluokassa on mukava olla kiinteä suojarakenne, kuten laavu tai kota. Laavu on ulkoluokan monikäyttöinen tukikohta, helpompi ja halvempi rakentaa, mutta toisaalta avoin ilkevallalle. Makuulavitsan sijaan ulkoluokan laavuun kannattaa rakentaa penkit reunoille, jolloin laavua voi käyttää opetuspaikaksi. Laavun penkit ovat kuin istumapaikka luokassa: hyvä tapa koota oppilaat ulkoluokkaan saavuttaessa yhteen ja antaa alkuohjeistus. Sateella ja tuulella laavun katoksen alle saadaan tarvittaessa sekä toimintapaikka, tarvikkeet että koko luokan sateelta suojaan. Laavu on myös hyvä kokoontumispaikka, kun tehtävien toiminta-alueita on eri puolilla lähiympäristössä. Jos laavun eteen rakennetaan tulisija, myös sen ympärille kannattaa rakentaa penkit. Rakennettu kokoontumisalue laajenee ja käyttökelpoisuus lisääntyy. Tällaiselle laavulle mahtuu helposti enemmänkin porukkaa.

Pressu on viritetty tiipiiksi metsävälituntialueella.

Otalammen luontoeskarit paistavat kodassa makkaraa.

Ulkoluokan rakenteet voivat olla yksinkertaisia toteuttaa, kuten tämä kätevä repputeline.

Kota

Kota antaa laavua paremman suojan niin sateelta kuin kylmältä ja on lukittavissa. Kodan sisällä on tulisija, joka antaa sekä lämpöä, valoa että mahdollisuuden valmistaa ruokaa tai juomaa kodalla. Tulisijan ympärillä kannattaa olla laskutasot ja tulisijassa siirrettävä grillausritilä, jonka päällä saa paistettua ja keitettyä helposti isompia määriä. Kodan seinämille rakennetaan kiinteät penkit, yläosaa kiertämään hyllyt, joilla voi säilyttää tavaroita. Kodan sisälle voi jättää ulko-opetustarvikkeita vakinaiseksi varustukseksi, jolloin niitä ei tarvitse kuljettaa mukana joka kerta, kun lähtee koululta. Kodan edustalle kannattaa rakentaa penkit tai pöytäryhmä, johon mahtuu koko luokka kerralla istumaan. Penkkejä voi käyttää paitsi istuimina myös pöytinä ja askartelualustana.

Varustelu

Kiinnityskoukkuja tai ripustuspaikkoja kannattaa laittaa sekä laavun tai kodan sisälle että ulkoseinille. Näihin voi ripustaa reppu sekä muita käyttötarvikkeita. Pysyvässä ulkoluokassa on syytä olla myös kuivakäymälä ja polttopuuvarasto. Hyvin varustetulle kodalle voi koko ulkoluokkatoiminnan siirtää kokopäiväisesti. Tästä ovat hyvänä esimerkkinä jo nyt Suomessa toimivat ulkoesikoulut tai luontopäiväkodit. Hyvin huonolla kelillä on mukava olla kodan lämmössä ainakin väliaikaisesti, mutta kodan koko rajoittaa käyttäjien määrää. Jos kodalla ollaan pitkää aikaa, pitää miettiä hygieniasioita, kuten käsienpesua, vessassa käyntiä ja ruokailua. Maitokärryt on kätevä väline kuljettaa vesikanistereita, ruokia, ruokailuvälineitä tai muita painavia esineitä.

Nuotiotuli lämmittää kylminä päivinä ja luo tunnelmaa ulkoluokassa. Samalla opitaan retkeilytaitoja, kuten nuotion sytyttämistä, puiden pilkkomista tai retkiruoan valmistamista. Tulilla istuessa voi käydä monenlaisia opetuskeskusteluja - tai vain fiilistellä...

Ulkoluokkailu ei ole kiinni varustelusta. Jokaisen ulkona opettavan kannattaa tarkastella omaa opetusympäristöään ja miettiä, mikä juuri sinne parhaiten sopii ja on mahdollista. Ulos voi lähteä, vaikka ei olisi minkäänlaista suojaa varattuna. Sateen sattuessa ollaan sateessa, suojaa voi löytää vaikka puun alta, jos on tarpeen. Ulkoluokka on kuitenkin pohjimiltaan tapa tehdä opetustyötä, ja näitä tapoja on tuhansia. Ei kun ulos opettamaan!

Pressu vai tarppe?

Materiaali on pressun eli kevytpeitteen suurin ero tarppeihin eli laavukankaaseen. Pressu on säänkestävästä materiaalista tehty peite, jossa on purjerenkaita jokaisella sivulla. Pressun voi hankkia isoista marketeista tai rautakaupoista.

Laavukangas on laadukkaampi ja monipuolisempi suoja kiinnitettynä. Tarpissa voi olla kiinnityspisteitä paitsi reunoissa, myös keskellä kangasta, jolloin sen voi ripustaa useammalla eri tavalla ja muotoilla helpommin käyttöön sopivaksi. Tarpikankaita voi ostaa retkeilyvarusteita myyvistä liikkeistä. Arvokkaampaa tarppea ei ehkä halua käyttää alustana maassa.

Laavu vai kota?

Laavulla pärjää oikein hyvin, jos ulkoluokkailee esimerkiksi pari tuntia kerrallaan huonollakin säällä ja hyvällä säällä tietenkin vaikka koko päivän. Kodan edut tulevat siinä, jos haluaa oikeasti olla jatkuvasti ja pitkäaikaisesti ulkona säästä riippumatta. Laavun ja kodan ympäristön voi rakentaa hyvin samantasoiseksi ja varustella omien tarpeiden mukaisesti riippumatta rakennetun suojan tyypistä.

Taidenäyttely on tehty kodan lähimetsään.

Otalammen laavu ja kota ovat myös koulun käytössä.

Lankapunos osoittaa lähimetsän tärkeän paikan.

Takapihalta alkava seikkailu

Milla Tuormaa, luontokoulun opettaja

Lapsen tavassa katsoa luontoa on jotain alkukantaista ihailua. Lasten kanssa aikuinen kumartuu puun alle. Rakentaa ja selvittää yhteyksiä eläinten ja kasvien välillä. Pohtii mihin mikin kuuluu ja mistä on riippuvainen. Ympäristökasvatuksessa pu-notaan yhteyksiä olevaisten välille ja todetaan, että olemme kaikki toisistamme riippuvaisia.

Haltijoita ja eläintarinoita

Tarinaretkikirjassani "Takapihalta alkaa seikkailu" on ideana, että lapsille kerrotaan eläintarinaa retken aikana ja he eläytyvät eläinten osaan tarinassa pienten aisti- ja elämysleikkien kautta. Lapset saattavat tutkia luopilla ja kerätä itselleen ruokaa: käpyjä, lehtiä, kaarnaa, marjoja. Leikeissä kaarna voi muuttua lihaksi ja kivet olla hedelmiä. Tarinan jatkuessa metsään tehdään majoja pienille keppinukke-eläimille ja kerätään niille ruokaa, joka on levitetty hyönteis-, kasvi ja marja- sekä sienikortteina metsään.

Eläintarinoiden lisäksi olen käyttänyt ympäristökasvatuksessa luontomyytti-kertomuksia elävöittämään retkiä. Puiden koloista voi etsiä paitsi hyönteisiä niin myös keijukaisia ja merkkejä maahisista ja haltioista. Vanhojen uskomusten mukaan metsässä asui metsän väki, haltioita kuten Tapio, Mielikki ja heidän lapsiaan Tuulikki ja Tyytikki. Siellä kulki Hiisi metsän peikko, joka ei suinkaan ollut vain paha vaan lepyttävissä. Metsään mentiin puhumaan haltioille, pyytämään heitä eläimiä kuten oravia Tuulikilta tai Kääriäiseltä, kettujen haltialta, kettuja. Tapio antoi riistaa tai suojaa karhulta ja Mielikki saatoi näyttää marjapaikan.

Luontomyytti-kertomukset ohjaavat lapset kiinnostumaan runoista ja tarinoista. Luontoretkeä voikin jatkaa kirjoista kirjastossa ja koulussa.

Kiitollisuutta lähiympäristöstä

Tarinoiden kautta metsä sulkee syliinsä ja pieni kaupunkimetsäkin muuttuu satumetsäksi tutkimalla ja kokemalla puiden ja sammaleen kosketuksen. Lapsille pienikin metsä on metsä, jos siellä voi kulkea vapaasti tutkien ja seikkailen. Lapselle voi riittää pari puuta ja pusikkaa, joiden lomaan rakennetaan majo-

ja lähimetsässä kerrotuista eläintarinoista voi oppia eläimen käyttäytymistä. Luontomyytti-kertomuksista voi oppia kunnioitusta ja kiitollisuutta: antamaan lahjan pyhälle puulle ja kuiskaamaan salaisuutensa metsän väelle.

Retken loppuksi jokainen valitsee oman puun ja hiljentyä sen alla. Kerron tarinaa puun elämästä ja sen olennoista. Havainnoimme puun eri tasoilla asuvia olentoja ja kuuntelemme sekä tunnustelemme puuta. Hiljennymme silmät kiinni kuuntelemaan linnunlaulua oksilla. Poika sanoo jälkepäin, että kuuli sateen.

Havainnoimisen taito on tylsistynyt, kuljemme kiireellä pyhäntymättä, kuulematta mitään ehkä vielä kuulokkeet korvilla ja silmät kiinni ruudussa. Joku saattaa vielä varoittaa, älä poikea polulta, astu metsään, voit eksyä ja kaatua. Onko se niin vaarallista? Entä jos voin löytää rauhan ja ihmeen? Meidän kaikkien olisi hyvä opetella jälleen katsomaan ja koskemaan metsää uudella tavalla ja uudesta näkökulmasta: leikitellä lentämistä, kuvitella oksistoon hirven sarvet ja rajata kehyksellä sammaleeseen taideteos. Silloin lähimetsästä voisi löytyä salaisuus, ihme ja päivittäinen rauha.

Olisi tärkeää säästää koulujen päiväkotien lähelle tarpeeksi viherympäristöä. Metsä rikastaa mielikuvitusta ja sanavarastoa ja antaa hyvää pohjaa pienten koulutielle. Kun lähimetsässä käydään usein puista voi tulla kuin ystäviä, joita halutaan tulla uudestaan tapaamaan.

Tärkeä koulumetsä

Helsingin keskuspuisto on tärkeä ulkoluokka-alue monelle Helsingin alueen koululle sekä päiväkodille. Siellä suunnistetaan, käydään Metsämörri -retkillä ja ympäristöopin tunneilla. Koululaisten lisäksi Helsingin keskuspuistossa virkistäytyy enemmän ihmisiä kuin kansallispuistoissa. Lähimetsät ja keskuspuistot ovat tärkeitä rauhoittumisen ja virkistäytymisen paikka monille kaupunkilaiselle.

Kaupunkimetsien puolustamisessa tarvitaan kansalaisaktiivisuutta ja rohkeutta sanoa mielipiteensä. Sen voi tehdä myös luovasti kuten taideteosten ja juhlien muodossa. Oma luontokouluni Kiertävä luontokoulu Naakka on ollut aktiivisesti mukana Helsingin keskuspuiston puolustamisessa. Tilanne on vielä epävakainen, mutta voi olla, että kerran vielä keskuspuisto on osa Helsingin kansallista kaupunkipuistoa.

Ekaluokkalaisten ryhmä tekee retken Helsingin keskuspuistoon. Kymmenen poikaa juoksee villisti ja taiteilee puun päällä. Osalla on motoriikka- ja keskittymisvaikeuksia, mutta metsässä on tilaa temmeltää. Pojat ovat kotoisin kuudesta eri kansalaisuudesta. Muodostamme ketjun polun varteen toisiamme käsistä kiinni pitäen. Puolustamme ihmisketjulla keskuspuistoa. Oppilaiden kanssa olen etsinyt kauniita paikkoja ja merkinnyt ne nauhoihin metsään.

Helsingin keskuspuistossa eläydytään tarinaretkeen.

Kansallispuistoihin oppimaan!

*Elina Pilke, luontokasvatuspäällikkö,
Suomen luontokeskus Haltia*

Suomalaisen luonnon helmet on suojeltu kansallispuistoiksi. Kansallispuistot ovat kaikille avoimia, suuria luonnonsuojelualueita. Niiden tavoitteena on suojella luonnon monimuotoisuutta eli elonkirjoa; lajien sisäistä perinnöllistä muuntelua, lajien runsautta ja niiden elinympäristöjen monimuotoisuutta. Kansallispuistot ovat myös kansalle eli meille ihmisille - kansallispuistoissa saamme mahdollisuuden nauttia ja rentoutua luonnossa. Kansallispuistoissa on merkittäviä reittejä, luontopolkuja ja tulentekopaikkoja. Kansallispuistoissa voi myös yöpyä, sillä niissä on telttailualueita tai yöpymiseen tarkoitettuja tupia.

Samalla tavalla, kuin pidämme yleissivistävänä käyntiä kulttuurihistoriallisessa tai taidemuseossa, pitäisi myös kansallispuistoretken olla osa yleissivistystämme. Jokaisen perusopetuksen oppilaan kokemuspankista saisi löytyä vierailu kansallispuistoon, joiden luonnossa ihmisen jälki näkyy vähemmän kuin muualla ympäristössämme. Koulun lähiluonto on tärkeä arjen oppimisympäristö. Kuitenkin usein tuo lähiluonto on esimerkiksi hoidettua talousmetsää tai puistoa. Kansallispuistoissa saa mieleenpainuvan kokemuksen siitä, miltä vanhat metsät, koskemattomat suot tai rakentamattomat rannat näyttävät. Suomessa on 40 kansallispuistoa, jotka sijoittuvat eri puolille maata.

Kansallispuistoissa jokamiehenoikeutta on luonnonsuojeluyistä rajoitettu, esimerkiksi kasvinäytteiden kerääminen on kiellettyä. Marjastus ja sienestys on yleensä sallittua. Joillakin alueilla liikkuminen on sallittu vain merkityillä poluilla, toisilla puolestaan reitin voi valita vapaasti. Kansallispuistoretkien suunnittelussa apua saa Luontoon.fi-verkkosivuilta ja Metsähallituksen luontokeskuksista. Pääkaupunkiseudulla Nuuksion kansallispuistoon pääsee kulkemaan julkisilla kulkuvälineillä.

Jokaisen oppilaan kokemuspankista saisi löytyä vierailu kansallispuistoon.

10 Tukea ulkona opettamiseen

Opettajille on tarjolla monenlaista tukea ulkona opettamiseen. Luokka voi osallistua valmiiseen ulko-opetukseen LYKE-verkoston luontokouluopettajan johdolla tai tilata koululle kalakummin Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestöltä. Kansainvälinen ulkoluokkapäivä-kampanja haastaa kaikki luokat toukokuussa ulos oppimaan ja sinne voi pyöräillä Pyöräilyliiton ohjeiden mukaan. Jos on ideoita vailla, niin Mappa -materiaalipankki ja FEE-Suomen Vihreän lipun Lähiympäristö-teema on pullollaan erilaisia materiaaleja ulkoluokassa hyödynnettäväksi. Metsään oppimaan johdattavat Partion, LuontoLiiton tai SMY:n metsämateriaalit. Erinomaisia materiaaleja ulko-opetukseen löytyy myös WWF:ltä, SLL:ltä, 4H:ltä ja Suomen Ladulta. Ulko-opettajan kannattaa kouluttaa työn ohella ympäristökasvattajaksi ulkona oppimisen painotuksella Syklissä ja liittyä Ulko-opet ry:hyn saadakseen vertaistukea.

Loikkaa ulkoluokkaan kouluttautumalla

*Anna Kettunen ja Aulikki Laine,
Suomen ympäristöopisto SYKLI*

Suomen ympäristöopisto SYKLI kouluttaa opettajia ulkona oppimisen saloihin ympäri Suomen. Syklin koulutukset ovat innostavia ja mukaansatempaavia. Koulutuksissa opettajat saavat uusia oivalluksia sekä konkreettisia työkaluja lähiympäristön monipuoliseen hyödyntämiseen esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmaa tukien. Kestävä kehitys ja luonnonilmiöiden tutkiminen tarjoavat myös hyviä aiheita monialaisten oppimiskokonaisuuksien käsittelyyn. Opettajat pääsevät kokeilemaan käytännössä erilaisia toiminnallisia menetelmiä ja aloittamaan oman työnsä kehittämisen yhdessä kollegoiden kanssa.

Loikkaa ulkoluokkaan - opettajien opettamiseen

Tilaa koulullesi Syklin kouluttajat

Sykliltä on mahdollista tilata maksullisia toiminnallisia työpaikkoja luonto- ja ympäristökasvatukseen sekä kestävän kehityksen teemoista omalle koululle tai kunnalle.

Loikkaa ulkoluokkaan

Hankerahoituksen turvin opettajille on tarjolla myös opetushallituksen rahoittamia maksuttomia lyhytkoulutuksia ja ulkona oppimisen materiaaleja useista eri teemoista. Ulkoluokka-hanke ja sen nettisivut ovat liikuttaneet koululaisia ympäri Suomen. Syklin vaihtuvat lyhytkoulutusten sarjat tarjoavat erilaisia ulkona oppimisen menetelmiä kuten leikkejä, tutkimuksia, draamaa ja seikkailukasvatusta sekä esimerkkejä kestävän kehityksen teemojen käsittelyyn ulkona.

Opiskele ympäristökasvattajaksi

Syklissä voi suorittaa ympäristöalan erikoisammattitutkinnon näyttötutkintona ja valmistua ympäristökasvattajaksi ulkona oppimisen painotuksella. Opiskelu ei ole kirjattentteihin perustuvaa lukemista, vaan toiminnallista tekemistä ja ympäristökasvatukseen edistämistä omalla koululla. Koulutus tarjoaa vertaistukea, monenlaisia menetelmiä ja työkaluja ulkona oppimiseen, ympäristökasvatukseen ja kestäväan kehitykseen. Koulutuksen osana laaditaan ympäristökasvatussuunnitelma esimerkiksi lähimetsän hyödyntämisestä opetuksessa ja moni opettaja on innostunut tuottamaan valmiita materiaaleja omalle koululle ulkona oppimisen tueksi. Erään ympäristökasvattajan mukaan: "Koulutuksessa parasta on ollut oma kasvu ulkona oppimisen opettajana!"

Koulutuksissa liikutaan ulkona ja toimitaan yhdessä.

LYKE-verkoston luontokoulut - helposti ulos oppimaan!

Kati Vähä-Jaakkola, LYKE-verkosto

Suomessa on yli 50 luonto- ja ympäristökoulutoimintaa tarjoavaa toimipistettä, jotka muodostavat LYKE-verkoston. Luonto- ja ympäristökoulutoiminta on suunnattu koululuokille ja varhaiskasvatusryhmille, joille LYKE-verkoston toimipisteet tarjoavat eri pituisia luonto- ja ympäristökouluohjelmia. Monissa toimipisteissä on yksittäisten ohjelmien lisäksi tarjolla myös kummiryhmätoimintaa, jossa sama ryhmä osallistuu toimintaan useamman kerran vuodessa. Osa toimipisteistä kiertää välineistön kanssa kouluilla ja päiväkodeilla.

Luontokoulupäivä toimii myös erinomaisena täydennyskoulutuksena luokan toimintaan osallistuvalla opettajalle, joka saa päivän aikana malleja ja vinkkejä toiminnalliseen opetukseen. LYKE-toimipisteissä työskentelee ympäristökasvatuksen ammattilaisia, joilta voi kysyä neuvoja vierailun jälkeenkin. Myös välineiden lainausmahdollisuutta kannattaa tiedustella.

LYKE-verkoston toimipisteet järjestävät lisäksi opettajille ja kasvattajille koulutuksia esimerkiksi ulkona oppimisesta, luonto- ja ympäristökasvatuksesta sekä kestävän kehityksen teemoista.

Luonto- ja ympäristökoulutoiminta perustuu valtakunnallisiin varhaiskasvatus- ja opetussuunnitelmiin ja tukee niissä asetettuja kestävän kehityksen kasvatuksen tavoitteita. Oppiminen on monialaista, elämyksellistä ja tutkivaa. Oppimisympäristönä on luonto tai muu toiminnallisen oppimisen mahdollistava ympäristö kuten museo tai luontokeskus. Toiminnan tarkoituksena on tukea perusopetusta ja varhaiskasvatusta ulko-opetuksessa ja kestävän kehityksen kasvatuksessa.

LYKE-verkoston toiminta on sertifioitua eli jokaisen toimipisteen tulee täyttää luonto- ja ympäristökoulutoiminnan kriteerit. Toiminnan laatu varmistetaan vertaisauditoinneilla. Toimipisteet myös keräävät toiminnastaan palautetta, jonka pohjalta ne kehittävät ohjelmiaan ja toimintaansa.

LYKE-verkosta koordinoi ja kehittää Suomen luonto- ja ympäristökoulujen liitto ry, joka on valtakunnallinen nuorisolan palvelujärjestö. Luonto- ja ympäristökoulujen lisäksi verkostossa on mukana Metsähallituksen luontokeskuksia, nuorisokeskuksia, leirikouluksia ja muutamia muita samankaltaista toimintaa tarjoavia tahoja.

Verkoston toimipisteet ja lisätietoa löydät: www.luontokoulut.fi

MAPPA.fi – materiaalipankki opetuksen tueksi

Kati Vähä-Jaakkola ja

Maija Ihantola, LYKE-verkosto

MAPPA.fi -palvelussa on monipuolista materiaalia ulkona oppimiseen sekä ympäristö- ja kestävän kehityksen kasvatukseen. Palvelussa on helposti haettavissa yli tuhat materiaalia yli kahdeltasadalta eri tuottajataholta.

Materiaaleja voi hakea eri kohderyhmille ja käyttötarkoituksiin sekä selata aiheen mukaan tai etsiä hakusanalla. Hakuja voi rajata haluamallaan tavalla. Suosituimmat haut löytyvät etusivun sanapilvestä.

Materiaaleja ja toimintavinkkejä löytyy kaikkiin eri oppiaineisiin sekä monialaisiin oppimiskokonaisuuksiin. Myös jokainen opettaja voi lisätä MAPPA:an omia materiaalejaan. Ohjeita ja vinkkejä MAPPA:n hakutoimintoihin ja materiaalien lisäämiseen löytyy MAPPA.fi -palvelusta.

Materiaalipankki löytyy täältä: **www.mappa.fi**

MAPPA:n uutuuksista vinkataan säännöllisesti sosiaalisessa mediassa:

Facebook: @materiaalipankki

Twitter: @haemappasta

Instagram: @haemappasta

MAPPA:a ylläpitää Suomen luonto- ja ympäristökoulujen liitto ry.

Ulkoluokkapäivä - Outdoor Classroom Day

Sinikka Kunttu ja Pihla Salminen, FEE Suomi
Kuvat: Outdoor Classroom Day –yhteisö

Ulkoluokkapäivä (Outdoor Classroom Day) on kansainvälinen kampanja, jonka tavoitteena on edistää ulkona oppimista ja leikkiä kouluissa ja päiväkodeissa. Kampanjan tapahtumapäivä järjestetään vuosittain toukokuun lopulla.

Ulkoluokkapäivän tarkoituksena on nostaa esille ulkona tapahtuvan oppimisen ja leikin tuomia hyötyjä ja iloa. Britanniaista lähtöisin oleva kampanja on levinnyt ympäri maailmaa, mutta sen tarkoitus on sama kaikkialla: lisätä lasten ja nuorten ulkona viettämää aikaa sekä luonnon hyvinvointivaikutusten että oppimishyötyjen vuoksi.

Ulkoluokkapäivä on hyvä tuki erityisesti niille, jotka aloittelevat tai haluavat vasta kokeilla ulkona oppimista ja opettamista. Ajankohtana toukokuun jälkipuoliskon tapahtumapäivä on varsin otollinen ulko-opetuksen toteuttamiseen, koska suurella todennäköisyydellä sää on tällöin lämmin ja kaunis. Ulkoluokkapäivään ilmoittaudutaan verkkosivujen kautta, mikä sitouttaa sopivasti: täyttämällä ilmoittautumislomakkeen ja tulemalla osallistujakartalla näkyväksi opettaja tulee todella lähteneeksi tapahtumapäivänä luokkansa kanssa ulos.

Ulkoluokkapäivässä ei oteta kantaa siihen, mihin ulos tapahtumapäivänä tulee lähteä. Kunhan lähdetään ulos! Ulko-opetusta voi toteuttaa vaikka koulun pihalla tai lähiympäristössä. Monissa maissa ulkona oppiminen ja leikki ovat paljon harvinaisempia kuin Suomessa, jossa on kuitenkin totuttu ulkovälitunteihin. Monissa maissa Outdoor Classroom Day edustaa jotain todella uutta: sitä, että koulupäivän aikana lähdetään ylipäättään ulos!

Ulkoluokkapäivän verkkosivuilta löytyy materiaaleja ja vinkkejä ulkona oppimisen ja opettamisen tueksi, ja sieltä voi nähdä myös inspiroivia esimerkkejä siitä, mitä muissa kouluissa ja päiväkodeissa tapahtumapäivänä tehdään ulkona.

Kampanjan erityisyytenä on sen kansainvälisyys. Kampanjasivujen kartalta voi tarkastella, missä kaikkialla osallistutaan tapahtumapäivänä Outdoor Classroom Day -kampanjaan. Kuvien, terveisten ja vinkkien julkaiseminen sosiaalisessa mediassa on osa päivän viettoa ja hauskuutta. Kampanjasivuilta voi esimerkiksi kurkistaa, millaista on ulkona oppiminen samana päivänä eri puolilla maailmaa.

Suomessa tapahtumapäivää koordinoi Ympäristökasvatusjärjestö FEE Suomi ja mukana on suuri yhteistyöverkosto.

Ulkoluokkapäivän verkkosivut:
<https://ulkoluokkapaiva.org>

Ulkona opettavat Ulko-opet

Sanna Jahkola, Ulko-opet ry

Kun halutaan ulko-opetusta niin tarvitaan myös Ulko-opet!

Näin me tuumailimme ja päätimme perustaa Suomen Ladun valtakunnallisen jäsenyhdistyksen Ulko-opet ry:n. Aluksi voi olla aika jännittävää lähteä ulos tai metsään opettamaan. Olisi kiva, että matkassa olisi muita tukena. Tai jos joku on tehnyt yhtä ja samaa jo pitkään, vaikkakin toimivalla kaavalla, voi kaivata uusia tuulia ja ideoita omaan opetukseen. Ulko-opet luotiin, jotta kaikki ulkona opettavat voisivat löytää toisensa, oppia uutta ja saada yhdessä aikaan enemmän – enemmän ja parempaa ulko-opetusta.

Ulko-ope voit olla riippumatta siitä, oletko opettajana tai kasvattajana johdattamassa oppilaita metsään ensimmäistä kertaa tai onko se teillä jo päivittäinen rutiini. Kaikki ovat lämpimästi tervetulleita mukaan. Ulkona voi opettaa niin kuralätäköissä pomppivia taaperoita, metsässä seikkailevia lapsia, elämänsuuntaa etsiviä nuoria tai monenmoista osaavia aikuisopiskelijoita. Vain avotaivas on rajana Ulko-opeilla!

Ulko-opet ry tarjoaa sinulle niin pedagogisia patikoiteja, pihapelejä kuin pulinaa uusista ulko-opetuksen materiaaleista ja tutkimuksista. Tuki tai innoittaja voi löytyä verkosta, seminaarista tai iltanuotiolta. Vai haluaisitko järjestää itse jotain muuta? Vaikka me ulko-opet möyrimme omissa metsissämme ja puistoissamme, niin meitä on ympäri Suomen. Meidän pitää vain löytää toisemme ja saada samalla ulko-opetusta näkyvämmäksi. Yhdessä on inspiroivaa kuulla oppeja ja ideoita myös ulkomailta, ja miettiä miten soveltaa niitä omaan ulko-opetukseen.

Tule mukaan iloiseen ja innokkaaseen joukkoomme!

Muumien ulkoilukoulut johdattavat ulkoluokkaan tarinan avulla

Tiia Eskelinen ja Sanna Jahkola,
Suomen latu

Suomen Ladun Muumien ulkoilukouluissa lapset liikkuvat monipuolisesti luonnossa kaikkina vuodenaikoina. Toiminta on lapsilähtöistä ja luonnossa seikkaillaan leikkien ja liikunta- sekä retkeilytaitoja oppien. Yhdistys- ja kerhotoiminnan lisäksi ulkoilukoulut toimivat hienosti kouluissa ja varhaiskasvatuksessa osana opetusta. Ulkoilukoulut soveltuvat hyvin toteutettaviksi myös vanhempien lasten tai erityislasten kanssa.

Tarinallisuus on Muumien ulkoilukoulun suuri vahvuus, joka auttaa niin opettajia kuin oppilaita heittäytymään ja oppimaan uutta. Moni opettaja on innostunut käyttämään Muumien ulkoilukouluja osana opetusta. Syksyllä ja keväällä Muumien retkeilykoulun opeilla ja talvella hiihto- ja lumikenkäily -harjoituksia hyödyntäen. Teemaan on helppo johdatella jo luokassa tai syventää ulko-opetuksen jälkeen.

Käytäntö on osoittanut että lapset ikään katsomatta ovat innostuneet muumeista. Esimerkiksi Pikku Myy, Mörkö ja Haisuli puhuttelevat hyvin monen ikäisiä. Muumeja on käytetty koulussa monessa oppiaineessa sekä kokonaisuuksina, jossa on yhdistynyt esimerkiksi äidinkieltä ja kirjallisuutta, ympäristöoppia ja liikuntaa. Muumien kanssa on opeteltu kaveritaitoja ja käyty metsäretkillä.

Suomen Latu järjestää koulutuksia Muumien hiihtokoulun, lumikenkäilykoulun tai retkeilykoulun ohjaajaksi haluaville. Käytännössä kysymys on ympärivuotisesta retkeilystä lähiluonnossa ja sään niin salliessa toimintaan voi sisällyttää retkeilytaitojen lisäksi hiihdon ja lumikenkäilyn opetusta. Muitakin lajikokeiluja ja opetusta voi toteuttaa ohjaajan ja ryhmän innostuksen ja toiveiden mukaan. Päivän mittaisilla ohjaajakursseilla pääset kokemaan itse millaista on olla luonnossa muumien kanssa sekä saat kansiollisen selkeitä ja keuhuttuja harjoituksia.

Muumitarinoiden luontoa ja sen monimuotoisuutta kunniottava asenne sopivat paremmin kuin hyvin kannustamaan lähiluontoa hyödyntävän ulkoliikunnan pariin.

Esimerkkiharjoite retkeilyn taitoalueilta "Luonnossa liikkuminen" ja "Ryhmätoiminta ja kaveruus":

KUNINGASRUBIINI

Tiuhti ja Viuhti haluavat näyttää piilottamansa rubiinin Muumipeikolle. Jakaudutaan kolmen ryhmään ja sovitaan kuka on ensin Muumipeikko, ketkä Tiuhti ja Viuhti. Paikka on salainen, joten Muumipeikko sulkee silmänsä kun Tiuhti ja Viuhti kuljettavat Muumipeikkoa sokkona hienon luontokohteen luokse esimerkiksi kivi, kukka, puu, maisema jne. Kohde valitaan vaivihkaa matkan edetessä. Kuljettaessa tallettajat jutustelevat ja antavat tarvittaessa ohjeita turvalliseen liikkumiseen. Aarteen luona Muumipeikko aukaisee silmänsä ja ihastelee aarretta yhdessä ystäviensä kanssa. Vaihdetaan osia niin että jokainen vuorollaan saa olla Muumipeikkona.

OPPIAINESOVELLUKSIA:

Tehtävän voi toteuttaa myös talvella lumikengillä ja isommilla vaikka yhdellä suksella. Tähän voi liittää myös helposti oppiaineita, esimerkiksi näin:

ai: Kirjoitkaa sanoja tai tarina löydettyjen aarteiden pohjalta.

ma: Keksikää laskuja aarteiden pohjalta tai liittyen matkaan aarteen luokse.

ymp: Piirtäkää kartta aarteen luokse tai tehkää pieni tutkielma löytämästänne aarteesta

ku: Tehkää luonnonmateriaalista taideteos, joka esittää aarretta.

ai + mu + li: Valmistelkaa rubiiniräpin sanoitus, johon myös liikkeet ja äänimaisema.

Muumien ulkoilukouluissa kirmataan luontoon tarinan viemänä.

Kuva: Suomen latu, Sampsa Sulonen

Loikkaa ulkoluokkaan -

kas ulkona opettamiseen

85

Aulikki Laine, Meri Elonheimo, Anna Kettunen (toim.)

WWF:n opetusmateriaalit avaavat silmät luonnon monimuotoisuudelle

Essi Aarnio-Linnanvuori, WWF Suomi

WWF tarjoaa koulujen ympäristökasvatustyöhön monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja muuta tukea. Ulkoluokka muuttuu toimintaympäristöstä havaintojen kohteeksi, kun aiheena on luonnon monimuotoisuus.

Mobiililaitte veden äärellä: Suuri rantaseikkailu ja Vesistömysteeri

Mobiilioppimateriaalit johdattavat oppilaat tutkimaan ranta-luonnon monimuotoisuutta ja ihmisen vaikutusta vesistöön. Suuri rantaseikkailu on suunnattu alakouluille ja Vesistömysteeri yläkouluille. Mobiililaitetta käytetään retkellä havaintojen ohjaamiseen ja tallentamiseen. Alakoulun oppimateriaalin itseenäinen käyttäminen edellyttää oppilaalta lukutaitoa, mutta tehtävien tekeminen esimerkiksi isomman kummioppilaan kanssa yhdessä onnistuu pienemmiltäkin. Materiaalit on laadittu seppo-oppimisolustalle ja koulu voi ladata ne käyttöönsä maksutta. Ohjeet materiaalin lataamiseen löytyvät WWF:n verkkosivulta.

Suuri rantaseikkailu ja Vesistömysteeri johdattavat tutkimaan rantaluonnon monimuotoisuutta ja ihmisen vaikutusta vesistöön.

Kuva: WWF, Essi Aarnio-Linnanvuori

Tutkimusretkelle eri elinympäristöihin – ja omaan kouluun

WWF:n oppimateriaalipankki sisältää laajan kokoelman ympäristöaiheisia oppimateriaaleja, joista useat on tarkoitettu nimenomaan ulkona oppimiseen. Esimerkiksi Naturewatch-tutkimuslomakkeiden avulla pääsee tutkimaan viittä eri elinympäristöä: järveä, Itämeren metsää, suota tai kaupunkiluontoa. Lisäksi on oma tutkimuslomake talviluonnolle. Kestävään elämäntapaan pääsee tutustumaan uuden Tutkimusretkellä koulussa -materiaalin tai Naturewatch ostoksilla -tutkimuslomakkeiden avulla. Materiaalit ovat maksutta ladattavissa WWF:n verkkosivuilta.

WWF Koulussa -yhteisö antaa vertaistukea osallistavaan ympäristötyöhön koulussa. Verkkosivu ja sosiaalisen median kanavat tarjoavat paikan jakaa ja etsiä ideoita ympäristöaiheisen osallisuusryhmän tai -projektin työskentelyyn. Verkkosivuilta löytyy runsaasti valmiita suunnittelupohjia sekä ideoita ympäristöryhmän toimintaan. Tutkimusretkillä tehdyt havainnot kannattaakin jalostaa raportiksi tai vaikkapa rap-esitykseksi ja jakaa muun yhteisön kanssa. WWF kannustaa oppilaita ja opettajia toimimaan ympäristövaikuttajina sekä kouluissa että koulujen ulkopuolella.

Intoa ja iloa opetustyöhön koulutuksista

WWF tarjoaa opettajille maksuttomia koulutustilaisuuksia eri teemoista. Toiminnalliset ja käytännönläheiset koulutusiltapäivät antavat opettajalle tilaisuuden kokeilla uusia menetelmiä ja materiaaleja sekä keskustella kestävän kehityksen teemojen sisällyttämisestä eri oppiaineisiin. Voit tutustua ajankohtaiseen koulustarjontaan WWF:n verkkosivuilla tai ehdottaa itse uutta koulutusta.

Lisätietoja:

www.fyi/ymparistokasvatus

Earth Hour innostaa oppilaita Käpylän peruskoulussa.

Kuva: WWF, Sanna Koskinen

Vihreä lippu -ohjelmasta sisältöä ulko-opetukseen!

litu Kiminki

**Vihreä lippu on ympäristö-
kasvatusjärjestö FEE Suomen
luotsaama kestävän kehityksen ohjelma ja kasvatusalan
ympäristösertifikaatti. Se ohjaa tulokselliseen ja innosta-
vaan toimintaan, jossa toteutuvat kestävän kehityksen
eri näkökulmat. Vihreä lippu on osa kansainvälistä Eco-
Schools-ohjelmaa, maailman laajinta kestävän kehityk-
sen kouluverkostoa.**

Pitkäjänteistä ja tavoitteellista kasvatusta

Toisin kuin yksittäiset lyhytkestoiset tempaukset, Vihreä lippu tuo kestävän kehityksen kasvatukseen pitkäjänteisyyttä ja tavoitteellisuutta. Toimintaa toteutetaan noin vuoden kestävässä projektissa, jossa keskitytään ja syvennytään aina yhteen valittuun ympäristöteemaan kerrallaan. Teemoja käsitellään koulu yhteisön ja oppilaiden ympäristöraadin ideoimin tapahtumin ja tempauksin sekä eri oppiaineiden opetuksessa. Eheyttävien projektien myötä kestävän kehityksen kasvatus ei jää vain yhden tai muutaman oppiaineen vastuulle, vaan se laajenee kokonaisvaltaisesti osaksi koko koulun toimintaa. Käytännössä Vihreä lippu -projekteista muotoutuu monialaisia oppimiskokonaisuuksia. Vihreä lippu -toiminta ja ulko-opetus toimivat hienosti käsi kädessä toisiaan täydentäen. Vihreän lipun teemat antavat ulko-opetukseen tärkeitä ympäristökasvatuksen ja kestävän kehityksen sisältöjä. Projekteissa opitaan monipuolista ympäristöstä ja ympäristössä sekä toimitaan ympäristön puolesta. Ulko-opetus soveltuu kaikkien Vihreän lipun teemojen käsittelyyn – käytännön toiminnan ideoinnissa vain taivas on rajana!

Osallistumista ja vaikuttamista Lähiympäristö-teemassa

Parhaiten ulko-opetusta tukee Vihreän lipun Lähiympäristö-teema. Teeman ympärille rakennetussa projektissa tutustutaan omaan lähiympäristöön ja sen merkitykseen sekä herätellään ympäristöherkkyyttä ja vahvistetaan luontosuhdetta. Teemaa voidaan toteuttaa hyvin monipuolisesti retkistä kasvimaan perustamiseen ja liikenneturvallisuuskampanjaan. Vaikka lähestymistapa olisi yksinkertaisesti lähiympäristön tuntemuksen lisääminen ja luontoherkkyyden kasvattaminen, voi toiminta muodostua hyvinkin monipuoliseksi, kun lähiympäristön eri ulottuvuuksia (sosiaalisia, ekologisia ja kulttuurisia) lähdetään kartoittamaan ja miettimään toimintaa niiden ympärille.

Lisätietoja: www.vihrealippu.fi

Luonto-Liitto tarjoaa tukea ja materiaaleja ulkona oppimiseen

Malva Green, Luonto-Liitto

Luonto-Liitto on lasten ja nuorten oma ympäristöjärjestö. Luonto-Liitto tarjoaa tietoa luonnon toiminnasta ja eri lajeista elämyksellisten retkien, luonnon tutkimisen ja kansalaishavainnoinnin kautta.

Tietoa ja elämyksiä kouluvierailuilla

Luonto-Liitto tarjoaa kouluille kouluvierailijoiden toteuttamia oppitunteja eri aiheista ja oppilaiden hyvinvointia tukevia elämyksellisiä metsäretkiä. Ohjatuilla lähimetsäretkillä painotuksina ovat elämykset, luonnon monimuotoisuus ja ryhmän toiminnan tukeminen. Viekas –vieraskasvi -hankkeessa tehdään vieraslajien kansalaishavainnointia ja opitaan vieraslajien vaikutuksesta luonnon monimuotoisuuteen. Lisätietoa Luonto-Liiton nettisivuilta osiosta kouluille.

Kevätseuranta ja Talviseuranta rohkaisevat kansalaishavainnointiin

Kevätseurannassa tutkitaan kevään edistymistä keväisten eläin- ja kasvilajien avulla. Kevätseurannan www.kevatseuranta.fi -nettisivuilta voit tutustua tarkemmin ja tilata tai printata esi- ja alkuopetuksen oppilaille sopivat kevätkortit.

Talviseuranta kutsuu havainnoimaan talven etenemistä, tarkkailemaan lumen ja jään muutoksia sekä talvella esiintyviä eläinlajeja. Havainnot kerätään Syken ja Luomuksen tietokantoihin, josta ne ovat tutkijoiden käytettävissä. Osallistumalla Talviseurantaan oppilaitten kanssa voitte siis auttaa muun muassa tutkimaan ilmastonmuutoksen vaikutusta pohjoisen talveen. Lisätietoa:

www.talviseuranta.fi

Leikkaa ulkoluokkaan - opas ulkona opettamiseen

Lasten lintuviikko -linturetkellä ohjaajan ei tarvitse olla lajiguru

Vaikka et erottaisi varista harakasta, voit lähteä luokkasi kanssa Lasten lintuviikon retkelle tekemään helppoja havainnointitehtäviä. Näkykö pesinnän merkkejä, esimerkiksi lintua kantamassa pesämateriaalia tai ruokaa poikasilleen? Lasten lintuviikon järjestävät vuosittain yhdessä Birdlife –Suomi ja Luonto-Liitto. Lisätietoja löytyy Birdlifen nettisivuilta.

Pihka-luonnonharrastusmerkki luonnosta kiinnostuneille

Pihka on monipuolinen paketti luonnonharrastustehtäviä, joita voit hyödyntää osana opetusta. Tehtäväpaketin myötä voit tutustua luonnonharrastuksen kiehtovaan maailmaan. Löydät Pihkan Luonto-Liiton nettisivuilta.

Luontokerho - tietoa luonnosta leikin kautta

Luontokerhot tarjoavat virkistävää vastapainoa koulutyölle. Luontokerhossa leikitään luonnossa ja pidetään hauskaa, tutustutaan samalla luontevasti lähiluontoon. Luontokerhossa saadut mukavat luontokokemukset luovat kuin huomaamatta pohjaa luonnonrakkaudelle ja myöhemmin myös ympäristövastuullisille valinnoille.

Kuva: Laura Blomqvist Suomen Luonnonsuojeluliitto

Oppilaat ovat tutkimassa sieniä luontotunnilla.

Suomen luonnonsuojeluliiton opetusmateriaalit ja luontotunnit

Laura Blomqvist, Suomen luonnonsuojeluliitto

Ympäristökasvatusmateriaalia

Suomen luonnonsuojeluliitolla on monipuolista materiaalia ympäristökasvatuksen tueksi, esimerkiksi opetuspaketit soista, kestävästä kehityksestä kemian opetuksessa ja ohjeita luontopoluille. Metsän tarinoita -videon innoittamassa paketissa on moneen eri eliölajiin liittyviä leikkejä ja harjoituksia voi käyttää ulko-opetuksessa ilman videotakin. Materiaalit ovat löydettävissä Suomen luonnonsuojeluliiton verkkosivuilta. Osa materiaaleista on tilattavissa ja osan voi ladata suoraan netistä.

Etelä-Karjalassa tehdään ympäristökasvatusyhteistyötä alueen koulujen kanssa

Pääasiainen toimintamuoto ovat 45 – 90 minuutin pituiset luontotunnit, joita pidetään ala- ja yläkoululaisille. Tuntien aiheena on luonto ja sen ilmiöt ja opetus toteutetaan lähes aina ulkona. Opetus on hyvin käytännönläheistä ja luontotunnit sisältävät paljon leikkejä, pelejä sekä itse tekemistä ja tutkimista. Luontotuntien sisällöt sekä niiden aikana käytetyt menetelmät vastaavat opetussuunnitelman tavoitteita. Luontotuntien aikana opettajat voivat poimia käytetyistä harjoituksista ja leikeistä itselleen sopivia menetelmiä käytettäväksi omassa työssä.

Käytettävät menetelmät ovat monikäyttöisiä ja toimivia sekä helposti sovellettavissa myös muiden oppiaineiden kuin biologian opettamiseen ulkona. Tavoitteena on madaltaa opettajien kynnystä siirtää opetusta säännöllisesti ulos luokkahuoneesta. Tavoitteena on myös tukea lasten henkilökohtaisen luontosuhteen muodostumista, jolloin kestävä kehityksen, ilmastonmuutoksen ja muiden ajankohtaisten ympäristöteemojen omaksuminen on heille helpompaa.

Etelä-Karjalaan on palautteen ja toiveiden perusteella suunnitteilla myös käytännönläheistä koulutusta, jossa opettajat saavat luontotuntien lisäksi käytännönläheisen vinkkihetken sekä monikäyttöisen materiaaliopetusmateriaalin toteuttamiseksi.

4H:ssa opitaan itse tekemällä aidoissa ympäristöissä

Sampo Juhajoki, 4H

4H-järjestön metsätoiminnan

tavoitteena on edistää lasten ja nuorten metsä- ja luontotietoutta sekä tarjota harrastus- ja työmahdollisuuksia. Haluamme tukea lapsen ja nuoren monipuolisen metsäsuhteen rakentumista. Metsä- ja luontokasvatusta tehdään 4H:ssa läheisessä yhteistyössä muiden alan toimijoiden kanssa.

Kerhotoiminta

Paikalliset 4H-yhdistykset organisoivat metsä- ja luontoaiheisia kerhoja sekä ala- että yläkouluikäisille lapsille ja nuorille. Kerhoissa seikkaillaan, leikitään ja askarrellaan. Lapset tutustuvat kasveihin, jokamiehenoikeuksiin, erätaitoihin ja kalastukseen. Tutuksi tulee myös metsien käyttö taloudellisesta näkökulmasta.

Tekemällä oppii parhaiten

4H:n TOP-tehtäväsivustolla netissä on paljon metsään ja luontoon liittyviä hyödyllisiä ja hauskoja tehtäviä. Tehtäviä voi hyödyntää osana opetusta. Tehtävien avulla voi esimerkiksi aloittaa lintuharrastuksen, valmistautua vaellukselle, onnistua kalareissussa tai tutkia miten metsä kasvaa.

Koululaisten metsäpäivät

4H-metsäpäivänä mennään koululaisten kanssa metsään. Metsäpäivä toteutetaan rasteina, jotka oppilaat kiertävät. Päivän aikana lapset ja nuoret saavat tietoa, oppivat metsässä liikkumisen taitoja ja havainnoivat metsäluontoa. Vuosittain yhteistyössä koulujen kanssa järjestettäviin metsäpäiviin osallistuu yli 30 000 lasta ja nuorta alakouluista, yläkouluista sekä lukioista. Suomen metsäsäätiö rahoittaa koululaisten metsäpäivien kuljetuskustannuksia.

Metsästä työtä ja oma 4H -yritys

4H-yhdistysten järjestämällä metsätyökursseilla nuoret oppivat erilaisia metsänhoitoon liittyviä käytännön töitä. Kurssilla tutuksi tulevat esimerkiksi puiden istutus ja raivaussahan käyttö. 4H-yhdistyksen kautta voi työllistyä erilaisiin metsäalan töihin. Metsäosaaminen auttaa myös oman 4H-yrityksen perustamisessa. 4H-yrityksen voi perustaa, kun on täyttänyt 13-vuotta.

Kuva: Jyri Haapainen, Suomen 4H-liitto

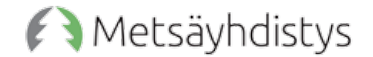
Puun ikää lasketaan vuosirenkaista.

Kuva: Suomen Metsäyhdistys, Vilma Issakainen

Oppilaat istuttavat taimia.

Opeta & opi metsässä Suomen Metsäyhdistyksen innostamana

Sirpa Kärkkäinen, Suomen Metsäyhdistys

Metsäistä opetusmateriaalia

Uusin opetusmateriaali Betulasta Pinukseen - tehtäväkorttisarja kertoo puista ja niiden kasvusta. Tehtäviä voi käyttää koulun lähimetsässä, pienellä metsäsaarekkeella tai suuremmalla metsäalueella. Esimerkkinä monialaisiin opintoihin soveltuvasa materiaalista on Havina -aikamatka suomalaiseen metsäbiotalouteen. Se kuljettaa pelaajansa jääkauden jälkeisestä ajasta aina tulevaisuuteen. Punaisena lankana on metsä ja sen käyttö yhteiskunnassa, jossa ihmisten tarpeet ja arvot muuttuvat.

Opettajien metsäkurssit

Metsäyhdistys järjestää eri puolilla Suomea opettajien metsäkurssseja, joissa käsitellään ajankohtaisia metsäteemoja. Kurssilla retkeillään metsässä asiantuntijoiden kanssa ja vierailaan yrityksissä. Vaikka kurssit ovat tietopainotteisia, ei niillä jää vaille elämyksiä ja aina mukaan tarttuu aineksia omaan opetukseen ja sen kehittämiseen. Metsäyhdistys tarjoaa myös menetelmäkurssseja. Ilmiölähtöinen oppiminen metsässä design-suuntautuneella pedagogiikalla (Case Forest) - kurssseja on järjestetty opettajille useamman vuoden ajan.

Metsätapahtumia ja oppitunteja

Pääkaupunkiseudulla Metsäyhdistys tarjoaa koululaisille metsätapahtumia ja oppitunteja. Esimerkiksi vuorovuosin Vantaalla, Helsingissä ja Espoossa toteutettava Koululaisten metsäviikko on tehty useiden yhteistyökumppanien voimin jo toistakymmentä vuotta.

Minun puuni -projektissa pääsevät tuhannet lapset kasvattamaan siemenestä oman puuntaimen. Lähes 30 000 yläkoululaisesta karsiintuu Metsävisan finaaliin 50. Finaalissa heidän tiedot ja taidot punnitaan maastossa. Finaalin ohjelma on samalla opettajille täydennyskoulutusta.

Metsän oppimispolku

Metsäyhdistys toimii valtakunnallisen Metsän oppimispolku-yhteistyöverkoston koollekutsujana. Verkosto pyrkii vahvistamaan suomalaisten lasten ja nuorten metsään liittyviä tietoja ja taitoja sekä heidän metsäsuhdettaan. Ryhmän toimijoilta kootaan kolme kertaa vuodessa lähtevä sähköinen Uutta Metsän oppimispolulla -uutiskirje, johon kootaan opettajille ja varhaiskasvattajille suunnattuja ajankohtaisia metsäisiä tapahtumia, kampanjoita ja materiaaleja. Yhdessä järjestämme Kasvatus metsässä -foorumia ja Ulos-Ut-Out -ulkona oppimisen suur tapahtumaa. Metsäyhdistyksen laajoista yhteistyöverkostoista löytyy asiantuntijoita koulujen metsäisiin tapahtumiin. Kansainvälisiä kumppaneita tarjoaa Learning about Forests (LEAF) – verkosto.

“Ole rohkeasti yhteydessä. Metsä on mainio opetus- ja oppimisympäristö! Lisää tietoa, tehtäviä metsään ja materiaaleja löydät Metsäyhdistyksen sivuilta www.smy.fi opeta ja opi -osiosta.”

Kuva: Suomen Metsäyhdistys, Vilma Issakainen

Oppilaat ovat metsurin opissa.

Seikkailukasvatusverkosto ulkona opettamisen tukena

Heli Eischer,
Seikkailukasvatusverkosto

Seikkailukasvatus on toimintaa, joka tähtää kokonaisvaltaiseen ihmisenä kehittymiseen. Sitä käytetään työmenetelmänä oppilaitosten lisäksi nuorisotyössä, sosiaalityössä, kuntoutuksessa ja terapiassa. Seikkailukasvatuksessa osallistujia tuetaan osallisuuteen tavoitteiden ja toiminnan määrittämisessä sekä ottamaan vastuuta omasta ja yhteisestä toiminnasta.

Seikkailukasvatusaktiviteetit

Seikkailukasvatuksen vahvuutena on se, että oppiminen kytkeytyy osallistujia kokonaisvaltaisesti koskettaviin kokemuksiin. Luontoa ja muita aitoja ympäristöjä hyödynnetään toimintaympäristöinä, jotka haastavat ja tarjoavat luonnollisia seuraamuksia toiminnalle. Seikkailukasvatusaktiviteetit tarjoavat luontevaa ryhmätoimintaa ja yhteisöllisyyttä. Seikkailukasvatuksen haasteena ja rikkautena on, ettei se rajaudu minkään yksittäiseen oppiaineeseen piiriin. Monialaisuus ja vapaus tiukasti määritetyistä raameista ja perinteistä luovat maaperän ja tarpeen uusien näkökulmien löytämiselle ja kehittämiselle.

Seikkailukasvatuspäivät, resurssipankki ja uutiskirje

Seikkailukasvatukseen saa tukea vuosittaisilla Seikkailukasvatuspäivillä, jonka innostavissa työpajoissa pääsee tutustumaan seikkailukasvatukseen menetelmän. Seikkailukasvatus.fi-sivustolla on seikkailukasvatuksen resurssipankki, josta löytyy tietoa seikkailukasvatuksen koulutuksista, linkkejä seikkailukasvatuksesta tehtyihin opinnäytetöihin, nuorisotiedon kirjastoon sekä alan tutkimukseen. Allianssin Nuorisotiedon kirjastosta netistä löydät seikkailukasvatuksen kokoelman erikoisaineistojen puolelta. Voit myös tilata www.snk.fi sivujen kautta seikkailukasvatuksen uutiskirjeen. Lisätietoja seikkailukasvatuksesta löytyy www.seikkailukasvatus.fi

Alueverkostot

Seikkailukasvattajat ovat verkostoituneet laajasti ympäri Suomen, alueellisesti ja kansainvälisesti. Alueverkostot järjestävät kaikille avoimia tapaamisia, koulutuksia ja tutustumiskäyntejä verkostosta nousseiden ideoiden ja tarpeiden mukaisesti. Seikkailukasvatuksesta kiinnostuneet voivat osallistua minkä tahansa alueverkoston tapaamisiin. Tapaamisista tiedotetaan seikkailukasvatus.fi-sivustolla, seikkailukasvatuksen uutiskirjeessä sekä seikkailukasvatus.fi:n Facebook-ryhmässä.

Aina on hyvä sää partioretkelle

Mikko Jalo, Suomen partiolaiset

Luonto on partiolle toimintaympäristö, jossa vietetään aikaa kellon ympäri. Suomessa on 65 000 partiolaista, ja partion materiaaleista voi olla hyötyä myös kouluille ja kerhoille. Haluaisitko oppia rakentamaan laavun tai leikkiä ilmastonmuutoshippaa?

Partiotoiminnasta voi saada ideoita koulujen ja kerhojen toimintaan. Kaikkien saatavilla oleva partio-ohjelma tarjoaa runsaasti vinkkejä ulkona oppimiseen. Luonto on partiolle toimintaympäristö, jossa tehdään retkillä ja leireillä kaikki nukkumisesta ruuanlaittoon. Partio-ohjelman tarjoamat aktiviteetit on järjestetty ikätasosta riippuen eräänlaisiksi teematisiksi kokonaisuuksiksi, kuten "Ympäristönsuojelija", "Media" ja "Luonnossa liikkuminen". Kullekin aktiviteetille on listattu toteutusvinkkejä: eli siis tapoja, joilla aktiviteetti voidaan tehdä. Esimerkiksi 10–12-vuotiaat partiolaiset voivat tutustua jokamiehenoikeuksiin suunnistamalla rastiradalla, jossa kullakin rastilla näytellään jokin jokamiehenoikeuksiin liittyvä tilanne, jossa osallistujien on osattava toimia oikein.

Ulkona monipuolisesti

Partio-ohjelmaan kuuluu luonnossa liikkumisen taitojen oppiminen. Partiossa opitaan varustautumaan myös huonoon retkikeliin, yövytään erilaisissa majotteissa ja valmistetaan ruokaa nuotiolla ja retkikeittimellä. Partiotoiminnalle olennainen nousujohteisuus varmistaa, ettei kukaan joudu ikätasoonsa nähden liian vaativiin olosuhteisiin.

Kuva: Hanna Kimmonen

Kuva: Susanna Mikander

Koska luonto on partiolaisille toimintaympäristö kaikenlaisen oppimiseen, siellä opitaan myös muuta kuin lajien tunnistamista ja luonnossa liikkumisen taitoja. Partioleirillä voi olla vaikkapa leiriparlamentti, joka tutustuttaa partiolaiset vaikuttamiseen. Ulkona voi rakennella, katsoa ulkoilmelokuvia, treenata ensiaputaitoja tai ihan vaan hengata kaverien kanssa.

Yksi partion ohjelmajainotus oli Yhdessä metsään. Ohjelmajainotuksessa partio-ohjelmaan luotiin uusia metsään liittyviä sisältöjä, kuten Metsät ja ilmastonmuutos -aktiviteetitipaketti sekä vinkkejä metsäretkien järjestämiseen sekä metsäalan elinkeinoihin tutustumiseen. Yhdessä metsään -materiaalit löytyvät ohjelman nimellä netistä. Partio-ohjelmaa kehitetään jatkuvasti, jotta se tukisi mahdollisimman hyvin lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä partiossa.

Faktoja partiosta

- Suomen Partiolaiset on Suomen suurin nuorisjärjestö
- Suomessa on 65 000 partiolaista. Joka neljäs suomalainen on tai on ollut partiossa
- Partiossa toimitaan luonnossa vuoden ympäri
- Partiolaiset viettävät vuosittain leireillä noin 150 000 vuorokautta
- Partio-ohjelmaan voi tutustua osoitteessa partio-ohjelma.fi

Partiossa luonto on toimintaympäristö, jossa vietetään retki- ja leiriarkea aamupalasta nukkumaan menoon.

Partiolainen oppii liikkumaan luonnossa ja varustautumaan oikein erilaisille retkille.

Kalastus ja kalat tutuiksi Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestön koulutoiminnan avulla

Janne Antila,
Suomen Vapaa-ajankalastajat

Kalastusohjaajat ja kalakummit

Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö on palkannut lasten ja nuorten kalastusohjaajia ympäri Suomen. Kalastusohjaajat tekevät yhdessä kalastusseurojen kalakummien kanssa kalastusta tutuiksi lapsille, nuorille ja perheille monin eri keinoin. Heidän työnkuvaansa kuuluu muun muassa tapahtumien järjestämistä, kalastuskerhojen perustamista ja vetämistä sekä kouluryhmien kanssa toimimista. Kouluilla toimiessaan ohjaajat ja kummit voivat antaa suoraa opetusta kalastukseen ja sen erilaisiin tekniikoihin, mutta myös kalojen anatomiaan ja biologiaan, vesistöjen toimintaan, kalastusvälineiden valmistamiseen, kalankäsittelyyn ja kalan ruoaksi valmistamiseen.

Kuva: Jyri Haapaanen

Tämmöinen saatiin ylös!

Kalastuspäivät

Koululuokkien kestopuosikin asemassa on päivä, jolloin oppilaat pääsevät kalastamaan, useimmiten onkimaan. Sopivina jäätälvinä myös ohjaajien sekä kummien avulla toteutetut pilkkireissut ovat olleet koululuokille mieleenpainuvia juttuja. Pienempiä ryhmiä ohjaaja voi tilanteen mukaan perehdyttää myös heitto- tai perhokalastukseen tai muihin astetta haastavampiin kalastusmuotoihin.

Kalastusohjaaja voi käydä kummien kanssa etukäteen koululla pitämässä oppitunnin kalastukseen liittyen. Etukäteen pidetyt oppitunnit tehostavat itse kalastustilanteessa toimintaa, koska oppilaat tietävät miten välineiden ja kalojen kanssa olisi hyvä menetellä. Samasta syystä välinetappiot vähenevät ja kaikki pääsevät keskittymään enemmän kalastamiseen ja vähemmän siimasotkujen setvimiseen.

Ongittaessa sopiva määrä oppilaita on yksi koululuokallinen kerrallaan. Kalastusohjaajilta ja kummeilta löytyy kouluryhmille kylliksi onkiarsenaalia ja syöttejä, joten omia onkia ei näissä tilaisuuksissa useinkaan tarvita. Käytäntö on osoittanut, että sopiva ja toimiva kompromissi onkimisajan pituudeksi on noin 1,5-2 tuntia.

Kalastusohjaajien toiminta on kouluille tarvittaessa maksutonta. Jotta nuorisotoimintaan suunnatut eurot riittäisivät pitempään, on käytössä kuitenkin vapaaehtoinen, pieni maksu. Oman alueen ohjaajan yhteystiedot aina osoitteesta

www.vapaa-ajankalastaja.fi

Kalastusaiheista sisältöä löytyy www.fisuun.fi -sivustolta.

Kuva: Jyri Haapanen

Oppilaat ovat ongella kalakummin kanssa.

Kuva: Erika Weckström

Ulkoluokkaan pyöräillen

Sanna Ojajärvi,
Pyöräilykuntien verkosto

Pyöräleikeistä pyörähallintataitoja

Pyöräilyä voi harjoitella monella tavalla.

Yksi hauskimista tavoista on Pyöräilyleikkien leikkiminen. Leikin varjolla harjoitellaan samanaikaisesti tasapainoa, tilan ja suuntien hahmottamista, tilannetajua sekä pyörän käyttäytymistä erilaisilla alustoilla, asfaltilla ja hiekka-alustalla. Leikkien tavoitteena on, että pyörä muuttuu ikään kuin oppilaan kehon jatkeeksi eikä pyörähallintaan tarvitse kiinnittää erityistä huomiota. Pyöräänsä tottuneet ja sitä taitavasti käsittelevät oppilaat voivat keskittyä liikennesääntöihin, liikennevaloihin ja muihin liikenteessä liikkujiin.

Pyöräretkelle

Pyöräretken voi järjestää kaikenikäisten oppilaiden kanssa – pääsyaatimuksena voi pitää ohjaamisen ja jarruttamisen taitoa. Pyöräretin täytyy olla opettajalle entuudestaan tuttu ja se kannattaa ajaa läpi edellisenä päivänä, jotta mahdolliset tietyt tai muut poikkeusjärjestelyt eivät yllätä. Etenkin pienimpien lasten kanssa on hyvä varmistaa, että matkan varrelta löytyy sopivia pysähdyspaikkoja. Katsastuskortti - ohjeet pyörän huoltoon löytyvät Pyöräliiton sivuilta.

Vinkkejä pyöräretken järjestämiseksi

- Tarkista kaikkien pyörien kunto ennen retkeä ja ota pumppu mukaan.
- Ohjeista lapset ennen lähtöä: jonossa ajaminen, ohittamissäännöt.
- Käy itse etukäteen pyöräilemässä suunniteltu reitti: tutustu erityistä tarkkaavaisuutta vaativiin risteyskohtiin, jyrkkiin ala- ja ylämäkiin.
- Opasta ja kannusta etenkin pienimpiä lapsia matkalla: muistuta ohjaamisesta, jarruttamisesta, tulevista tauoista.
- Jousta – retkellä sattuu ja tapahtuu!
- Iloitse pyöräilyä lasten kanssa.

NAPPAA SAIPPUAKUPLIA

Opettaja puhalttaa saippuakuplia ympäri kenttää. Oppilaiden tehtävä on osua mahdollisimman moneen saippuakuplaan kädellä, päällä, jalalla tai pyörällä.

PALLONPALAUTUS

Opettaja on "palloruhtinas". Hän heittää pallot ympäri aluetta. Oppilaat pyöräilevät etsimään palloja. Pallot kuljetetaan aikuiselle kädessä, paidan sisällä, taskuissa. Versiot: Jokainen hakee kolme eriväristä palloa. Yksi porukka hakee punaisia ja yksi keltaisia palloja.

PYÖRÄKÄÄRME

Puolet oppilaista leikkivät apinoita ja tiikereitä ja seisovat ympyröissä ilman pyöriä. Opettaja ja loput oppilaat pyöräilevät pitkässä jonossa. Opettaja on käärmeen pää ja oppilaat käärmeen vartalo. Käärme luikertelee joka suuntaan viidakon eläinten välillä. Kun pyöräilijä ohittaa eläimen, hänen täytyy läpsäyttää kurottelevaa kättä. Jos se onnistuu, herää eläin henkiin ja äänтелеe hetken kuin apina tai tiikeri, mutta pysyy ympyrässään. Pyöräilijät ja eläimet vaihtavat rooleja puolivälissä leikkiä.

Pyöräsankareiden radan rakennusohje koulun ympäristöön

Miikka Mäkelä,
Koululiikuntaliitto
Kuvat kirjoittajan

Innosta oppilaita pyöräilyn monipuolisuuteen ja pyöräilytaitojen harjoitteluun. Helposti omaksuttava, rallitunnelmaa luova rata tarjoaa lapsille uusia haasteita ja ajamisen iloa. Samalla oppii huomaamatta tärkeitä pyöräilytaitoja.

Rakennustarpeisto

Tärkeimmät työkalut radan rakentamisessa ovat: rautaharava, lapio ja vesuri. Muuta tarpeistoa ovat merkkauksen nauha, näppy-lähanskat sekä tietenkin maltti ja varovaisuus.

Alue ja vastuut

Sijoita rata alueelle, jossa ei ole muuta toimintaa ja mahdollista liikennettä. Jos rata rakennetaan muualle kuin koulun pihalle, neuvottele tarvittaessa maanomistajan kanssa. Poluille saa ajaa jokamiehenoikeudella, mutta radan rakentaminen poluttomalle metsäpohjalle ei kuulu jokamiehenoikeuksiin.

Maasto ja maapohja

Paras maapohja pyöräradan rakentamiseen on alue, jossa on pieni korkeusero. Reitillä on hyvä olla puita, kiviä, juuria ja pieniä kumpuja, jotka pakottavat miettimään ajolinjaa. Jo entuudestaan kulunut maapohja rullaa paremmin, eikä kasvuston alta tule enää uusia yllätyksiä.

Reitti

Reitti ei saa olla liian pitkä, jotta oppilaat jaksavat ajaa sen "hyvällä sykkeellä" ja motivoi ajamaan rataa moneen kertaan. Motivaatiota lisää, jos lähtö on maalia ylempänä. Lähdöstä tulisi olla näköyhteys maaliin ajovuorojen rytmittämisen, mahdollisen ajanoton ja turvallisuuden vuoksi. Paras tapa lopettaa reitti on laittaa juuri ennen maalia "vauhdit pois" -kurvi.

Reitin merkkaukset

Nauhoita reitti, kun reitti on todettu vauhdin, ajettavuuden ja turvallisuuden osalta toimivaksi. Reitti kannattaa merkata radan reunojen osalta molemmiin puolin. Käytä merkkauksessa puiden ohella kiviä tai muovisia auraskeppejä, ei puisia. Muista keppiä asetelussa: ulospäin radasta ja ajosuuntaan päin, jolloin keppi ei aiheuta vaaraa kaaduttaessa.

Lisätiedot: www.kll.fi

ESIMERKKI RADAN KÄYTTÖOHJEISTA

- Tarkista pyöräsi kunto, renkaat, jarrut, pultit jne. aina ennen radalle tulemistasi.
- Tutustu reittiin maltilla ja paina mieleesi radan haastavimmat kohdat.
- Huomioi radan muut käyttäjät ja anna jokaisen ajaa sitä, kuten haluaa.
- Reitille pysähtyminen on kiellettyä.
- Kypärän käyttö on pakollista, muitakin suojia, käsineet, polvisuojat jne. suositellaan.
- Jos ratanauha menee rikki, korjaa se heti. Rikkiäinen rata on turvallisuusriski.

Pyöräsankareiden maastorata on koulun pihan laidalla.

11 Lähde- luettelot artikkeleihin

2. MIKÄ ON ULKOLUOKKA?

ULKONA OPPIMISEN KÄSITTEITÄ JA OPETTAJIEN KÄSITYSIÄ, JENNI HÄMÄLÄINEN

- Cantell, H. & Koskinen, S. 2004. Ympäristökasvatuksen tavoitteita ja sisältöjä. Teoksessa H. Cantell (toim.) Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 60-79.
- Cantell, H. 2011. Lapsuus ja nuoruus ympäristösuhteen perustana. Teoksessa J. Niemelä, E. Furrman, A. Halkka, E-L Hallanaro & S. Sorvari. Ihminen ja ympäristö. Helsinki: Gaudeamus, 332-338.
- Eloranta, V. 1998. Pikkulapsen vesileikeissä ympäristökasvatuksen käytännön ja teorian kohtaaminen. Ympäristökasvatus 5 (3), 16-17.
- Ernst, J. & Monroe, M. 2004. The effects of Environmental-Based Education on Students' critical thinking skills and disposition towards critical thinking. Journal on Environmental Education Research. November 2004. DOI: 10.1080/1350462042000291038.
- Harinen, P. & Halme, J. 2012. Hyvä, paha koulu. Kouluhyvinvointia hakemassa. Suomen Unicef. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, Verkkojulkaisuja 56.
- Higgings, P. 1997. Why educate out of doors? Julkaisussa P. Higgings, C. Loynes & N. Crowther. A guide for Outdoor educators in Scotland. Penrith, Skotlanti: Adventure Education, 9-14.
- Higgings, P. & Loynes, C. 1997. On the Nature of Outdoor Education. Julkaisussa P. Higgings, C. Loynes & N. Crowther. A Guide for Outdoor educators in Scotland. Penrith, Skotlanti: Adventure Education, 6-8.
- Hyvärinen, R. 2014. Paikan käsitteet paikkalähtöisen kasvatuksen tutkimuksessa. Teoksessa E. K. Hyry-Beihhammer, M. Hiltunen & E. Estola (toim.) Paikka ja kasvatus. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 9-30.
- Joyce, R. 2012. Outdoor learning. Past and present. Maidenhead, England: Open University Press.
- Karppinen, S. J. A. 2005. Seikkailullinen vuosi haastavassa luokassa: etnografinen toimintatutkimus seikkailu- ja elämyspedagogiikasta. Oulu: Oulun yliopisto.
- Karppinen, S. J. A. & Latomaa, T. 2015. Seikkailun elämyksiä III. Suomalainen seikkailupedagogiikka. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Kettunen, A. & Laine, A. 2017. Ilmiöt ihmeteltäviksi. Monialaisia ideoita ulkona oppimiseen. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Koskinen, S. 2010. Lapset ja nuoret ympäristökansalaisina. Ympäristökasvatuksen näkökulmia osallisuuteen. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Koskinen, S. 2017. Oppilaan osallisuus opetuksessa. Teoksessa A. Kettunen & A. Laine (toim.) Ilmiöt ihmeteltäviksi. Monialaisia ideoita ulkona oppimiseen. Jyväskylä: PS-Kustannus, 13-15.
- Kronqvist, M-L. & Kumpulainen, K. 2011. Lapsuuden oppimisympäristöt. Eheä polku varhaiskasvatuksesta kouluun. Helsinki: WSOY.
- Kuo, F. E. & Faber, T. A. 2004. A potential natural treatment for attention-deficit hyperactivity disorder: evidence from a natural study. American Journal of Public Health 94 (9), 1580-1586. DOI: 10.2105/AJPH.94.9.1580b
- Kuuskorpi, M. 2012. Tulevaisuuden fyysinen oppimisympäristö: käyttäjälähtöinen muunneltava ja joustava opetustila. Turku: Turun yliopisto.
- Kämppe, K., Välimaa, R., Ojala, K., Tynjälä, J., Haapasalo, I., Villberg, J. & Kannas, L. 2012. Koulukokemusten kansainvälistä vertailua 2010 sekä muutokset Suomessa ja Pohjoismaissa 1994-2010 - WHO-koululaistutkimus (HBSC-Study). Koulutuksen seurantaraportit 2012:8. Helsinki: Opetushallitus.
- Käpylä, M. 1991. Kohti ympäristökasvatuksen kokonaisuutta. Kasvatus 22 (5-6), 439-445.
- Laakkonen, I. & Juntunen, M. 2009. Tulevaisuuden oppimisympäristöt? Henkilökohtaiset ja avoimet oppimisen tilat. Julkaisussa J. Vitelli & A. Östman (toim). Tuovi 7 Interaktiivinen tekniikka koulutuksessa 2009 -konferenssin tutkijatapaamisen artikkelit. Tampereen yliopisto. Informaatiotutkimuksen ja interaktiivisen median laitos. Interaktiivisen median tutkimuksia 2, 69-84.
- Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja. 2014. Eriarvoistuva lapsuus. Lasten hyvinvointi kansallisten indikaattoreiden valossa. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2014:3.
- Lindroos, K. 2008. Esipuhe. Teoksessa J. Manninen, A. Burman, A. Koivunen, E. Kuittinen, S. Luukannel, S. Passi & H. Särkkä, 2007. Oppimista tukevat oppimisympäristöt. Johdatus oppimisympäristöajatteluun. Helsinki: Opetushallitus.
- Manninen, J., Burman, A., Koivunen, A., Kuittinen, E., Luukannel, S., Passi, S. & Särkkä, H. 2007. Oppimista tukevat oppimisympäristöt. Johdatus oppimisympäristöajatteluun. Helsinki: Opetushallitus.
- Marttila, M. 2016. Elämys- ja seikkailupedagogiikalla toiminnallisuutta opetuksen tueksi. Liikunta & Tiede 53 (5), 4-8.
- Nikodin, J., Kokkonen, A. & Viberg, K. 2013. Yhteinen käsitys. Kestävän kehityksen kasvatuksen ja koulutuksen sanasto ja käytännöt. Helsinki: Ympäristöministeriö, Pääkaupunkiseudun kierrätyskeskus.
- Palmer, J. A. 1998. Environmental education on the 21st century: Theory, practice, progress and promise. London: Routledge.
- Parikka-Nihti, M. 2011. Pieniä puroja. Kasvua kohti kestävää kehitystä. 2. painos. Helsinki: Lasten Keskus.
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2014. Helsinki: Opetushallitus
- Rohweder, L. 2008. Kestävä kehitys koulutuksen päämääräksi. Teoksessa L. Rohweder & A. Virtanen (toim). Kohti kestävää kehitystä. Pedagoginen lähestymistapa. Opetusministeriö: Koulutus- ja tiedepoliittinen osasto, 18-23.
- Szczepanski, A. & Dahlgren, O. 2011. Lärarens Uppfattningar av lärande och undervisning utomhus. Didaktisk Tidskrift, 20 (1), 21-48.
- Wattchow, B. & Brown, M. 2011. The Emergence of Place in Outdoor Education. Julkaisussa A Pedagogy of Place. Outdoor Education for a Changing World. Melbourne: Monash University Publishing, 77-105.
- Wejdmark, M., Lättman-Masch, R., Regårdh, E., Väinölä, A. & Outdoor Teaching. 2016. Opi ulkona ympäri vuoden. Vimmerby: Outdoor Teaching Förlag.

3. MIKSI ULKOLUOKKAAN?

ULKONA LIIKKUMINEN AUTTAA OPPIMAAN, NOORA MOILANEN, SUSANNA TAKALO, NIINA LOUKKOLA

Kantomaa, M., Syväoja, H., Sneck, S., Jaakkola, T., Pyhältö, K. ja Tammelin, T. Koulupaivän aikainen liikunta ja oppiminen. Tilannekatsaus. Opetushallitus: Raportit ja selvitykset 2018:1. Kohti aktiivisempia ja viihtyisämpiä koulupäiviä. Liikkuva koulu -ohjelman väliraportti 1.8.2015–31.12.2016 Aira, A. ja Kämppi, K. (toim.) LIKES-tutkimuskeskus 2018: Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 329.

Kämppi, K., Inkinen, V., Hakonen, H., Aira, A., Turpeinen, S. ja Laine, K. 2018. Liikkuva koulu etenee koulujen toimintakulttuurissa. Jyväskylä: LIKES-tutkimuskeskus.

Rajala, K., Kämppi, K., Aira, A., Turpeinen, S. & Laine, K. 2018. Muuttuva toimintakulttuuri rakentaa yhteisöllisyyttä. Jyväskylä: LIKES-tutkimuskeskus.

LUONNOSTA HYVINVOINTIA JA TERVEYTTÄ KOULULAISILLE, PUHAKKA

Almanza, E., Jerrett, M., Dunton, G., Seto, E., & Pentz, M. A. (2012). A study of community design, greenness, and physical activity in children using satellite, GPS and accelerometer data. *Health Place*, 18, 46–54.

Barton, J., & Pretty, J. (2010). What is the best dose of nature and green exercise for improving mental health? A multi-study analysis. *Environmental Science & Technology*, 44, 3947–3955.

Bell, A. C., & Dymont, J. E. (2008). Grounds for health: The intersection of green school grounds and health-promoting schools. *Environmental Education Research*, 14, 77–90.

Björk, J., Albin, M., Grahn, P., Jacobsson, H., Ardö, J., Wadbro, J., ... Skärbäck, E. (2008). Recreational values of the natural environment in relation to neighbourhood satisfaction, physical activity, obesity and wellbeing. *Journal of Epidemiology & Community Health*, 62:e2. doi:10.1136/jech.2007.062414

Chawla, L. (2015). Benefits of nature contact for children. *Journal of Planning Literature*, 30, 433–452.

Collado, S., & Corraliza, J. A. (2015). Children's restorative experiences and self-reported environmental behaviors. *Environment and Behavior*, 47, 38–56.

Haahntela, T., Hanski, I., von Hertzen, L., Jousilahti, P., Laatikainen, T., Mäkelä, M., ... Virtanen, S. (2017). Luontoaskel tarttumattomien tulehdustautien torjumiseksi. *Duodecim*, 133, 19–26.

Hartig, T., Mang, M., & Evans, G. W. (1991). Restorative effects of natural environment experiences. *Environment & Behavior*, 23, 3–26.

Jansson, M., Gunnarsson, A., Mårtensson, F., & Andersson, S. (2014). Children's perspectives on vegetation establishment: Implications for school ground greening. *Urban Forestry & Urban Greening*, 13, 166–174.

Kabisch, N., van den Bosch, M., & Laforteza, R. (2017). The health benefits of nature-based solutions to urbanization challenges for children and the elderly – A systematic review. *Environmental Research*, 159, 362–373.

Kaikkonen, H., Virkkunen, V., Kajala, L., Erkkonen, J., Aarnio, M., & Korpelainen, R. (2014). Terveystä ja hyvinvointia kansallispuistoista – tutkimus kävijöiden kokemista vaikutuksista. *Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja A 208*.

Kaplan, R. (2001). The nature of the view from home. *Environment and Behavior*, 33, 507–542.

Keniger, L., Gaston, K., Irvine, K. N., & Fuller, R. (2013). What are the benefits of interacting with nature? *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 10, 913–935.

Korpela, K., Borodulin, K., Neuvonen, M., Paronen, O., & Tyrväinen, L. (2014). Analyzing the mediators between nature-based outdoor recreation and emotional well-being. *Journal of Environmental Psychology*, 37, 1–7.

Kuo, F. E., & Sullivan, W. C. (2001). Aggression and violence in the inner city. Effects of environment via mental fatigue. *Environment and Behavior*, 33, 543–571.

Kuo, F. E., & Faber Taylor, A. (2004). A potential natural treatment for attention-deficit/hyperactivity disorder: Evidence from a national study. *American Journal of Public Health*, 94, 1580–6.

Lee, J., Li, Q., Tyrväinen, L., Tsunetsugu, Y., Park, B.-J., Kagawa, T., & Miyazaki, Y. (2012). Nature therapy and preventive medicine. Teoksessa J. Maddock (toim.), *Public health – Social and behavioral health*, InTech Open (s. 325–350). <http://www.intechopen.com/books/howtoreference/public-health-social-and-behavioral-health/nature-therapy-and-preventive-medicine>

Maller, C. J. (2009). Promoting children's mental, emotional and social health through contact with nature: A model. *Health Education*, 109, 522–543.

Tyrväinen, L., Ojala, A., Korpela, K., Lanki, T., Tsunetsugu, Y., & Kagawa, T. (2014). The influence of urban green environments on stress relief measures: A field experiment. *Journal of Environmental Psychology*, 38, 1–9.

van den Berg, A. E., Koole, S. L., & van der Wulp, N. Y. (2003). Environmental preference and restoration: (How) are they related? *Journal of Environmental Psychology*, 23, 135–146.

Wells, N. M., & Evans, G. W. (2003). Nearby nature. *Environment and Behavior*, 35, 311–330.

SEIKKAILUKASVATUS ULKOLUOKASSA TUKEE OPPILAAN SOSIAALISTA KEHITYSTÄ, SEPPO KARPPINEN

Hirsjärvi, S. 1982. Kasvatustieteen käsitteistö. Keuruu: Otava, 1982.

Jeronen, E., Jeronen, J. & Raustia, H. 2009. Environmental Education in Finland – A Case Study of Environmental Education in Nature Schools. *International Journal of Environmental & Science Education*, 4, 1, January 2009, 1–23.

Karppinen SJA. 2005. Seikkailullinen vuosi haastavassa luokassa. Etnografinen toimintatutkimus seikkailu- ja elämyspedagogiikasta. Oulun yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta E77. <http://jultika.oulu.fi/files/isbn9514277554.pdf>

Karppinen, SJA & Latomaa, T. 2015. Seikkaillen elämyksiä osa 3. Rovaniemi: Lapland University Press.

Marttila, M. 2016. Elämys- ja seikkailupedagoginen luontoliikunta opetus suunnitelman toteutuksessa. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteellinen tiedekunta 237.

Perusopetuksen opetus suunnitelman perusteet 2014. Opetushallitus, diaarinro:104/011/2014 Seikkailukasvatus2018. <http://tieteentermipankki.fi/wiki/Kasvatustieteet:seikkailukasvatus>

Siljander, P. & Ulvinen, V-M. 1996. Syrjäytymisestä selviytymiseen – vaikeuksien kautta elämänhallintaan. Oulun yliopiston Kasvatustieteiden tiedekunnan opetusmonisteita ja selosteita 66.

Siljander, P. 2016. Koulun sivistystehtävä. Sivistys, oppiminen ja ohjaus. eNorssin syysseminaari 31.8.2016. Jyväskylä Suomen leirikoulu yhdistys 2018, <https://www.leirikouluhelttilas.fi/fi/leirikoulu>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018. Kouluterveyskyselyn tulokset 201731.05.2018 https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_perustulokset?alue_0=87869&mittarit_0=199594&mittarit_1=200101&mittarit_2=187203&vuosi_2017_0=v2017

Tynjälä, P. (1999). Oppiminen tiedon rakentamisena. Konstruktivistisen oppimiskäsityksen perusteita. Kirjayhtymä oy, Helsinki.

Uljen, M. 1997. School Didactics and Learning. A school didactic model framing an analysis of pedagogical implications of learning theory. Department of Education Åbo Academi University Vaasa, Finland.

Ulvinen, V-M. 2017. Didaktisen ajattelun ydinsisältöjä. file:///C:/Users/seka0008/Downloads/Didaktiikan_ydinsisalt%C3%A4lt%C3%B6j%C3%A4.pdf

9. LÄHILUONTO ULKOLUOKKANA

JOKAMIEHEN OIKEUDET

Metsähallitus: www.luontoon.fi-jokamiehenoikeudet

KOULUJEN LÄHIMETSÄT OPPILAIDEN TERVEYDEN EDISTÄJINÄ

Chawla, L. & Cushing, D. (2007). Education for strategic environmental behaviour. *Environmental Education Research*, 13(4), 437–452

Hofman, M. (2015). What is an Education for Sustainable Development Supposed to Achieve— A Question of What, How and Why. *Journal of Education for Sustainable Development*, 9(2), 213–228.

Katsenou, C., Flogaitis, E. & Liarakou, G. (2013). Exploring pupil participation within a sustainable school. *Cambridge Journal of Education*, 43(2), 243–258.

Opetushallitus (2014). Perusopetuksen opetus suunnitelman perusteet.

Paloniemi, R., Tiitu, M., Viinikka, A., Vikström, S, Furman, E. (2017). Luonto edistämään terveyttä myös kaupungissa. SYKE Policy Brief.

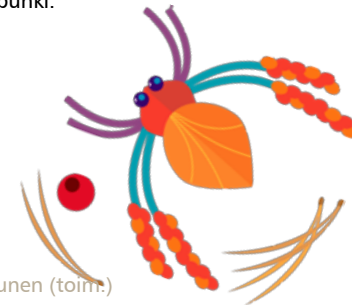
Suomen ympäristökeskus (2018). Päiväkotien ja koulujen luontoyhteys, verkkodokumentti, saatavilla SYKE:n nettisivuilla.

UNESCO (2017). Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives.

LÄHIMETSÄSTÄ PYSYVÄ KOULUMETSÄ

Sahi, V. (2014): Koulumetsäopas - käsikirja koulujen ja päiväkotien lähimetsien käyttöön ja turvaamiseen. 101 s. + 5 liites. ISBN 978-952-9693-70-2 (PDF). Suomen luonnonsuojeluliitto ry.

Lehikoinen, M., Luukkonen, K. & Sahi, V. 2014: Tärkeät lähimetsät - Espoon koulu- ja päiväkotimetsäselvitys 2013. Espoon ympäristökeskuksen monistesarja 3/2014. ISSN 1457-7100. Espoon kaupunki.

12 Kirjoittajat ja heidän taustatahonsa

Toimittajat

AULIKKI LAINE

FM, on koulutukseltaan biologian ja maantieteen opettaja sekä ympäristökasvattaja. Aulikki on myös oppikirjailija, joka on erikoistunut ulkona opettamiseen ja toiminnallisiin menetelmiin. Aulikki on suunnitellut muun muassa Matematiikkaa ulkona luonnossa -ja Ekopaku -opetusmateriaalin. Aulikki on kouluttanut Syklissä ulkona opettamista kasvattajille vuodesta 2012 alkaen.

MERI ELONHEIMO

MMM, on kouluttaja ja ympäristökasvattaja, joka on kehittänyt ulkona oppimisen tukea kiertävänä ympäristökasvattajana ja koennut lainattavat ulko-opetuksen metsä- ja pihareput Ulos oppimaan Kuopiossa -hankkeessa. Merin mielestä lähimetsät ja vanhat puut ovat kaupunkien tärkeimpiä hyvinvointipalveluita, joiden käyttöön ja vaalimiseen lapset tulee opastaa pienestä pitäen.

ANNA KETTUNEN

MMM, on Suomen ympäristöopisto Syklin luonto- ja ympäristökasvatuksen yksikön koulutuspäällikkö ja kouluttaja, joka on erikoistunut seikkailukasvatukseen, toiminnallisiin menetelmiin ja ulkona opettamiseen. Anna on vastannut Syklissä ympäristökasvattajan koulutusohjelmasta vuodesta 2011 alkaen. Syklistä on jo valmistunut yli 250 ympäristökasvattajaa ja nyt koulutusohjelma on mahdollista suorittaa myös ulkona oppimisen painotuksella.

SUOMEN YMPÄRISTÖOPISTO SYKLI

on valtakunnallinen kouluttaja ja kehittäjä. Tarjoamme tutkintoon valmistavaa koulutusta, lyhytkoulutuksia, konsultointia ja muita asiantuntijapalveluita. Perustehtävämme on ympäristöosaamisen vahvistaminen ja asiakkaiden toiminnan parantaminen kestävän kehityksen tavoitteiden mukaisesti. Tämä julkaisu on tuotettu Syklin "#ULKOLUOKKA – liikuntaa ja oppimista lähiluonnossa" -hankkeessa, joka kuului Liikkuva koulu -ohjelman verkostoon. #ULKOLUOKKA -hankkeen rahoituksesta vastasi opetus- ja kulttuuriministeriö. Hankkeessa oli vuosien 2016-18 aikana mukana yli 100 opettajaa 50 koulusta 10 paikkakunnalta eri puolilta Suomea.

Kirjoittajat

JENNI HÄMÄLÄINEN

Jenni Hämäläinen on rovaniemeläinen Varhaiskasvatuksen opettaja, luokanopettaja, ympäristökasvattaja ja kahden lapsen äiti. Työskennellyt lastentarhanopettajana yksityisellä ja kunnallisella sektorilla Oulussa ja Rovaniemellä; toiminnallisena päiväkodinjohtajana Rovaniemellä sekä ympäristökasvattajana Oulun kaupungin Alaköökissä. Pro Gradu tutkielma ulkona oppimisesta ja ulko-opetuksesta Jyväskylän yliopistossa 2018 Ulkoluokka-hankkeen alkukartoituksesta. Innokas ulkona liikkuja ja oleskelija.

SEPPÖ J.A. KARPPINEN

Seppo Karppinen on kasvatustieteen tohtori, erikoisalana Seikkailukasvatus, josta hän on laatinut väitöskirjan (2005) ja lisäksi 3 tietokirjaa (Seikkaillen elämyksiä, osat 1-3). Seppo Karppinen on toiminut luokanopettajan, erityisluokanopettajan, Oulun yliopiston erityiskasvatuksen lehtorin ja kouluhallinnon tehtävissä sekä vuodesta 2009 lähtien Suomen Seikkailukasvatusverkoston tutkimusryhmän vetäjänä. Viimeiset vuodet hän on työskennellyt OYS:n psykiatrisella osastolla erityisluokanopettajana Oulun Sairaalakoulussa.

IIDA-MARIA KOSKELA

Iida-Maria Koskela työskentelee Suomen ympäristökeskuksen ympäristöpolitiikkakeskuksella. Hän on kiinnostunut siitä, miten kasvatus ja koulutus voivat tukea kestävämmän yhteiskunnan rakentamista. Hän on tällä hetkellä mukana Luontoaskel hyvinvointiin -hankkeessa, jonka tavoitteena on kehittää päiväkoteihin toimintamalli, joka edistää sekä lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia ja oppimista että kestävästä kehitystä."

NIINA MYKRÄ

Niina Mykrä on Suomen luonto- ja ympäristökoulujen liiton toiminnanjohtaja, joka tekee väitöstutkimusta ekologisesta kestäväydestä koulukulttuurissa. Osana tutkimusta hän on analysoinut vuonna 2016 voimaan tulleen perusopetuksen opetussuunnitelman sisältöjä. Kymmenen vuotta yläkoulun kuvataideopettajana antoi hyvän käsityksen perusopetuksen arjesta.

ELINA PILKE

Elina Pilke työskentelee luontokasvatuspäällikkönä Suomen luontokeskus Haltiassa. Elina on tehnyt työtä suojelualueilla ja luontokeskuksissa tapahtuvan luontokasvatuksen parissa vuodesta 2000.

MARIA AROLUOMA

Maria Aroluoma työskentelee luontokasvattajana Suomen luontokeskus Haltiassa.

Suomen luontokeskus Haltia on Nuuksion kansallispuiston laidalla Espoossa sijaitseva Metsähallituksen luontokeskus. Haltia esittelee näyttelyiden ja tapahtumien kautta koko Suomen luontoa ja luonnonsuojelualueita. Haltiassa toimii ympäri vuoden luontokoulu. Haltian tavoitteena on vahvistaa luontosuhdetta ja innostaa lähtemään ulos luontoon. www.haltia.com

RIIKKA PUHAKKA

Dosentti, FT Riikka Puhakka työskentelee tutkijatohtorina Helsingin yliopistossa Bio- ja ympäristötieteellisessä tiedekunnassa Ekosysteemit ja ympäristö -tutkimusohjelmassa. Puhakka työskentelee Lahden Yliopistokampuksella hankkeissa ADELE – Immunijärjestelmän häiriöt ja elinympäristö sekä Kohti tervettä aikuisuutta (KOTA) – päiväkodin viherpuhan vaikutus lasten kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin.

SUSANNA TAKALO JA NIINA LOUKOLA

Susanna Takalo ja Niina Loukola ovat liikuntakasvatuksen asiantuntijoita Oulun yliopistosta. Susanna Takalo on Oulun yliopiston liikuntakasvatuksen yliopistonlehtori. Niina Loukola on opettaja Oulun yliopistossa. Noora Moilanen on Liikkuva koulu -ohjelman viestintäkoordinaattori.

MILLA TUORMAA

Milla Tuormaa pyörittää Kiertävä luontokoulu Naakkaa pääkaupunkiseudulla. Luontokoulu Naakka tarjoaa kouluille ja päiväkotiryhmille luontokoulu retkiä ja -elämyksiä hankerahoituksilla ilmaiseksi tai huokealla hinnalla. Milla vetää retkiä myös yhteistyössä luontojärjestöjen, työväenopiston, Vision (maahanmuuttajien koulutuskeskus) ja Haltia -luontokeskuksen kanssa. Ominta alaa ovat maahanmuuttajien retket ja erityislasten aistillinen vilkas maailma. Milla tekee ympäristökasvatus -materiaaleja ja kouluttaa kasvattajia.

Peruskoulun ja lukion opettajat - ulko-opetuksen kokemusasiantuntijat

ELINAMARIKA JOHANSSON

Elinamariika Johansson on Lempäälän kunnan Hakkarin koulussa kunnan ohjaava JOPO-opettaja, Hakkarin JOPO-luokan opettaja ja erityisopettaja. Hän on suorittanut ympäristökasvattajan erikoisammattitutkinnon ulkona oppimisen painotuksella ja kehittänyt ulko-opetusta Hakkarin koulussa.

ANNIINA HAKKARAINEN

Anniina Hakkarainen on Espoossa työskentelevä luokanopettaja, joka viihtyy myös vapaa-ajallaan ulkona niin urheiluharrastuksissa kuin perheeseen kuuluvien koirien kanssa. Anniina työskentelee koulun loma-aikoina safarioppaana kotipaikkakunnallaan, mikä osaltaan on tuonut varmuutta oppilaiden metsään viemiseen. Kirjoittaa ylläpitää OpenIdeat-blogia, jossa hän kirjoittaa oppilaiden kanssa toteuttamistaan projekteista.

ULLA MYLLYNIEMI

Ulla Myllyniemi on ulkona säännöllisesti opettava luokanopettaja Otalammen koululta Vihdistä. Ulla on Suomen Ladun alaisen Ulko-opet ry:n, ulkona kasvattavien opettajien yhteisen yhdistyksen perustajajäseniä ja toimii sen varapuheenjohtajana. Ulla on koulutautunut myös erityisopettajaksi ja toiminnut erityisluokanopettajana eri kouluissa yli kymmenen vuoden ajan. Luokanopettajavuosiakin on jo kertynyt sama määrä. Ulko-opetusta hän on käyttänyt jo vuosia, mutta aiemman koulun sisäilmaongelmista saatu astma antoi lopullisen sysäyksen ulkoilmapedagogiksi. Vuoden opintovapaan aikana hän opiskeli erä- ja luonto-oppaaksi. Luokanopettajana toimimisen ohella hän opiskeli myös Ympäristöopisto Syklissä ympäristökasvattajaksi ja osallistui Suomen Ladun Luokasta Luontoon -hankkeeseen pilottiluokkana ja ohjausryhmän jäsenenä. Ulla kouluttaa nykyisin opettajia ulko-opetuksen saloihin.

SATU MÄLKIÄ

Mälkiän Satu on luonnosta lumoutunut ja ihan liekeissä oleva KM luokanopettaja Jalkarannan koulusta Lahdesta. Hän on toiminut useita vuosia Lahden perusopetuksen kestävä kehityksen koordinaattorina kehittäen kaupungin ympäristökasvatusta. Hän opiskeli 2017-2018 Syklin ympäristökasvattajan erikoisammattitutkinnon ulkona oppimisen painotuksella. Satu on elämäntapapartiolainen, jolle metsä on aina ollut koti ja yksi liekkihetkien lähteistä.

KAI NIHTI

Kai toimi lukuvuonna 2018 - 2019 Jukolan koulussa, Hämeenlinnassa, 5- 6. pienluokan opettajana. Kain kokemuksen mukaan kaikki oppiaineet on mahdollista toteuttaa ulkona myös pienluokan kanssa ja he opiskelevat viikoittain ulkona toiminnallisesti koulun lähimetsässä sekä piha-alueella. Kai on toiminut opettajana 20 vuotta, koulutukseltaan hän on luokanopettaja ja erityisopettaja. Lähiluontoa hän on hyödyntänyt oppimisympäristönä koko opettajanuransa ajan. Oppilaiden kanssa marjastus, sienestys sekä kalastus eri muodoissa ovat osa jokavuotista vuodenaikaista oppimista. Tavoitteena kaikessa oppimisessa on saada oppilaille vahva luontosuhde. Lähiluonto toimii eheyttävänä elementtinä sekä oppimiselle että sosiaalisiin suhteisiin sekä muun muassa lisäämällä liikettä nykytrendin mukaisesti.

KATI PAAKKANEN

Kati on kotkalainen kasvatustieteen maisteri ja luokanopettaja. Hän työskentelee Ruonalan koulussa, joka on noin 200 oppilaan alakoulu sisältäen luokat 1-5. Sivuaineina hän on opiskellut liikuntaa, kuvataidetta ja alkukasvatusta. Lähellä sydäntä on toiminnallinen oppiminen, lasten luontosuhteen vaaliminen ja vahvistaminen sekä yhteisöllisyyden luominen oppilaita osallistamalla.

LAURA PALANDER

Laura on luokanopettaja, joka tykkää olla ihan pihalla. Hän opettaa viidentoista oppilaan kuudetta luokkaa Mänttä-Vilppulassa, Vilppulan kosken koulussa. He opiskelevat perjantait ulkona tukikohtanaan vastavalmistunut opetuskota Vilppulan kosken rannassa.

JOHANNA SAHILA

Johanna on luokanopettaja Janakkalassa. Hän oli mukana Koulumetsät arvoonsa- hankkeessa Turengin koululla. Johanna kehittää ympäristökasvatusta Janakkalan kunnossa. Hän tykkää toimia lasten kanssa ulkona ja on sitä mieltä, että kaikki opetus on siirrettävissä ulos.

KERTTU SIRVIÖ

Kerttu Sirviö on luokanopettaja ja ranskan aineenopettaja. Hän opettaa 3. luokkaa sekä A1 ja A2 ranskaa Pasilan peruskoulun Maistraatintorin toimipisteessä Länsi-Pasilassa, Helsingissä ja on erittäin innostunut varhaistetusta kielenoppimisesta ja ulkona oppimisesta. Kiinnostuksen kohteet tukevat toisiaan mainiosti, sillä kieliä puhutaan tietenkin paljon... ulkona! Koulu on melkein kiinni Keskuspuistossa, joten hänen luokkansa lapset ovat tottuneet lähtemään ulos oppituntia viettämään ilman erikoisilmoituksia ja -valmisteluja.

JUSSI TOMBERG

Jussi toimii biologian ja maantiedon opettajana Laanilan yläasteella ja lukiossa ja kahtena päivänä viikossa kehittämistehtävissä Oulun kaupungin kehittäjäopettajana. Laanilan kestävä tason Vihreä lippu-koulussa on noin 700 oppilasta ja opiskelijaa ja koulussa painottuvat voimakkaasti kansainvälisyys, kestävä kehityksen arvot, osallisuus ja liikkuvan koulun henki. Luokiolaiset kutsuvat oppilaitostaan Rakkauden Laanilaksi, jossa mennään aina inhimillisyyden ja opiskelijan edellä.

MAIJA YLEVÄ, TAINA EK JA HANNELE TALLQVIST

Ovat yhteisopettajuusluokan opettajat Kalajärven koululta, Pohjois-Espoosta. Tiimiin kuuluvat luokanopettaja Maija Ylevä sekä erityisluokanopettajat Taina Ek ja Hannele Tallqvist. He ovat toteuttaneet ulkona yhteisopettajuutta kolme vuotta ensimmäiseltä luokalta alkaen. Tavoitteena on ollut olla ulkona vähintään 3-5 tuntia viikossa liikuntatuntien lisäksi. Tavoite on useimmiten toteutunut ja jopa ylittynyt. Kalajärven koulu on yhtenäiskoulu, jossa on 415 oppilasta ja koulu sijaitsee Pohjois-Espoossa lähellä Nuuksion kansallispuistoa. Koulun välitöissä läheisyydessä on Tremanskärriin luonnonsuojelualue ja Luukin ulkoilualue. Koulun pihalla on kaunista metsää sekä suuret kalliot. Lisäksi koulun vieressä sijaitsee Kalajärven kuntorata.

Ulkoluokka -hankkeen ohjausryhmä

HELI EISCHER

Heli Eischer, YTM, KM, työskentelee Suomen nuorisokeskustiedustuksessa nuorisotyön asiantuntijana. Tehtävinä on kehittää seikkailukasvatusta ja valtakunnallisten nuorisokeskusten nuorisotyötä.

Seikkailukasvatusverkoston tavoitteena on vahvistaa seikkailukasvatuksen asemaa yhteiskunnassa hyvinvointia ja terveyttä lisäävänä kasvatuksellisena menetelmänä. Valtakunnallista seikkailukasvatusverkostoa kehittää ja koordinoi Opetus- ja kulttuuriministeriön tuella Suomen nuorisokeskustiedustys, jossa toimii osa-aikainen koordinaattori.

MERI ELONHEIMO

ks. edellä

SANNA JAHKOLA

on luokanopettaja ja biologian aineenopettaja, joka on ollut perustamassa Ulko-opet ry:tä ja toimii sen puheenjohtajana. Sanna on kiinnostunut lasten ja perheiden kanssa ulkona toimimisesta ja liikkumisesta ja kouluttaa Suomen Ladussa Muumien retkeily- ja hiihtokouluja. Sanna on kerännyt Ulkoluokka-hankkeesta tutkimusaineistoa ja tavoitteena on koota tieteellinen tutkimus ulko-opettajuudesta.

ANNA KETTUNEN

ks. edellä

SINIKKA KUNTU

on Ympäristökasvatusjärjestö FEE Suomen toiminnanjohtaja.

FEE Suomi ry edistää kestävästä elämäntapaa ympäristökasvatuksen keinoin, muun muassa ylläpitäen Vihreä lippu -ympäristöohjelmaa ja koordinoimalla Ulkoluokkapäivää Suomessa. FEE Suomi toimii osana kansainvälistä Foundation for Environmental Education -ympäristökasvatusverkostoa, edistää ympäristökasvatusyhteistyötä ja tietoa ja pyrkii vaikuttamaan ympäristökasvatuksen aseman vahvistamiseksi. Jäseniksi voivat liittyä kaikki ympäristökasvatuksesta kiinnostuneet.

AULIKKI LAINE

ks. edellä

KATRI LUUKKONEN

FM, on suunnittelija Espoon kaupungin ympäristövalistuskeskuksessa, Villa Elfviin luontotalossa. Espoossa kartoitettiin koulujen ja päiväkotien käyttämiä lähimetsiä vuonna 2013 osana valtakunnallista Koulumetsät arvoonsa -hanketta. Katri koordinoi Espoon selvitystä ja on sen jälkeen eri tavoin edistänyt koulujen ja päiväkotien lähimetsien käyttöä sekä huomioidusta metsänhoidossa ja maankäytössä.

Ulla Myllyniemi ks. edellä

KIRSI NAUKKARINEN

on Liikkuva koulu -ohjelman yhteyspäällikkö.

Liikkuva koulu -ohjelman tavoitteena ovat aktiivisemmat ja viihtyisämmät koulupäivät. Liikkuva koulu on yksi hallitusohjelman osaamisen ja koulutuksen kärkihankkeista. Hallitusohjelman tavoitteena on, että jokainen peruskouluikäinen liikkuu tunnin päivässä. Jokainen koulu toteuttaa liikkuvampaa koulupäivää omalla tavallaan.

NINA RÄIKE

on koulutuspäällikkö Suomen Ladussa. Hän vastaa lasten ja perhetoiminnasta, koulutustoiminnasta ja Luonnossa kotonaan toiminnasta sekä toimii Ulkoile-tiimin esimiehenä.

Suomen Latu on liikuttamiseen ja ulkoilijoiden edunvalvontaan keskittynyt ulkoilujärjestö, johon kuuluu yli 86 000 jäsentä 190 yhdistyksessä. Järjestön tavoitteena on, että kaikki löytäisivät mielekkään tavan ulkoilla ja nauttia luonnosta. Lastentoiminnan muotoja ovat Metsämörri, Muumien ulkoilukoulu ja Luonnossa kotonaan päiväkodit, päivähoito ja iltapäiväkerhot. Jäsenyhdistys nimeltä Ulko-opet ry edistää ulkona tapahtuvaa opetusta varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja yleisillä asteilla.

MILLA TUORMAA

ks. edellä

KATI VÄHÄ-JAASKOLA

MMM, toimii Suomen luonto- ja ympäristökoulujen liitossa vs. toiminnanjohtajana. Hänellä on pitkä kokemus ympäristökasvatuksen valtakunnallisesta kehittämis- ja vaikuttamistyöstä.

Suomen luonto- ja ympäristökoulujen liitto ry koordinoi ja kehittää valtakunnallista LYKE-verkostoa. Verkoston yli 50 toimipistettä tarjoavat luonto- ja ympäristökoulupäiviä lapsi- ja nuorisoryhmille sekä koulutuksia kasvattajille. Lisäksi liitto ylläpitää ja kehittää Mappa.fi -hakupalvelua sekä muita ympäristökasvatuksen tukitoimintoja opettajille ja kasvattajille.

VIRPI SAHI

MMM, on luonnon monimuotoisuuteen perehtynyt maatalous- ja metsätieteiden maisteri ja ympäristökasvattaja. Hän on kirjoittanut Koulumetsäoppaan, joka summaa Suomen luonnonsuojeluliiton Koulumetsät arvoonsa -hankkeen kokemukset, esimerkit ja tehtävät. Aiemmin Sahi on työskennellyt muun muassa Helsingin yliopistolla, WWF:ssä ja Metsähallituksen luontopalveluissa. Tällä hetkellä hän toimii Suomen luonnonsuojeluliitossa EKOenergian ympäristöpäällikkönä.

Suomen luonnonsuojeluliitto on maamme suurin, vahva luonnon etujärjestö. SLL:n toiminta kattaa koko maan ja järjestöön kuuluu lähes 30 000 jäsentä.

Muut yhdistystoimijat ja yhdistykset

ESSI AARNIO-LINNANVUORI

työskentelee WWF:llä ympäristökasvatuksen asiantuntijana. Koulutukseltaan hän on filosofian tohtori (ympäristömuutos ja -politiikka) ja hänen erityistä osaamistaan ovat oppiainerajat ylittävä ympäristöopetus sekä ilmastokasvatus.

WWF on maailman suurin ympäristöjärjestö, jonka tavoitteena on luonnon monimuotoisuuden suojeleminen ja ihmiskunnan ekologisen jalanjäljen kasvun pysäyttäminen. WWF toimii yli sadassa maassa. WWF Suomella on viisi suojeleohjelmaa, joista yksi on ympäristökasvatus. WWF tarjoaa kouluille mm. oppimateriaaleja, kouluvierailuja, tapahtumia ja koulutusta.

JANNE ANTILA

on kalatalousasiantuntija.

Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö (SVK) on maamme suurin vapaa-ajankalastajien järjestö, joka edistää kalastusmahdollisuuksia sekä neuvoo kestävän käytön mukaisessa kalastuksessa ja ohjaa nuorten kalastusharrastusta. Järjestön 13 vapaa-ajankalastajapiirin 513 seurassa toimii yhteensä noin 40 000 kalastuksen harrastajaa. Lisäksi SVK edistää vapaa-ajankalastusta kalataloushallinnossa ja muussa päätöksenteossa.

LAURA BLOMQUIST

FM, toimii Suomen luonnonsuojeluliitossa ympäristökasvatusta koordinaattorina ja työskentelee Etelä-Karjalan alueella ala- ja yläkoulujen luonto-opettajana.

Suomen luonnonsuojeluliitto (SLL) kts. ylempää.

TIIA ESKELINEN

on Suomen Ladun lastentoiminnan suunnittelija, joka kouluttaa kasvattajia muun muassa Metsämöri- ja Muumien retkeilykoulutoimintaan.

MALVA GREEN

MMM, on ympäristökasvatuspäällikkö Luonto-Liitossa.

Luonto-Liitto on lasten ja nuorten oma ympäristöjärjestö, joka edistää luontosuhdetta ja yhteiskuntaa, jossa arvostetaan luonnon monimuotoisuutta ja sen itseisarvoa. Lasten ja nuorten toiminnan, kerhojen ja ympäristökasvatuskoulutusten lisäksi Luonto-Liitto julkaisee lasten luontolehti Sieppoa ja Nuorten Luontoa.

MAIJA IHANTOLA

FM, biologian ja matematiikan opettaja, on suunnittelija Suomen Luonto- ja ympäristökoulujen verkostossa (LYKE). Maija vastaa ympäristökasvatuksen MÄPPÄ -materiaalipankin kehittämisestä, LYKE-verkoston sisäisistä auditoinneista ja koordinoi ulkona oppimisen suur tapahtumaa Ulos-Ut-Out.

MIKKO JALO

toimii Suomen Partiolaisten metsäryhmän puheenjohtajana. Metsäryhmä vastaa partion metsäalan yhteiskuntasuhteista ja kehittää partio-ohjelman metsiin liittyviä sisältöjä.

Suomen Partiolaiset on Suomen suurin nuorisjärjestö, jonka tavoitteena on tukea lasten ja nuorten yksilöllistä kasvua aktiivisiksi kansalaisiksi. Partio on monipuolinen harrastus, jossa olennaista on luonnossa toimiminen.

IITU KIIMINKI

on Vihreä lippu ohjelmapäällikkö Ympäristökasvatusjärjestö FEE Suomessa.

Vihreä lippu on päiväkotien, koulujen, oppilaitosten sekä lasten ja nuorten vapaa-ajan toimijoiden kestävän kehityksen ohjelma sekä kansainvälinen kasvatusalan ympäristömerkki.”

SIRPA KÄRKKÄINEN

on Metsäyhdistyksen nuorisoviestinnän johtava asiantuntija.

Suomen Metsäyhdistys on vuonna 1877 perustettu metsäalan yhteistyöjärjestö. Sen jäseninä on lähes 50 metsien käyttöön liittyvää toimijaa; organisaatioita ja yrityksiä sekä ammattittaita vapaa-ajanjärjestöjä. www.smy.fi

MIikka MÄKELÄ

LitM, TaM, on SM-tason maastopyöräilijä, pyörävalmentaja, opettaja ja esiintyvä taiteilija, joka tunnetaan paremmin hahmonsä MotoriikkaMiikan kautta. Pyöräsankarit on Koululiikuntaliiton, Pyöräilykuntien verkoston ja Pyöräliiton hanke, jonka tavoitteena on muun muassa tarjota ideoita pyöräilyn edistämiseksi koulun arjessa sekä lisätä koululaisten ja opettajien fyysistä aktiivisuutta koulupäivän aikana.

Pyöräliitto on pyöräliikenteen valtakunnallinen edunvalvoja. Liiton tavoitteena on pyöräilyn kulutapaosuuden nouseminen ja pyöräliikenteen olosuhteiden parantuminen. Pyöräliitto edistää niin ikäihmisten, aikuisten arkipyöräilijöiden kuin lastenkin mahdollisuuksia pyöräillä. Lisätietoa löytyy Pyöräliiton internet -sivuilta sekä Facebookista ja Twitteristä.

SANNA OJAJÄRVI

on kehittämispäällikkö pyöräilykuntien verkostossa.

Pyöräilykuntien verkosto on kuntien, valtionhallinnon, yritysten, järjestöjen ja muiden tahojen välinen yhteistyöverkosto, joka edistää muun muassa pyöräilykasvatusta. Verkosto kannustaa pyöräilyyn koulussa muun muassa Koulujen kilometrikisan, Pyörällä kouluun -päivien ja Pyöräilevät ja kävelevät koulubussit -sosiaalisen innovaation voimin. Verkoston materiaaleista löytyy muun muassa pyöräilyleikkejä, koululaisten pyöräilymerkki, polkupyörän katsastuskortti ja -ohje.

SAMPO JUHAJOKI

kehittää työnään 4H-järjestön metsätoimintaa. Sampo innostuu herkästi ja innostaa rohkeasti. Hän työskentelee Suomen 4H-liiton metsäasiantuntijana Tampereella.

4H on valtakunnallinen, sitoutumaton nuorisjärjestö. Toiminnassa opitaan itse tekemällä. Järjestön arvot Harkinta, Harjaannus, Hyvyys ja Hyvinvointi sisältävät ajatuksen lasten ja nuorten tasapainoisesta, kokonaisvaltaisesta kehityksestä. 4H-nuorisotyötä toteuttavat yli 200 paikallisyhdistystä eri puolilla Suomea.

PIHLA SALMINEN

työskenteli Ulkoluokkapäivän kampanjakoordinaattorina FEE Suomessa vuonna 2018.

#ULKOLUOKKA

**“Loikkaa ulkoluokkaan”
on opas opettajalle, joka tahtoo opettaa ulkona.
Se toimii alkusysäyksenä ulkoluokkailusta
kiinnostuneille ja vahvistuksena säännöllisesti
ulkona opettaville.**

**Julkaisun kirjoittamiseen on osallistunut
huikea joukko ulkona opettavia opettajia, alan tutkijoita,
kouluttajia ja ulkona oppimista tukevia tahoja.**

Ulkona oppiminen innostaa.

Loikkaa sinäkin ulkoluokkaan!

